

BISZKU
BÉLA

A PÁRT ÉS AZ ÁLLAM
A NÉP
SZOLGÁLATÁBAN

BISZKU BÉLA

A PÁRT ÉS AZ ÁLLAM

A NÉP SZOLGÁLATÁBAN

BISZKU BÉLA

A PÁRT ÉS AZ ÁLLAM
A NÉP
SZOLGÁLATÁBAN

MÁSODIK, BŐVÍTETT KIADÁS

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ • 1975

ISBN 963 09 04144

A PROLETÁRDIKTATÚRA IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI HAZÁNKBAN

1957 MÁJUS

A proletariátus diktatúrájának kérdése napjainkban elsőrendű fontosságra tett szert. Nincs ma a népi demokratikus rendszer erősítése és fejlesztése szempontjából számunkra fontosabb, mint a leghatározottabban kitartani a proletárdiktatúráról szóló marxi-lenini tanítások mellett. A burzsoázia hazai szócsövei és revizionista segítőtársaik világgá kürtölték, hogy a leninizmus tanításai elévültek, meg kell reformálni azokat. A proletárdiktatúra lényegét a tömegek számára igazán kézzelfoghatóan az 1956 októberi események mutatták meg, és újból bebizonyították Lenin tanításainak általános érvényét.

A burzsoáziának és revizionista segítőtársainak a szocializmus elleni harcában évtizedek óta a legelterjedtebb politikai módszer a demokrácia és a proletárdiktatúra szembeállítása. Hatalmas apparátusokat fizetnek, rádiókat tartanak üzemben, amelyek világgá kürtölik, hogy „tisza demokrácia” csak a kapitalizmusban van, azzal csak a „szabad világ” rendelkezik, és a szocializmusban a proletariátus diktatúrája kizárja a társadalom demokratikus berendezkedését. Emlékezzünk az 1956 októbert megelőző időkre, hogy az ellenforradalmi lázadás eszmei, politikai előkészítése társadalmi rendszerünk „demokratizálásának” ürve alatt folyt le, amely alatt a burzsoázia természetesen gyakorlatilag a proletariátus diktatúrájának felszámolását értette. Már régen ismert dolog, hogy a burzsoázia és kiszolgálói számára a proletariátus diktatúrájánál nincsen gyűlöltebb dolog a világon.

Az ellenforradalmárok a világburzsoázia ösztönzésére és közvetlen segítségével 1956 októberében másodszor törtek a magyar munkásosztály hatalma ellen. Míg az első, 1919-es támadásuk a proletárdiktatúra vereségével és fasiszta-terrorista diktatúra megteremtésével végződött, a második, 1956-os támadásuk megtört a magyar nép és a nemzetközi proletariátus forradalmi erőinek összefogásán, és a proletárdiktatúra győzelmével végződött.

Nagy Imre revizionista és áruló csoportja bár szavakban a szocializ-

mus szükségessége mellett nyilatkozott, mégis hosszú időn át ideológiai és politikai támadást folytatott a proletariátus diktatúrája ellen. Külön érdemes megemlékezni arról, hogy hazánkban a revizionista elemek a „sztálinizmus” bírálatának zászlaja alatt hazug nézeteket terjesztettek a leninizmusról, a proletariátus diktatúrájáról. Az osztályharcról és a proletárdiktatúráról szóló tanításokat „sztálinizmusnak” nyilvánították és úgy tüntették fel, mint a leninizmustól idegen tanítást.

A proletárforradalmak tapasztalatai, mindenekelőtt a Nagy Októberi Szocialista Forradalom, de az első világháború utáni német és magyar forradalmi fordulatok, a második világháborút követő nagy forradalmi átalakulások az egész világon igazolják a marxizmus-leninizmus helyes következtetéseit az osztályharcról és a proletárdiktatúráról. A mai magyar tapasztalatok is megerősítik ezeket az általánosításokat és következtetéseket.

A proletárdiktatúráról szóló elmélet alapjait Marx dolgozta ki, továbbfejlesztve ezzel az osztályharcról szóló addigi ismereteket. Bebizonyította, hogy az osztályok létezése csak a termelés fejlődésének bizonyos történelmi fázisaihoz van kötve; hogy az osztályharc szükségszerűen a proletariátus diktatúrájához vezet; hogy maga ez a diktatúra csak átmenet valamennyi osztály megszüntetéséhez és az osztály nélküli társadalomhoz.

Lenin, támaszkodva Marx és Engels alapvető tanításaira, és állandó könyörtelen harcban az opportunizmussal, a megváltozott történelmi körülményekre alkalmazta, és ezzel továbbfejlesztette az osztályharcról szóló marxi tételt. A történelmi tapasztalatok sokasága bizonyítja Lenin ama tételének helyességét, mely szerint a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet időszakában az osztályharc nem szűnik meg, hanem új formákat ölt. Lenin ezzel kapcsolatban rámutatott: „Ennek az egész átmeneti időszaknak folyamán a fordulattal szemben ellenállást fognak kifejteni a kapitalisták, valamint a polgári értelmiség soraiból kikerülő nagyszámú csatlósai, akik tudatosan tanúsítanak ellenállást, és gyakran nem tudatosan ellenállást fognak kifejteni a kispolgári szokásoknak és hagyományoknak túlságosan alávett dolgozók óriási tömegei is, többek közt a parasztok.”

Ilyen helyzetben erős proletárdiktatúra szükséges az ellenállás letörésére, a szocializmus győzelmes építésének biztosítására. A proletariátus diktatúrája nem jelent mást, mint a társadalomnak a munkásosztály részéről történő állami irányítását. Ez más szóval azt jelenti: csakis egy bizonyos osztály, mégpedig a városi, általában a gyári, az ipari munkások képesek arra, hogy vezessék a dolgozók és kizsákmányoltak egész

tömegét a tőke igájának megdöntéséért, a győzelem megtartásáért és megszilárdításáért, az új, szocialista társadalmi rendszer megteremtéséért, és végső soron az osztályok teljes megszüntetéséért folyó harcban. A proletárdiktatúra erőszakot alkalmaz a kizsákmányolók ellenállásának megtörésére, a kapitalizmus visszaállítására irányuló kísérletek megelőzésére. A proletárdiktatúra lényege azonban nemcsak és nem elsősorban az erőszak, hanem az építőmunka.

Az erőszak alkalmazásának mértéke és módja függ a kizsákmányolók ellenállásának mértékétől, az osztályharc élességétől, a nemzetközi helyzet alakulásától, de függ a proletárdiktatúrába való átmenet formáitól is.

Hazánkban és néhány népi demokratikus országban, amelyek a második világháború után a forradalmi átalakulás útjára léptek, a proletárdiktatúra népi demokratikus formában jött létre és szilárdult meg. Az átmenet a népi demokrácia polgári demokratikus szakaszából a proletárdiktatúrába nálunk viszonylag békés körülmények között ment végbe. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy az osztályharc törvényei alól kivételt képezve, spontánul ment volna végbe az átalakulás, ellenkezőleg, éles osztályharc közepette, a kizsákmányoló elemek ellenállásának körülményei között történt.

A proletárdiktatúra szakaszára való átmenet sajátosságait 1948–1949-ben az a megállapítás fejezte ki, hogy a népi demokrácia fejlődésének e szakaszában ellátja a proletárdiktatúra funkcióit. Ez a megállapítás, bár alapjában helyes, úgy gondolom, kiegészítésre szorul. 1945 után a magyar földbirtokos osztály és a burzsoázia politikailag aktív és ellenforradalmi támadásra bármikor kapható elemei átmentették magukat. Az ellenforradalomra bármikor kész restaurátoroknak csak vékony felső rétegét semmisítettük meg.

A békés átmenetnek az előnyei mellett hátrányai is voltak. Mivel a munkásosztály a hatalmat csaknem ajándékba kapta, nem tudta úgy értékelni ennek jelentőségét, mintha maga is vérzett, áldozott volna érte. A pártban is bizonyos illúziók terjedtek el. Abból a tényből, hogy a burzsoázia gazdasági hatalmát felszámoltuk, sokan azt a következtetést vonták le, hogy a burzsoázia nem képes többé hatalmának visszaszerzésére. Lebecsültük a kispolgári elemek visszahúzó erőit, a burzsoá ideológia mély begyökereszettségét, a nacionalizmust is.

A dogmatikus, szektás hibák következtében a népi demokratikus fejlődés sajátosságai háttérbe szorultak. Csökkent vagy megszűnt a nem proletár elemeket tömörítő tömegszervezetek szerepe. Háttérbe szorult a népfront. A tanácsok sem töltötték be megfelelően a hajtószíj szerepét, a tömegek bevonását a proletárdiktatúra gyakorlásába. A fej-

lőds szocialista szakaszára való áttérés e sajátos, népi demokratikus formája nem érinti a fő dolgot, a hatalomról szóló alapvető tanításokat.

Nálunk proletárdiktatúra jött létre és volt 1956 őszén is népi demokrácia formájában. Ezen nem változtat az sem, hogy a proletárdiktatúra értelmezésében és gyakorlatában hibák és ferdítések fordultak elő, amelyek a népi demokratikus hatalom tömegbázisának meglazulásához vezettek.

Az elmúlt évek nem kielégítő ideológiai munkája következményeképpen terjedtek nálunk nem marxista elméletek. Elterjedt például az a nézet, hogy az osztályharc éleződésének elmélete nem alkalmazható a kapitalizmusból a szocializmusba történő átmeneti szakaszban a magyarországi körülményekre. A Nagy Imre csoportjához tartozó „teoretikusok” terjesztették az osztályharc lanygulásáról szóló elméletet, ami általában az éberség csökkenéséhez vezetett az osztályellenes erők bomlasztó munkájával szemben.

Az SZKP XX. kongresszusa kijavította azt a hibás tételt, hogy a kiszákmányoló osztályok felszámolása és a szocializmus győzelme után az építés új sikereihez vezető társadalmi fejlődéssel párhuzamosan az osztályharc feltétlenül és állandóan élesedik, olyan körülmények között, amikor városban és falun osztatlanul uralkodik a társadalom szocialista tulajdona, amikor már nincsenek kapitalista elemek, amikor már létrejött az egész nép erkölcsi, politikai egysége, az osztályharc kiéleződésének nincs talaja.

Nálunk viszont a szocialista rendszer még nem egyedül uralkodó gazdasági rendszer, még jelentős a kisárutermelők részaránya, még meghúzódnak és tevékenykednek a kapitalista elemek, a földesurak, a csendőrök, a horthysta tiszték, a fasiszta hivatalnokok és az ezekhez hasonló maradványai is.

Teljesen érthető, hogy a mi időnkben, amikor a szocializmus világrendszer lett, amikor a munkásosztály hadállásai jelentősen megerősödtek, sokkal kedvezőbb feltételek jöttek létre az aránylag békés fejlődéshez a szocializmus felé, mint korábban.

Ez azonban nem zárja ki annak lehetőségét, hogy az ellenséges elemek erősítsék ellenállásukat, valamint azt, hogy a szocializmusba történő áttérés idején éleződhet az osztályharc.

A Rákosi–Gerő-vezetés egyik legdurvább hibája az volt, hogy nem készítette fel a pártot az ellenforradalmi erők aktivizálódásának és az osztályharc kiéleződésének idején. A szektás-dogmatikus hibákhoz való görcsös ragaszkodás, a napi politikai kérdésekben tanúsított ingadozás és bizonytalanság, az elméleti meghunyászkodás miatt elvesztették te-

kintélyüket a párt előtt. A hibák a párt és a munkásosztály kapcsolatának lazulásában, a dolgozók életszínvonal-emelésének elhanyagolásában, a szakszervezetek és a többi tömegszervezet lebecsülésében nyilvánultak meg.

A legnagyobb hiba azonban az volt, hogy a marxizmus-leninizmus elveitől eltérően a proletárdiktatúrát nem alkalmazták kellő mértékben a szocializmus ellenségeivel szemben, akik aknamunkát folytattak a népi demokratikus rendszer ellen.

A helyzet kiéleződése és az ellenséges elemek aktivizálódása időszakában a pártban hiányzott az egység, és a valóságban három részre bomlott vezetés teljesen képtelen volt az ellenség szétverésére. A júliusban megerősített pártvezetés még nem forrt össze, nem tudta helyes politikai vonalát a gyakorlatban megvalósítani, mert az áruló csoport frakciós tevékenysége belülről bomlasztotta, és kívülről támadta a pártot.

Az összes dolgozó osztályok közül a proletariátus az egyetlen következetes forradalmi osztály, amely képes élére állni a társadalom szocialista átalakításának.

A kispolgári elemek nem lehetnek a társadalmi fejlődés vezető erői, mert társadalmi-gazdasági helyzetük miatt a régi és új társadalom között ingadoznak. A proletariátus vezetésével forradalmi szerepet játszhatnak, részt vesznek a társadalom szocialista átalakulásában, de reakciós szerepet is játszhatnak, ha ellenforradalmi nyomás alá kerülnek, és a burzsoáziával együtt mennek a munkásosztály ellen.

Így áll a helyzet részben az értelmiséggel is. A tőkésuralom idején az értelmiség kénytelen a burzsoáziának dolgozni. A szocialista forradalom után előbb vagy utóbb a munkásosztály oldalára, a szocializmus oldalára áll. Tehát ingadozik a régi és az új társadalmi rendszer között, hol előremegy, hol hátratekint, a számára megszokott régi burzsoá rendszerre.

Közismertek azok a nézetek, hogy az atomkorszakban állítólag az értelmiség a vezető erő.

A munkásosztály vezetésével az értelmiség pótolhatatlan segítséget nyújthat a népnek a szocialista gazdaság és kultúra építésében.

Sokan közülük – műszakiak, agronómusok – támogatták a munkásosztály harcát az ellenforradalom idején. De az 1956-os év tapasztalatai azt is megmutatták, milyen negatív szerepet játszhatnak az értelmiség egyes képviselői, ha a reakció szócsöveivé válnak.

A proletariátusnak a dolgozók nem proletár tömegeivel való szövetsége a munkásosztály irányítása alatt a proletárdiktatúra lényegét és alapját képezi. Nem véletlen tehát, hogy a szocializmus ellenségei min-

dig igyekeztek elszakítani a munkásosztálytól a nem proletár dolgozó lakosságot, elszigetelni a proletár élcsapatot a tömegektől és ezáltal megláztatni a proletárdiktatúra alapjait.

A munkás-paraszt szövetség erősödését a hatalom meghódítása után két tényező akadályozta:

1. a termelőszövetkezetek szervezésében alkalmazott erőszak, az adminisztratív nyomás a szövetkezetbe még be nem lépett egyéni gazdálkodókra;

2. a begyűjtési rendszer hibái, amelyek egyes begyűjtési árakban és azokban a módszerekben jelentkeztek, amelyeket az elszámoltatások időszakában alkalmaztak.

A munkás-paraszt szövetség az elmúlt hónapokban elkövetett hibák ellenére is kiállta a próbát. A fenti hibákat megszüntették, ugyanakkor új ellentmondások jelentkeznek. A begyűjtési rendszer megszűnésével növekedtek a spontán elemek és tendenciák népgazdaságunkban, a falu és a város közötti piaci kapcsolatokban. A párt fő vonala alapján a parasztság meggyőzésével, a társas gazdálkodás gazdasági fölényének megteremtésével folytatni kell a harcot a falu szocialista átalakításáért.

Ez éles osztályharc közepette fog végbemenni falun, az osztályellenség makacs ellenállásának megtörését igényli, gazdasági és politikai harcot jelent.

Felmerül ezek után a kérdés, hogy a proletárdiktatúra fejlődésének jelen szakaszában a munkásosztály megosztja-e a hatalmat a parasztsággal, vagy egyedül van hatalmon. A kérdés a kormány elnevezése miatt is felmerült (forradalmi munkás-paraszt kormány). A proletárdiktatúra időszakában törvény, hogy a munkásosztály nem osztja meg hatalmát egyetlen más osztállyal, tehát a parasztsággal sem. A parasztsággal való szövetségünknek megfelelően és e szövetség erősítése érdekében ugyanakkor bevonjuk a parasztságot az államvezetésbe, a hadsereg, a rendőrség tisztikarába, az államapparátusba. Ez azonban nem jelenti a hatalom megosztását. A proletárdiktatúra irányító ereje, a munkásosztály forradalmi pártja biztosítja, hogy a proletárdiktatúra egész rendszere a munkásosztály hatalmát szolgálja.

A reakció a demokrácia védelmezőjének igyekszik magát feltüntetni, amikor a proletárdiktatúrát támadja. Ezzel akarja elterelni a figyelmet saját népellenes tevékenységéről. A legegyszerűbb szabadságjogoktól is megfosztják a dolgozókat azokban az országokban, ahonnan most minket kioktatnak a demokratikus jogokra.

A marxizmus-leninizmus tanítása szerint nem lehet „általában vett demokráciáról” vagy „általában vett diktatúráról” beszélni. A kérdés

ilyen magyarázatának mindig az az értelme, hogy osztályok felettinek vagy osztályon kívülinek tüntessék fel a demokráciát. Ennek a történelem során mindig az volt a célja, hogy megcsúfolják vagy becsapják vele a népet. Mint ahogy az imperializmus országaiban osztálydemokrácia van, a kizsákmányolók demokráciája és a kizsákmányoltak vad, terrorisztikus elnyomása, úgy természetesen nálunk sem lehet általában vett demokráciáról beszélni. A proletárdiktatúra nem az osztályellenségé. Nem szolgálhatja a kapitalizmus újjáéledését, hanem a nép, a munkásosztály érdekeit kell szolgálnia.

Mi tehát nem hangoztatjuk, hogy nálunk nincs erőszak. Ha az októberi ellenforradalmi támadás után nem alkalmaztunk volna erőszakot az ellenforradalmi támadókkal szemben, fasiszta diktatúra uralkodott volna el hazánkban, és megsemmisült volna a proletárdemokrácia.

Amikor éles különbséget teszünk a proletárdiktatúra demokráciája és a burzsoá demokrácia között, amikor rámutatunk annak osztálylényegére, szükséges kijelenteni, hogy nálunk a szocialista demokrácia csorbát szenvedett az elmúlt években. A pártban csakúgy, mint az állami életben, a proletárdiktatúra osztálybázisa gyengült azáltal, hogy az állami és társadalmi élet vezetési módszereiben levő hibák következtében nem nyílt széles lehetőség a dolgozók alkotó kezdeményezésének kibontakozására. A bürokratizmus miatt nem fejlődött megfelelően a munkásosztály részvétele az állami tevékenységben és a társadalmi ellenőrzésben. Jogos törekvéseket nem hagytak érvényesülni, törvénytelenések fordultak elő. Ugyanakkor a szocialista demokrácia létezett. Munkások, szegényparasztok ezrei kerültek vezető helyre az állami élet különböző területein. A hadseregben, a rendőrségen, a tanácsokban, az üzemi bizottságokban és más társadalmi szervezetekben a dolgozók közvetlenül részt vettek ügyeik intézésében.

A szocialista demokrácia hibái ellenére összehasonlíthatatlanul demokratikusabb volt, mint bármely tőkésország demokráciája, mert a kizsákmányolás alól felszabadult dolgozó tömegeket szolgált.

A proletárdiktatúra erősítése érdekében tovább kell fejleszteni a proletárdemokráciát két irányban. Először: a tömegek tömörítése az ellenforradalmi maradványok ellen, az államhatalom fegyveres erői harcképességének növelése a belső és a külső ellenség aknamunkája elleni harc fokozására, az állam védelmi képességének megszilárdítására. Ez a sorrend szándékos, enélkül nincs demokrácia. Másodszor: a szocialista demokrácia fejlesztése a tömegekkel való szoros kapcsolat vonalán. Nagyobb szerepet biztosítani a dolgozóknak az állami ügyek intézésében és a termelés irányításában. Minden eszközzel gondoskodni kell az állam-

polgári jogok megtartásáról és biztosításáról. Saját tapasztalataink is bizonyítják, hogy a diktatúra és a demokrácia nem egymást kizáró fogalmak, amint azt a burzsoázia állítja, hogy a proletariátus diktatúrája annál erősebb, mennél következetesebb a szocialista demokrácia megvalósítása egyrészről, másrészről az osztályellenség elnyomása.

A marxizmus-leninizmus azt tanítja, hogy az uralkodó osztállyá szervezett proletariátus, a szocialista forradalomban győztes munkásosztály megragadja a hatalmat, megsemmisíti, szétzúzza a régi államapparátust, és azonnal megkezdí az új államgépezet építését. Ennek az új államgépezetnek a dolgozók széles tömegeire kell támaszkodnia, új módon demokratikusnak kell lennie; lehetővé kell tennie, hogy a dolgozók széles tömegeit bevonják az állami munkába, hogy visszaszorítsák és megszüntessék a bürokráciát.

A régi államgépezetnek ez a megsemmisítése nálunk nem egy csapásra történt, s egyes részeit nem is törték össze. A fegyveres erőket, a Horthy-fasizmus katonai gépezetét a Szovjetunió győztes hadserege semmisítette meg. Az erőszakszervek közül a csendőrséget már a népi demokratikus rendszer törte szét, a felszabadulás után feloszlattuk a csendőrséget. A rendőrség átalakítása demokratikus alapokon, a felszabadulás első napján elkezdődött. A rendőrséget a párt irányítása alatt szerveztük újjá, beküldve oda a legjobb forradalmárokat, a munkásosztály és a parasztság legjobbjait.

Az államapparátusban evolúciós folyamat ment végbe. Az államapparátust nem zúztuk szét forradalmi úton, hanem felülről is segítve az átalakulást, fokozatosan tisztítottuk meg az oda nem való elemektől. Ennek az átalakulásnak előnyei mellett súlyos hátrányai is voltak. Ez azzal a következménnyel járt, hogy meglassította és megnehezítette a dolgozó tömegek bevonását a társadalmi, a politikai, az állami munkába. Az államapparátus személyi átalakítása fokozatosan történt, nem biztosítottuk megfelelő káderek beállításával az átmenet személyi feltételeit. A bent maradt osztályidegen elemek aknamunkája, egyes vezetők osztályszemléletének eltompulása azt eredményezte, hogy a bekerült munkásvezetők egy részét kitették, előnyben részesítve „szakember” címen a munkásosztály ügyének nem használó elemeket.

Az ellenforradalom, felhasználva államgépezetünk gyenge pontjait és személyi összetételének fogyatékoságait, megkísérelte fokozatosan felszámolni ezt az államgépezetet és helyébe visszaállítani a régi, burzsoá államgépezetet, amely végeredményben egy fasiszta katonai diktatúrához vezetett volna.

Az új, szocialista államgépezet felszámolásának e folyamatát, a Szov-

jetunió segítségére támaszkodva, végül is a forradalmi munkás-paraszt kormány állította meg. A szocialista államgépezet és szerveinek visszaállítása a munkásosztály hatalmának megerősítését jelentette. Ugyanakkor nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy – bár az apparátus létszámát 22 000-rel csökkentettük – újjáélednek azok az ellentmondások, melyek korábban megvoltak az államgépezet láncszemeiben. A pártnak figyelmesen tanulmányoznia kell az ellentmondásokat, amelyek részben az apparátus felduzzasztása, részben a túlközpontosítás következményeképpen jöttek létre, hogy feloldjuk ezeket, és nap mint nap tökéletesítsük az államgépezetet a munkásosztály hatalma, a tömegek széles körű bevonása lehetőségeinek növelése érdekében.

A népi demokrácia sajátosságaival kapcsolatban revizionista nézetek jelentkeztek államunk funkcióit illetően is. E nézetek elsősorban államunk elnyomó funkciójának tagadására irányultak. A revizionisták az átmenet békés formájára hivatkozva mindenekelőtt azt hangoztatták, hogy államunk elnyomó funkciójára nincs szükség. Azt állították, hogy nálunk a kizsákmányolókat és szövetségeseiket tulajdonképpen már felszámolták. Ennek következményét és hatását éreztük október előtt az ellenforradalomnak kezére játszó engedményekben is.

A szocializmus építésének egész időszakában az erőszakfunkciónak érvényesülnie kell, mert belső ellenségeink, a nemzetközi reakcióra támaszkodva, újra és újra megkísérlik kezükbe kaparintani a hatalmat. Ennek az elvnek megfelelően újjászerveztük a hadsereget, a rendőrséget, a karhatalmat, majd a munkásőrséget, ami az egész ország haladó közvéleményében osztatlan örömet keltett.

A proletárdiktatúra funkciói közül a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet időszakában óriási jelentőségű az állam gazdasági-szervező tevékenysége. A revizionisták, mint tudvalevő, tagadják az államnak ezt a szerepét is. A Nagy-Losonczy-csoport október-novemberben ennek az eszmei vonalnak a jegyében hozott intézkedéseket. Az Országos Tervhivatal felszámolására irányuló törekvés, a „forradalmi bizottságok” tevékenysége a minisztériumokban az állam gazdasági-szervező funkciójának felszámolására irányult. Olyan felfogás uralkodott, hogy a pénz- és hitelszervezet kimeríti az állam gazdasági tevékenységét.

A fenti elmélet mögött tulajdonképpen az az antimarxista nézet húzódik meg, amely szerint az állami tulajdon nem jelent egyben társadalmi tulajdont is, és hogy azt szét kellene osztani és csoporttulajdonná változtatni. Ez azonban egyenlő lenne a kapitalizmus irányába tett lépéssel, kispolgári tendenciák érvényesítésével.

Természetesen előfordul – s ezt a mi gyakorlatunk is igazolja –, hogy

az államgépezet bürokratikus túlközpontosítása akadályozza a fejlődést. Ez ellen az ellentmondás feloldásával, a demokratikus centralizációval kell küzdeni, s nem a gazdaságirányító tevékenység, a központosítás felszámolásával, a vakon ható törvények visszaállításával.

A helyes arányt kell megtalálni államunk gazdasági-szervező tevékenysége, a központosított irányítás és a decentralizálás között, és el kell vetni minden anarchista, anarcho-szindikalista nézetet csakúgy, mint a szektarianizmus megcsontosodottságát és konzervativizmusát, mely a központosítás eltúlzásával, bürokratizmusával öli meg a kezdeményezést.

A proletárdiktatúra fogalma egyoldalú és nem teljes, ha figyelmen kívül hagyjuk a nevelő munkát. A proletárdiktatúrában a parasztok és általában a kistermelők millióit, tíz- és százezer hivatalnokot kell a polgári és kispolgári értelmiséggel együtt átnevelni, le kell küzdeni a kapitalizmus által beléjük rögződött szokásokat és hagyományokat. A proletárdiktatúra talaján történik maguknak a kispolgári befolyástól nem mentes proletároknak az átnevelése is. Az ellenforradalmat előkészítő periódusban, kihasználva az állam kulturális forradalmat irányító munkájában jelentkező szektás hibákat, vitatták az államnak azt a jogát, hogy a nevelő munkát irányítsa, szervezze, hogy állami intézkedésekkel is segítse a szocialista kultúra kibontakozását, s ezzel bevonja dolgozó népünk tömegeit a kulturális forradalomba. Ennek hatását még most is érezzük, mert az állami irányítás háttérbe szorítását és gyengülését azonnal felhasználták a burzsoá és kispolgári eszméktől átítatott szindarabok bemutatására, a könyvkiadásban pedig a sajtószabadság ürügyén a polgári eszméket terjesztő művek megjelentetésére. A kulturális nevelő munkában nem az állami irányítás megszüntetésére van szükség, hanem annak javítására. Enélkül anarchikus állapot, a kapitalista kultúra burjánzása válik lehetővé kulturális életünkben.

A marxizmus azt tanítja, hogy csak a párt képes vezetni az egész proletariátus egyesített tevékenységét, általa pedig a dolgozó tömegeket. Csak a párt képes vezetni és irányítani elméletileg és politikailag az állami és a társadalmi szervezetek összességét. A párt szerepének vagy irányító tevékenységének tagadása a marxizmus-leninizmustól való szindikalista és anarchista elhajlást jelent.

Az élet bizonyította, hogy harcban tömörült és megedzett párt nélkül a munkásosztály képtelen megvalósítani a társadalom állami vezetését, kidolgozni és végrehajtani a szocialista állam politikáját.

Enélkül képtelen minden állami szerv és a dolgozók társadalmi szervezeteinek tevékenységét egy célra, a szocializmus győzelmére irányítani. Ezért volt tudatos a reakciós erők támadása a munkásosztály pártja el-

len. Nagy Imre kifejtette, hogy a szocializmus építésének idejére nem alkalmazható az a lenini tétel, hogy egy párt vezesse a szocializmus építéséért folyó harcot. A szocializmus építésének nálunk előfordult hibáiból azt a konzekvenciát vonta le, hogy az egypártrendszerrel át kell térni pártkoalícióra. A pártnak nem kell irányító, vezető szerepet betölteni, csak agitációs feladatai vannak. „A nemzeti kommunizmus” megszállottjainak olyan nézeteivel is találkozunk, hogy a párttal szemben ki kell alakítani a „munkásellenzéket”. „Elméletileg” ezt azzal indokolták, hogy az úgynevezett munkásellenzék kritikusan fogja szemlélni a párt tevékenységét, és ez biztosítékot nyújt a hibák elkövetésével szemben. Micsoda feje tetejére állított okoskodás. A munkásosztály tudatos, szervezett, élenjáró részét alárendeli a spontán, a marxizmus-leninizmus elméletével nem felvértezett elemeknek. Ez nem egyszerű revizionizmus, nem elhajlás, ez valódi burzsoá uszálypolitika, likvidátorság, kapituláció az ellenforradalom nyomása előtt.

A párt vezető szerepének szektás, dogmatikus felfogása is sokat ártott.

A meggyőzés mellőzése, az át nem gondolt határozatoknak és utasításoknak mértéktelen gyártása, az alsóbb pártszervek tevékenységének és véleményének figyelmen kívül hagyása csökkentette a párt befolyását tagjaira és tömegeire, aláasta a párt vezetőinek tekintélyét, és különösen az ideológiai meghátrálás jelentett engedményeket a revizionizmusnak.

A párt vezető és irányító szerepe különböző formákban nyilvánul meg. Nem lehet megvalósítani a diktatúrát néhány „hajtószíj nélkül”, amelyek az élcsapatot egybekapcsolják az élenjáró osztály tömegeivel, ezt pedig a dolgozók tömegével. Ilyen hajtószíjak a szakszervezetek, a tanácsok, a Kommunista Ifjúsági Szövetség stb. A proletárdiktatúra erejét az bizonyítja, ha a párt irányító szerepe ezekben és ezeken keresztül a tömegekre érvényesül, ha ezek a szervek a párt irányvonalát, útmutatásait magukévé téve képesek ezt közvetíteni a tömegekhez, meggyőzni a tömegeket a párt politikájának helyességéről és képesek mozgósítani az állami, a gazdasági és a politikai feladatok elvégzésére. A proletárdiktatúra fenti mechanizmusa a munkásosztály hatalmának időszakában nálunk is kiépült, s alapvető tevékenységét tekintve helyes irányban halad.

A népi demokráciák fejlődésének egyik sajátossága, hogy a kommunista párt vezető szerepének elismerése mellett azokban létezhetnek és léteznek más pártok is, amelyek a népfrontszervezetekbe egyesülve a transzmisszió szerepét töltik be. De több párt létezése ma a népi demokráciákban nem jelenti, nem jelentheti azt, hogy a munkásosztály megosztja a hatalmat: e pártok a szocializmus elvi alapján állnak, a munkásosz-

tállyal szövetséges osztályok és rétegek pártjai, amelyek a népfrontmozgalmak keretében, a kommunista párt vezető szerepének elismerése mellett a dolgozó tömegeket fogják át és aktivizálják.

Azokban a népi demokratikus országokban azonban, amelyekben a fejlődés már más irányt vett, ahol a nem kommunista pártok már nem töltenek be számottevő feladatot, s ahol a népfront keretében a pártok szerepe és önállósága lényegében elenyészik, az ilyen pártok visszaállítása irányuló törekvések reakciósak.

A többpártrendszer nálunk ma nem szolgálja a proletárdiktatúra érdekeit, a reakció számára adna legális lehetőségeket. A népi demokratikus rendszerhez hű erők tömörítését a Hazafias Népfront-mozgalmak keretében helyes megoldani.

Hogy a népfront betölthesse társadalmunk életében ezt a szerepet, két tendencia ellen kell harcot folytatnia: az olyan nézetek ellen, melyek a népfrontot a párt és az állami szervek fölé helyezték, s ezzel a reakció számára készítettek elő politikai bázist.

A másik tendencia ellen, mely ennek ellenhatásaként jelentkezett: a népfront alárendelt kezelése, amely megbénította az egész népfrontmozgalmat.

Összefoglalva:

Az elmondottakból adódik a proletárdiktatúra erősítésének sokoldalú feladata. Ezek a következők:

1. A munkásosztály hatalmának mindenoldalú erősítése, az osztályellenség, az ellenforradalom maradványainak elnyomása és elszigetelése. A munkásosztály erejének növelése, a proletárdiktatúra megerősítése, a tömegek támogatásának megnyerése. Ez a leghatározottabb küzdelmet igényli az ellenforradalom, a kizsákmányolók ellen, a burzsoá ideológiai befolyás ellen.

2. Erősíteni kell a proletárdiktatúra politikai alapját, a munkás-paraszt szövetséget, s e szövetségen belül a munkásosztály vezető szerepét. A szövetség célja a szocialista társadalom felépítése. A munkás-paraszt szövetség erősítése mellett a nem proletár dolgozó tömegekkel, a kispolgársággal és az értelmiséggel hasonlóképpen el kell mélyíteni az összefogást a szocializmus építése érdekében.

3. Tovább kell erősíteni a szocialista demokráciát. Ugyanakkor, amikor élesen elhatároljuk a szocialista demokráciát a burzsoá demokráciától, társadalmi rendszerünk demokratikus fejlődését nap mint nap ápolni kell. A demokratizmust a pártéletben csakúgy, mint az állami életben, a dolgozók demokratikus jogainak szélesítése érdekében kell alkalmazni.

4. Hogy a proletárdemokrácia szabadon érvényesüljön és még inkább

kibontakozhasson, szükséges, hogy a diktatúra elnyomó, erőszak oldala a mi viszonyaink közepette ne szenvedjen csorbát. Csakis az ellenforradalomra mért határozott csapás, a burzsoázia hatalmának visszaállítására tett minden kísérlet elfojtása szolgálja ezt a célt. Ugyanakkor erősíteni kell a proletárdiktatúra gazdasági-szervező tevékenységét, a demokratikus centralizmus helyes formáinak kialakításával, mert ez még inkább a munkásosztály hatalmának megerősítését szolgálja. Folytatni kell az egész társadalom szocialista szellemben történő nevelését, a kulturális forradalom további fejlesztését.

5. Egész társadalmunk életében a szocializmus építésének további sikere céljából erősíteni kell a párt vezető és irányító szerepét. Hogy a párt vezető és irányító tevékenysége zavartalan legyen és gyümölcsözően kibontakozzon, óvni kell a párt eszmei tisztaságát és egységét. A leghatározottabb eszmei harcot kell folytatni a burzsoá, a kispolgári befolyás minden jelensége ellen. A revizionizmus minden megnyilvánulása ellen úgy kell harcolnunk, mint a burzsoázia legravaszabb, álnok segítőtársa ellen, mely a munkásosztály hatalmára tör. Ugyanakkor egy jöttányi engedményt sem a szektarianizmusnak, mert végső soron mindkettő azonos, burzsoá forrásból fakad. Tökéletesítsük a párt vezető szerepét a tömegszervezetekben, a népfrontban. Legyen a pártnak a munkásosztályal és a dolgozó tömegekkel elszakíthatatlan, közvetlen kapcsolata, hogy a proletárdiktatúra Marx-Engels-Lenin által kidolgozott tanításai vezéreljenek a szocializmushoz vezető úton.

Előadás a Politikai Akadémián.

AZ SZKP XXI. KONGRESSZUSÁNAK HATÁSA A NEMZETKÖZI HELYZETRE ÉS A NEMZETKÖZI MUNKÁSMOZGALOMRA

1959 ÁPRILIS

A nemzetközi kommunista mozgalomban mindig kiemelkedő szerepe volt az SZKP kongresszusainak. Jelentőségüket elsősorban az adta meg, hogy az SZKP politikája határozta és határozza meg a világ első és leg-erősebb szocialista államának, a Szovjetuniónak a politikáját.

A szovjet állam történetében különösen kimagasló helyet foglal el az SZKP XXI. kongresszusa. Hogy mi lesz a hatása a nemzetközi helyzetre, az természetesen csak a célkitűzéseinek megvalósítása után mérhető majd le, de már most is tapasztalhatjuk, hogy az emberiséget új reménységgel tölti el a Szovjetunió fejlődésében bekövetkező minőségi változás: az, hogy kezdetét vette a kommunizmus általánosan kibontakozó építése. E kongresszus jelentőségét a hétéves terv már önmagában is megadta. De – mint ismeretes – a hétéves terv irányszámainak megtárgyalása mellett a nemzetközi helyzet és a nemzetközi munkásmozgalom legfontosabb kérdései is szerepeltek a beszámolóban és a határozatban, és ez még jobban kiemeli a kongresszus történelmi jelentőségét.

Az orosz munkásosztály 1917-ben, 41 esztendővel ezelőtt vette kezébe a hatalmat. Ez a fordulat az egész emberiség történetében forradalmi változások kezdetét jelentette. Az Októberi Forradalom után más irányt vett az emberiség fejlődése. E fejlődés fő jellemvonása: a szocialista rendszer kifejlődése, győzelme – előbb egy országban, később országok egész sorában –, s ennek nyomán a szocialista világrendszer kifejlődése és megszilárdulása. Ugyanakkor a kapitalizmus világrendszerét az általános válság jellemzi, melynek egyik legjellemzőbb megnyilvánulása az imperia- lizmus egész gyarmati rendszerének megrendülése, majd pedig fokozódó széthullása, ahogyan azt napjainkban mind meggyőzőbben tapasztal- juk.

A Szovjetunióban mindössze 40 évi fejlődés eredményeként gyakorlati feladattá vált a kommunista társadalom felépítése. Marx mondotta a „Politikai gazdaságtan bírálata” című művében, hogy „az emberiség mindig csak olyan feladatokat tűz maga elé, amelyeket meg is tud oldani,

mert jobban szemügyre véve, mindig azt látjuk, hogy maga a feladat is csak ott merül fel, ahol megoldásának anyagi feltételei már megvannak, vagy legalábbis keletkezőben vannak”.

Marx és Engels már a múlt század elején tudományosan megalapozta azt a tanítást, hogy a kapitalista társadalmat a kommunista társadalom fogja felváltani. De a Kommunista Kiáltvány megjelenése után eltelt még 70 év, amíg az első szocialista állam megszületett. Az 1917-es Októberi Forradalom győzelme óta eltelt további 40 év, és ma már gyakorlatilag is napirendre került a kommunizmus felépítése, hiszen az anyagi előfeltételeket a szovjet nép megteremtette. A világ első szocialista államában az Októberi Forradalom óta a termelőerők, a technika, a tudomány olyan fejlettségi fokot ért el, hogy a további előrehaladásnak most kitűzött mérete és üteme biztosan megvalósul. A XXI. kongresszus jelentőségét tehát elsősorban az határozza meg, hogy a kommunizmus építése a gyakorlati megvalósulás időszakába lépett, és ugyanakkor az emberiség számára elérhető közelségbe hozta a kapitalista társadalmi rendszer legyőzését békés gazdasági versenyben.

A XXI. kongresszus egyenes folytatása, megerősítője és továbbfejlesztője annak a politikai vonalnak, amit 1956-ban a XX. kongresszus dolgozott ki. A XX. kongresszus idején már nyilvánvaló volt, hogy a nemzetközi munkásmozgalom a gyorsabb fejlődés, az új fellendülés korszakába lépett. A XX. kongresszuson részletesen megvitattak olyan kérdéseket, amelyek a Szovjetunió belső fejlődése és a nemzetközi helyzetben bekövetkezett változások következtében kerültek felszínre. A kongresszus a nemzetközi helyzet elemzésekor abból indult ki, hogy a szocialista világrendszer gyors fejlődése, a békeharc erősödése, a gyarmati népek antiimperialista küzdelme alapjaiban megváltoztatta a nemzetközi erőviszonyokat. Az új erőviszonyok új feltételeket teremtettek a kommunista mozgalom, a szocialista tábor küzdelmei számára. Reális lehetőséggé vált a háború elkerülése; új távlatok nyíltak meg az egyes országok számára a szocializmusba való átmenet terén. Vagyis a kongresszus továbbfejlesztette a nemzetközi kommunista mozgalom taktikáját számos kérdésben.

De azok az intézkedések is, amelyeket a kongresszus a gazdasági kérdésekről, a nép anyagi és kulturális színvonalának emeléséről, a pártélet lenini elveinek további megszilárdításáról hozott, nagy hatást gyakoroltak a kommunista mozgalomra. A XX. kongresszust megelőző években az SZKP már jelentős eredményeket ért el a személyi kultusz, a dogmatizmus leküzdésében, a kollektív vezetés lenini elvének megvalósításában,

és a kongresszus maga is határozottan fellépett a személyi kultusz maradványai ellen és a pártépítés lenini elvei mellett.

A nemzetközi és a magyar tapasztalatok azt bizonyítják, hogy az imperialisták és revizionista segítőtársaik a személyi kultusz felett alkalmazott bírálatot a kommunista mozgalom elleni általános támadásra használták fel. A XX. kongresszus lényegét nem értők nálunk nemegyszer azt mondták, hogy a XX. kongresszus a revizionistákat segítette. Ez a nézet a kongresszus lényegének meg nem értéséről tanúskodik. A személyi kultusz bírálata csak egy része volt – bár nagyon fontos része – a kongresszusnak. A történelmi tapasztalatok mutatják, hogy ahol felhasználták és hasznosították a kongresszus elemzését, ott a revizionisták lelepleződtek, és új lendületet vett a kommunista mozgalom fejlődése. Az imperialisták és revizionista segítőtársaik a XX. kongresszus nem egy tételét meghamisítva, reakciós célokra igyekeztek felhasználni, mert látták, hogy a kongresszus elveinek következetes megvalósítása az egész kommunista mozgalom fejlődéséhez vezet.

A Szovjetunió 41 éves fejlődésének legfontosabb eredménye, hogy a Szovjetunióban a szocializmus teljesen és véglegesen győzött. Mint ismeretes, az Októberi Forradalom győzelme után felmerült az a kérdés, hogy a kapitalista környezet ellenére győzhet-e egy országban a szocializmus. Az SZKP megívta a maga harcát mindenfajta opportunizmussal szemben, amely kétséssé akarta tenni az orosz munkásosztály előtt ezt a célkitűzést. A szovjet nép a párt vezetésével végérvényesen és visszavonhatatlanul megvalósította a szocializmust, sokszorosan túlszárnyalta a cári Oroszországot mind a termelés, mind az életszínvonal terén. Most az SZKP azt a feladatot tűzte ki, hogy a szocialista szovjet népgazdaságnak túl kell szárnyalnia a kapitalista rendszert a termelés mennyisége és az egy főre jutó termelés tekintetében is. A kongresszus megállapította, hogy ezt a szintet a társadalmi munka termelékenységének nagyarányú emelésével lehetséges elérni, mert ez a forrása a szocialista bővített újratemelésnek, a felhalmozásnak, az életszínvonal-emelésnek.

Hét esztendő alatt a munka termelékenységét egy dolgozóra számítva az iparban 45–50 százalékkal, az építőiparban 60–65 százalékkal, a szovhozokban 60–65 százalékkal, a kolhozokban pedig mintegy 100 százalékkal fogják emelni. Mindezt olyan körülmények között érik el, hogy közben rövidítik a munkaidőt. 1965-ig az ipari termelés növekedésének háromnegyed részét a munkatermelékenység emelkedésével, az új technika széles körű bevezetésével, a technológiai folyamatok automatizálásával stb. érik el.

A szocialista társadalmi rendszer fölénye a kapitalista rendszerrel

szemben számos területen már megvalósult. A társadalmi berendezkedés fölényét a kizsákmányolás megszüntetése, a társadalmi fejlődés élenjáró osztályának hatalomra kerülése, a termelőerők eddig nem ismert gyors ütemű fejlődése máris bebizonyította. Ha az egész kapitalista rendszert vizsgáljuk, akkor a szocializmus mint világrendszer már az egy főre jutó termelés tekintetében elérte a kapitalizmust. A szocialista országokban él ugyanis körülbelül a Föld lakosságának egyharmada, és itt termelik a világ ipari termelésének egyharmadát.

A szocializmusban korlátlanul fejlődhetnek a termelőerők, szabadon kibontakozhat a dolgozó milliók tehetsége. Az Egyesült Államokban a nemzeti jövedelem felét a lakosság egytizedét kitevő tőkésosztály sajátítja el, milliók vannak munka nélkül és élnek embertelen körülmények között. A Szovjetunióban – ahogy ezt a beszámoló a kongresszuson tartalmazta – a nemzeti jövedelemnek mintegy háromnegyed részét a dolgozók kapják egyéni, anyagi és kulturális szükségleteik kielégítésére. A nemzeti jövedelem fennmaradó részét szintén a dolgozók érdekében használják fel a szocialista termelés bővítésére és egyéb társadalmi szükségletek kielégítésére.

A XXI. kongresszus tehát olyan célt tűzött ki a szovjet állam, a szocialista rendszer elé, hogy túlhaladja a fejlett tőkésországok termelésének színvonalát, megteremti a kapitalizmusénál sokkal magasabb termelékenységűt. A hétéves terv befejezése után a Szovjetunióknak még körülbelül öt évre lesz szüksége, hogy nemcsak a termelés összmenynyisége tekintetében, hanem az egy főre jutó termelésben is túlszárnyalja az Egyesült Államokat minden döntő területen. Mindennek óriási jelentősége lesz az emberiség jövője szempontjából, mert egyszer s mindenkorra megdőlni az a mítosz, amit az amerikai életformáról a burzsoá propagandisták hirdetnek, mindenki előtt világos lesz a szocialista életforma magasabbrendűsége, amely kielégíti az ember növekvő anyagi és szellemi igényeit, s ezáltal a szocializmus még inkább legyőzhetetlen vonzóerővé válik az egész emberiség számára. De az elkövetkezendő években a Szovjetunióval együtt fejlődik Kína és az egész szocialista tábor gazdasága is! Ezzel a fejlődéssel az emberiség olyan időszakhoz érkezik, amikor túlsúlyba kerül a szocialista világrendszer gazdasági, katonai hatalma és politikai befolyása, már nemcsak lehetséges lesz megakadályozni az imperialista háborút, hanem elérkezik az az idő, amikor végleg kiküszöbölik az emberiség életéből a háborút.

Éppen e célkitűzések miatt és a megvalósult gazdasági fejlődés ismeretében tapasztalható a kapitalista tábor részéről nagy figyelem a Szovjetunió XXI. kongresszusa iránt. A „New York Times” írta a kongressz-

szus idején: „Hruscsov tegnap megjósolta, hogy a következő hét évben a Szovjetunió gazdaságának növekedése körülbelül évi 8,6 százalékos lesz. A legutóbbi eredményekből ítélve, valószínűleg nem nagyon téved. Hruscsov összevetette ezt az egyesült államokbeli 2 százalékos növekedéssel. Feleslegesen előzékeny volt. A koreai háború befejezése óta az Egyesült Államok gazdaságának évi növekedése – számba véve az áremelkedéseket –, általában másfél százaléknál kevesebb volt.” A „Sunday Times” írta: „Habár a kongresszus menüjén a meghirdetett fogások szerepeltek, egyes körítéseknek és mártásoknak enyhén meglepő ízük volt. Ilyen volt például a jövedelemadó megszüntetésére vonatkozó javaslat. Ez után azonban sokkal inkább az angolok nyála folyik, mint az oroszoké.” Majd másutt az „Observer” írta, hogy: „Az egész világ világosan láthatja a Szovjetunió tudományos és műszaki eredményeit, és habár nem fogadhatjuk el feltétlenül Hruscsovnak a gazdasági előrehaladással kapcsolatos valamennyi állítását, nem kétséges, hogy Oroszország 10 éven belül olyan magas életszínvonalat érhet el népe számára, mint amilyen a nyugati országokban van, kivéve Amerikát. Már nem tekinthetjük képtelennek Hruscsovnak azt a kérdésését sem, hogy Oroszország egy napon utoléri, sőt túlszárnyalja az Egyesült Államokat.”

E megállapításokból kitűnik, hogy a kapitalista világ nyugtalankodik. A hétéves tervet hétlépcsős rakétának nevezik, s a józanabb politikusok óva intik államférfiaikat, hogy ne kövessék el az elmúlt évek hibáit az új szovjet tervek értékelésekor, hogy ne kezeljék könnyelműen a szovjet terveket. Arra intenek, hogy komolyan kell venni azt a gazdasági versenyt és kihívást, amelyet az SZKP XXI. kongresszusa intézett a kapitalista világhoz. Ilyen józanabb tendencia tapasztalható a nyugati országok egyes polgári köreiből. Figyelmeztetnek a Szovjetunió és az egész szocialista tábor kiemelkedő sikereinek elismerésére, és bizonyos mértékben törekednek arra, hogy a kapitalista államok változtassák meg háborús külpolitikájukat, és keressék az utat a két rendszer békés egymás mellett élésének biztosításához. Ezzel szemben az uralkodó tendencia Nyugaton még ma is az, hogy erősíteni kell a fegyverkezési hajszát, tovább kell fokozni a feszültséget, nem megengedni, hogy „olvadás” álljon be a hidegháborúban. A kongresszus hatására mégis erősödtek a józanabb, megegyezésre törekvő erők.

Kevés figyelmet érdemelnek azok a megállapítások, amelyek becsmérlik, megvalósíthatatlannak, fantazmagóriának tartják ezeket a célkitűzéseket, vagy a Szovjetunió terjeszkedési törekvésének rémével fenyegetik a naiv embereket, hogy ilyen módon csökkentse a XXI. kongresszus morális és politikai hatását. Az imperialisták nem tudják elkerül-

ni a XXI. kongresszus hatásának és célkitűzésének elterjedését saját tömegeik között. Ez a hatás még jobban meg fogja erősíteni az emberek tudatában, hogy a szocialista rendszer magasabb rendű, a kapitalista rendszer veresége elkerülhetetlen és pusztulása szükségszerű. Az imperialista rendszer erői többé már nem vehetik gazdasági blokád alá a szocialista országokat, nem alkalmazhatják hatásosan a gazdasági nyomás eszközeit, nem tudják megzavarni a szocialista országok gazdasági terveit és megakadályozni a szocialista világrendszer fejlődését. Az imperializmus arra törekszik, hogy a két rendszer közötti ellentmondást háborúval oldja meg, hogy katonai eszközöket alkalmazzon. A Szovjetuniónak és az egész szocialista tábornak azonban ma olyan a védelmi ereje, hogy meg tudja hiúsítani az imperialisták minden ilyen irányú terveit. Mindez azt bizonyítja, hogy az imperializmus hanyatlik, erői csökkennek a szocializmus világméretű győzelme elkerülhetetlen.

A kapitalizmus, a Föld lakosságának kétharmad részét felölelő tőkés rendszer a világ termelésében még túlsúlyban van, mindenekelőtt az Egyesült Államok ipari ereje miatt. A legfejlettebb tőkésországokban magas a munkatermelékenység és a termelés színvonala, és viszonylag magas az egy főre jutó fogyasztás is. E gazdasági erőkre támaszkodva a kapitalizmus ideológusainak, politikusainak és revizionista segítőársainak még van lehetőségük nemcsak arra, hogy az erőszak módszereivel dolgozzanak, hanem arra is, hogy becsapják a tömegeket, hogy féktelen demagógiát űzhessenek. Még van talaja a „szabad vállalkozás”, a kapitalista „egyéni szabadság” magasabbrendűségéről szóló téveszméknek; a szocializmus eszméi sok tőkésországban még nem hatoltak elég mélyen a tömegekbe, sokfelé még elhiszik a szocialista rendszerre szórt rágalmakat.

Korábban, az ötéves tervek időszakában, az imperialisták alábecsülték a Szovjetunió ipari termelésének növekedési ütemét. Ez akkor volt még, amikor az évi termelés abszolút növekedése tekintetében a Szovjetunió előtt jártak, bár százalékos arányban a Szovjetunió már akkor túlszárnyalta őket. A Szovjetunió viszont előre látta, hogy a fejlődés gyorsabb üteme előbb-utóbb a kapitalizmus túlszárnyalásához vezet majd az évi abszolút növekedés tekintetében is. Ez jellemző az összes szocialista ország fejlődésére. Szemléltetően mutatják ezt az elmúlt évek adatai. A szocialista országok ipari termelésének évi átlagos emelkedése 1953 óta 11,4 százalék volt, a Szovjetunióé 11,6 százalékos, a kapitalista országoké átlagosan 4,2 százalékos az Egyesült Államok 1,6 százalékos évi átlagos termelésnövekedésével szemben. Ami az ipar legfontosabb ágazatait illeti, ott az elmúlt években a Szovjetunió és az Egyesült Államok

között új jelenség mutatkozik. A Szovjetunió az elmúlt években az abszolút növekedés tekintetében is az Egyesült Államok elé került az acél, a szén, az olaj termelésében.

Az ipari termelés az elkövetkező hét év alatt ugyanannyit növekszik, mint a legutóbbi 20 évben. A termelés mai színvonala mellett a szovjet állam számos területen túlszárnyalta a legfejlettebb kapitalista országokat. Megteremtette azt az „elvileg újat”, amit Lenin a kommunizmus hajtásainak nevezett. A szovjet társadalomban kommunista módon teremtik meg az egyes ember kedvezőbb életkörülményeit: a közétkeztetés megszervezése, a szociális ellátás javítása, a gyermekintézmények hálózata, az üdültetés, orvosi ellátás megjavítása, kulturális létesítmények építése stb. 1958-ban a Szovjetunió több mint 215 milliárd rubelt irányzott elő társadalombiztosítási segélyekre, nyugdíjakra, ösztöndíjakra, ingyenes oktatásra, fizetési szabadságra, bentlakásos iskolákra, óvodák, bölcsődék, szanatóriumok, aggok házáinak fenntartására és egyéb kifizetésekre. A hétéves terv folyamán ezek a kiadások jelentősen fognak növekedni. 1965-ben 360 milliárd rubelt irányoztak elő ilyen költségekre, ez körülbelül 3800 rubelt jelent évente egy emberre szétosztva. Ezenkívül lakóházak építésére, kultúrlétesítmények felállítására az állam kiadása több mint 800 rubel fejenként számítva.

Bár a kommunizmus hajtásai a javak elosztási rendszerében is növekednek, a kommunizmus építésének mai szakaszában még mindig döntő a munka szerinti elosztás elve. Ennek az elvnek érvényesítésével irányozzák elő a munkások és alkalmazottak egy főre jutó reálbérének emelését 40 százalékkal, és a kolhozisták reáljövedelmének szintén 40 százalékos emelését. A kongresszus kitűzte azt a feladatot, hogy a hétéves terv végén át kell térni a 30–35 órás munkahétre. A kapitalista rendszerrel folytatott gazdasági versenyben tehát nem az elmélet, hanem napi gyakorlati feladat a szocialista rendszer abszolút fölényének megteremtése.

Központi Bizottságunk márciusi ülésén Kádár elvtárs szavá tette, hogy ami például a szociális ellátásban a különböző ingyenes juttatások és más hasonló területeken nálunk megmutatkozik, arra vall, hogy mi egyik-másik tekintetben talán már „megelőztük” korunkat, és elkezdjük megvalósítani a kommunista elemeket a társadalmi életünkben olyan mértékben, ami a szocialista építés jelenlegi színvonalán még nem lenne időszerű. A térítés nélküli szolgáltatások többnyire már kommunisztikus szolgáltatások a szükségletek kielégítésére, függetlenül valamely területen végzett közvetlen munkától. A kommunizmus építése azonban nem nyugodhat más alapon, mint a hatalmas méretű termelésen, a legkorszerűbb és leghaladottabb technikán, és ami a fogyasztást illeti, a javak

bőségén. Ezt azonban még meg kell teremteni. Addig pedig a XXI. kongresszus által is megerősített munka szerinti elosztás marxista-leninista elvét kell alkalmazni; az anyagi érdekeltséget fokozottabban kell érvényesíteni gazdálkodásunkban, hogy a termelés gyorsításával, a termelési hatékonyság növelésével szilárd és vitathatatlaná tegyük eredményeinket, s csak akkor s olyan mértékben növeljük társadalmunk életében a kommunista elosztás elemeit, amikor és amilyen mértékben ennek anyagi feltételei már létrejöttek.

Miközben a szocialista tábor gazdasága egyre gyorsabban fejlődik és napirendre tűzte a tőkés világgazdaság megelőzését az egy főre jutó termelésben, a legfejlettebb tőkésországokban a kapitalista gazdaság a második világháború óta már harmadszor jutott válságba. 1957-ben az Egyesült Államok gazdasági élete súlyos törést élt át. A munkanélküliek száma meghaladta az ötmilliót. Az amerikai közgazdászok optimista becslései szerint az Egyesült Államok termelésének színvonala csak az idén éri el azt a színvonalat, amelyen a legutóbbi válság előtt volt. De ha így is lesz, a válság következtében munka nélkül maradt dolgozók kétharmad része akkor sem kap újra munkát. Ezek a körülmények megcáfolják azoknak a burzsoá teoretikusoknak állításait, akik a jelenlegi kapitalizmus válságmentes fejlődéséről akarják meggyőzni az embereket. A gazdasági válság, amely az Egyesült Államokban 1957 őszen indult meg, áttért a kapitalista világ más országaira is: Kanada, Anglia, Japán, Belgium, Hollandia, Norvégia és csaknem az összes gyengén fejlett ország gazdasága mély megrendülést élt át. 1958-ban 1957-hez viszonyítva a kapitalista világ termelése egészében 4 százalékkal csökkent, és jelentősen csökkent a tőkés világban a nemzetközi kereskedelem is. Mindez világosan tanúskodott arról, hogy a gazdasági nehézséget nem lehet elkerülni fegyverkezéssel, a gazdaság militarizálásával. Ennek a válságnak jellemző vonása volt, hogy a monopóliumok szoros együttműködésben a burzsoá állammal a terheket és a nehézségeket a dolgozók vállára, a gyengén fejlett kapitalista országokra hárították át. Erősen csökkent a munkások és parasztok, az alkalmazottak reálbére, fokozódott a kisparaszti gazdaságok tönkretelődése, és a gyengén fejlett országokban a gazdasági válság különösen súlyos következményekre vezetett. A gazdasági válság következtében és annak idején fokozódott és kiéleződött a kapitalista államok között a gazdasági háború. Az egység mögött – amit kifelé mutatnak – gazdasági és politikai, osztály és nemzetiségi, belső és külső viszályok és konfliktusok húzódnak meg. A kapitalizmus gazdasági szervezete, amelyet ilyen betegségek gyötörnek, természetesen nem fejlődhet olyan ütemben, mint a szocializmus egészséges, és ilyen

betegségekől mentes szervezete. A fejlett tőkésországoknak és különösen az Amerikai Egyesült Államoknak gazdasági potenciálja jelenleg nagy. A valóságban azonban még a legnagyobb konjunktúra idején sem tudják kihasználni kapacitásukat. Az Amerikai Egyesült Államok kohóiparának termelési kapacitása például körülbelül évi 140 millió tonna acél. 1958-ban mindössze 77 millió tonna acélt termeltek. A kapacitás kihasználatlansága azt is jelenti, hogy a termelési költségek megnőnek, és ez természetesen befolyásolja az árakat, a fogyasztást. A szocialista gazdálkodásnak nincsenek ilyen gondjai, mert a termelés növekedésének üteme nagyon sok területen a megfelelő anyagi kapacitás hiányával függ össze. Ilyen például nálunk a lakásépítés. Az Amerikai Egyesült Államokban a jelentős kapacitás ellenére is jelenleg mintegy 17 millió amerikai lakik elhanyagolt, piszkos, patkányokkal teli, fűtés és világítás nélküli helyiségekben. Ez a probléma a legnagyobb, leggazdagabb ipari központokban a legélesebb.

A kapitalista rendszer ellentmondásai, fejlődésének egyenetlensége, visszaesései, krízisei kedvező feltételeket teremtenek a szocializmus számára, hogy történelmileg viszonylag rövid idő alatt győztesen kerüljön ki a kapitalizmussal folytatott gazdasági versenyből, s hogy a XXI. kongresszus célkitűzéseinek megvalósításával a szocialista tábor országai utolérjék a gazdaságilag legfejlettebb tőkésországokat.

A szocialista országok és különösen a Szovjetunió nagyarányú fejlődése, amely a tudomány és technika széles körű alkalmazásával számos területen máris megelőzte a kapitalizmust, tehát minőségileg új helyzetet teremtett, s a fölény megteremtésére kedvező lehetőséget adott. Ezért teljesen megalapozott a szocializmus világméretű győzelmének elkerülhetetlenségéről szóló marxista-leninista elmélet. Elkerülhetetlen, hogy a szocialista országokban végbemenő változások, a gazdaság nagyarányú fejlődése ne gyakoroljon még nagyobb vonzóerőt a kapitalista államok dolgozó tömegeire, hogy ne növelje bennük azt az akaratot, hogy társadalmuk fejlődését a szocializmus útjára tereljék.

Bár a kapitalizmusnak már itt az alkonya, gazdasági élete megrázkódtatásokon és válságokon megy keresztül, azonban még fejlődhet, ha nem is olyan ütemben, mint a szocialista gazdaság. Mégis reális és megvalósítható az a politika, mely a béke fenntartásán és megőrzésén keresztül kitűzte a kapitalizmus gazdasági megelőzését békés gazdasági versenyben.

A XXI. kongresszus és az ott elfogadott hétéves népgazdasági terv megerősítve a szocializmus gazdasági és politikai pozícióit, olyan politikát szabott meg, amely tovább szélesíti és erősíti Ázsia országaival és a volt gyarmati népekkel a gazdasági és politikai együttműködést. Azok az

antiimperialista forradalmak, amelyek Ázsiában és Afrikában megdőntötték a gyarmatosítók uralmát, sok népet az elmúlt években vezettek az önálló fejlődés és a függetlenség útjára. E forradalmak hatására az imperializmus korhadt gyarmati rendszere egyre gyorsabban hullik szét. Szemünk előtt valósult meg Leninnek az a zseniális jóslata, hogy e népek felszabadulásuk után a világpolitika aktív tényezőivé válnak, és az imperializmus forradalmi megdöntésének fontos tényezői lesznek. Közel-, Közép- és Távol-Keleten, Afrikában, Dél-Amerikában sorra vívják ki a volt gyarmati országok nemzeti függetlenségüket, s az imperialista gyarmatosítók erőtlenné bizonyulnak e folyamat megakadályozására. Ez érthető, mert a függetlenségi mozgalmak, a nemzeti felszabadító forradalmak olyan időszakban keletkeztek és bontakoztak ki, amikor az emberiség a kapitalizmustól a szocializmus irányába halad. Azelőtt, amikor a kapitalizmus még az egész világot átfogó rendszer volt, az imperialisták könnyűszerrel elnyomták a gyarmati népek felszabadító mozgalmait. Akkor csupán arról volt szó, hogy miként osszák fel a gyarmatokat, hogyan kerülhet át a gyengébb imperialista hatalom kezéből az erősebb uralma alá egy-egy gyarmati ország. A szocialista világrendszer létrejöttével elvileg is új körülmények alakultak ki a nemzeti felszabadító mozgalmak számára. E forradalmak előzményei: a nemzeti felszabadító mozgalmak gyökerei a proletariátus szocialista forradalmába nyúlnak vissza, a proletariátus szocialista forradalma előzte meg először a Szovjetunióban, majd Európában és Ázsia számos országában.

A szocialista világrendszer támasza, segítője a gyarmati népeknek az imperializmus ellen folytatott harcukban. A második világháború utáni fejlődés egész menete azt bizonyítja, hogy a gyarmati rendszer visszaállításának legfőbb akadálya a felszabadult országokban a szocialista világrendszer, amely ma már nem engedi, hogy az imperializmus kényekedvére nyomhasson el és fosszon meg függetlenségétől népeket. A szocialista világrendszer, a Szovjetunió, az imperializmus elleni közös harc, a gazdasági segítségnyújtás és az együttműködés alapján erősíti a gyarmati népekkel összefogását és barátságát. Ez a legfőbb tartalma annak a szövetségnek, ami az elmúlt esztendőkből a szocialista tábor és a volt gyarmati országok között kialakult. Jelenleg az ázsiai és afrikai népek által vívott forradalmi harcnak néhány országban már új időszaka érkezett el. Az össznemzeti program megvalósítása, a függetlenség kivívása után új kérdések kerültek előtérbe: a gazdasági, a politikai és a szociális problémák, amelyek megoldásához már nem elegendő egyedül a függetlenség. A politikai függetlenség kivívása után ezen országok számára életkérdés gazdasági függetlenségük megteremtése, rendszerük megszilár-

ditása. A gazdasági függetlenség a demokratikus szabadságjogok kiszélesítését, a lakosság valamennyi rétegének egyesítését követeli meg az előttük álló feladatok demokratikus megoldásához.

A gyarmatosítók elűzése után most a legfontosabb feladat az évszázados elmaradottság felszámolása. Meg kell oldani az agrár-paraszt kérdést, előtérbe került a munka, a tőke harcának problémája, mégpedig olyan körülmények között, amikor az imperializmus és a belső reakció új kísérleteket tesz, hogy visszaállítsa a régi rendet, hogy először gazdaságilag, majd utána politikailag ismét leigázzák őket, s újra gyarmatukká tegyék a már felszabadult országokat. Ilyen törekvéseknek vagyunk tanúi jelenleg Közel- és Közép-Keleten, ahol az amerikai imperialisták ismételten megkísérlik az Egyesült Arab Köztársaságban gazdasági befolyásuk megteremtését. Szövetségre lépve a belső reakciós erőkkel, le akarják törni a felszabadult nép mozgalmát, amely szociális problémáik megoldására irányul. A haladó erők a függetlenségi harcot törek-szenek továbbfejleszteni, hogy ezzel tartóssá tegyék függetlenségüket. Ez a törekvés fokozza a belső reakció dühét és félelmét, s ezért a néppel szemben az imperialistáknál keresnek szövetségest.

A közel-keleti országokban bonyolulttá teszi a harcot, hogy a függetlenségi harcban különböző osztályok vettek és vesznek részt, és erőiket egyesítették az imperializmus ellen. A munkásosztály és a parasztság egyesült erői adták és adják e harc gerincét. A függetlenség következetes képviselője a munkásosztály és annak forradalmi pártja, mely nem egyezkedik az imperializmussal.

Egyes arab országokban napjainkban a nemzeti burzsoázia vezeti az antiimperialista felszabadító harcot. A harcban részt vett osztályok pártjai a helyzet elemzéséből olyan elhatározásra jutottak, hogy a széles nemzeti összefogás megszilárdítása érdekében a nemzeti burzsoázia pártjait állítják a harc élére, mert csak így lehetett e pártokat megnyerni a függetlenség ügyének. Ez a politika egyenesen következik a harci célok demokratikus jellegéből. A burzsoázia köreiből a harc menetében mindig tapasztalható volt bizonyos kettősség: harc az imperialisták ellen, és egyezkedési kísérletek az imperialistákkal. Az egyezkedési kísérletek és a kacérkodás az imperialistákkal most legszembetűnőbben az arab világ burzsoáziájának részéről jelentkezik. Ez a magyarázata az Irak elleni puccskísérlet aktív támogatásának, a haladó erők fokozódó üldözésének, a Szovjetunió és a szocialista tábor országai elleni kirohanásoknak. A demokratikus szabadságjogok kiterjesztésének, a gazdasági, szociális problémák megoldására irányuló kísérleteknek iraki példája nem tetszik a reakciós köröknek, félnek saját tömegeiktől, akiknek az iraki politika

kiutat mutat a nyomorból, a politikai függetlenség és a gazdasági fel-
emelkedés megerősítésére.

A Szovjetunió és a szocialista tábor megértve a gyarmati népek nem-
zeti reményeit és e népek törekvéseit, eddig is segítette őket politikailag,
és hozzájárult gazdaságuk felvirágoztatásához is. Az imperialisták ter-
mészetesen arra törekszenek, hogy a szovjet segítséget „taktikának”
tüntessék fel, sőt újból előveszik az „szovjet terjeszkedés” ósdi, rágalmozó
jelszavát, bizonygatva, hogy tulajdonképpen a szocialista országoknak
vannak hódító törekvései a gyarmati és gyarmati sorból felszabadult
népekkel szemben. A nemzeti függetlenség kivívása után a hazai reakciós
erők azért fokozzák harcukat a kommunista és más haladó mozgalmak
ellen, mert e pártok a Szovjetunió és a szocialista országok közötti
politikai és gazdasági együttműködésnek, az imperialistaellenes front
megerősítésének, a nemzeti összefogásnak és a gazdasági felemelkedésnek
igazi képviselői. A Szovjetunió és a szocialista tábor országainak
– mint a proletariátus államainak – a lényegéből fakad, hogy Távol-,
Közép- és Közel-Kelet nem szocialista országainak gazdasági és politikai
segítséget nyújtanak függetlenségük megerősítése érdekében. A nemzet-
közi proletármozgalom és a nemzeti felszabadító harc fejlődésének
menete az egész világon objektív, törvényszerű folyamat, amelyet törté-
nelmileg meghatároz a proletariátusnak és a gyarmati népeknek közös
érdeke, hogy megszabaduljanak az imperializmus jármától. A világsozia-
lizmus ügye a marxisták szemében mindig össze volt kötve a gyarmati
népek nemzeti, felszabadító harcával, s erre úgy tekintettek, mint az
imperializmus elleni harc egyik döntő láncszemére. A szocialista tábor
országainak gazdasági segítségnyújtása a gyengén fejlett államoknak
megfelel mind a szocializmus, mind a gyarmati népek létérdekeinek,
hiszen közösen kell harcolniuk a közös ellenség, az imperializmus ellen,
mert enélkül nem lehet az imperialista uralom alól felszabadítani a népe-
ket.

A XXI. kongresszus és valamennyi szocialista ország új sikerei hozzá
fognak járulni a gyarmati és függő országokban folyó nemzeti felszaba-
dító mozgalmak fejlődéséhez, ahhoz, hogy a gyarmati rabságból nemrég
kiszabadult államok önállósága megszilárduljon, és meggyorsuljon a
gyarmati rendszer szétesésének folyamata. A Szovjetunió és az egész
szocialista világrendszer gazdasági ereje lehetőséget ad arra, hogy na-
gyobb gazdasági, technikai, anyagi támogatást nyújtsanak a fejlődésük-
ben elmaradt gyarmati országoknak. A XXI. kongresszus által kitűzött
gazdasági fejlődés új lehetőséget ad ezen országokkal való együttműkö-
déshez, több ipari és mezőgazdasági felszerelést fognak szállítani, fokozni

fogják a műszakilag magasan felkészült gazdasági káderek nevelését, segítséget nyújtanak a különböző járványos betegségek elleni harchoz. Ezért érthető, hogy az ott élő népek üdvözlik a XXI. kongresszust, kifejezik azt a meggyőződésüket, hogy a Szovjetunió és a népek barátsága az egyenlőségen és kölcsönös megbecsülésen alapszik, s korunk nagy eseményének nevezik azt, ami a Szovjetunióban történt. A gyarmati sorból megszabadult népeknek új biztatást adott harcukhoz az a megállapítás, ami helyzetükről a kongresszuson elhangzott.

A kommunista és haladó mozgalmak elleni harc a reakciósnak kedvez, az imperializmusnak játszik kezére. Ez a politika nem egyesíti, hanem megbontja a nemzeti erőket, tehát gyengíti az egész nemzetnek azt az erőfeszítését, hogy megvédje függetlenségét az imperializmussal szemben. A haladó erőknek az a törekvése, hogy rendszerük a társadalmi haladás útján fejlődjék, nem külső erők által előidézett folyamat, hanem olyan osztályoknak a törekvése, amelyeknek érdekei eltérnek a belső reakció és külső imperialista erők érdekeitől. Megfigyelhető, hogy a Szovjetunió, a XXI. kongresszus elvi megállapításainak megfelelően, a gyarmati és különösen a közel-keleti országokban a haladó erők összefogásának, az imperialistaellenes egységfront támogatásának politikáját képviseli következetesen, s ez minden bizonnyal a továbbiakban is eredményekre fog vezetni. Nem lehet ezekben az országokban már visszafordítani a történelem kerekét. Az imperializmus lényegéből fakad, hogy gazdasági kapcsolataikat zsarolásra használják ki, s katonai és politikai feltételeket igyekezzenek rákényszeríteni a volt gyarmati országokra. Ez a politika szükségszerűen meg fogja erősíteni a haladó erőknek azon törekvését, hogy végleg megszüntessék országuk életében az imperialisták politikai és gazdasági befolyását, mert csak így valósíthatják meg nemzeti törekvéseiket.

Az a tény, hogy a gyengén fejlett országok mind erősebb gazdasági kapcsolatba lépnek a Szovjetunióval, arra kényszeríti az imperialistákat, hogy mérsékeljék étvágyukat. Az imperialista államok ma egyre nehezebben tudják megakadályozni ezen országok gazdasági fejlődését. Azokban az országokban, ahol a monopóliumoknak konkurrálni kell a Szovjetunióval, a körülmények kényszerítő hatására kénytelenek engedni kereskedelmi és hitelköveteléseikből, nem tudják hiteleiket és áruikat a nekik tetsző feltételek mellett rákényszeríteni ezen országokra. Minél inkább nő az elmaradott országok kereskedelme a Szovjetunióval és a többi szocialista országgal, annál kevesebb a veszteségük, ami az imperialista hatalmakkal való egyenlőtlen kereskedelem következménye, annál kevésbé függnék a kapitalista világpiactól, amely gyakran él át válságokat,

konjunkturális ingadozásokat. A szocialista országok példája megerősíti a népekben azt a tudatot, hogy saját erejükkel, a szocialista világ népeinek segítségével legyőzhetik évszázados elmaradottságukat és gyorsan, sokoldalúan fejlődhetnek. Sok ország számára teljesen reálissá válik az a gazdasági fejlődési út is, amely kihagyja a kapitalista szakaszt.

Az imperialisták gazdasági nyomással, összeesküvések és puccsok szításával és támogatásával igyekeznek gátat vetni a felszabadult országokban végbemenő fejlődésnek. Jellemző példája törekvéseiknek a Guineai Köztársaság esete. Ennek a fiatal államnak összesen 3 millió lakosa van, függetlenségét alig fél esztendeje vívta ki. A francia gyarmatosítók, miután a nép elnyerte függetlenségét, gazdasági bojkottal akarják megfojtani a függetlenségét elnyert népet. Elvitték a rendfenntartó alakulatok felszerelését, még a katonai zenekar trombitáit is. A szocialista országokkal való kapcsolat és segítségnyújtás óriási biztatást adott e halhatatlanul elmaradott, gyarmati sorban élő népnek. A Guineai Köztársaság népe megszervezte közigazgatását, kereskedelmi kapcsolatait, s jelenleg minden jelentősebb afrikai, még gyarmati sorban élő nép küldöttei felkeresik őket, hogy tanulmányozzák; hogyan élnek függetlenségükkel, hogy biztosítják szabadságukat, milyen társadalmi berendezkedést teremtettek. Az Iraki Köztársaságban, Tibetben szintén megkísérelték ellenforradalmi puccsok szervezésével meggátolni a függetlenségüket kivívott népek fejlődését.

A mi szempontunkból különösen a tibeti események figyelemre méltóak. Ugyanis a tőkésországok politikusai, újságjai a tibeti eseményeket az 1956. évi magyarországi ellenforradalommal hasonlították össze. A „Scotsman” című burzsoá lap például ezt a címet adta március 31-én vezércikkének: „Kína Magyarországa”. A „Glasgow Herald” című lap szerint „Tibet második Magyarország lett”.

De ha beleolvasunk ezekbe a cikkekbe, mindjárt kiderül: miért tartják ők „második Magyarországnak” Tibetet. Mert éppúgy segítettek a tibeti lázadás előkészítésében, mint 1956 októberében Magyarországon; éppúgy igyekeztek fegyvereket eljuttatni a tibeti ellenforradalmárokhöz mint a hasonszőrű magyar banditákhoz; éppúgy igyekeztek kihasználni provokációjuk eredményét a nemzetközi helyzet kiélezésére, mint Magyarország esetében; és – ezt már mi hangsúlyozzuk – éppúgy kudarcot vallottak próbálkozásaik, mint nálunk. Az előbb említett „Glasgow Herald” mélabúsan írja: „A Nyugat nem ajánlhat mást, mint pusztárokonszenzet, ami olyan keveset használt Magyarországnak.”

A tibeti kaland nem sikerült. Ma már a szocialista tábor olyan erős,

hogy politikai, gazdasági és katonai ereje lehetetlenné teszi az imperialisták céljainak megvalósítását.

A XXI. kongresszus által elfogadott hétéves terv fel fogja lendíteni, s meg fogja erősíteni a Szovjetunió gazdasági és kereskedelmi kapcsolatait a világ valamennyi országával. A békés egymás mellett élés elve ezt az együttműködést, a kereskedelmi kapcsolatok fejlesztését sokoldalúvá és még erősebbé teszi. A Szovjetunió jelenleg 70 országgal folytat kereskedelmet. Többek között ez is az oka, hogy az imperialista államok és a kis kapitalista országok közötti ellentmondások itt-ott élesednek. A különböző agresszív, katonai blokkokban való részvétel a kis kapitalista országok számára a nemzeti függetlenség elvesztését jelenti, gazdaságuk a vezető imperialista hatalmak nyomása alá kerül, s a néptől idegen politika eszközévé válnak. Ezekben az országokban, például: Dániában, Svédországban, Norvégiában, Finnországban és más országokban manapság növekednek a semlegességre és a békére való törekvések jelei.

A kapitalista világon belül erősödik a gazdasági háború, és ezért az említett kis kapitalista országoknak a Szovjetunióval való kereskedelme nagy jelentőségre tesz szert, mert gazdaságuk stabilitását csak erről az oldalról remélhetik. Egyre jobban látják: ha kiterjesztik és növelik kereskedelmüket a szocialista országokkal, akkor sikerül elkerülni a gazdasági válság pusztító hatásait. A XXI. kongresszus által elfogadott hétéves terv a kis kapitalista országokkal való gazdasági kapcsolatokra is megtermékenyítő hatással lesz, és növeli ezek gazdasági fejlődését.

A kongresszus célkitűzéseit áthatja az internacionalizmus, a nemzetközi kommunista munkásmozgalom, az egész szocialista tábor iránti kötelezettség eszméje és szelleme. A Szovjetunió a szocialista építés gazdag tapasztalatait gyűjtötte össze, és ennek rendkívül nagy nemzetközi jelentősége is van.

A szocialista világrendszer népeinek új ösztönzést ad a hétéves terv. Olyan lehetőséget teremt, amely a gazdasági együttműködés megerősítésével gyorsabb, nagyobb tempójú fejlődést tesz lehetővé.

A szocialista országok gazdasági fejlődésének sajátossága abban van, hogy termelőerői gyors ütemben és egyenletesen fejlődnek. A szocialista világrendszert a célok egysége, a termelési viszonyok lényegbeli azonosága, a gazdaság tervszerű, szakadatlan emelkedése jellemzi. Ebben a rendszerben az egyenjogúság és az együttműködés, a testvéri segítség a jellemző. A szocialista országokat egyesíti a nemzetközi szocialista munkamegosztás, a termelés specializációja és kooperációja, valamennyi nép jólétének és kultúrájának állandó és törhetetlen emelkedése, a szocialista államok erkölcsi, politikai egysége, a proletár nemzetköziség eszméje.

A közgazdászok kiszámították, hogy a Szovjetunió hétéves népgazdasági tervének teljesítése és várható túlteljesítése, valamint a népi demokratikus országok gazdasági fejlődésének szintén reálisnak mondható gyors üteme következtében a szocialista világrendszer országai a hétéves terv befejezésekor a világ ipari termelésének jelentős részét fogják adni. Az anyagi termelés tekintetében ezzel a kapitalista világrendszerrel szemben fölénybe kerül a szocializmus.

Az ötéves tervek egyeztetése a Szovjetunióval és a baráti országokkal már megtörtént. Egy jellemző szám: csupán 1959-ben a magyar-szovjet áruforgalom 30 százalékkal emelkedik. Az áruforgalom nagysága már ebben az évben eléri azt a színvonalat, amit az eredeti egyeztetett tervek szerint csak 1960-ban kellett volna megvalósítani.

A Szovjetunió támogatásával a szocialista országokban 550 vállalatot és 169 különálló üzemet létesítettek és létesítenek, közöttük 46 fémkombinátot és gyárat, 37 vegyi, 11 petróleumfeldolgozó, 76 gépipari üzemet, 73 villanyerőtelepet.

A kommunista társadalom építésében elért eredmények hatalmas erkölcsi erőt jelentenek az emberiség valamennyi élenjáró, a békéért, a demokráciáért és a szocializmusért harcoló erői számára. Mivel e harcot a munkásosztály vezeti, ezek az eredmények nagy hatással lesznek a munkásosztály erői tömörítésére, előnyös távlatokat nyújtanak a munkásság harci egységének továbbfejlődéséhez mind nemzeti, mind nemzetközi méretekben. Szükség van az egységre, az erők tömörítésére a reakció erői ellen, mert – bár a kapitalizmus már nem képes az emberiségnek lelkesítő eszméket és perspektívákat adni, nem képes megoldani a tömegek problémáit a társadalmi termelés kapitalista rendszerében – a monopóliumok arra törekszenek, hogy a kiáltó ellentéteket, a tömegek öntudatra ébredését egyrészt megtévesztéssel, hazug propagandával, másrészt nyílt reakciós, katonai diktatúrával akadályozzák meg. A francia, a német burzsoázia példájából látható, hogy egyre nehezebben képesek a hagyományos polgári-demokratikus módszerekkel fenntartani uralmukat, és egyre gyakrabban nyúlnak a terrorintézkedésekhez. Eddig a burzsoázia mindig azt hirdette, hogy a proletárforradalom romboló erő és nem alkotó. Maga a történelem és a burzsoázia jelenlegi magatartása bizonyítja be ennek a nézetnek hazug voltát. A burzsoázia nagy erőfeszítéseket tett és tesz azért, hogy ideológusai segítségével bebizonyítsa: a munkásosztálynak nincs elegendő tapasztalata a gazdaság irányításában, és ezért szüksége van a kapitalistákra. Ezért: minél gyorsabban halad a Szovjetunió és a szocialista tábor a kommunizmus felé vezető úton, annál

szembetűnőbb az egész világ népei előtt, hogy a proletariátusnak megvannak az adottságai a néptömegek szervezésére, a gazdaság irányítására és vezetésére.

A korábbi helyzettel szemben új jellegzetesség, hogy a gazdasági együttműködés a szocialista országok, illetve a Szovjetunió között kiterjedt. Míg azelőtt a népi demokratikus országok csak a Szovjetunióval kötöttek széles körű kereskedelmi, árucseré-forgalmi és gazdasági együttműködési szerződéseket, az elmúlt években a népi demokratikus országok között is elterjedtek és megerősödtek a szoros gazdasági együttműködés formái. Ez az új viszony meggyorsítja a gazdasági fejlődést, együtt jár a termelékenység nagyarányú emelkedésével, és újabb tényezője az egység erősödésének, a kölcsönös segítség fejlődésének, az internacionalista szellem megszilárdulásának. Ez az útja annak, hogy a szocialista országok sikeresen kihasználva a szocialista rendszer adta lehetőségeket, többé-kevésbé egy időben jussanak el a kommunizmus felső szakaszához.

A szocialista országok a Szovjetunió tudományos, technikai, műszaki tapasztalatainak felhasználásával saját tudományos, technikai és anyagi bázisaik kiszélesítésével, a különböző termékfajták specializált termelésével, a nemzetközi munkamegosztás széles körű lehetőségeinek kiaknázásával megteremtik az előfeltételt annak, hogy az elmaradott és gyengén fejlett országok gyorsan fejlesszék saját termelőerőiket, és viszonylag rövid idő alatt behozzák az elmaradásukat. Ezáltal kiegyenlítődnek magasabb színvonalon a szocialista termelés tényezői. Magasabb lesz a technikai színvonal, nő a termelés, fokozatosan meghonosodik a termelés automatizálása, s így létrejönnek a kommunizmus felsőbb szakaszához való áttéréshez szükséges anyagi feltételek. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy ez a fejlődés egyik napról a másikra következik be, de történelmileg nézve egy időben jut el az emberiség szocializmust építő tábora erre a fejlődési fokra. Ez egyenesen következik abból a törvényből, hogy a szocialista országok egymás közötti viszonyában ismeretlen az erősebb felülkerekedése a gyengébb fölé, a kapitalista verseny és konkurrencia helyébe az egymás segítésének a szelleme, a testvéri együttműködés lép, ez lesz általános és törvényszerű, s ezért érthető, hogy a szocialista társadalom felső szakaszát hozzátvetőleg egy időben éri el a szocialista országok.

Ebből nem az következik, hogy a kevésbé fejlett országok mindent a másiktól várjanak, hanem az, hogy saját erőforrásaik széles körű kihasználásával, saját gazdaságuk gyors ütemű fejlesztésével maguk is hozzájáruljanak e korszak lerövidítéséhez. Ezért van szükség a tervszerű, arányos fejlődés törvényén alapuló reális, tudományos gazdaságpolitikára.

E törvény megsértése, a nemzetközi munkamegosztás és a kereskedelmi kapcsolatok szem elől tévesztése megnehezíti és hátráltatja a kommunizmus többé-kevésbé egyidejű elérését.

*

Már a XX. kongresszus után, de különösen a 12 szocialista ország kommunista pártjainak 1957 novemberi értekezlete után megszabadultak a kommunista pártok a különböző veszélyes elhajlásoktól, melyek gátolták e pártok fejlődését, s harcát a tőke, az imperializmus erői ellen. A kommunista és munkáspártok értekezlete a kommunista világmozgalom e legfontosabb kérdéseiben egységesen állást foglalt, elítélte a revizionizmust, mint fő veszélyt, valamint a dogmatizmust és a szektásságot. Ami a testvérpártok fejlődését illeti, ki lehet jelenteni, hogy a revizionizmus nemzetközileg elszigetelődött. A revizionisták támadása a XX. kongresszus, a 12 szocialista ország kommunista pártja 1957 novemberi elvi nyilatkozata ellen, valójában a marxizmus-leninizmus ellen irányult. A revizionizmus nemzetközi síkon, kívülről támadta a Szovjetunió Kommunista Pártját, mert az SZKP-ban és a szovjet népben a revizionizmusnak és hasonló jobboldaliságnak nyoma sem volt, mert azt már évtizedekkel ezelőtt leküzdötték. A szektarianizmusnak és dogmatizmusnak a jelentkezését időben felfedték, és elvi alapokon, következetes harcban felszámolták. Az egész nemzetközi munkásmozgalom számára nagy jelentősége van, hogy a XXI. kongresszuson megvédték a XX. kongresszus vonalát, és véglegesen leszámoltak a pártellenes csoporttal, akik a XX. kongresszus vonalát az SZKP-n belül „balról” támadták, szektás és dogmatikus pozícióból. Fellépésüknek az a magyarázata, hogy ezeket a vezető személyiségeket személyileg is összekötötte a felelősség a régi, a személyi kultusz idején véghezvitt különböző káros ténykedésekért, és nem értették meg az ipar átszervezésének, a mezőgazdasági termelés növelésének, a Szovjetunió nemzetközi kapcsolatainak a XX. kongresszuson elfogadott lenini irányvonalát, és 1957 nyarán támadást indítottak ellene. Az SZKP már annak idején megvédte velük szemben a lenini irányvonalat, és ez a harc a XXI. kongresszuson befejezést nyert.

Nemzetközi síkon a Szovjetunió Kommunista Pártja a revizionisták támadásával szemben védte meg lenini irányvonalát. A kapitalista országok marxista pártjai szintén leküzdötték a revizionisták ideológiai próbálkozásait és egységbontó tevékenységét. A revizionisták veresége azonban bármilyen nagy is, még nem befejezett. A munkásmozgalom története már szolgáltatott arra példát, hogy az imperialisták, a számukra

nehéz helyzetben, a munkásmozgalmon belül kerestek szövetségest. Ezt a szerepet a nemzetközi munkásmozgalommal szemben – jelenleg – a nyugati kapitalista országokban tevékenykedő jobboldali szociáldemokrata körök töltik be. Revizionista programjukon és elmúlt évi egységbontó próbálkozásaikon túl ezt bizonyítja reagálásuk a XXI. kongresszusra, és az a harc, amelyet az imperialisták oldalán a függetlenségüket elnyert gyarmati népek ellen folytatnak. Ami a XXI. kongresszus sajtóvisshangját illeti, annak a lényege: a revizionisták elhallgatják a kongresszus fontos határozatait, elferdítik elméleti megállapításait. Nyílt ellenségeskedéssel fogadják a hétéves tervet és az egész kongresszust.

A jelek azt mutatják, hogy – bár a revizionizmus a kommunista mozgalomban világméreteken elszigetelődött és vereséget szenvedett, még nem semmisült meg, és tevékenységével szemben éberségre van szükség. A szocialista tábor és a nemzetközi kommunista mozgalom további erősödésével az ő sorsuk is ugyanaz lesz, mint a munkásmozgalom század eleji revizionistáié, Kautskyé, Bernsteiné és a többieké.

A revizionista nézetek leginkább az Egyesült Államok és Dánia Kommunista Pártjába hatoltak be. Az Egyesült Államok Kommunista Pártjában a revizionisták kezükbe kaparintották a párt központi lapját, és befolyásuk volt a Politikai Bizottságban is. A Dán Kommunista Pártban az elnök árulta el a párt marxista vonalát és lépett a revizionista útra. De a revizionizmus mindkét pártban vereséget szenvedett. Az Egyesült Államok Kommunista Pártjában a XXI. kongresszus idején már ismét marxista egység volt, és ez a biztosítéka a további tisztulási és egészségesedési folyamatnak. Ami a dánokat illeti, Larsen jobboldali fellépését leküzdötték, és a párt ismét erősödik. Amióta kongresszusuk lezajlott, és a revizionistákat kizárták a vezetésből, nő a párt tömegbefolyása, a munkások kérik felvételüket a pártba. A renegát Larsen viszont a jelekből ítélve, bizonyosra vehető, hogy teljesen átevezett az osztályellenség oldalára. Ezek a tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a revizionizmusra mindenütt egy sors vár: a vereség, s nem fog sikerülni az imperialistáknak az a kísérlete, hogy céljuk érdekében felhasználják a munkásmozgalom ellen a revizionisták kútmérgező tevékenységét.

A XX. kongresszus hatására a kommunista pártok sorra küzdik le a dogmatizmust és a szektázást is, amelyek megnehezítették a marxista elmélet továbbfejlesztését és alkalmazását, csökkentették a kommunista pártok befolyását a tömegekre. A XX. kongresszus történelmi jelentősége éppen abban van, hogy gyors és általános fellendülésnek indult az egész nemzetközi munkásmozgalom, s ma már következetesen érvényesül a marxizmus-leninizmus.

A nemzetközi kommunista mozgalomban fontos szerepe van a testvérpártok egymás közötti viszonyának. Az imperialisták és revizionista szövetségeik minden eszközzel arra törekszenek, hogy aláássák a testvérpártok közötti együttműködést, hogy ezzel is csökkentsék azok erősödő befolyását. A XXI. kongresszus nagy figyelmet szentelt a testvérpártok egymáshoz való viszonyának. Tudni való, hogy ma a proletár internacionalizmus, a pártok teljes egyenjogúsága és függetlensége e viszony alapja. Magától értetődően ez az elv érvényes az SZKP, az MSZMP, a kínai, az albán, a csehszlovák, a francia s bármely ország testvérpártjai közötti viszonyban. Ma a két- és több oldalú találkozások, a kötetlen eszmecserék és nem a kötelező, a kollektív határozatok e viszony jellemző formái.

A Kommunista Internacionálé létezése idején e viszony formái mások voltak. Akkor a politikai és eszmei segítség az Internacionáléba tömörült pártok kollektívan hozott döntései formájában valósultak meg. Az opportunizmus mocsarába süllyedt II. Internacionálé után az imperializmus korszakában, amikor napirendre került a proletariátus forradalma az egész világon, a bolsevikok Lenin vezetésével az opportunizmus elleni harcban létrehozták a III. Internacionálét. Felbecsülhetetlen szolgálat volt ez az egész emberiségnek, mert egyesítette a forradalmi szocializmus nemzetközi erőit, elősegítette a fiatal kommunista pártok együttes harcát, megszervezte számos közös akciójukat. A III. Internacionálé kebelében az első szocialista állam győztes kommunista pártja internacionalista segítséget nyújtott a nemzetközi kommunista mozgalomnak. Az osztályharc tüzeiben megszerzett tapasztalatainak összegezésével hozzájárult, hogy a kommunista pártok igazi forradalmi pártokká lettek, s országukban alkalmassá váltak a munkásosztály harcának vezetésére. Segítséget nyújtott a kezdetben még káderekben szegény és tapasztalatlan kommunista pártoknak saját forradalmi vezérkaruk neveléséhez. E feladat sikeres betöltése után, miután megerősödtek az egyes országok kommunista pártjai, kinevelődtek kádereik, a III. Internacionálé elvégezte feladatát, betöltötte hivatását, kimondta feloszlását.

Az imperialisták a kommunista mozgalom fennállása óta a régebbi és jelenkori revizionistákkal együtt nem szűntek meg hangsúlyozni, hogy a kommunista mozgalom tulajdonképpen „Moszkva műve”, hogy a kommunista és munkáspártok tulajdonképpen a Szovjetunió Kommunista Pártjától függnek.

Lenin azt tanította, hogy a nemzetközi munkásosztály különböző pártjai egymás közötti viszonya az egyenjogúságon, a függetlenségen, a proletár internacionalizmus elvén alapulnak. Minden párt egyenjogú, s kapcsolatuk az önkéntes együttműködésen, a bizalmon alapszik, tudato-

san törekednek egységes fellépésre az összefogásban rejlő erő növelése érdekében. Nem nehéz bebizonyítani azt, hogy a kommunista pártok függetlenek, és mindegyik saját országa körülményeit mérlegelve dolgozza ki politikáját.

A kommunista párt a munkásosztály szülötte, a munkásosztály harci vezérkara minden országban. Történelmileg elkerülhetetlen, hogy a modern munkásosztály megjelenésével és fejlődésének bizonyos fokán ki ne alakulnának a marxista pártok, tehát ezeket nem kívülről hozzák létre. Kívülről lehetett segíteni, de nem létrehozni. Az SZKP is segítette és segíti a testvérpártokat, de nem avatkozik be más pártok belügyeibe.

Az egyes pártok propagandájában és tömegagitációjában szerepel az SZKP vezető szerepéről a nemzetközi kommunista mozgalomban, és a Szovjetunióról, mint a szocialista tábor vezető osztagáról szóló tétel. A szovjet elvtársak véleménye, mint ismeretes, a kongresszuson az volt, hogy ők megtisztelőnek tartják, hogy a testvérpártok példaképüknek tekintik az SZKP-t, s hogy a szocialista országokban a Szovjetuniót a szocialista tábor vezető erejének tartják. A szovjet elvtársak ellene vannak, hogy minden megnyilvánulásban minden azzal kezdődjék, hogy az SZKP a vezető, a példa. A Szovjetuniót az a történelmi szerep, hogy az emberiség számára először tört utat a szocializmushoz, tette azzá, ami. A Szovjetunió a szocialista világrendszer legerősebb országa, először lépett a kommunizmus általánosan kibontakozó építésének időszakába, nemcsak megtanulták a marxizmust, hanem mindig meg is védték a különböző ellenséggel szemben.

Mi biztosítja a pártok közötti egyenlőséget? A nézetek azonossága, a kölcsönös bizalom, a harci célok közössége, a külön-külön fennálló felelősség saját népük ügyéért, és az azonos felelősség az egész emberiség, a béke, a szocializmus ügyéért. E közös elvek biztosítják a kommunista mozgalom egységét, amely erősebb ma, mint valaha.

A XX. kongresszus óta három esztendő telt el. Pártunk számára súlyos következménnyel járt, hogy az SZKP XX. kongresszusának vonalát csak nagy kitérő után tudtuk alkalmazni pártunkban hazánk viszonyainak megfelelően. Az akkori Politikai Bizottság 1956 márciusi beszámolójában kijelentette, hogy a Szovjetunió Kommunista Pártjának XX. kongresszusa mindenben igazolta saját vonalát. Ez sajnos nem így volt. Ezzel a megállapítással szemben a Központi Vezetőség annak idején követelte a XX. kongresszus vonalának tényleges alkalmazását, hogy megmentse a pártot a dogmatikus maradványoktól, a revizionista befolyástól, hogy a proletárdiktatúra következetesen érvényesüljön. Ez sajnos az akkori Politikai Bizottság hibái miatt a később megszerkesztett és nyilvánosságra hozott

határozatban nem jutott kifejezésre. Ma milliók által ismert tények alapján állíthatjuk, hogy pártunk a XX. kongresszus tapasztalatait 1956 októberét követő években felhasználta, és a XXI. kongresszus tapasztalatait is sikeresen használja fel hazánkban a szocialista építés fellendítéséhez. 1957 májusában megtartott pártértekezleten fő vonalunkat megvédtük mind a revizionista támadásoktól és aknamunkától, mind a szektás, dogmatikus torzításoktól.

A XXI. kongresszus fényében most nekünk is választ kell adni: megerősítést nyert-e Központi Bizottságunk vonala?

Erre a nehéz előzmények dacára is igennel válaszolhatunk, és ma pártunk tagsága ezt egyöntetűen helyesli, mert maga is meggyőződött róla.

Pártunk vonalának helyességét maga az élet igazolta, és az SZKP XXI. kongresszusának tapasztalatai is ezt bizonyítják. Mikor ezt megállapítjuk, azt se tévesszük szem elől, hogy az SZKP munkájában érvényesülő következetesség, munkalendület a mi munkánkban még nincs meg hasonló színvonalon. Van lényeges eltérés a mindennapi munkában a mi gyakorlatunk és az SZKP gyakorlata között. A marxi-lenini elvi-politikai irányvonal lényegében ugyanaz. A különbség elveink következetes alkalmazásában, politikánk gyakorlati megvalósításában van. Az SZKP eszmei dolgokban is kérlelhetetlenebb, politikája gyakorlati átültetésénél következetesebb, nincs olyan egyenetlenség, mint amilyen nálunk még gyakran jelentkezik. Nálunk ugyan a fő tevékenységi területeken Központi Bizottságunk vonala érvényesül, azonban vannak még helyek, amikor nem, vagy nem maradéktalanul ez a vonal érvényesül. Nem elég az eszmei, a politikai vonal helyessége, az is elengedhetetlen, hogy az elvek minden területen a gyakorlatba is átmenjenek és megvalósuljanak. Bátorabbnak kell lenni, ha változtatni kell valamin, ha valamilyen elavult vezetési módszert el kell vetni, és a rossz helyébe újat, jobbat kell bevezetni. Sokkal határozottabbnak és türelmetlenebbnek kell lenni a hibákkal szemben. Ne tűrjük az „általános” fecsegést, hanem kézzelfogható eredményeken keresztül mérjük le, ki mit ér, hogyan dolgozik.

A XXI. kongresszus a lenini békepolitika újabb bizonyítéka volt. E lenini békepolitikának lényege, hogy magában foglalja egyrészt az imperialistákkal, az agresszorokkal szembeni kötelező éberséget és készenlétet, másrészt a megegyezésre való szakadatlan törekvést. Már a XX. kongresszus is kimondta, hogy a háború elkerülhető, s hogy az imperializmus veresége és a szocializmus győzelme elkerülhetetlen. A szocialista világrendszer erősödése és végső győzelme – tehát a fejlődés általános iránya – a visszaesések, kitérések, zökkenők, megtorpanások ellenére biztosítva

van. Ennek tudata erőt és önbizalmat ad a szocializmus és haladás híveinek. Ugyanakkor az erőviszonyok ismeretében azt is tudjuk, hogy az imperializmus még jelentős erővel rendelkezik, s ez éberségre kötelez. Mikor az imperializmus nehéz helyzetbe kerül, hajlamos a kalandorságra és provokációkra. Az agresszív imperialista csoportok annak tudatában, hogy mindenképpen megverik őket, arra törekszenek, hogy megtartsák pozícióikat és újakat szerezzenek. A harc menetében ezért egyszer az enyhülés, egyszer az élesedés szakasza jellemző. Az élesedésnél tudni kell, hogy a harc végső kimenetele az imperializmus veresége, s ez mindig adjon önbizalmat számunkra. Az enyhülés szakaszában ébernek kell lenni, annak tudatában, hogy az imperializmus, ha lehetősége van rá, megkísérli provokációit a béke erői ellen.

Az általános világbéke napja még nem köszöntött ránk, de a XXI. kongresszus célkitűzéseinek megvalósítása, az egyes szocialista országok terveinek megvalósulása, a szocialista tábor erejének növekedése, a nemzetközi munkásmozgalom további fejlődése, a békéért küzdő valamennyi erő tömörítése, a gyarmati és félgyarmati népek függetlenségi, felszabadító mozgalmának erősödése elvezet a szocialista rendszer győzelméhez, amikor az egész világon teljesen és véglegesen győz a szocializmus, s az emberiség a szükség birodalmából a szabadság birodalmába lép be. Ez egyben az egész világ dolgozói által óhajtott tartós béke világa is lesz.

A MUNKÁS-PARASZT SZÖVETSÉG ELMÉLETI ÉS GYAKORLATI KÉRDÉSEI

1961 AUGUSZTUS

Helyes volt a Budapesti Pártbizottság határozata, hogy a pártszervezetekben vitassák meg a szövetségi politika legfontosabb elméleti kérdéseit. Először is azért, mert a proletárdiktatúra politikai alapjának legfontosabb kérdéséről van szó. Másodszor, mert a párt és a tömegek közötti kapcsolat erősítése azt követeli, hogy egységes gyakorlatot folytassunk a szövetségeseikkel való viszonyunkban. Harmadszor, a párt a felszabadulás után, de különösen az ellenforradalom óta sok tapasztalatot gyűjtött a munkásosztály és szövetségesei közötti helyes viszony megteremtésében, amelyek általános érvényűek.

Marx, Engels, Lenin legfontosabb tanítása: a munkásosztálynak ahhoz, hogy elhódíthassa a burzsoáziától a hatalmat, szövetségre kell lépnie más dolgozó osztályokkal, amelyeknek érdekei — anyagi érdekeik, osztályérdekeik — ellentétesek a kizsákmányolók érdekeivel. A munkásosztály egyedül nem tudja a hatalmat sem megszerezni, sem megtartani, szüksége van szövetségesekre. A hatalom meghódítása után a szocialista társadalom felépítése is csak a munkásosztály és a köréje tömörült, a munkásosztály vezetését elfogadó, céljait megértő és azokért dolgozni kész szövetségeseikkel biztosítható.

Általános érvényű a marxizmus-leninizmus tanításában és a nemzetközi munkásmozgalom gyakorlatában a proletariátus diktatúrájának szükségessége. A munkásosztály osztályharca szükségszerűen a proletárdiktatúrához vezet, ez régi marxista-leninista tézis. A munkásosztály mindig csak olyan szövetséget köt, ami elősegíti a proletariátus diktatúrájának megvalósulását, vagy amikor létrejött a proletariátus diktatúrája, erősíti azt. Tehát a proletariátus nem köt semmiféle olyan szövetséget, ami nem ezt az alapvető célt szolgálja. Mi következik ebből? Az, hogy a munkásosztály sohasem helyezkedhetett és helyezkedhet más osztály vagy réteg álláspontjára, mert letérne saját osztályálláspontjáról, lemondana a hatalomról vagy a szocializmus építéséről.

A munkásosztály a kapitalista társadalom idején is szövetséget köt a

paraszsággal. De hogyan és milyen szövetséget? Elfogadja a parasztság álláspontját? Semmi esetre sem. A munkásosztály érdeke egybeesik a parasztság érdekével, de nem fogadhatja el például a parasztság nézetét a kisüzem örökkévalóságáról, fenntartásáról, mert saját osztályálláspontjáról térne le.

A munkásosztály szövetségi politikáját kommunista pártján keresztül valósítja meg. A párt dolgozza ki a munkásosztály célkitűzéseire szükséges stratégiai vonalat, az adott időszakban alkalmazható és alkalmazandó taktikát, így a szövetségi politika tartalmát is.

Milyen osztályokkal, milyen rétegekkel kell a munkásosztálynak szövetségre lépnie? Nemes Dezső elvtárs a „Társadalmi Szemlé”-ben megjelent cikkében részletesen és behatóan elemzi a magyarországi osztályerőviszonyok jelenlegi helyzetét. A munkásosztály jelenleg Magyarországon a legnagyobb dolgozó osztály. Több mint kétmillió munkás él hazánkban, ebből közel 1 400 000 az iparban, az építőiparban dolgozik, körülbelül 300 000-en dolgoznak az erdőgazdaságokban, a többiek a közlekedésben és a kereskedelemben.

A másik legnagyobb dolgozó osztály a parasztság. A szervezeteknek összesen – családtagokkal együtt – 1 250 000 tagja van. Vannak ezenkívül olyanok, akik ugyan nem tagjai a szervezeteknek, de részt vesznek a munkában, számuk összesen mintegy 1,5–1,6 millió.

A parasztságnak körülbelül 4–5 százaléka még egyéni gazdálkodást folytat, ez körülbelül 160 000 főre tehető.

Az alkalmazottak száma körülbelül 850 000–900 000 fő, akik különböző területeken, állami hivatalokban, üzemekben és másutt dolgoznak.

Jelentős a kisipari szervezetekben dolgozók száma is. A szervezetek szervezésének folyamán a kisiparosok száma 120 000-ről 80 000-re csökkent. Legnagyobb részük a szervezetekben folytatja tevékenységét.

Ezen felül – természetesen létszáma nem olyan nagy – jelentős az értelmiség, amely ugyan a marxizmus-leninizmus tanítása szerint nem osztály, hanem réteg, de a munkásosztály mindig nagy gondot fordított e réteg megnyerésére.

A marxizmus-leninizmus lényeges megállapítása, hogy elvileg a munkásosztály és szövetségesei között érdekazonosság van. Mit jelent ez? Azt jelenti, hogy a szövetségesei fő érdekei megegyeznek a munkásosztály érdekeivel, annak az osztálynak az érdekeivel, amelyik szemben áll a kizsákmányolókkal, a kapitalistákkal. Van ugyan érdekellentét is a munkásosztály és más dolgozó osztályok, rétegek között, de az alárendelt jelentőségű, nem antagonisztikus ellentét.

A különböző burzsoá ideológusok rendkívül sok új tételt állítottak fel korábban és jelenleg is. Ismertek ezek a tételek. Céljuk az, hogy a munkásosztályt letérítsék osztályálláspontjáról és összekeverjék a szövetségi politikát.

Amerikában például azt az elméletet hirdetik – s ezt más kapitalista országokban is terjesztik –, hogy tulajdonképpen ma a tőkésországokban nincsenek munkások, mert áttértek a kis részvényekre és valamilyen formában már mindenki tőkéssé vált. Ez az egyik szélsőség.

A másik homlokegyenest ellenkező nézet, amely szerint mindenki munkás, az is, aki az iparban dolgozik és termel, az is, aki dolgoztat és a hasznot zsebre vágja. Ismétlem, ezeknek a nézeteknek az a célja, hogy a munkásosztályt letérítsék osztályálláspontjáról, összekeverjék a munkásosztály és szövetségesei közötti viszonyt, meghamisítsák a marxizmus-leninizmus tanításait.

Röviden még néhány szót a történelmi fejlődésről. Említettem, hogy a munkásosztály legfontosabb szövetségese mindig a parasztság. Azonban az értelmiség és a kispolgárság megnyerése is fontos mind a kapitalizmus idején, amikor a munkásosztály a hatalomért harcol, mind a hatalom meghódítása után.

A munkásosztály és a parasztság közötti szövetség tartalma a történelem folyamán változik, a munkásosztály által megoldandó célkitűzésektől függően. Amikor a polgári demokratikus feladatok megoldása állt a munkásosztály előtt, amikor a feudális maradványokat kellett felszámolnia, akkor a parasztság szélesebb rétegével kötött szövetséget. Szűkült a szövetség, amikor a mezőgazdaság átszervezése volt a munkásosztály fő célkitűzése. A munkás-paraszt szövetség tartalmát nem lehet önkényesen felállítani. Azt mindig az adott időszak pontos elemzése, az osztályerők ismerete, a politikai hatalomért folyó harc állapota határozza meg.

Hogyan vetődött fel a munkásosztály és a parasztság szövetségének kérdése az ellenforradalom után?

Az ellenforradalom után a pártnak meg kellett határoznia a munkás-paraszt szövetség tartalmát. Ez először a gyakorlati kérdések kapcsán vetődött fel 1956 végén, 1957 elején. A kérdés az volt: mit tegyünk a szervezetekkel?

A szervezetek egy része az ellenforradalom alatt – és 1957 elején – széthullott. El kellett dönteni, hogy mit tegyünk. A meglevőket védjük csak meg, vagy azonnal kezdünk hozzá a szétesett szervezetek újjászervezéséhez?

A kérdést a Központi Bizottságnak a proletariátus érdekeit figyelembe

véve kellett eldöntenie. A párt úgy látta, hogy az adott időszakban a munkásosztály legfontosabb érdeke a proletárdiktatúra helyreállítása, a hatalom megszilárdítása. A hatalom megvédéséhez a munkásosztálynak szüksége volt az egész parasztság támogatására. Ezért arra az álláspontra helyezkedett, hogy meg kell védeni a meglevő szervezeteket az ellenség támadásaitól, nem szabad engedni, hogy vagyonukat széthordják és tovább bomlasszák a szervezeti mozgalmat, ugyanakkor szilárdítsuk meg gazdaságilag a szervezeteket, hogy vonzóvá váljanak a parasztság számára. A termelőszervezetek további szervezését azonban el kellett halasztanunk a proletárdiktatúra megszilárdulásáig.

Ha most visszapillantunk az eltelt négy és fél, lassan már öt esztendőre, láthatjuk, hogy abban az időben a szervezetek szervezésére nem volt sem anyagi erőnk, de nem voltak meg a szükséges politikai előfeltételek sem. A pártszervezetek újjászervezése nemcsak a városokban, az ipari központokban, hanem falun is gondot jelentett a párt számára.

A fő feladat tehát a proletárdiktatúra megerősítése, az egész parasztság támogatásának biztosítása volt.

Amikor a parasztság megismerte Mindszenty beszédét, amelyben visszakövetelte a földet, megértette, hogy veszély fenyegeti, és ezért támogatta a munkásosztályt a hatalom megszilárdításáért folytatott harcában.

A Központi Bizottság vonalát 1957 elején egyrészt baloldaltól támadták. Voltak olyanok, akik álláspontunkat úgy értelmezték, hogy véglegesen lemondunk a szervezetek szervezéséről. S miközben helytelenítették a párt szövetségi politikáját, olyan javaslatot hoztak a Minisztertanács ülésére, hogy 200 000 hold erdőt vissza kellene adni a parasztságnak. Amikor megkérdeztük tőlük, mi az oka annak, hogy egyrészt sürgetik a szervezetek szervezését, másrészt pedig 200 000 hold erdő visszaadására tesznek javaslatot, azt válaszolták, hogy ez javítja a falun az egyéni parasztok közötti hangulatot. Természetesen elvetettük ezt a javaslatot. A Központi Bizottság az ismert decemberi ülésén döntött ezen kérdésekben. A párt 1958-ban többet tehetett volna, de ebben az ingadozások – egyrészt baloldali elhajlás, másrészt jobboldali tendenciák – akadályozták.

Szektás türelmetlenség is tapasztalható volt 1957–1958-ban. Miben jelentkezett ez? Arra próbálták egyesek rávenni a pártot, hogy állami intézkedésekkel szegényítse el a középparasztságot, és ezzel kényszerítse arra, hogy „önként” kérje felvételét a szervezetbe. A középparasztnak évi jövedelmének egymilliárd forinttal való csökkentését javasolták különböző adóemelések útján.

Abból indultak ki, hogy a középparasztot nem lehet másképpen bevenni a szövetkezetbe, csak ha gazdasági helyzete erre rákényszeríti. Ezzel a nézettel már találkozunk az ellenforradalom – és 1953 előtt is.

A jobboldali elhajlók azt szerették volna elérni, hogy adjunk gondolkodási időt a parasztnak saját parcelláján. Hivatkoztak Engels tételeire: a parasztság határozza el, döntse el, hogy szövetkezeti útra lép. Ezenkívül félelmüket fejezték ki bizonyos régi hibák kiújulásától. Ennek következtében stagnálás volt 1958-ban a szövetkezetek fejlődésében, vagy csak nagyon lassú előrehaladás. A Központi Bizottság 1958-as határozata vetett ennek véget.

A tömeges szervezést 1961-ben fejeztük be. Ezzel megteremtődtek az egységes paraszti osztály kialakításának feltételei a Magyar Népköztársaságban is. Forradalmi átalakulás ez a parasztság gondolkodásában és egész életében.

A munkás-paraszt szövetséggel kapcsolatban meg kell érteni – különösen ilyen helyen, mint Újpest, ahol üzemi munkások dolgoznak –, hogy a jelenlegi időszakban, a szövetkezetek szervezése után milyen feladatokat kell megoldani a munkásosztálynak, hogy a szövetkezetekben valóban nagyüzemi gazdálkodás alakuljon ki.

A munkásosztály és a parasztság között érzékenyesség volt, de véleményünk a szövetkezetek szervezését illetően eltért. Ha a munkásosztály nem vezeti rá a parasztokat a szövetkezeti útra, a parasztság nem lépett volna be a szövetkezetekbe. Emlékeznek azokra a jelszavakra, amelyeket a szövetkezetek szervezése idején hangoztattak, „meg vagyunk elégedve a párttal, a kormánnyal, maradjon minden úgy, ahogy 1958-ban volt”, „nem akarunk sem előre, sem hátra menni, sem a szocializmus felé”. A munkásosztálynak kellett rávezetnie a parasztságot a helyes útra.

A szövetkezetek szervezése során felvetődött, hogy mi legyen a kulákokkal? Tulajdonképpen mi már korábban megszüntettük a kulákságot. 1958-ban összesen 6000 kulákcsalád volt, szemben az 1950–1953-as időszakkal, amikor számuk az országban 70 000–80 000 volt. Valójában, amikor a kulákság korlátozásának politikáját kellett volna folytatni, majdnem befejeződött a kulákságnak mint osztálynak a likvidálása.

Milyen határozatot hozott annak idején a Központi Bizottság? A határozat lényege az volt, hogy döntsön a falu, felveszik-e a szövetkezetbe a kulákokat, de két évig nem viselhet semmiféle tisztséget.

A gyakorlatban ezek a kérdések ma nem okoznak gondot a faluban, de a párt számára sem. Egyes emberek fejében azonban zavarok keletkeztek a Központi Bizottság határozata után. Vidéki utaim alkalmával főként olyan nézettel találkoztam, hogy azért ment könnyen a szövetke-

zetek szervezése, mert a kulákságot tulajdonképpen már korábban likvidáltuk.

Az 1950-es évek első felében mind erősebbé váló baloldali és jobboldali elhajlások is súlyos károkat okoztak és éreztették hatásukat, az ellenforradalom után is nehezítették a párt munkáját a szervezetek szervezése terén.

Részben a jobboldali elhajlás következtében 1953 után lázadásszerű jelenségek voltak tapasztalhatók a falvakban, romboltak, szétszedték a szervezeteket, elpusztították az állatállományt, tönkretették a szervezeteti vagyont. Nagy károkat okozott a baloldali elhajlás is.

Jártam olyan községekben – például Ibrányban –, ahol 1945 után a munkásosztálynak jelentős forradalmi bázisa volt. Ebben a községben például korábban az egész falu megmozdult, ha a párt a megye székhelyén valamit el akart érni. A különböző reakciós elemekkel szemben mindig támaszkodhattak ezekre a tömegekre. Viszont most, amikor a szervezetek szervezéséről volt szó, ugyanezek az emberek nem akartak a szervezetbe belépni, mert nem akartak még egyszer abba a helyzetbe kerülni, amiben 1953–1954-ben és később is voltak.

A pártnak a szervezeteti mozgalom érdekében hozott intézkedései helyesek voltak. Engels egy helyen azt is kifejti, hogy a gazdag parasztok számára más út is van, mint a kisajátítás, és ezen gondolkodni kell. Ő megvásárlásról beszélt. A gyakorlat tehát azt mutatta, hogy helyes volt a Központi Bizottságnak ez a döntése.

A szervezeteti szervezés idején 1958–1961-ben mindössze 800 – minden negyedik faluban egy – személy ellen kellett eljárni falun, akik ellenséges tevékenységet folytattak.

A munkás-paraszt szövetség kérdésének vitájában felvetődött, hogy a jelenlegi körülmények között érvényes-e a lenini hármas jelszó. Nehéz megérteni, hogy most, amikor a szervezetek szervezése befejeződött, akkor került előtérbe az a jelszó, amit Lenin – mint ismeretes – egészen más történelmi időszakban adott ki, amikor a munkásosztálynak az volt a feladata, hogy a szegényparasztra támaszkodva nyerje meg a középparasztot és harcoljon a kulák ellen.

Mi nagyon határozottan kijelentettük, hogy a szervezetek szervezése után ez a jelszó nem alkalmazható. Lenin nem azt mondta annak idején, hogy támaszkodj a volt szegényparasztra, nyerd meg a volt középparasztot, és harcolj a volt kulák ellen. Ő ezt a jelszót még a szervezeteti szervezés előtt adta ki. Ma ezzel a jelszóval két hét alatt szétvernénk a szervezeteket. Ma a pártnak, a pártszervezeteknek, az állami szerveknek éppen arra kell törekedniük, hogy összekovácsolják a szervezeteket,

hogy megszűnjön a különböző rétegződés és elkülönülés a szövetkezetek tagjai között. A volt szegényparasztoknak nem tetszik, hogy még vagyoni különbség van – a korábbi helyzetből adódóan – közte és a volt középparaszt, valamint a volt kulák között. Mindent meg kell tennünk azért, hogy a szövetkezetet egységes, kollektív gazdasággá, nagyüzemi gazdasággá kovácsoljuk.

Természetesen ellenség van a faluban is. Ha a volt kulák – legyen az a szövetkezetben vagy azon kívül – fellép a szövetkezet ellen, nagyon kíméletlen és határozott törvényes eljárás folyik ellene. Gondolják el az elvtársak, mit jelentett volna, ha mi azt mondjuk, hogy azt a 6000 családot likvidálni kell? Milyen logikája van ennek? Mondjuk, Szabolcs megyében vagy másutt ki kell jelölni egy helyet, ahol egy drótkerítéses területen letelepíthetők. És azután mi lesz a családjaikkal, gyermekeikkel? Abban az időszakban lépünk fel így, amikor a kulákság mint osztály már összezsugorodott? Nem volt-e helyesebb a Központi Bizottságnak az a határozata, hogy döntsön a falu, s azután megnézzük, hogy mit csinálnak. Ha harcolnak ellenünk, akkor eljárunk, fellépünk velük szemben, ha dolgoznak, akkor hagyjuk őket dolgozni.

Ismétlem, korábban, amikor még ez a kérdés csak elméleti probléma volt, Engels már akkor is azt mondotta, hogy amikor a pártoknak ezt a kérdést el kell dönteniük, gondolják meg, hogy ki kell-e sajátítani a kulákokat, vagy más eljárást kell folytatni vele szemben.

Milyen feladatok állnak a munkásosztály előtt jelenleg a munkás-paraszt szövetség további erősítése terén? Kétirányú a feladat: egyfelől gazdasági, másfelől ideológiai, politikai jellegű. A parasztság hozzájárulása jelenleg a nemzeti jövedelem termeléséhez – az összes nemzeti jövedelem volumenét figyelembe véve – körülbelül 22–23 százalékra tehető. Ez természetesen összefügg a termelői árak rendezésével.

A feladat gazdasági téren az, hogy megoldjuk a nagyüzemi termelés, a nagyüzemi gazdálkodás kialakításához szükséges soron következő feladatokat. Ennek a mértéke nem kicsi. Az ötéves terv során – előzetes számítások szerint – mintegy 34 milliárd forint értékű további beruházást igényel a mezőgazdaság és elsősorban a szövetkezetek. A Központi Bizottság úgy látja, hogy a népgazdaság legnagyobb tartaléka a mezőgazdaságban van, és ezért a következő években, de különösen 1962-ben és 1963-ban beruházunk a mezőgazdaságba, hogy utána többet adjon vissza. A nagyüzemi termelés kialakításának és fejlesztésének előfeltétele, hogy további termelési eszközök szükségesek a nagyüzemi talajműveléshez, a csépléshez, a szállításhoz. Jelentősen növelni kell a mezőgazdaság műtrágya-ellátását. Nemesített vetőmagot kell termelni és adni a szövet-

kezeteknek. Nagyüzemi agrotechnikát kell bevezetni, és ennek megfelelően képzett kádereket és vezetőket biztosítani. Alkalmazni kell a tudomány vívmányait a mezőgazdaságban. Ez most válik igazán lehetővé a nagyüzemben. Az állam általában gazdasági eszközökkel, ár- és hitelpolitikával befolyásolja a szövetkezetek termelését.

Az ellenforradalom után a begyűjtés helyett kiterjedt és megerősödött a termelési szerződések rendszere. Az ellenforradalom után még vitattuk, hogy helyes volt-e a begyűjtés vagy nem. Azt a következtetést vontuk le, hogy nem a begyűjtés rendszerében volt a hiba, hanem abban, hogy önköltségen alul kellett a parasztságnak eladnia az általa termelt termékeket az állam számára. Tehát nem a begyűjtés rendszere volt a rossz, mert ha megkapja a paraszt termékeiért azt az árat, ami biztosítja az önköltséget, s azon felül valami hasznot, akkor nincs a rendszerben semmi hiba. De mi már nem térünk vissza erre, mert már megerősödött a termelői szerződések rendszere azon az alapon, hogy a párt gazdaságpolitikájában figyelembe veszi az anyagi érdekeltséget, az értéktörvény követelményeit, általában ár- és hitelpolitikával befolyásolja a szövetkezetek termelését.

Most egy olyan rendszer kialakításán dolgozunk, amelynek gondolata körülbelül a nagyüzemek létrehozásával egyidőben vetődött fel, hogy a termelés, a szerződéskötés és a felvásárlás mint rendszer egyszerűbbé váljék, és egy bizonyos idő után az alsóbb tanácsai szervek kezelésébe kerüljön. Így az irányítást közelebb visszük az alsóbb szintű gazdasági egységekhez.

Egyébként ezeknek az intézkedéseknek a hatására nagyon szép eredmények vannak a szövetkezetekben. Aki a falujáró mozgalmon kívül is jár a szövetkezetekbe, tapasztalhatja, hogy viszonylag könnyebb a növénytermelést fejleszteni, mint az állattenyésztést, mert ez hosszadalmasabb folyamat, de ezen a téren is jó eredmények vannak.

Rendkívül fontos a munkásosztály számára, hogy a szövetkezetekben helyesen alkalmazzák, összekapcsolják az anyagi érdekeltség elvét az öntudat növelésével.

Az anyagi érdekeltség és öntudat összefüggése két szélsőséget mutat. Mindenki tudja, hogy a tudat fejlődése elmarad a gazdasági alap változásától. A tudat nagyon vegyes képet mutat. Ha az ember elmegy egy szövetkezetbe, ott találkozik a becsületes emberek zömével, akik lelkiismeretesen dolgoznak, de találkozik olyanokkal is, akiket egyéni érdekük vezet a szövetkezetbe és nem a közösséget akarják erősíteni, hanem a közösségtől elvenni valamit. Vannak a szövetkezetekben elmaradt, vallásos vagy kevésbé vallásos emberek, olyanok, akik megszokták az

egyéni gazdálkodást, és a közösségi munkát még nem sajátították el teljesen. Ezért van nagy jelentősége annak, hogy milyen anyagi ösztönzőket alkalmaznak a szövetkezetekben. Jelenleg három ösztönző van: a munkaegységrendszer, a prémium és a háztáji gazdaságból szerzett jövedelem.

Ez olyan kérdés, hogy látszólag nem függ össze a munkás-paraszt szövetséggel. Ez csak látszat, mert ma a munkásosztálynak életbe vágó érdeke, hogy helyes anyagi ösztönzőket alkalmazzon a szövetkezetekben, amikor a mezőgazdasági termelés növelése a cél.

Mi a helyzet a pénzbeli részesedésnél? A pénzbeli részesedés azt jelenti, hogy az elvégzett munkaegység után a jövedelmet pénzben osztják ki a tagok között. Ez csak a legfejlettebb szövetkezetekben alkalmazható, mert a mezőgazdasági munka jellege olyan, hogy a végső eredmény csak a mezőgazdasági év befejezése után látható. Tehát a végtermék, ami az Egyesült Izzóban lámpák formájában mindennap megvan, ott csak a mezőgazdasági év befejezése után látható. Minél nagyobb a munkaegységekre adott pénzbeli részesedés, az annál jobban eltér a mezőgazdasági munka sajátosságától és kevésbé befolyásolja, hogy mi lesz az év végén. Ezért nagyon gondosan megválogatva és mérlegelve, olyan ösztönzőket kell alkalmazni a szövetkezetekben, amelyek elősegítik a termelés növekedését. A pénzbeli juttatás mértéktelen kiterjesztése kedvezőtlenül befolyásolhatja az év végén a mezőgazdasági termelés alakulását.

Vizsgáljuk meg a háztáji gazdaság kérdését. Amikor a szövetkezetek szervezése folyt, a Központi Bizottság arra törekedett, hogy megkönnyítse a parasztság számára az áttérést a szövetkezeti útra. Ezt szolgálta többek között a háztáji gazdaság. Ez helyes politika volt. Jelenleg rá vagyunk utalva arra, hogy a háztáji gazdaság árutermeléssel is foglalkozzon, különösen az állattenyésztéssel. A termelési szerződéseknél vegyék figyelembe a háztáji gazdaság termelését is, és azt a központi készletekben az ország számára biztosítsák. Tehát bizonyos értelemben átmenetileg még erősíteni kell ezt a tendenciát.

A munkás-paraszt szövetség erősítése jelenleg legfontosabb feladatunk közé tartozik. Erősíteni kell a szövetkezetek szocialista jellegét. Küzdeni kell a szövetkezetek megkárosítói ellen – mert ilyenek is vannak! –, azok ellen, akik rendkívül ügyes és ravasz módszereket eszelnek ki sokszor, hogy megrövidítsék a szövetkezeteket. Mi már ezzel kapcsolatban is kiadtuk a feladatokat. Akármilyen furcsán is hangzik, meg kell tanítani a szövetkezetek vezetőit, hogy felismerjék azokat a módszereket, amelyekkel egyesek megrövidítik a szövetkezeteket, hogy a tagság egységesen tudjon fellépni a különböző naplopókkal szemben.

A valóság az, hogy a falu tulajdonképpen ezekben az esztendőekben kerül igazán a párt és a munkásosztály vezetése alá. Jártam Vas, Veszprém, Zala megyében, ahol a klérusnak nagy befolyása volt, a választásokon 1945-ben 4 százalékot, 1947-ben 6 százalékot kapott a Kommunista Párt. Ma már kikerültek a klerikális reakció hatása alól, de még jelentős ideig lesz vele dolgunk.

Említettem, hogy az anyagi érdekelttség alkalmazása szorosan összefügg az öntudat fejlesztésével és a neveléssel. Az öntudat elsősorban olyan területen fejlesztendő a szövetkezetekben, ami a közös gazdaság megbecsülését jelenti, soha ne dolgozzanak a közös gazdaság rovására a saját földjükön, mindig első helyre tegyék a közös gazdaság művelését. Azonkívül hadakozzanak a különböző egyéni törekvések ellen, védjék a közösség tulajdonát, maximálisan használják ki a gépeket, amelyeket a szövetkezet számára a munkásosztály adott.

A munkásosztály meddig adjon támogatást a parasztságnak? Ez a dolgot, elvtársak, kölcsönös. A támogatás a legalapvetőbb érdeke a munkásosztálynak, de a parasztságnak is. Jelenleg nálunk a legfontosabb kérdés, hogy a szövetkezetek nagyüzemekké, erős kollektív gazdaságokká váljanak, a növénytermelés, az állattenyésztés vonalán fejlesszék ezeket a gazdaságokat. Ezzel még néhány esztendeig lesz dolgunk.

Hallottunk már jó néhány olyan megnyilvánulást, hogy a paraszt nagyobb jövedelemmel rendelkezik, mint a munkás. Ez egyszerűen nem igaz. Amikor a jövedelem elosztását megvizsgáljuk, kiderül, hogy a bérből és fizetésből élők jövedelme egy évben 18 000–20 000 forint körül van, a paraszt jövedelme a háztájival és a közösből szerzett jövedelemmel együtt körülbelül 15 000 forint körül van. Tehát alatta marad a bérből és fizetésből élők jövedelmének.

Azonkívül vezetőket kell leküldeni a szövetkezetek megerősítésére. A párt 5000 kádert már küldött falura. Ez jelentős. De azt tapasztaljuk, hogy azok a kommunisták, akik megtanulták a marxizmust–leninizmust, hosszú ideig szemináriumokat vezettek és beszéltek ezekről az igazságokról, ha falura kell menni, bizony húzódoznak attól a feladattól, amit falun el kell végezni. A munkás-paraszt szövetség erősítése nem tűri, hogy ezeknek a feladatoknak a végrehajtását halogassuk.

Röviden szólnék az értelmiséghez való viszonyról. Említettem az előadás bevezetőjében, hogy az értelmiség réteg és nem osztály. Általában három osztályból rekrutálódott: a burzsoázia, a parasztság és a munkásosztály tagjai közül, még a kapitalizmusban is, bár akkor a munkásosztály tagjai közül nagyon kevesen kerültek értelmiségi pályára. Az ellen-

forradalom után voltak olyan jelszavak, hogy az atomkorszakban az értelmiség a vezető erő és nem a munkásosztály. Ez a jelszó az azóta eltelt öt esztendő alatt lejáratta magát, és az értelmiség túlnyomórészt kiábrándult ezekből az illúziókból, bár még vannak olyan rétegei, akik még ma is hirdetik ezeket a nézeteket.

Az ellenforradalom után, amikor még a munkástanácsok léteztek, találkoztunk olyan nézetekkel is, hogy a munkásosztály megnyerése csak az értelmiségen keresztül biztosítható. Jól néztünk volna ki, ha a munkásosztályt az értelmiségen keresztül akartuk volna 1956-ban megnyerni, amikor a szellemi zűrzavar ott volt a legnagyobb.

Nekünk az volt az álláspontunk, hogy erősítsük a párt pozícióit a munkásosztály között, erősítsük a munkás-paraszt szövetséget, és ha az értelmiség látja, hogy az erő a munkásosztály oldalán van, támogatja a munkásosztály pozícióit.

Az értelmiség soraiban 1956 óta jelentős fejlődés ment végbe. Egyre inkább kiábrándulnak a nyugati világból, főleg az amerikai imperializmusból. A műszaki értelmiség állt a leghamarabb talpra, mert ő állt legközvetlenebbül a munkásosztály befolyása alatt. Az értelmiséggel kapcsolatos politikában az ellenforradalom után sorrendiséget változtattunk. Emlékeznek arra, volt idő, amikor az írókkal, képzőművészekkel többet foglalkoztunk – ez volt közéletünk központi kérdése –, mint a munkásosztályhoz legközelebb álló értelmiségi réteggel, a műszaki értelmiséggel. Ezen változtattunk, ami azt jelenti, hogy többet foglalkozunk a műszaki, valamint a tudomány és a technika területén dolgozó értelmiséggel, mert ők a társadalom, a szocializmus építése szempontjából az értelmiség legfontosabb rétegei. Az írók és a különböző művészeti ágakhoz tartozók körében is van fejlődés, bár vannak olyan írók, akik nem fognak kigyógyulni azokból a sebektől, amit kaptak. Az is igaz, hogy amikor a népköztársaság törvényei ellen vétő – hivatásuk szerint – írók ültek és represzsiót alkalmazott velük szemben a munkásosztály, akkor nagyon sokat tanultak, azt az időszakot, amikor ők a közvélemény érdeklődésének középpontjában álltak, nemigen kívánják vissza.

Amikor – a népköztársaság megerősödésével – kiengedtük őket, világosan és érthetően beszéltünk velük, és azt mondtuk nekik, hogy a büntetésüket felfüggesztettük, de nem szüntettük meg, és ha a rendszer ellen kettőt pisszennek, akkor újra a börtönben fogják magukat találni.

Persze normális körülmények között az értelmiség körében általában eszmei, ideológiai eszközökkel dolgozunk. Ha a marxizmus-leninizmus tételeitől eltérő nézeteket hangoztatnak, azokat eszmei eszközökkel szétzúzzuk. Az értelmiségnek voltak olyan rétegei, amelyeknek ez kevés volt.

Szerencsére a Magyar Népköztársaságban a munkásosztály a saját sorai-
ból és a vele szövetséges parasztság soraiból kineveli a saját új értelmi-
ségét is.

Természetesen, elvtársak, vannak olyan problémák is, mint a régi ér-
telmiség és gyermekeinek sorsa és perspektívája. Nekünk egy bizonyos
idő után azon kell gondolkozni, hogy – miután felszámoljuk az osztályo-
kat és nagy lépéseket teszünk az osztály nélküli társadalom felépítése felé
– meddig tartssuk fenn azokat a korlátozásokat, például az iskoláztatás-
nál, amit kispolgárok vagy értelmiségiek gyermekeivel szemben alkal-
mazunk. Úgy gondoljuk, hogy bizonyos területeken már a közeljövőben
eljön az az idő, hogy ezeket a korlátozásokat lazítsuk. Nem megszüntet-
jük, hanem átmenetileg lazítjuk, hogy perspektívája legyen az értelmiség
gyermekeinek.

Az értelmiséghez való viszonyunkban a legdöntőbb, hogy szakmai
munkájukon keresztül közeledjünk hozzájuk. Elsősorban mindegyik
szakember. Általános jellemvonásuk, hogy bizonyos individuális tulaj-
donságok jellemzőek rájuk, akármilyen területen dolgoznak. Ennek alap-
ján az a legkedvezőbb, hogy szakmai munkájukon, a szakmájukhoz kö-
zelálló politikai, eszmei problémákon keresztül közeledjünk hozzájuk.

Röviden a kispolgársághoz való viszonyról. Említettem, hogy hazánk-
ban összesen 80 000 kisiparos van. A kiskereskedők száma 10 000. Ami-
kor még 120 000 kisiparos volt, jelentős volt hozzájárulásuk – mintegy
8 milliárd forint – a nemzeti jövedelem termeléséhez. A szövetkezetek
szervezésével csökkent a számuk. A perspektíva – mivel a társadalom
más úton, a szövetkezetek útján fedezi a szükségleteket –, hogy az ő út-
jukat is a szövetkezetek irányába egyengessük. Ennek az ideje még nem
érkezett el, ezért türelmesnek kell lennünk velük szemben, kivéve azokat,
akik spekulálnak. Újpestről is ismerek néhány olyan esetet, hogy külön-
böző dolgokkal, különösen a bőrrel spekuláltak, törvénybe ütköző cse-
lekedetet követtek el, ezért eljárást kellett indítani ellenük. De ez kivé-
tel. Amikor a munkásokkal beszélünk az ilyen kérdésekről, a kisiparosok-
ra azt mondják, hogy mindegyik spekuláns. A valóságban ez nem így van.
A velük való szövetségünknel biztosítani kell, hogy legyen perspektívá-
juk; út a szövetkezetek felé, a másik úton pedig el kell zárni a kizsákmá-
nyolás lehetőségét.

Ezzel összefüggésben szeretném érinteni a munkásosztály vezető sze-
repét. A munkásosztály vezető szerepét egyesek mechanikusan értelmezik.
Véleményük szerint, ahol munkás a vezető – általában párttag, vagy lehe-
tőleg párttag legyen –, ott a munkásosztály vezet. Ez féligazság. A való-
ságban a kérdést úgy kell feltenni, hogy ahol a párt politikája és a mar-

xizmus-leninizmus tanítása érvényesül, ott vezet a munkásosztály, ott érvényesül a munkásosztály vezető szerepe, akárki valósítja meg.

Felvetődik az emberben: mikor lesz a tudományos kutatóintézetek vezetője munkás? Azt jelenti talán ez, hogy ott nem érvényesül a munkásosztály vezető szerepe, másfajta politikát valósít meg az az értelmiségi, aki ott dolgozik? A kérdést mindig úgy kell feltenni, hogy ahol a párt marxista-leninista vonala érvényesül, ott érvényesül a munkásosztály vezető szerepe is. Ezt nem lehet parcellázni aszerint, hogy kinek milyen a származása. A párton belül viszont rendkívül fontos, hogy a munkásosztály domináljon.

A pártnak még nem sikerült keresztülvinnie azt az állásfoglalását, hogy pártonkívüli is betölthet – párttisztviselésen kívül – bármilyen funkciót. Ennek az az oka, hogy bizalmatlanság van a pártonkívüliekkel szemben, elvileg nem értik, nem is alkalmazták a gyárakban, a termelőszövetkezetekben és máshol sem következetesen a Központi Bizottságnak ezt az elvét. A pártonkívüliekkel való viszony alapját a kölcsönös bizalomnak kell képeznie. Elvileg ez teljesen olyan, mint a párt és az osztályok közötti viszony.

A Központi Bizottság a VII. kongresszuson kifejtette és határozataink között is szerepelt, hogy a párttagok és pártonkívüliek mint állampolgárok egyenlőek. Mi a magyarázata annak, hogy ezt nem értik meg? Azt hiszem az a magyarázata, hogy egyesek úgy gondolják, mivel az ellenforradalom után megszilárdult a hatalom a Magyar Népköztársaságban, nem szükséges a pártonkívüliek támogatását megnyerni. Pedig ez része a munkásosztály és más rétegek, más osztályok közötti szövetségi politikának.

Vajon lemondást jelent-e az osztályharcról a szövetségeseihez – a munkásosztály és a parasztság, a munkásosztály és az értelmiség, a munkásosztály és a kispolgárság – való viszony szélesítése. Úgy is felvetődött ez, hogy a munkásosztálynak, a munkásosztály pártjának az a törekvése, hogy szélesítse az osztályszövetséget, lemondást jelent az osztályharcról. Ennek az ellenkezője igaz. Minél nagyobb a munkásosztály és a köréje tömörült támogatók tábora, annál jobban elszigetelődik az ellenség. Ez az osztályharc lényege.

A munkásosztálynak azért kellett és kell harcot folytatnia a parasztság megnyeréséért, hogy a burzsoázia tartalékából a munkásosztály tartalékává változtassa át. Ez vonatkozik más rétegek megnyerésére is. Különösen fontos ez ahhoz, hogy a párt tekintéllyel és nagy befolyással rendelkezzen. A munkásosztályt támogató tábor kiszélesítése nem más osztály, hanem a munkásosztály érdeke. Le kell küzdeni a hatalommal együtt

járó negatív vonásokat, amikor az emberek fejébe száll a dicsőség, amikor elfelejtik, hogy milyen nehéz harcot kellett folytatni az ellenforradalom után a tömegek megnyeréséért.

Találkoztam a Belügyminisztériumban dolgozó rendőrtisztekkel, honvédtisztekkel, akik kezdték felvenni azt a magatartást, azt a stílust, ami nálunk 1956 előtt meghonosodott, hogy diktálnak a tömegeknek, nem veszik figyelembe véleményét. Nagyon gyorsan megtanítottuk ezeket az elvtársakat – és ha a jövőben is jelentkeznek ilyen megnyilvánulások, megtanítjuk –, hogy nem azért kerültek ilyen helyekre, hogy lenézzék, hanem azért, hogy támogassák a tömegeket. Keménynek nem a tömeggel, hanem az ellenséggel szemben kell lenni. Szigor és keménység az ellenséggel szemben – figyelem, udvariasság, előzékenység, alázatosság a néppel szemben!

Szeretném érinteni a rendszer ellenségei elleni harc kérdését. Hogyan állunk ezzel? A pártnak abból kell kiindulnia, hogy a munkásosztály támogatása mellett a dolgozó tömegek támogatását is megnyerje a rendszer ellenségeivel szemben. Azt lehet mondani, hogy a rendszer ellenségei politikailag elszigetelt helyzetben vannak. Az utóbbi hetekben ugyan megélnékült az ellenség tevékenysége, ez mindig így van, amikor a nemzetközi helyzetben valami változás következik be. Ilyenkor az ellenség arra törekszik, hogy tömegbázist nyerjen. Különböző rémhíreket terjesztenek. Mikor a rémhírterjesztőket elcsípjük, gyáván viselkednek, a törvény előtt be vannak gyulladva. Még egyszer hangsúlyozom: az ellenség elszigetelését csak a tömegek támogatásával lehet biztosítani.

Úgy értékeljük, hogy jelenleg a legszervezettebb a klerikális reakció által befolyásolt réteg. A klerikális reakcióra nemrégén elég jelentős csapást mértünk, amit nehezen fognak kiheverni. Nem engedjük őket a rendszer ellen fellépni. Tudjuk, hogy nemcsak a politikai befolyást, hanem szervezetségüket illetően is a katolikus egyház keretén belül működő reakciós erők a legszervezettebbek. Erre kell összpontosítani a rendszer politikai erejét.

Elhangzott a IV. kerületi PB pártaktíva értekezletén.

A PÁRT FELADATAI

A VIII. KONGRESSZUS HATÁROZATAINAK VÉGREHAJTÁSÁBAN

1963 MÁJUS

Pártunk VIII. kongresszusa elvégezte társadalmunk fejlődésének elemzését. Megállapította, hogy hazánkban leraktuk a szocializmus alapjait, és meghatározta a szocializmus teljes felépítésének feladatait. Ma városban és falun egyaránt a szocialista tulajdonviszonyok uralkodnak hazánkban. Ez nagy történelmi vívmánya munkásosztályunknak, parasztságunknak, egész dolgozó népünknek.

Párt-, állami és társadalmi életünkben most a kongresszus határozatainak végrehajtása van napirenden. A szocializmus teljes felépítése nagy munkát kíván a néptől és vezetőjétől, a párttól.

A marxizmus-leninizmus tanításai szerint a munkásosztály történelmi küldetésének teljesítéséhez – egészen a kommunizmus építésének betetőzéséig – nem nélkülözheti a párt vezető, irányító tevékenységét.

A párt azonban csak akkor vezetheti, irányíthatja helyesen a munkásosztály, az egész nép harcát a szocialista társadalom teljes felépítéséért, a szocialista eszmék győzelméért, ha tevékenységében alkalmazkodik a társadalom osztályszerkezetéhez, figyelembe veszi az abban végbement változásokat.

Lenin figyelmeztetett erre: „Az élen haladó osztály taktikája csak akkor lehet helyes, ha arra támaszkodik, hogy objektív módon számba veszi az adott... társadalomnak objektív fejlődési fokát és e társadalomnak más társadalmakhoz való kölcsönös viszonyát is. Emellett minden osztályt és minden országot nem statikus, hanem dinamikus, vagyis nem mozdulatlan állapotban, hanem mozgásban kell vizsgálni (amely mozgásnak törvényei minden osztály gazdasági létfeltételeiből következnek).”

A párt feladatai az átmeneti időszakban a proletárdiktatúra funkcióiból következnek, melyeket a marxizmus klasszikusai az alábbiakban foglaltak össze:

- a politikai hatalom védelme a külső és belső ellenséggel szemben;
- a gazdasági építőmunka szervezése és vezetése az államhatalom útján;

– az ideológiai és kulturális nevelő munka, a dolgozók millióinak átnevelése, a kommunista világnézet terjesztése.

A proletárdiktatúra funkciói figyelembe veszik a társadalom állapotát, fejlődési fokát, s a harc menetében, az osztályharc feladatainak megfelelően változnak, és hol egyik, hol másik funkció kerül előtérbe.

A jelen időszakban is megmarad és érvényesül a védelmi funkció, amely egyrészt az ország függetlenségét biztosítja külső támadások ellen, másrészt a proletárhatalmat védi a volt kizsákmányoló osztályok azon elemeinek esetleges támadásai ellen, akik nem hajlandók alkalmazkodni a Magyar Népköztársaság törvényeihez. E funkció alapján védi a munkásosztály állama a társadalmi tulajdont, a társadalmi együttélés szabályainak megtartását, bevonva ebbe a legszélesebb rétegeket.

Fejlődésünk mai szakaszában, amint ezt a kongresszus határozatai is megállapítják, a proletárdiktatúra gazdasági szervező és kulturális nevelő funkciói vannak előtérben.

Pártunk a hatalom meghódítása utáni időszak történetének tapasztalataiból megtanulta: ha késlekedik az osztályharc változott körülményeiből fakadó elméleti és gyakorlati következtetések levonásával – az a politikai vonal torzulásához, a tömegektől való elszakadáshoz vezet. Ahhoz, hogy a szocializmus teljes felépítésére mozgósíthassuk az egész dolgozó népet, jól meg kell értenünk – és egész párttagságunkkal meg kell értetnünk – azt az újat, ami a falusi osztályviszonyok változásával, a szocializmus alapjainak lerakásával a proletárdiktatúra funkcióinak érvényesülésében módosult.

Az osztályviszonyok megváltozása, a kizsákmányoló osztályok felszámolása nem jelenti azt, hogy megszűnt a különbség a város és a falu között. A mezőgazdaság termelőerői még viszonylag alacsony színvonalúak. Megmaradt a különbség a tulajdonviszonyok tekintetében is.

De a szocializmus alapjainak lerakása, a társadalom osztályszerkezetének forradalmi átalakulása a termelőerők fejlesztésének kedvezőbb feltételeit teremtette meg. A proletárdiktatúra rendszerének – a társadalomban bekövetkezett minőségi változást figyelembe véve – a legnagyobb mértékben ki kell használnia e kedvező feltételeket a gazdasági szervező munkára, a termelőerők fejlesztésének meggyorsítására, mert a győzelemnek, a szocialista rendszer megdönthetetlenségének biztosítéka és feltétele a modern nagyüzemi termelés megteremtése a mezőgazdaságban is.

A proletárdiktatúra funkcióiban végbement változások következtében változik a pártnak, a proletárdiktatúra eszközének tevékenysége is. A párt a nép élén haladva meggyőzi a dolgozó tömegeket a követendő út helyességéről. Nem uralkodik a népen, hanem vezeti harcát az osztály

nélküli társadalom megteremtéséért, a bőség, az emberi boldogság társadalmáért.

A párt egyesíti soraiban a munkásosztály, a parasztság, az értelmiség legjobbjait, a magyar nép leghaladóbb erőit. Marxista-leninista politikáját eszmei és szervezeti egységben valósítja meg. A pártnak most a termelőerők gyors ütemű fejlesztésének nagy munkájában magával kell ragadnia a munkásosztályt, a parasztságot, az értelmiséget, az egész dolgozó népet.

Munkásosztályunknak az utóbbi hat és fél esztendőben elért győzelmei történelmi jelentőségűek, de a szocializmus teljes felépítéséig még hosszú az út.

A társadalmi és osztályviszonyok megváltozása tág teret nyit a termelés szakadatlan növekedésének.

A mezőgazdaságban is felszabadultak a társadalom erői, és energiájukat a nagyüzemi termelés megszervezésére fordíthatják. A termelőszövetkezetekben már hatnak a szocialista együttműködésben rejlő erők, állandóan ható tényező a tömegek közvetlen érdekeltsége a termelés fellendítésében, mely ösztönzi a legújabb technika bevezetését, a fejlett agrotechnikai eljárások elterjesztését. A szocialista mezőgazdaság felvirágoztatásának egyik legfőbb biztosítéka, hogy ebben teljes az érdekazonosság a munkásosztály és a parasztság között. A termelőszövetkezetek munkájának megjavítása, a mezőgazdasági hozamok növekedése közvetlen érdeke a parasztságnak, de a munkásosztálynak is, mert ez a népgazdaság gyorsabb fejlődésének, az életszínvonal emelésének kulcskérdése.

A mezőgazdasági munka termelékenységében már régen túlhaladtuk a kapitalista Magyarországot. Míg 1938-ban egy mázsa őszi búza előállítására 20 munkaórát fordítottak, 1960-ban 5,4 órát; egy mázsa kukorica termelésére 1938-ban 30 órát, 1960-ban 11 órát. Mégis: a munka termelékenysége a mezőgazdaságban még alacsony, termésátlagaink a fejlett tőkésországok termeléséhez viszonyítva még elmaradnak. A Magyar Népköztársaságban 1960-ban a kukorica hektáronkénti átlagtermése 25 mázsa volt, Ausztriában 33 mázsa, és az 1965-re tervezett kukorica-termésátlag is csak 28 mázsa. Száz mezőgazdasági termelőszövetkezet önköltségi adatai szerint egy mázsa kukorica előállítási ára 1960-ban még 120 forint volt. Magas a hús és a tej önköltsége is.

A magyar mezőgazdaság elmaradottságának történelmi okai közismertek. Magyarország hajdani félgyarmati sorsa elmaradt színvonalon konzerválta a mezőgazdasági termelőerőket, s az olcsó munkaerő sem tette a nagybirtok számára szükségessé a technika fejlesztését. Még nagyon

sokat kell tennünk, hogy utolérjük és túlszárnyaljuk a fejlett tőkésországok színvonalát a mezőgazdaság területén.

Az iparban kedvezőbb a helyzet, de elmaradásunk még itt is jelentékeny. Termelésünk már több mint négyszerese a háború előttinek. Az ipar hozzájárulása a nemzeti jövedelemhez 1961-ben 60 százalék volt. Az ipari munka termelékenysége azonban elmarad a fejlett tőkésországok mögött. A legutóbbi két esztendőben a termelés növekedésének kétharmadát már a termelékenység emelkedése útján értük el, de mindez kevés a szocializmus felépítéséhez. Ipari termelésünk színvonala – teljesítve terveinket – 1965-ben mintegy 70 százaléka lesz a Német Szövetségi Köztársaság 1959-es színvonalának. Ez az összehasonlítás is mutatja, mennyi még a teendők az iparban is.

A pártnak az egész ipar fejlődését azon kell mérnie, hogyan emelkedik termelékenysége. Iparunk koncentrációja, az ipartelepek összevonása is ezt a célt szolgálja. A 6000 telephelyen szétaprózott termelési eszközök összevonása, a fizikailag és erkölcsileg elhasználódottak felváltása korszerűvel – ez a termelékenység gyorsabb ütemű fejlesztésének útja.

Csak a nép érdekeit hűen képviselő párt vezetésével tudja a munkásosztály, a parasztság és az értelmiség gyorsan fejleszteni a termelőerőket mind az iparban, mind a mezőgazdaságban, erre összpontosítva az egész társadalom erőfeszítését, nem engedve teret a kispolgári ösztönösségnek, céltudatosan vezetve a tömegeket az ötéves tervben kitűzött feladatok megoldására.

A szocializmus teljes felépítése, a népgazdaság felvirágoztatása leg-sajátabb nemzeti ügyünk, de ugyanakkor internacionalista kötelességünk is. A szocializmus és a kapitalizmus világméretű békés gazdasági versenyében a magunk szerény eszközeivel ezzel segítjük elő a szocializmus győzelmét.

A szocializmus teljes felépítéséért folyó harc időszakában a párt vezető szerepe növekedésének okai és követelményei a következőkben foglalhatók össze:

- a VIII. kongresszus határozatai az egész dolgozó nép programját képezik, s a pártnak kell szerveznie, vezetnie e határozatok végrehajtását;
- a szocialista társadalom teljes felépítése az emberek millióinak tudatos tevékenysége és együttműködése útján valósul meg. A kapitalista társadalomban vakon érvényesülő törvényszerűségek helyébe a szocializmus építésében az objektív törvényeket felismerő és felhasználó emberek tudatos cselekvése lépett. Ezt a tudatos cselekvést a párt szervezi és vezeti;
- a szocializmus alapjainak lerakásával tovább növekszik a tervezés

szerépe a gazdasági építőmunkában és a kulturális nevelő munka minden ágában;

- az egész államot, a proletárdiktatúra egész mechanizmusát a pártnak kell alkalmassá tennie a megnövekedett feladatok elvégzésére;

- a pártnak a tudomány vívmányainak felhasználásával fokoznia kell a társadalom fejlődését szolgáló hatását, hogy hatékonyabban szolgálja az ipari és a mezőgazdasági termelés fejlesztését;

- a pártnak a társadalom minden tagját a magas fokú szocialista eszmeiség szellemében kell nevelnie, hogy a társadalom átalakításának öntudatos harcosaivá váljanak.

Az osztályviszonyok megváltozásával hazánkban megszűntek vagy megszűnőben vannak a nagy osztály-összeütközések s az azokat kifejező politikai harcok. A harc elsősorban gazdasági, ideológiai térre helyeződött át, ennek megfelelően változik a pártmunka jellege.

Lenin tanításaiból következik, hogy fejlődésünk jelenlegi szakaszában a pártnak magával kell ragadnia a dolgozók és a volt kizsákmányoltak egész tömegét, a kispolgári rétegeket, és rávezetni a gazdasági építés útjára, az új társadalmi kapcsolatok, az új munkafegyelem, az új munkaszervezet létesítésének útjára, hogy az egész nép egységben dolgozzon a szocialista nagyüzemi termelés megteremtésén, illetve fellendítésén.

A párt a szocialista nemzeti egység megteremtésének jelszavát az osztályviszonyok megváltozásának objektív feltételeivel számolva adta ki és dolgozik ennek megvalósításán. Ellenségeinknek az a vágya, hogy a különböző társadalmi rétegek összefogásának e törvényszerűen szükséges politikája a társadalom fejlődését jobbratolthatja, „liberalizálhatja”. Ez azonban csak vágyálom marad. A nemzeti egység politikája a legnagyobb szervezettséget, rendet követeli meg, és nem tűr semmiféle kispolgári anarchizmust. Nem holmi liberalizálódást jelent, hanem az egész társadalom összefogását, fegyelmezett, öntudatos tevékenységét a nagy cél, a szocializmus teljes felépítéséért.

Az osztályviszonyok megváltozásából származó politikai konzekvenciákat még nem értette meg párttagságunk egésze, s egyesek a gyakorlatban nem ennek szellemében dolgoznak. Emlékeikben él és kísért az 1956-os revizionista elhajlás, s féltik a pártot. De hat még a szektariánus múlt, ami leszoktatta az embereket az önálló gondolkodásról. A szektarizmust az is táplálja, hogy könnyebb a megszokott sablon, mint az új megértése és alkotó alkalmazása. A párton belül ezért türelmes felvilágosító munkára van szükség, mert a nemzeti egység politikája nemcsak a vezető pártszervek és a kormány ügye, hanem annak a gyakorlatban át kell hatnia az egész pártot.

A szocialista nemzeti egység célja a szocializmus felépítése. Az ilyen politikai szövetség – melynek tartalma az építés szolgálata – erősít bennünket. Ez természetesen nem jelenthet eszmei, elméleti engedményt polgári, kispolgári nézeteknek. Ellenkezőleg: a politikai szövetség feltételezi az ideológiai harcot. Az osztályszövetség gerince, a proletárdiktatúra politikai alapja: a munkásosztály és a termelőszövetkezeti gazdálkodás útjára lépett parasztság összefogása. Szövetséget kötöttünk a kispolgársággal is, mely részt vesz a szocialista építőmunkában.

Vissza kell utasítani azokat a revizionista törekvéseket, melyek ezt a szövetséget ideológiai harc nélkül, a munkásosztály és pártjának vezetése nélkül szeretnék megvalósítani, elferdítve a szövetség célját: a szocializmus építését.

A párt politikája, tevékenysége befolyásolja és átalakítja az egész dolgozó nép életét, s ezért minden párttagnak meg kell tanulnia osztályméretekben gondolkodni és cselekedni, fel kell emelkednie a munkásosztály általános érdekeinek színvonalára. Nemcsak a propagandista módszerével kell dolgoznia, hanem az építőmunkára való meggyőzés agitációs képességét is el kell sajátítania, s az élet napi követelményeinek megfelelően alkalmaznia. Ma már nem elegendő a kommunizmus „tisztá” igazságait ismételni, hanem az építőmunka hétköznapijain a tömegek érdekeiről, fegyelmezett munkájának szükségszerűségéről kell meggyőznünk minden embert.

A vezető szerep érvényesítése tehát azt jelenti, hogy a pártnak naponta helyes választ kell adnia az élet által felvetett politikai, gazdasági, ideológiai, kulturális kérdésekre. E munka folyamatában dől el a párt vezető szerepének maradéktalan érvényesülése.

A proletárdiktatúra osztálybázisa a munkás-paraszt szövetség, melyben a vezető szerep a munkásosztályé. A munkásosztály vezető szerepe objektív helyzetéből következik. Ez az osztály társadalmunk legforradalmibb osztálya, a kizsákmányolás elleni harc, a szocializmus teljes felépítéséért folytatott harc fő ereje. A munkásosztály termeli a nemzeti jövedelemnek közel kétharmadát, ez az osztály hozta és hozza a legtöbb áldozatot a jövőért, az egész dolgozó nép boldogulásáért.

A szocializmus alapjainak lerakása után megváltozott a munkás- és paraszttömegek objektív helyzete. A munkásosztály politikailag a legértettebb osztály, elsajátítja a marxizmus eszméit, s a mezőgazdaságban végbement szocialista átalakulás következtében kedvezőbbek a parasztsággal kötött szövetségének feltételei. A munkásosztály következetes vezetője és támogatója a szövetkezeti útra lépett parasztságnak.

A pártnak a tömegekhez fűződő kapcsolatában változatlanul azt az

elvet kell követnie, hogy a szocialista építőmunka menetében erősödjön a munkás-paraszt szövetség, s a kispolgárság és az értelmiség tömegei a szocialista építőmunka részeseiként támogassák a munkásosztály harcát.

A szocializmust csak a párt által vezetett néptömegek eredményes részvételével lehet felépíteni. A párt tömegkapcsolatát elsősorban és közvetlenül politikája helyességével teremti meg. De ápolja és erősíti ezt a kapcsolatot közvetve is, a politikai hatalmat gyakorló proletárdiktatúra szervei, valamint a tömegszervezetek révén.

A párt tehát nem közvetlenül vezeti a tömegszervezeteket. Ez azt jelenti, hogy a Központi Bizottságtól lefelé az alapszervezetekig, a párt nem hoz határozatokat, nem ad utasításokat a tömegszervezeteknek. A párt határozatai, útmutatásai a tömegszervezetekben dolgozó kommunistákra kötelezőek. A tömegszervezetekben dolgozó kommunisták politikai munkával, meggyőzéssel nyerik meg a pártönkívülieket a párt politikájának végrehajtásához. Ha a gyakorlatban ezt a vezetési elvet nem érvényesítenénk, akkor a tömegszervezetek elsorvadnának, képtelenek lennének teljesíteni a szocializmus teljes felépítésében rájuk háruló nagy feladatokat.

A tömegszervezetek közül a párt számára a legjelentősebbek a szakszervezetek. A szakszervezet összeköti a pártot az egész munkásosztállyal. A párt és a pártszervezetek feladata megértetni az egész párttagsággal, hogy a párt és a tömegek kapcsolatának fejlesztésében rendkívüli jelentősége van a 2 700 000 dolgozót tömörítő szakszervezeteknek. Félmillió társadalmi aktivista, a szocialistabrigád-mozgalomban részt vevő 300 000 ember, a szocialista munkaverseny új formáinak kialakulása mind a szakszervezetekben tevékenykedők öntudatának növekedését, aktivitásának fejlődését mutatja.

A proletárdiktatúra erejét növeli, ha a kommunisták meggyőző munkája még hatékonyabban érvényesül a szakszervezetekben, ha az ott dolgozó több százezer aktivista a párt útmutatásait a tömegekhez közvetíti, ha bővül az építőmunkában öntudatosan részt vevők köre, s eredményesen fejlődik a szocialistabrigád-mozgalom, a szocialista munka műhelye, üzeme, gyára címért folyó verseny. Növelnünk kell tehát a szakszervezetek befolyását a dolgozók minden rétegére.

A párt közvetlenül vezeti a Kommunista Ifjúsági Szövetséget, mely 700 000 tagot számlál. Az ifjú kommunisták 80 százaléka részt vesz az „Ifjúság a szocializmusért” mozgalomban. Ez az új forma egybekapcsolja a fiatalok termelőmunkában való részvételét a tanulással, a művelődéssel és a sporttal. Az ifjúság eredményesen dolgozik a társadalmi élet minden területén. Fejleszteni kell a fiatalok részvételét a nagy építkezések patro-

nálásában, a kiváló minőségért folyó versenyben, az exportbrigádokban, mert ez a biztosítéka, hogy az ifjúság magáévá teszi a szocialista építőmunka magasztos eszméit.

Növelni kell az ifjú kommunisták befolyását a falun, főleg a termelőszövetkezetekben.

A pártnak arra kell törekednie, hogy valamennyi tömegszervezet és tömegmozgalom hatékonyan közvetítse a párt politikáját a tömegekhez, mert csak így tudja eredményesen irányítani a kommunista építőmunkát.

A tömegekhez való viszony alapvető kérdése a pártmunkának. A veszély most az, hogy a szocializmus alapjainak lerakásával – amikor a munkáshatalom szilárd, amikor a mezőgazdaság szocialista átszervezésével történelmi feladatot oldottunk meg – egyes kommunisták könnyedén veszik az építőmunkát. A sikerek mindig magukban hordják az önteltség veszélyét. Most különösen vigyáznunk kell arra, nehogy bárki is megfélemedje arról a lenini tanításról, hogy az embereket naponta meg kell győzni és meg kell nyerni ügyünknek.

Ha a párt politikája helyes, akkor a párt vonzóereje nagymértékben az egyes kommunisták magatartásától függ. Az egyszerű dolgozó ember a pártot nem a nagy elméleti munkák alapján ítéli meg, hanem elsősorban politikájának eredményéből, melyet mindennapi életében érez, másrészt azoknak a kommunistáknak – és a rendszer képviselőinek – a magatartásából, akikkel mindennap kapcsolatban van.

A tömegekhez való viszonyban mindig az emberek összességének érdekeiből kell kiindulni, s azt szilárdan képviselni, az elvi következeteséget helyesen párosítani a meggyőződéssel, a rugalmassággal. Sehol sem szabad megtérni a hatalommal való visszaélést, a basáskodást és a parancsolgatást. Ez nemcsak az államhatalmi szervezetben dolgozó kommunistákra, vezetőkre vonatkozik, hanem a párt- és társadalmi szervezetben dolgozókra is.

A proletárdiktatúra rendszerében dolgozó minden társadalmi szervezetnek tevékenységében figyelembe kell vennie a tömegek véleményét. Az embereknek lehetnek időnként helytelen nézeteik, de ezeket a nézeteket vitában, meggyőzéssel kell megváltoztatni, s nem elfojtani. „Mi, bolsevikok, a forradalmiság maximumát szoktuk alkalmazni. De ez nem elég – mondotta Lenin. – Tisztán kell látnunk... Nem akarjuk, hogy a tömegek mindent elhiggyenek nekünk egy szóra. Nem vagyunk szemfényvesztők. Azt akarjuk, hogy a tömegek a tapasztalat útján szabaduljanak meg tévedéseiktől... Az egész marxizmus azt tanítja, hogy őrizkedjünk a forradalmi frázisok pufogtatásától, kiváltképpen olyan időszakban, amikor az ilyen frázisoknak különösen nagy a keletjük.”

Arra kell tehát törekednünk, hogy a szavak és a tettek mindenütt egyek legyenek.

A párt és a tömegek közötti viszony eleven problémája a párt és a pártonkívüliek viszonya. A VIII. kongresszus megerősítette a Központi Bizottságnak azt a korábbi határozatát, hogy pártfunkció kivételével minden funkciót betölthetnek a pártonkívüliek. A dolgozó tömegek hatékonyabb bevonása a szocialista építőmunkába azon is eldől, hogyan váltjuk valóra ezt a követelményt.

A párt abból indul ki, hogy

- a párttagok és a pártonkívüliek közötti helyes viszony a kölcsönös bizalmon alapszik;

- a párt vezető szerepét hatékonyan akkor érvényesítjük, ha nemcsak a párttagok kapnak állami és társadalmi funkciót, hanem a pártonkívüliek is, akik azonosulnak a szocializmus eszméivel, elfogadják a párt politikáját, s készek tevékenyen részt venni az építőmunkában;

- a szocialista építőmunka eredményeként a párton kívüli tömegek öntudata megnövekedett.

Ezért le kell küzdeni a pártban azt a maradiságot és szektás elzárkózást, amely úgynevezett „elvi” okokból helyteleníti a pártonkívüliek ilyen megbecsülését. El kell vetni azokat a szélsőséges nézeteket, melyek az ellenforradalmi tanulságokra hivatkozva ilyeneket hirdetnek: „Nagyon sokat harcoltunk, dolgoztunk, kikapartuk a gesztenyét... s most mindent a pártonkívülieknek adunk át...” E maradi gondolkodás felszámolása és a pártonkívüliek megbecsülése a szocializmus teljes felépítésének érdekeiből következik. A pártonkívülieknek érezniük kell a párt segítő kezét és megbecsülését, mert csak így értik meg és fogadják el a párt vezető szerepét, vallják magukénak eredményeit, s tekintenek megbecsüléssel és tisztelettel a pártra.

A pártszervezeteknek a tömegek között végzett munkát a politikai eszközök mellett az ideológia fegyverével is folytatniuk kell, szervezniük és vezetniük kell a szocialista tudat kialakítását, az emberek kommunista nevelését.

Az egész társadalom fejlődésének szükséglete a szocialista forradalom győzelemre vitele az emberek világnézetében, a kultúrában. A tudat szocialista forradalmát – miként az osztályharc többi feladatát is – csupán a központi és helyi szervek egybehangolt tevékenysége lendítheti előre. A kommunista meggyőzésnek és nevelésnek egyik mozgató ereje, hogy a dolgozó emberek tapasztalják: a párt szava, a marxizmus tanítása egybeesik közvetlen tapasztalatukkal, a munkahelyük életéből, személyes sorsuk alakulásából leszűrhető tanulságokkal. Mivel a szocialista társa-

dalom teljes felépítésének időszakában az osztályharc fő területe a szocialista gazdaság fejlesztése és a szocialista tudat kialakítása, ezért a párt-szervezetek tevékenységének homlokterébe a gazdasági tevékenységgel összefüggő elméleti munka megjavítása, a kommunista világnézet két legfontosabb területének, a marxista filozófiának és a politikai gazdaságtannak a gazdasági alapot szolgáló népszerű propagálása, s az elméleti munka vezetése kerül.

Tanúi vagyunk a modern természettudomány, a fizika, a biológia, a kémia, a matematika stb. gyors fejlődésének, Új ismeretekkel gazdagodik a marxista filozófia. Ezek megismerése és elterjesztése a legnatékonyabb harc a vallásos világnézet leküzdésében, az idealizmus minden régi és új eszmei áramlatának leleplezésében.

Közismert, hogy a szocialista társadalom felépítéséhez nem elég a politikai célkitűzéseinkkel való egyetértés, ehhez több kell: a dolgozók világnézetének társadalmi méretű átalakítása, mert olyan területen kell legyőzni a kapitalizmust, ahol a legnagyobb és legszívósabb a régihez való ragaszkodás, a régi ellenállása. A falu szocialista átszervezéséhez elegendő volt a parasztság politikai megnyerése. De át kell alakítani a parasztság tudatát is. Míg a falu társadalmi és termelési viszonyai azelőtt fékeztek, most sürgetően megkövetelik és elősegítik az emberek szocialista tudatának formálását.

A tömegek közötti tudatformáló munkában különösen nagy figyelmet kell fordítani az új erkölcsi normák megismertetésére és elterjesztésére. A kommunista erkölcs – a kizsákmányoló osztály erkölcsével szemben – magában foglalja azokat az általános emberi, erkölcsi szabályokat, amelyeket a néptömegek a társadalmi elnyomás elleni harcban kialakítottak. Mindenekelőtt a munkához, embertársainkhoz, a társadalmi tulajdonhoz való viszonyt. A kommunistáknak el kell érniük, hogy ezt az erkölcsöt magasabb eszmeiség hassa át, a közösség szolgálata, s mindenféle elnyomás és társadalmi igazságtalanság elvetése.

A kommunista erkölcsi nevelésnek arra kell irányulnia, hogy a dolgozók ne tűrjék soraikban a naplopókat, a társadalmi tulajdon fosztogatóit, az ingyenélőket. Azt az elvet kell érvényesíteni, hogy joga csak annak van, aki tisztességesen elvégzi munkáját. Küzdelmet kell folytatni a csaláért, a családi élet harmóniájáért, az iszákosság, a garázdaság minden megnyilvánulásával szemben. Csak az erkölcsi normáiban emelkedett, a proletár osztályerkölcsöt az életben megvalósító emberekkel lehet biztosítani a szocialista társadalom teljes felépítését.

Az eszmei nevelő munkában különösen fontos feladat vár az értelmiségre, amely arra hivatott, hogy segítse az uralkodó tudományos világ-

nézet terjesztését a nép tömegei között. Az eszmei nevelő munkát közelebb kell vinni a gyakorlat szükségleteihez, küzdeni kell az elvontság, a homály és az alacsony színvonal ellen.

A proletárdiktatúra viszonyai között a szocializmus teljes felépítéséért folyó harc időszakában növekszik a párt szervező munkája, fejlődik munkastílusa. A pártunk VIII. kongresszusán elfogadott szervezeti szabályzat magában foglalja mindazokat a követelményeket, amelyeket a párt vezetésének és a párttagoknak politikánk gyakorlati végrehajtásában tennie kell. A Szervezeti Szabályzat a párt belső életének törvénye, védi és erősíti pártunk politikai, szervezeti egységét, ezért megtartása minden párttagra egyformán kötelező.

Pártépítő munkánk mércéje... „hogy ne legyen olyan párttagunk, aki nem való a pártba, viszont sokasodjék, százezrekkel növekedjék a politikánkat értő és támogató olyan párton kívüli emberek száma, akiket a párt tagjaiként is becsülnénk és tisztelnénk”.

A párt szervezeti alapelve a demokratikus centralizmus. Ennek megtartása és megtartatása az előfeltétele annak, hogy a párt politikáját a gyakorlatban megvalósítsuk. A demokratikus formák továbbfejlesztése a pártban közelebb visz ahhoz, hogy a párt ügyét a nép ügyévé tegyük, hogy egyre inkább megvalósuljon az alsóbb pártszervezetek önállósága a helyi ügyekben, hogy a helyi viszonyok ismeretében – a pártkongresszus és a Központi Bizottság határozatai alapján – önállóan döntsenek. Természetesen az önállóság fokozásával együtt növelni kell felelősségüket is a rájuk bízott ügyekért.

A párt vezető szerepe lenini felfogásának lényege az: hogy a proletárdiktatúra összes szervei a párt elgondolásai alapján működjenek, egymásba kapcsolódva dolgozzon a proletárdiktatúra egész mechanizmusa.

A párt irányító szerepéből következik, hogy a párt vezeti a munkáosztály államát, de nem töltheti be annak funkcióit. Az ellenforradalom után a párt nagy gondot fordított arra, hogy megerősödjenek az államhatalmi és államigazgatási szervek, és a kormánytól a helyi tanácsokig ellássák a proletárdiktatúra funkcióiban végbement változásokból következő gazdasági szervező és kulturális nevelő feladataikat.

Ezért a gazdasági szervező és kulturális nevelő munkában – a pártmunka minden láncszemében – az eddigieknél jobban figyelembe kell venni, hogy feladataikat jól ellátó, működőképes kormányzati szerveink vannak, hogy a megerősödött helyi államhatalmi, államigazgatási szervek felelősek az országgyűlés és a kormány által hozott törvények, illetve határozatok végrehajtásának megszervezéséért.

A munka fő irányvonalát a Központi Bizottság szabja meg. A párt

középső és alapszerveinek feladata a meghatározott irányvonal elfogadtatása, érvényesítése és ellenőrzése, hogy a végrehajtásért felelős állami, gazdasági szervek megfelelő színvonalon hajtsák végre a párt politikáját.

A gazdasági szervező munkában most arra van szükség, hogy a gazdasági szervek jól oldják meg a munka termelékenységét eredményező feladatokat a népgazdaság minden ágában. A pártszervezetek munkáját ezért a konkrétság, a termelést akadályozó tényezők feltárása és megszüntetése határozza meg.

A pártszervezetek gazdasági szervező munkáját a területi és üzemi pártszervezetekben a következő fő vonások jellemzik:

- egyre gyakrabban tárgyalnak a választott szervek munkájuk lényegét érintő gazdasági kérdéseket, s a helyes határozat érdekében sokoldalú vizsgálat alapján elemző munkát végeznek;

- a választott pártszervezetekben megnőtt a gazdasági kérdésekhez értő párttagok száma;

- a pártapparátus számottevő része egyetemeken, főiskolákon, technikumokban tanul, elsajátítva a gazdasági szervező és elemző munkához szükséges politikai és szakmai ismereteket, folyamatban van a pártapparátus további erősítése gazdasági kérdésekhez magas színvonalon értő, politikailag képzett pártmunkásokkal;

- a Központi Bizottság 1961 decemberi határozata alapján szervezeti módosításokat hajtanak végre a járási, városi, városi kerületi pártszervezetekben abból a célból, hogy eredményesebben oldják meg a pártra háruló gazdasági munkát.

Az eredmények ellenére gyakori, hogy pártszervezeteink a politikai munkát a gazdasági feladatoktól elszakítva végzik. Ez olyan helyeken fordul elő elsősorban, ahol a pártmunkások között kevés a szakképzett ember. Gyakori a másik végtet is, hogy pártszervezeteink az irányító munka helyett, magukra vállalják az állami és gazdasági szervek feladatait. Olyan gyakorlatot is folytatnak, hogy feladataikat az „általános mozgósításra” és „nevelő” munkára korlátozzák. Találkozunk érdemi végrehajtást nem szolgáló formák kialakításával is, melyek sok esetben háttérbe szorítják a munka tartalmi oldalát. A szervezeti formáknak van jelentőségük, de elsődleges a tartalom. Ezért az irányítás megjavítását szolgáló szervezeti változásokkal nem szabad sietni. A pártszervezeteknek figyelembe kell venniük, hogy az ipar jelenleg átalakul, az összevonás időszakában van. E munka befejeztével lehet és szükséges a pártszervezetek szervezeti felépítését alkalmasabbá tenni az ipari és mezőgazdasági munka irányítására.

A gazdasági munka irányítását pártszervezeteink jelenleg termelési és területi elv szerint végzik. Folyamatban van az ipari termelőerők koncentrációja. A mezőgazdasági termelőegységek az átszervezés után még évről évre az optimális gazdasági egység irányában fejlődnek. Ezért a területi elv megszüntetését, s a kizárólag termelési elvre való áttérést nem tartjuk időszerűnek. De figyelembe kell vennünk szükségleteinket, a gazdasági munka hatékonyabb pártirányítását, és saját helyzetünkre alkalmazva értelemszerűen hasznosítanunk kell a szovjet tapasztalatokat.

A területi pártszervezeteknek, a termelési elv alapján az azonos tevékenységet folytató vállalatok munkájában össze kell hangolniuk a termelékenység növelését és a műszaki haladást szolgáló feladatokat, hogy érvényt szerezzenek a Központi Bizottság és a kormány határozatainak. A vállalatok munkájának értékelésénél első helyre kell tenni a korszerű – és a társadalom számára hasznos – termékek gyártását. Meg kell szüntetni azt a helytelen gyakorlatot, hogy elavult termékeket gyártó, nem gazdaságosan dolgozó vállalatokat jónak tüntetnek fel és nekik élüzem-kitüntetést adományoznak.

A pártbizottságoknak és az üzemi pártszervezeteknek munkaterveik összeállításánál növelniük kell a gazdasági munka megjavítását szolgáló feladatokat, bátran elhagyva az öncélúságot szolgáló különböző vizsgálatokat, az elvont politizálást.

A pártszervezeteknek nagy figyelmet kell fordítaniuk arra, hogy a gazdasági munkában érvényesüljön a szakértelem, hogy teremtsék meg és állandóan javítsák a munka személyi feltételeit. Helytelen egyes területi pártszervezeteknek az a törekvése, hogy csupán a szervezeti formák pusztá változásától a gazdasági munka pártirányításának tartalmi megjavulását remélik. Az irányítás nem attól javul meg, ha az apparátus munkatársai között újra és újra felosztják az üzemeket, a községeket, az állami gazdaságokat, a termelőszövetkezeteket, hanem csak attól, ha az adott szinten helyesen határozzák meg, milyen gazdasági és politikai feladatokkal foglalkozzon abban a gazdasági egységben a pártszervezet, a pártmunkás és minden párttag. A pártszervezetek befolyása azáltal érvényesül, ha a gazdasági vezető posztokon az arra legérdemesebb, leghozzáértőbb emberek dolgoznak, s a pártszervezet tagjai – mint a legjobb dolgozók – példamutatásukkal – az üzem vagy termelőszövetkezet egész tagságát magukkal ragadják a munkában. Legyen közvetlen kapcsolatuk a pártonkívüliekkel, kérjék ki tanácsaikat, hallgassák meg bírálatukat, és szükség esetén gyorsan intézkedjenek vagy adjanak jelzéseket a felsőbb pártszerveknek, hogy elérjék a helyzet megváltoztatását.

A területi és üzemi pártszervezetekben elengedhetetlen, hogy a szakkérdésekkel foglalkozó pártmunkások közgazdasági ismeretekkel is rendelkezzenek. A pártmunka fő irányát ugyanis a termelés mennyiségi és minőségi mutatóinak elemzésével kell meghatározni. Csak így segíthetik és ellenőrizhetik az egyes üzemek termelési, műszaki feladatainak végrehajtását, s a politikai munka eszközeivel a jobb eredmények elérését.

Az elmúlt évben pártszervezeteink eredményes munkát végeztek a gyenge termelőszövetkezetek megerősítésében. A termelőszövetkezetek 97 százalékában van pártszervezet. Az 1961. évi eredmények alapján több mint 1400 szövetkezet tartozott a gyenge kategóriába. Ezek közül 900 megkülönböztetett állami támogatásban részesül. A párt és állami munka összehangolásának eredményeként ezek közül 9 a jók, 226 pedig a közepesek színvonalára emelkedett. A gyenge kategóriában nyilvántartott termelőszövetkezeteknek mintegy egyharmada a vezetés fogyatékoságai, kétharmada pedig kedvezőtlen természeti és talajviszonyai miatt gazdálkodik gyengén. A pártszervezeteknek ismerniük kell ezeket az okokat, hogy a munka követelményeit eszerint állapíthassák meg. Ahol az objektív adottságok kedvezőtlenek, ott az eredményes gazdálkodás elérése nagyobb anyagi ráfordítást, a tudomány eredményeinek jobb felhasználását és huzamosabb munkát igényel.

A helytelen kiválasztás, a nem kielégítő szakmai felkészültség és egyéb okok miatt 1962-ben a termelőszövetkezetekből több mint 500 vezetőt váltottak le, akiknek 80 százalékát a korábbi években állami támogatással helyezték ki vezetőnek. Ez a pártszervek munkájának kritikája még akkor is, ha figyelembe vesszük, hogy igényesebb lett a szövetkezeti tagság, fokozódott a párt és állami szervek ellenőrzése. A nem megfelelő kiválasztás megrázkódtatásokat okozott az érintett szövetkezetekben, hátráltatta az annyira szükséges gazdasági fejlődést, kedvezőtlenül befolyásolta a tagság jövedelmének alakulását.

Sok pártszervezetünk úgy vélte, ha a termelőszövetkezetbe megérkezett a kihelyezett vezető, akkor az majd mindent megold. Az új vezetőket magukra hagyták. Ez is egyik oka, hogy közülük ennyien nem tudták megoldani feladatukat. A pártszervezetek egyik legfontosabb feladata a gazdasági vezető káderek kiválasztása, képzése, munkájuk segítése. A mozgalmi munka tömegek között folyik. Ezért elsődleges szerepe van a marxista műveltségnek, s ennek párosulnia kell szakmai ismerettel. Emellett az is fontos, hogy a választott pártszervekben is minél több gazdasági szakember dolgozzon, s ennek folytán a vezető testület hozzáértően foglalkozhasson a gazdasági munkával. A legutóbbi pártértekez-

leteken 1600 mérnököt, agronómust, valamint technikust választottak a területi pártszervezetek a vezető pártszervekbe. Ez a tény feltétlenül emelni fogja a párt gazdaságszervező munkájának színvonalát.

A pártirányítás mindenekelőtt emberekkel való foglalkozást jelent. A gazdasági élet pártirányítása a pártbizottságoktól az egyes gazdasági ágazatok speciális problémáinak ismeretét, a lehetőségek számbavételét, valamint a vállalatok, az állami gazdaságok, a termelőszövetkezetek előtt álló műszaki és közgazdasági kérdések ismeretét követeli. De nem kevésbé kell érteniük az ideológiai, nevelő és szervező munka formáinak és módszereinek együttes alkalmazásához sem. A pártszervezetek az adott gazdasági feladatok végrehajtását az emberek között végzett felvilágosító és szervező munkával biztosítják. Ha a pártszervezet egy-egy gazdasági egységben feladatul tűzi ki a műszaki fejlesztést vagy a termelékenység hatékony emelését, azt nem utasítással éri el, hanem a párttagok és pántonkívüliek között végzett felvilágosító munkával. Meggyőzi őket a termelés egyes ágazatai tökéletesítésének szükségességéről, segít felkutatni az ahhoz vezető legcélszerűbb formákat, kitűzi a feladatot, meggyőzi és megszervezi erre az embereket, és ellenőrzi a végrehajtást.

A meggyőzést parancsolgatással nem lehet helyettesíteni. Csak az a vezető osztogat parancsokat, aki maga sem látja tisztán a helyzetet, nem ismeri a megoldás módját és képtelen meggyőzni a feladat helyességéről az embereket. Ezért kell összekapcsolni a marxista felkészültséget a szakmai ismeretekkel, és mindenütt megtanítani az embereket pártmunkásként, mozgalmi vezetőként dolgozni. A pártmunkásnak ismernie kell a világban végbemenő politikai eseményeket. Választ kell adnia a dolgozók mindennapi kérdéseire. A pártmunkás az új, a haladó előharcosa. Küzdenie kell a tunyaság, a konzervativizmus, a kényelmesség ellen.

Nem szabad túrnie a szürkeséget, a frázisok hangoztatását, a tartalmatlan beszédet. Támogatni kell azokat a nyughatatlan embereket, akik meg akarják változtatni a helyzetet. Nem szabad hagyni, hogy letorkolják, elnyomják őket, hogy az ügy a kényelemszeretők, a bürokraták befolyása következtében megrekedjen. Tudomásul kell venni, hogy a tömegek közötti politikai munkát senki sem végezheti el a párt és a tömegszervezetek helyett.

Területi és üzemi pártszervezeteink az utóbbi években különös figyelmet fordítanak a pártmunka társadalmi jellegének fejlesztésére. Helyes ez a jelszó: „pártmunka, szélesebb társadalmi tevékenységgel”. Ennek következtében javult a pártszervezetek tájékozottsága, közelebb kerültek

az alapszervezetekhez, növekedett a párttagság aktivitása. A párt- és tömegszervezeti munkában nagy nyereség a pártonkívüliek sokoldalú segítő részvétele. De az eredmények mellett a veszélyekre is fel kell figyelni:

- helyenként a túlméretezett aktívagárda nem segíti, hanem akadályozza a kitűzött célok elérését, a pártmunka színvonalának emelését;

- a mennyiségre való törekvés szinte lehetetlenné teszi, hogy az aktívák tevékenysége szervezett, rendszeres legyen, hogy tapasztalataikat figyelembe vegyék és hasznosítsák;

- túlterhelik az alapszervezeteket az állandó látogatásokkal és szükségtelen tanácsadásokkal;

- a gazdasági, állami és tömegszervezeti szervek felelősségének és önállóságának bizonyos csorbitásához vezet, mert a bizottságokba vont aktivisták helyettük dolgoznak, és a rájuk tartozó részletkérdésekben is előzetesen állást foglalnak;

- a mennyiségre való törekvés egyszersmind gyengíti az alapszervezeteket, a gazdasági, állami és tömegszervezeteket, mert elvonja a legjobb erőket;

- a pártmunka társadalmasítása helyenként már „fekete” függetlenítésbe csap át, az aktívaként bevont emberek elhanyagolják a hivatali munkát;

- erősíti a bürokratikus vonásokat, a jelentések és határozatok gyártását; sokasodnak az értekezletek.

A pártszervezetek ezért olyan mértékben szervezzenek aktivistákat a pártbizottság köré, hogy segítségükkel a proletárdiktatúra helyi szerveinek eredményesebb működését, magasabb színvonalú ellenőrzését érik el.

A pártnak szervező munkáját most a határozatok következetes végrehajtására, az ellenőrzés megerősítésére kell fordítania. Az utóbbi évek legnagyobb eredménye a pártmunkában, hogy növekedett az önállóság, a kezdeményezőkézség, de esetenként elsikkad a központi irányító munka. Találkozunk a demokratizmus helytelen értelmezésével, helyenként anarchikus elemek jelentkezésével. Egyes pártszervezetek önkényesen határozzák meg napirendjeiket, és az alapszervezetek nem hivatásuknak megfelelően dolgoznak. Tapasztaltunk bizonyos kispolgári anarchikus vonásokat értelmiségi, intellektuális jellegű pártszervezetekben. A párt szervező munkájának ereje abban van, hogy a Központi Bizottság határozatai, világos irányelvei a pártmunka minden láncszemében érvényesülnek. Az önállóság és a kezdeményezés, a demokratizmus nincs ellentétben a centralizmussal, ellenkezőleg, kiegészítik egymást. Ezért elvi

alapokon, az önálló kezdeményezés és a demokratizmus fejlesztésével – mely magában foglalja az emberséget és a figyelmességet – pártszervezteinknek nagyobb szigorral kell megkövetelniük a Központi Bizottság határozatainak végrehajtását, a központi irányelvek gyakorlati megvalósítását, a kommunisták pártszerű, öntudatos, fegyelmezett munkáját. A pártnak biztosítania kell, hogy az állami, a gazdasági és tanácsai szervek munkájában vezető elv legyen a központi feladatok hatékonyabb megoldása, s erősödjön a centralizmus.

A párt vezető szerepe csak akkor szilárd, ha a párt egységes. Egységen a párt eszmei, politikai, szervezeti és cselekvési egységét értjük, ezt kell a gyakorlatban megvalósítani.

A párt egységét kívülről is fenyegeti veszély. A jövőben is számolni kell a nemzetközi imperializmusnak és propagandaszerveinek olyan tevékenységével, hogy összefogva a megfogyatkozott és a tömegektől elszigetelt belső reakciós erőkkel, kísérletet tesznek a párt sorainak bomlasztására. Az ellenforradalom tanulságait levonta a külső ellenség is, taktikájában igyekszik a megváltozott helyzethez alkalmazkodni. Főleg ideológiai területen fejti ki diverziós tevékenységét, megpróbál nézeteltéréseket előidézni a párton belül.

Jól emlékezetünkbe kell vésni az elmúlt évek tapasztalatait, amikor a személyi kultusz bírálata, a törvénysértések kritikáját az ellenség igyekezett saját hasznára kamatoztatni. Az ellenség nem mondott le arról a reményéről, hogy a párton belüli vitákat, vagy ahogy ők mondják: „belső konfliktusokat” felhasználhassa a párt ellen. Ellenségeink is jól tudják, hogyha a vezető mag – jelen esetben pártunk Központi Bizottsága – egységes, a párt bomlasztására irányuló kísérletük nem vezethet eredményre. A pártnak tudatában kell lennie annak, hogy az ellenség ilyen törekvései a harc különböző szakaszaiban jelentkezhetnek, ezek a pártnak is tükröződhetnek, ezért számolni kell az ilyen kísérletekkel, s meg kell hiúsítani őket.

Nagyobb veszélyt rejt magában a párton belül jelentkező szektás-dogmatikus vagy revizionista elhajlás. Ezért a párt fejlődése szempontjából meghatározó a politikai irányvonal helyes kidolgozása, egységes értelmezése és végrehajtása. Pártunk egész történetét végigkíséri az elhajlások elleni harc. Az utóbbi hat és fél esztendőben pártunk kétfrontos harcot folytatott a kispolgári eredetű, dogmatikus elhajlás ellen az elméletben, és a szektás politikai irányvonal ellen a gyakorlatban. Ugyancsak leküzdötte a kispolgári eredetű revizionista elhajlást a pártnak.

Mindkét elhajlás elleni harc a párt politikai irányvonala körül bontakozott ki, s leküzdésére a hatalom meghódítása után került sor, mert

kifejlett formájában 1949 után jelentkezett. A múlt tapasztalatai rendkívül fontosak a párt számára. A szektás, dogmatikus elhajlás 1956 előtt pártválságot idézett elő, segítséget nyújtott a revizionizmus jelentkezéséhez, és mindkettő együtt az osztályharc legélesebb formájához, a fegyveres összeütközéshez vezetett, mert a nemzetközi imperializmus azt saját céljaira használta fel. E nemzetközi osztály-összeütközésből pártunk megerősödve, a munkásosztály győztesen került ki.

A párt csak azért tudta tömöríteni erőit az ellenforradalom elleni harcban, mert következetes elvi politikát folytatott, elhatárolta magát a személyi kultusztól, megértette a dolgozó tömegekkel, hogy az idegen a marxizmus-leninizmustól, a munkásosztály által vezetett szocialista társadalomtól. E visszataszító jelenségek nem a szocialista rendszerből vagy azok intézményeiből származnak, hanem egyes személyek hatalommal való visszaélésének következményei. Ezen elhatárolással együtt leküzdöttük a revizionizmust, amely végső kifejlődésében osztályáruláshoz, a rendszer ellenségeivel való lepaktáláshoz, a proletárdiktatúra vívmányainak feladásához vezet. Mindkét elhajlás maradványai jelentkeztek a szocialista konszolidáció időszakában és később, amikor napirendre került a mezőgazdaság szocialista átszervezése. A szektás, dogmatikus elhajlás képviselői meg akarták ismételteni a párttal a mezőgazdaság szocialista átszervezésének erőszakos módszerét; a parasztok elszegényítésével akarták siettetni és megvalósítani a szövetkezetek szervezését. Mások, a paraszti befolyásnak engedve, és rosszul ítélve meg a párt erejét falun, el akarták halasztani a mezőgazdaság szocialista átszervezését.

A párt az ellenforradalom után nemegyszer találta szemben magát olyan jelenségekkel, hogy az ellenség elleni harcban helytállt egyes elvtársak különleges előjogokat igyekeztek maguknak biztosítani, nem véve figyelembe, hogy az építőmunka nagyobb felkészültséget, hozzáértést, elmélyülést követel meg a munkában, s aki ennek nem tesz eleget, nem szolgálja a párt és a munkásosztály érdekeit.

A párt sikeresen küzdötte le az ellentmondásokat, az egysége ellenható jelenségeket, mert abból indult ki, hogy senkinek sem szabad elvi engedményt tenni. A tömegek támogatását csak a párt egységének szüntelen erősítésével lehet biztosítani.

A párt egységének megerősítését szolgálta 1962 augusztusi határozata, mely a marxizmus álláspontjáról rendezte és a múltnak adta át a törvénysértő perek ügyét, és kizárta a párt soraiból a politikai felelősöket. A párt megtanulta, hogy a szocialista törvényességnek a személyi kultuszból származó megsértése aláásta a párt tekintélyét, a párt és a dolgozó tömegek közötti bizalmat, törést okozott a szocializmus építésében, gátolta a

marxista gondolkodást. Ezen korszak teljes tisztázásával és lezárásával megerősítettük pártunk egységét.

Pártunk szervezetei a Központi Bizottságtól az alapszervezetekig magukévá tették ezt a politikát és megvalósításán dolgoznak. Ez biztosította a tömegek támogatásának megnyerését. Pártszervezeteinket időnként bírálóat éri, hogy a politikai irányvonal csak a Központi Bizottság szintjén érvényesül. Ez nem felel meg a valóságnak, ellentmond az utóbbi hat esztendő egész fejlődésének, mert a párt politikai irányvonalát a proletárdiktatúra minden szerve a maga sajátos eszközeivel átülteti a gyakorlatba, s azok megvalósításán dolgozik. Az észrevétel bizonyos tekintetben mégis jogos, mert a pártmunka egyes láncszemeiben még hiányzik a körültekintő elemzés, a politika alkalmazásához szükséges rugalmasság, a meggyőző érvelés. Ezért a jövőben fokozottabban arra kell törekedni, hogy minden pártszervezet saját hatáskörében egységesen értelmezze a párt politikáját, s a dolgozó tömegekkel összefogva, a részletekben is szerezzon érvényt a párt politikájának.

A múlt tapasztalatai szerint a pártnak úgy is küzdenie kell sorai egységéért, hogy politikájának egyetlen kérdésében sem engedje meg „külön platformok” kialakulását és létezését. Az ellenforradalom után főleg a következő kérdésekben jelentkeztek pártszervezeteinkben különvélemények:

- a magyar ellenforradalom okai, a Központi Bizottság 1956 decemberi határozata;

- az SZKP XX. kongresszusának értelmezése és nemzetközi érvényű tanítása pártunkban; az SZKP XXII. kongresszusának értelmezése.

E vitákban fellelhető volt mind a szektás, dogmatikus felfogás, mind a revizionista torzítás. A megcsontosodott dogmatikus gondolkodás hívei, akik szeretik egyszerűsíteni a történelmi események okait, hangoztatták, hogy az 1956-os magyarországi ellenforradalomnak nem négy, hanem öt oka volt, s az ötödik a XX. kongresszus, mert a személyi kultusz nyílt bírálata az ellenségnek használt. Hasonlóképpen viselkedtek a XXII. kongresszus után, majd saját pártunkban 1962 augusztusában, a törvénysértések nyílt bírálata idején. Törekvésük arra irányult, hogy igazolják korábbi politikai hibájukat. E nézetek hirdetői képtelenek felemelkedni a párt és a munkásosztály általános érdekeinek színvonalára, nem tudják ennek alárendelni szűk egyéni érdekeiket és szubjektív szemléletüket.

A revizionisták viszont saját hasznukra, torz politikai nézeteik igazolására igyekeztek felhasználni e bírálóat. Szívesen hangoztatták, hogy ők az „igazi leninisták” és tulajdonképpen az ellenforradalom előtt is

helyes célokat követtek, ők voltak a XX. kongresszus nemzetközi érvényű tapasztalatai hazai megvalósításának „igazi harcosai”.

A dogmatikusok odáig mentek, hogy Központi Bizottságunk gazdaságpolitikai vonalvezetésében kudarcra spekuláltak, arra számítva, hogyha ilyen bekövetkezne, saját hasznukra fordíthatják ezt. Hasonlóképpen igyekeztek félremagyarázni a revizionisták a közkegyelmi rendeletet is, abban a hiedelmükben, hogy ez liberalizálódást, jobbratolódást eredményezhet. De számításaik nem váltak be. A munkásosztály pártja az ellenség elleni harcban most is, a jövőben is a kíméletlen szigor és a megbocsátás politikáját alkalmazza.

Ezért döntő fontosságú a jövőben is, hogy a párt ne engedjen semmiféle torzításnak, mert minden elhajlás bomlasztja a párt egységét, s az ellenségnek használ.

A párt egysége ugyanakkor megkívánja, hogy a pártszervezetek ne engedjék szektásnak vagy revizionistának bélyegezni azokat, akik a párt új intézkedéseinél meg nem értést tanúsítanak. Nagy türelemmel és gondnal magyarázzuk a párt intézkedéseit, s azokat mindenekelőtt a párttagsággal értessük meg. Ne vegyük természetesnek, hogy minden intézkedést, a társadalmi életben végbemenő változást rögtön, mindenki magától megért. Különösen lényeges az alaposság a nagyobb társadalmi változások, fordulók idején, mert csak ily módon lehet elvárni, hogy minden párttag következetesen, tudatosan harcoljon a feladatok végrehajtásáért, s a pártszervezetek munkájának módszerei is igazodjanak a feladatok jellegéhez.

Az elhajlásnak felismerhető jelei vannak. A külön platformok képviselői szervezetileg is tömörülnek, és ezek ellen a harc ideológiai, politikai eszközökkel, de szervezeti rendszabályokkal is folyik. A párt – egysége érdekében – nem tűrheti meg soraiban a külön platformok képviselőit, a frakciózókat. Így járt el 1962 augusztusi ülésének időszakában, amikor a törvénysértésekben vétkes személyeket és az azokkal egy húron pendülőket megrendszabályozta, kizárta soraiból. Akiknél azonban reményt látott a javulásra, meghagyta soraiban és pártbüntetésben részesítette őket.

Tudatában kell lennünk annak, hogy az előrehaladás, az új feladatokra való felkészülés vitákat válthat ki. Amikor véleményeltérések jelentkeznek a párttagság soraiban, azokat pártszerű keretek között kell megoldani, a párt vonalától eltérő nézeteket pártszerű módszerekkel kell leküzdeni. Ezért a párt fórumait – a Központi Bizottságtól példát véve – egészen az alapszervezeti taggyűlésekig olyanokká kell formálni, hogy

mindenki szabadon elmondhassa véleményét, és a demokratikusan hozott, kötelező érvényű határozat meghozatala után a kisebbség vesse magát alá a többség akaratának. Ha a kisebbséget nem sikerült meggyőzni, a párt nem engedheti meg, hogy véleményüket szabadon hirdethessék. A vezető pártszervek döntései arra is kötelezőek, akinek más a véleménye. A végrehajtásban teljes egységre van szükség. Arra kell törekedni, hogy a pártmunka egyetlen területén se érvényesülhessenek hamis presztízsérdekek és tekintélyszempontok.

Pártunk egysége az elmúlt években kiállta a próbát, az egység biztosította politikánk sikerét. A Központi Bizottság és az egész párt elvetette az egység formális értelmezését, amely csak az egység deklarációjában jelentkezett: „soha még ilyen egységes nem volt a párt”. Az egység ideológiai, politikai, szervezeti és cselekvési egység formájában alakult ki. Minden pártagnak úgy kell dolgoznia, hogy elvi alapokon, magasabb szinten növekedjen és erősödjön pártunk fejlődésének elengedhetetlen biztosítéka, jövőendő eredményeink hordozója, a párt egysége.

*

A VIII. kongresszus megerősítette és továbbfejlesztette politikai vonalunkat. Pártunk vezeti társadalmunkat a szocializmus teljes felépítésének felelő munkájában. Mint a nemzetközi kommunista mozgalom része, internacionalista politikát folytatunk. A szocialista országok közösségének tagjaként az 1957-es és 1960-as moszkvai nyilatkozat alapján kiveszszük részünket a nemzetközi kommunista mozgalom egységéért folytatott küzdelemből. Pártunk a gyakorlatban próbálta ki, hogy annak a politikának az alkalmazása, melyet 1956-ban az SZKP XX. kongresszusa kezdeményezett, milyen nagy fellendüléshez vezetett a munkásmozgalomban az egész világon.

Hazánkban sikeresen folytatjuk a szocializmus építését, s ez a mi legnagyobb hozzájárulásunk a nemzetközi munkásmozgalom harcához. Pártunk a jövőben is mindent meg fog tenni, hogy a szocialista építőmunka eredményeivel, a nemzetközi kommunista mozgalom egységét veszélyeztető szektás és dogmatikus torzítások és a jelentkező revizionista elhajlás elleni harccal erősítse a kommunista mozgalom összeforrottságát, s védelmezze a marxizmus-leninizmus eszmei tisztaságát.

A marxizmus-leninizmus tanításai általános érvényűek. Nemzeti céljainkat csak ezeknek a tanításoknak az alkalmazásával, a szocialista közösség országaival szoros egységben érhetjük el.

Pártunk VIII. kongresszusa határozatainak végrehajtása során országunkban mind jobban kibontakozik dolgozó népünk aktív harca a szocializmus teljes felépítéséért. E nagy társadalmi átalakulás vezető ereje pártunk. Minden kommunistának kötelessége azon fáradozni, hogy pártunk teljesíthesse történelmi küldetését.

Előadás a Politikai Akadémián.

Tisztelt elvtársak, elvtársnők!

A kapott kérdéseket megpróbálom rendszerezni. Lehet, hogy válaszom kissé darabos lesz, ezért elnézést kérek.

Mint ismeretes, a párt VIII. kongresszusa elvégezte társadalmi helyzetünk elemzését, a fejlődés további irányvonalának meghatározását, gazdasági és politikai téren is megszabta a feladatokat, az ideológiai feladatokat is. Ezért az a nézetünk, hogy jelenleg nincs szükség társadalmi problémáink, gazdaságpolitikánk átfogó elemzésére, a végrehajtáson van a sor! Azért hangsúlyozom ezt előljáróban, mert ellenkező törekvések is tapasztalhatók.

Néhány héttel ezelőtt voltam az újságíróknál, ahol szintén ilyen kérdéseket tettek fel: „Mikor van szándékunkban az alkotmányt módosítani?” „Milyen lesz a választási törvény?” stb. Olyan kérdések ezek, amelyek társadalmi helyzetünk alapjait érintik. Mi a kongresszus előtt foglalkoztunk ilyen kérdésekkel, és mivel a valóságos helyzetnek és erőviszonyainknak megfelelően kellett meghatároznunk helyzetünket és feladatainkat is, ezekre a változtatásokra nem került sor.

Ami a VIII. kongresszus határozatainak végrehajtását illeti, e körül most a pártban vita van kibontakozóban. Az elmúlt egy esztendőben a határozat inkább propagandatéma volt. Ez azt jelenti, hogy a pártiskolák, a pártoktatás témája volt, és csak részben egyéb agitációs, a végrehajtás érdemi részét érintő probléma. El kell érni, hogy a kongresszus határozatainak végrehajtása mindennapi életünk vezérfonala legyen.

A pártmunka középpontjában most a következő kérdések állnak:

- a) a gazdasági feladatok megoldása,
- b) az eszmei nevelő munka.

Nem akarok részletesen a gazdasági kérdésekről beszélni, csak néhány általános megjegyzést teszek.

Népgazdaságunk erős alapokon nyugszik. Ezzel kapcsolatban csak egyetlen adatot szeretnék itt ismertetni. 1948-ban a nemzeti jövedelem

összértéke mintegy 37–38 milliárd forint volt Magyarországon. Ez mai pénzben kifejezve mintegy 50 milliárd forintos értéknek felel meg. Jelenleg egy évi nemzeti jövedelem értéke 155 milliárd forint. Ez azt jelenti, hogy az elmúlt 15 évben több mint megháromszorozódott az egy évi nemzeti jövedelem termelése.

Gazdasági területünknek minden szektora növeli teljesítményét, még a mezőgazdaság is – amely 1963-ban gyengén teljesített és elmaradt – 4 százalékkal magasabb teljesítményt ért el, mint 1962-ben. A terv több volt, 14 százalékos, de tervét nem teljesítette a kenyérgabona-termelés lemaradása miatt. De ha a két nagy ágazatnak, az iparnak és a mezőgazdaságnak a termelését és teljesítését összevetjük, akkor a lemaradás nemcsak a mezőgazdaságból, hanem az iparból is származik. Főleg a gépipari termékek lemaradása befolyásolta 1963-ban a tervteljesítést.

Bár láthatóan 1963-ban a népgazdaság, illetve az ipar tervteljesítése mintegy 7 százalékkal magasabb lesz, mint 1962-ben volt – bizonyos ágazatok a gépiparon belül nem teljesítették tervüket. Ezt azért hangsúlyozom, mert vannak, akik a gazdasági élet területén levő nehézségekért a mezőgazdaságot okolják, pedig egy részük az iparból származik. Ezzel összefüggésben még egy adatot említenék.

A mezőgazdaság dollárhaszonnal dolgozik. Ez azt jelenti, hogy a mezőgazdaság számára behozott importcikk, -anyagok, -gépek és -termékek összértéke kisebb, mint a mezőgazdaságból kivitt exporttermékek összértéke. Az ipar viszont jelenleg dollárdeficittel dolgozik. Ennek nagyságrendje olyan, hogy az egyévi készletnövekedésnek mintegy 28 százalékából ez a dollárhiány teljesíthető.

Az iparban már mutatkoznak az átszervezés kezdeti eredményei. Azonban átmenetileg, az átszervezés következményeképpen nagyon sok helyen a zavar nagyobb még, mint az eredmény. Az irányítás, különösen a nagy, összevont vállalatoknál még nehézkes, nincs megoldva a vállalatok közötti koordináció, az adminisztratív létszám csökkentése téren nincs kellő előrehaladás, még nem kialakított az anyagi és erkölcsi ösztönzés, a nyereségrészesedés, a szocialista munkaverseny.

Az átszervezés következtében a vezetés szintje általában javult; felkészültebb emberek kerültek a vezetésbe. Sok embert az átszervezés következményeképpen méltánytalanság is ért.

Az elkövetkezendő fél-egy esztendőben az ipart illetően a Központi Bizottság az alábbi kérdésekre összpontosítja figyelmét. A Központi Bizottság és a Politikai Bizottság eszerint állította össze munkatervét is. A beruházási rendszer javítása, hogy ne jöjjenek létre szükségtelen létesítmények. Szűnjön meg a pazarlás. Valamennyi tárca és üzem arra

törekszik, hogy növelje a beruházás számára biztosított kereteket, ugyanakkor a kivitelező kapacitás ezzel nincs arányban. Ha összevetjük az összes beruházást – a folyamatban levő beruházásokat – és az igényeket, akkor mintegy 25 százalékkal magasabb az igény, mint amennyi kapacitás rendelkezésre áll. Ugyanakkor a munkafegyelem sem mindenütt kielégítő, különösen az építőiparban. Egy számot erről: a Magyar Népköztársaságban jelenleg mintegy ezer beruházás van folyamatban. A tapasztalat az, hogy egy-egy évben mintegy 105 új beruházás indul. Az anyagi erők koncentrálása érdekében, az éves terv teljesítése érdekében mintegy 65 induló beruházást engedélyeznek 1964-re. Tehát ez már bizonyos koncentrációt mutat az indulásnál is.

Ezen túl a pártszervezetek, a társadalmi szervek – természetesen az állami szervek előtt ez ismert – megkapják a Központi Bizottságtól, hogy mely beruházások teljesítésére kell a pártszervezetek, a társadalmi szervezetek erejét 1964-ben koncentrálni.

Nemrég megtekintettem egy nagy beruházást, a záhonyi építkezést. Ez egy hatalmas, mintegy 30 kilométer hosszú, szélességében is igen nagy kiterjedésű beruházás. Összértéke egymilliárd forint, az illetékes tárcának ez a legnagyobb beruházása. Ott vasútépítés, hídépítés folyik, átrakó állomások létesülnek. Erre kell többek között a helyi pártszervezet figyelmét koncentrálni, és hasonlóképpen más megyékben is. A lényeg: a beruházási program teljesítése.

A tervteljesítés érdekében 1964-ben a pártszervezetek megkapják a legfontosabb exportcikkek gyártásának és terv szerinti átadásának listáját, hogy megfelelő ellenőrzést tudjanak gyakorolni ezen a téren. Ez nagyon fontos dolog, mert amikor exportról van szó, és vitára kerül a sor az állami, a párt- és a társadalmi szervek között, akkor nagyon gyakori, hogy az exportcikkek lemaradásáért a felsőbb szerveket hibáztatják – mivel nem rendelkeznek a feladatokról kellő ismeretekkel.

Még az év elején tapasztaltuk egy nagyon fontos cikknél, az autóbuszgyártásnál, hogy mi okozza például ezen a területen az elmaradást. A következő volt itt a helyzet. A két üzem – a Csepel Autógyár, a Kőbányai Vas- és Acélöntöde –, mert jöttek a különböző reklamációk, majdnem két évig pereskedett, hogy ki a hibás a gyártmány elmaradásáért. Köztudott, a KGST-től a Magyar Népköztársaság annak idején megkapta bizonyos autóbuszok gyártási lehetőségét. Amikor megkezdődött a szállítás, akkor jöttek a reklamációk, mert a hengerperselyek törtek. A Csepel Autógyár ráfogta a Kőbányai Vas- és Acélöntödére, hogy az a hibás – ez a gyár viszont azt mondta, hogy a Csepel Autógyár. Ebből kétéves döntőbizottsági tárgyalás és pereskedés lett.

Végül a vizsgálat megállapította, hogy a hengerperselyeket a Csepel Autógyárból ugyanolyan falvastagsággal rendelték meg, mint korábban. Céljuk a felfűréssel az volt, hogy a motornál nagyobb lóerő-teljesítményt érjenek el. Kaptak is mintegy hét és fél lóerőt, de a felfűrésnek az lett a következménye, hogy csökkent az anyag teherbíró képessége, törtek a hengerperselyek, a motor meghibásodott.

Amikor a területi pártszervezettel beszélünk, kiderült, hogy a gyár erről a nagyon nagy gondról és saját hibájáról hallgatott. A vita azon folyt, hogy miért akarják az autóbuszok nagy részét Győrbe átvinni, holott ők már kikísérletezték az autóbuszmotorok újabb típusait, és ezért hagyják ott náluk. Erről a területi pártszervezet egyszerűen nem tudott. Mondtam az elvtársaknak, esküszöm rá, hogy azok az emberek, akik egy-két évig ezt az ügyet elhúzták, azok az első perctől kezdve tudtak arról, hogy ők a hibásak. Nem létezik, hogy erről a szakemberek ne tudjanak, de anyagi, erkölcsi, politikai hátrányai miatt hosszú ideig elhúzták a vitát, hogy ne derüljön fény hibájukra.

Ezért határoztunk úgy – a többi gépipari termék, a Diesel-motorok lemaradása miatt is –, hogy az illetékes területi pártszervezetek megkapják azoknak a cikkeknek a listáját, amelyek termelése elakadt.

Mint ismerik, a mezőgazdaság őszi munkálatai megfelelően fejeződtek be. Az időjárás különösen kedvezett a mezőgazdasági munkáknak. Ugyanakkor nagyon sok gond volt ősszel a mezőgazdasági munkák megfelelő teljesítésével. Üzemanyaghiány volt, raktározási, tartósítási gondok jelentkeztek. Ez befolyásolta és befolyásolja többek között a jövő évi zöldségtermelést is bizonyos területeken. Gond volt az őszi kenyérgabona és takarmánygabona vetésének határidőre való teljesítése is. De sikerült!

A mezőgazdaságban átfogó rendezést igénylő gondok és feladatok állnak a Központi Bizottság előtt. A Központi Bizottság 1964 első felében foglalkozik a mezőgazdaság összefüggő problematikájával, és szándéka megtárgyalni a mezőgazdaság – párt és állami – irányításának összefüggését és problémáját, az ár- és adópolitikát, az anyagi ösztönzés rendszerét és továbbfejlesztését, bizonyos termeléspolitikai kérdéseket, azonkívül a társadalmi szervek feladatait is.

A Politikai Bizottság nemrég tárgyalta a Békés megyei és a Vas megyei Pártbizottság jelentését a mezőgazdaságról, a politikai és a kulturális munkával összefüggésben. A Vas megyei jelentés egy 1960-as határozat végrehajtásáról számolt be. Kiderült, hogy bizonyos határozatokat, amelyeket a párt- és a társadalmi szervek számára a Központi Bizottság és a Politikai Bizottság hozott, levehetünk a napirendről, mert végre lettek hajtva.

Ezek a határozatok olyan jellegűek, amelyek megfeleltek az átszervezés időszakának. Viszont a Központi Bizottság szükségesnek tart egy átfogó rendezést a mezőgazdasági munkával kapcsolatban.

Ezenkívül a Központi Bizottság, a Politikai Bizottság foglalkozni fog a népgazdaság, az ipar, az építőipar helyzetével és feladataival.

A Központi Bizottság, a Politikai Bizottság általános elvként azt a feladatot adta a vezető pártszervezeteknek és a Központi Bizottság osztályainak, hogy az 1964-es esztendőben minél kevesebb átfogó vizsgálatot, elemzést végezzenek, de az elemzés megfelelően tükrözze a helyzetet, és a feladatok végrehajtása ellenőrizhető legyen.

A mezőgazdasággal összefüggésben szeretnék felvetni egy politikai kérdést. Nem ritka, hogy a munkás-közvéleményben felmerül, de ahol gyenge a termelőszövetkezet, ott a paraszt-közvéleményben is, hogy helyes volt-e a mezőgazdaság szocialista átszervezése. Nem volt-e korai az a határozat, amelyet 1958-ban a Központi Bizottság az átszervezés érdekében hozott. A tények azt igazolják, hogy az átszervezés – a hároméves aszály és egyéb nehézségek ellenére is – helyes volt. A falun nagy társadalmi átrétegződés, nagy fejlődés megy végbe. Ez a társadalmi folyamat még nem fejeződött be. Ilyen politikai kérdésekkel az előadás folyamán foglalkozni kívánok, most csak utalni szeretnék rá. A Vas megyei Pártbizottság jelentésében például az szerepelt, hogy a parasztság tudomásul vette a mezőgazdaság szocialista átszervezését és szorgalmasan dolgozik a termelési feladatok végrehajtásán. De nagyon figyelemre méltó tünetek vannak. Például sok ember jár templomba, ahol az ülés sorrendje megfelel a korábbi vagyoni elkülönülésnek. Szövetkezetben vannak, de a régi vagyoni elkülönülésnek megfelelően ülnek a templomban, tehát a volt gazdagabbak az első sorban, a szegényebbek a hátsó sorokban.

A társadalmi folyamat még nem befejezett. A VIII. kongresszus határozatai szerint társadalmi és politikai téren „a további fejlődés most első sorban azon múlik, hogy a szocializmus teljes felépítésén munkálkodva valamennyi dolgozó osztály és réteg politikailag és erkölcsileg még jobban összeforrjon”. Dolgoznunk kell a szocialista nemzeti egység további erősítésén, ami természetesen harcban megy végbe.

Ezzel összefüggésben felvetődik, hogy melyek ma az osztályharc fő területei. Már utaltam rá: a szocialista gazdaság megerősítése, fejlesztése, a szocialista tudat formálása, e folyamat további kibontakoztatása és fejlesztése. Ezen a téren véleményeltérés is van közöttünk. A párttagság zöme érti és helyesli a kongresszus határozatainak vonalát és végrehajtását, de az ideológiai munka és bizonyos területen a politikai munka hiányosságai miatt véleményeltérés is van.

A felszabadulás után, az 1955–1956–1957-es években hiányosan, nem kellőképpen magyaráztuk meg a párttagságnak, hogy mi a proletárdiktatúra és az osztályharc lényege. Ezt pótolni kell! Sokan jóhiszeműen kutatják – hol az osztályharc? Nem látják, nem értik és gyakran szembe kerülnek a párt álláspontjával.

Felsorolok néhány hibás nézetet, amellyel találkozunk.

Nagyon gyakori, hogy az osztályharc fogalmát az osztályellenség vagy személyek elleni harcra, főként a volt kizsákmányoló osztályok tagjai elleni harcra szűkítik le. Egyes helyeken zavaros az osztályellenség fogalma is. Az osztályharcot pedig azonosítják a büntetéssel.

Ezzel összefüggésben nemegyszer felvetődött, hogy az osztályellenséggel szemben, úgymond, liberális a párt politikája – túlságosan kedvezünk az értelmiségnek, a kispolgárságnak –, az osztályharc, a szövetségi politika, a nemzeti egység pedig egymást kizáró fogalmak. Vagy osztályharc, vagy szövetségi politika. Vagy osztályharc, vagy nemzeti egység. A kettő véleményük szerint nem fér össze. Vannak olyan vélemények, hogy ma is aktuális a lenini hármasszó. Az osztályharc befejező aktusa volt a származás szerinti kategorizálás eltörlése az iskolai felvételeknél, és az amnesztia. Mások szerint a létrejött nemzeti egységet nem szabad veszélyeztetni ideológiai vitákkal, ezért ne bontakoztassuk ki az eszmei harcot az ideológiai fronton, mert ez automatikusan élezi az osztályharcot. Ha a politikai egyetértés megvan – mondják mások – az ideológiai egyetértés majd kialakul magától is. Nem kell sürgetni. Nem kell türelmetlenkedni. Vagy más kérdésekben: a pártonkívüliek funkcióbba állítása feladása a proletárdiktatúra bizonyos elvének – a párt vezető szerepének.

Természetesen sokaknál a hibás nézetek oka – ahogy megfogalmazzák – a munkáshatalom féltése, de hozzájárul ehhez a konzervativizmus, sok esetben a személyi érdek is.

A szocialista társadalom előtt álló cél többek között: a kapitalizmus legyőzése a termelés szférájában. Ez határozza meg az osztályharc és ebből kifolyólag a szövetségi politika irányvonalát, formáját és módszereit is. Szeretném két vonatkozásban Lenint idézni: „A kommunista társadalmat – mondotta Lenin – a kommunisták kezével felépíteni gyermekes gondolat. A kommunisták: csepp a tengerben, csepp a nép tengerében...”

És másutt: „A munkások, parasztok, értelmiségiek tömegében szép számmal akadnak tehetséges és becsületes pártonkívüliek, akiket a gazdasági építés fontosabb posztjaira kell állítani oly módon, hogy a szükséges ellenőrzést és irányítást a kommunisták végzik, másrészt viszont

szükség van arra is, hogy a pártonkívüliek ellenőrizték a kommunistákat.”

Nemcsak az osztályharc értelmezésében, a párt vezető szerepét illetően is vannak hibás nézetek. Ezek főleg irodalmi, művészeti körökben jelentkeztek. Felleptek Lenin idevonatkozó tanításának revíziójával is. Azt hangoztatják, hogy ne avatkozzon be a párt a különböző művészeti, irodalmi vitákba, bízva eldöntését azokra, akik értenek hozzá. Természetesen ezeknek a nézeteknek nemzetközi politikai hátterük is van. A jobboldali nézetek fő sugalmazója a nyugati burzsoázia. Köztudott, hogy az érintkezési felület ezekkel az országokkal az utóbbi években megnőtt és tovább növekszik. A baloldali szektáriánus nézeteknek is van nemzetközi bázisa, sugalmazója, amellyel szemben nem immunis a párttagság bizonyos köre. Felvetődik ennek egy nagyon egyszerű és leegyszerűsített formája; mi jobb: agyonütni az imperializmust, vagy réalpolitikát folytatni a békés egymás mellett élés elvét hirdetve, harcolni a békéért a hidegháború ellen. A leegyszerűsítők, a vulgarizálók ebből olyan következtetést vonnak le, hogy elvesz a párt forradalmi jellege. Sok becsületes dolgozó is felteszi a kérdést: nem mentünk-e egy kicsit jobbra. Ha ezt párttagok vetik fel, kiváltképpen taggyűlésen, ez már a párt egységét veszélyezteti.

Kaptam olyan kérdést, hogy „tapasztalható-e elhajlás a VIII. kongresszus irányvonalától?” Ma gyakrabban nyilvánul meg véleményeltérés, mint korábban, bár a párttagság kevés kivételtől eltekintve a párt politikájának végrehajtásán dolgozik. Hogyan fogjuk fel ezeket a nézeteket? Először is e nézeteket nem szabad valamilyen rétegnek tulajdonítanunk, bár lehetne kategorizálni. A véleményeltéréseket a fejlődés jelen szakasza hozta és hozza magával. Korábban a hatalomért, annak megszilárdításáért folyt a harc. Ebben a kommunisták között volt véleményeltérés, de sokkal kisebb. Emlékszem, hogy 1956-ban is voltak ilyen kérdésekben véleményeltérések, de egy későbbi időszakban ez teljesen leszűkült, és a párt a hatalom megszilárdításában teljesen egységes volt. Most a gazdasági építés van napirenden. A különböző fejlődési szakaszok és megoldandó feladatok is magukkal hozzák az ilyen véleményeltéréseket.

Ha gazdasági életünkben zökkenők vannak, kiéleződnek a belső ellentétek, és a pártban is fokozódik a véleménykülönbség. A nemzetközi munkásmozgalomban felmerült véleményeltérések is visszatükröződnek ezekben a nézetekben. Már a Vidám Színpadon is a kínaiak pozícióján vitatkoznak.

A megyebizottságoktól nemrégén kaptunk olyan jellegű röplapot, amely bejelenti, hogy 1963. november 7-én megalakult a „Kommunisták Magyarországi Pártja” – s kérdezik, hogy mi a helyzet. Mi tudjuk, hogy

ezt kik csinálták. Nagyon kevesen vannak. Majd sor fog kerülni arra, hogy ezekkel az úriemberekkel beszéljünk. Természetesen az ilyen jelenségeket a különböző kapitalista hatalmak nagyon ügyesen kihasználják.

A KGST-ben jelentkező viták szintén fokozhatják a belső véleményeltéréseket. Ezekre megfelelő módon kell reagálnunk, és nem azt mondani, hogy ilyen nincs. Természetesen ezzel összefüggésben jelentkeznek a nacionalizmus tendenciái is. Ezeket a kérdéseket nem szabad leegyszerűsíteni, mintha azok a nézetek, amelyek a gazdasági együttműködés területén jelentkeznek, valamilyen teljesen szubjektivista, mindenféle objektív alapot nélkülöző talajból táplálkoznának. Megfelelő objektív gazdasági alapjuk van, amelynek nézetem szerint az a lényege, hogy a második világháború után olyan országban vagy országok sorozatában győzött a munkásosztály, ahol a termelőerők fejlettségi foka alacsony volt, és ezt az egész népgazdaságban, az iparban és a mezőgazdaságban magasabb szintre kell emelni. Most nézeteltérések keletkeztek arról, hogyan emeljük az egyes országokban a termelékenységét, vagy hogyan fejlesszük magasabb színvonalra a termelőerőket az iparban és a mezőgazdaságban. Elvtársi tanácskozással és vitával kell a nézeteket közelíteni, úgy, hogy megfeleljen az internacionalizmus eszméjének. Vagyis a nemzeti és az internacionalista érdekeket egyaránt szolgáló módon kell ezeket a nézeteltéréseket leküzdeni és megoldani a fő feladatot.

Vannak olyanok, akik szerint általában vagy a sértődött, vagy az idős emberek a nézeteltérések képviselői. Természetesen ennek van alapja, de helytelen lenne a párttagságon belüli nézeteltéréseket az idősök és a sértődöttek körére redukálni. Idősebb párttagoknál több türelemre, magyarázatra van szükség, más esetben pedig határozottabb szóra. A „hangadókat” sok helyen azok támogatják, akik nem szeretik a fegyelmet. Az osztályharc értelmezésében mutatkozó jobb- és „baloldali” nézetek végső következtetésükben találkoznak. Ezeket így lehetne sommázní: „nincs osztályharc”. Majd amikor a feladat meghatározásáról van szó: „nem is kell, hogy legyen!” – vagy más oldalról: „erősíteni, fokozni kell az osztályharcot!”. A párt eszmei, politikai egysége érdekében minden hibás nézet ellen harcolni kell.

Ami az ideológiai és kulturális terület egyéb vonatkozásait illeti, a feladatot itt is a VIII. kongresszus határozta meg, amit egy mondatban lehetne sűríteni: tanítsuk meg az embereket szocialista módon elni, dolgozni és gondolkodni. A kommunista nevelés fő összetevői a kongresszus határozatai szerint: a munkára, a szocialista hazafiságra és a szocialista nemzetköziségre való nevelés, a világnézeti, az erkölcsi, az esztétikai nevelés. Nem beszélek a sportról, bár az is jelentős tényezője lehet a nevelésnek.

Az ideológiai munka funkciója, hogy segítse a szocialista építőmunka feladatainak végrehajtását. Egybeforrasztani az ideológiai munkát a szocialista építés gyakorlatával és megszüntetni az ideológiai nevelés „akadémikus” jellegét. Közismert, hogy a szocializmus teljes felépítésének korszakában megnő a tudat szerepe a munkafegyelem erősítésében és általában a szocialista erkölcsi normák kialakításában. Az eszmei munka jelentőségét növeli az a tény, hogy létezik és hat az imperialisták propagandája és ideológiája. Szerepe fokozódik a békés egymás mellett élés feltételei között – ahogy erre már utaltam.

Az ideológiai türelmesség az ellenséges nézetekkel szemben – megengedhetlen, mert súlyos károkhoz vezet.

A kultúrkapcsolatok fejlesztése a kapitalista országokkal, főként vezető imperialista hatalmakkal – ismétlem – az osztályharc formája. Köztünk és a szembenálló társadalom között éleződik az osztályharc. A kérdések között is szerepelt: hogy dolgozik az ellenség a különböző behatolás érdekében? Először is, változott az imperialisták taktikája. Az általuk propagált „úgynevezett” erőegyensúly következményeképpen arra a következtetésre jutottak, hogy a jelen helyzetben nincs remény fegyveresen megkísérelni a Szovjetunió, a szocialista országok megsemmisítését. Ezért az érintkezés lehetőségeit figyelembe véve és kihasználva, változott az imperialista hatalmak törekvése fel nem adott céljuk elérése érdekében. A közeledéssel eszmeileg, ideológiailag a kultúrán keresztül igyekeznek befolyást gyakorolni, liberalizálni és ezzel elérni a politikai irányvonal megváltoztatását, később a hatalmi erőegyensúly megváltoztatását a saját javukra, aminek végső célja a hatalom megszerzése.

Vannak az ideológiai területen más jelenségek is. A szocialista demokrácia fejlődése azt eredményezte és eredményezi, hogy az emberek mernek önállóan gondolkodni, már kevésbé félnek véleményüknek hangot adni. Ez nagy eredménye a mi rendszerünknek, természetesen elsősorban a pártélet fejlődésének.

Ugyanakkor tapasztalható, hogy a demokráciát sokan helytelenül értelmezik, nem forr össze gondolkodásukban a demokrácia a tudatosan vállalt fegyvellemmel, a társadalommal szembeni kötelezettségek vállalásával. Ez kapcsolatban van a mi ideológiai munkánk egyik gyengeségével, az egyes emberekhez szóló, az úgynevezett személyekhez vagy kis csoportokhoz szóló agitációs, felvilágosító munkaformák elmaradottságával. Nem elég differenciált a felvilágosító munka, az agitáció. Van ennek természetesen egy másik oldala is, ami nem kevésbé veszélyes. Egyes területeken a demokrácia kiszélesítésével együtt tapasztaljuk a hatalommal való visszaélés bizonyos jeleit, jelenségeit. Ez nem szűkíthető le a

fegyveres szervekre: a rendőrségre, a hadseregre, tapasztalható más államhatalmi szerveknél, sőt pártszerveknél is. Ilyen helyzetben helyre kell igazítani, mégpedig rendszabályokat alkalmazva kell helyreigazítani az ilyen embereknek a fejét; a ráolvasás, a rábeszélés önmagában nem elegendő. Azonkívül erősíteni kell a politikai oktatás kapcsolatát az élettel. A politikai nevelő munka alapjának a politikai, a műszaki, a közgazdasági oktatás egységét kell tekinteni. Az eszmei nevelő munkában nagyon megnőtt a kommunista értelmiség, a tanítók, a műszakiak, a mérnökök, a tudományos dolgozók, az agronómusok, az orvosok, az irodalom és a művészetek művelőinek szerepe, természetesen azoké, akiknek a feje tiszta, mentes a téves nézetektől.

Folytatni kell az eszmei politikai felvilágosító munkát a marxizmus elterjesztése, a dolgozó tömegek tudatának átformálása érdekében. Eszmei offenzíva még nem bontakozott ki, sőt bizonyos félreértés is tapasztalható értelmezéséről. Ismétlem, ennek célja a széles munkásparaszt tömegek marxista tudatának formálása, az értelmiség nevelése, amiben benne van az emberek tudatában jelentkező régi kapitalista és újratermelődő kispolgári nézetek leküzdése, kiszorítása is. Ugyanakkor bizonyos jelek azt mutatják, hogy vannak a mi közéletünkben ellentétes irányba ható tényezők is. A „Népszabadság” egyik vasárnapi számában is szó volt ilyen kérdéstről. Nem tudom, hogy az „Alföld” című folyóirat szerkesztőjét – aki ide járt ebbe az iskolába – a tanárok rontották-e el vagy a hallgatók, vagy azóta romlott el.

Mi ennek a helytelen vonalnak a lényege? Több ilyen vidékre szorult, a párt fő vonalával szembenálló eszmei nézeteket hangoztató irodalmi körrel találkozunk. Az egyik az „Alföld”, a másik a „Jelenkor” köré tömörült. A dolognak az a lényege, hogy a pártnak a népi írókról szóló határozatát támadják, és felelevenítik azokat a nézeteket, eszmei áramlatokat, amelyek leküzdését célul tűztük ki.

Melyek ezek a nézetek? A származás misztifikációja: a nép ügyéhez szólni a népi – értsd alatta: a paraszti – származékok illetékesek. Torz módon fogják fel a falu és a város közötti különbségeket.

A folyóiraton végigvonul egy patriarchális, városellenes, konzervatív ideológia, a népen csupán a parasztot értik, hamis nézeteket vallanak a népről, a népi irodalomról. Nincs ez hatás nélkül az ifjúságra, a diákságra, a holnapi pedagógusokra sem, különösen Debrecenben. Olvastam ezeket a cikkeket. Az az ember benyomása, az indítékok között nem kis szerepet játszik az a törekvés, hogy szektariánizmus ellen folytassanak harcot, és – engedelmet a kifejezésért – ilyen „túllihegésbe”, jobboldaliságba mennek át. A valóságban azután sok az úgynevezett „újra” való törekvés, és

felfedeznek olyan dolgokat, amiket már előttük mások felfedeztek, csak a szóban forgó körök nem ismerték.

A „Jelenkor” Pécssett jelenik meg, a Baranya megyei Tanács lapja. Mindkét lapról el lehet mondani, hogy sok pozitívuma van, azonban a nyugati burzsoá irodalomtól befolyásolt, úgynevezett epigonok olyan mértékben kaptak teret e lapokban, hogy meghatározták azok arculatát. Szerkesztői hitvallásuk: „modernség”, „korszerűség”. Ennek ürügyén egzisztencialista eszméket, a társadalmon-kívüliséget hirdető nézeteket terjesztenek. Sartre-tól és másoktól „kölcsonzótt” – vagy legalábbis rájuk hivatkozó – alapelvük: „az örök és mindenkori hatalom embertelenségét” kell bírálni – ez az ő hitvallásuk. „Az ember örök magányra van ítélve, örök, végzetes egyedüllétre és szabadságra, az emberi életben csak a biológiai jogfolytonosság értelmes.” Ez a kicsapongásoknak, az elferdüléseknek egyik nem lebecsülendő eszmei alapja. Elméleti tevékenységükre a szubjektív idealizmus esztétikai alkalmazása jellemző. Ez azt jelenti, hogy a tudomány másodrendű a művészi megismerés elsőrendűségével szemben. A művészi megismerés cáfolhatatlan és érzelmi hitelességből fakad – ahogyan ők mondják. Természetesen ezzel együtt jár az, hogy nem a munkásmozgalmi, nem az általuk haladónak tartott hagyományokra támaszkodnak, elcsúsznak a polgári dekadencia irányába. Nagyon sok esetben a hibás nézetek forrása, hogy alacsony színvonalú a szerkesztőségek, a szerkesztők marxista műveltsége, általában tájékozatlanok, hiányos társadalompolitikai felkészültségük.

Természetesen mi tudjuk, hogy ezek nemcsak vidéki jelenségek, nem szabad erre leegyszerűsíteni. Az Írószövetségben is vannak támogatói e vonalnak, és ellene még nem folyt érdemleges harc. Hiba és igazságtalanság is lenne, ha azt mondanánk, hogy ezek a jelenségek csak vidéken vannak, és nem folytatnánk harcot Budapesten az „Új Írás”-ban vagy máshol jelentkező hasonló eszmei áramlatokat tükröző nézetek ellen.

Pártmunkánk a kulturális építés, az ideológiai munka terén még nem fejlődött kielégítően. Nagyon gyakori, hogy apparátusunk nincs kellően felkészülve ezekre a feladatokra, sokszor nem is olvassák a megjelent írásokat.

Csak utalok arra, hogy a legutóbbi központi bizottsági ülésen elfogadott szervezeti változásoknak is javulást kell eredményezniük. A párt tervezi, hogy tavasszal ideológiai konferenciát hív össze, hogy nagyobb aktivitással folyjon a harc az ideológiai kérdésekben jelentkező helytelen nézetekkel szemben, sikeresebb legyen a munkás-paraszt tömegek nevelése, mert ez a célja az eszmei munkának. Jobb feltételek között, maga-

sabb színvonalon folyjon a harc az olyan nézetek ellen, amelyek akadályozói a tömegek aktivitása kibontakozásának.

Rátérek a pártmunka, a pártépítés néhány kérdésére. A kongresszus megállapította, a párt tevékenységének lényege, hogy hirdeti a szocializmus eszméit, szervezi és mozgósítja a tömegeket a szocialista építés feladatainak megoldására. Ez a legnagyobb fokú aktivitást feltételezi, ugyanakkor elég gyakran felvetődik – a kérdések között is szerepel, a pártsajtóban is felbukkan –, hogy nem csökken-e a párttagság aktivitása. Mi ilyen széles körű vizsgálatot természetesen nem folytattunk. Lehet, hogy ez bizonyos mértékig igaz, de az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy a hatalomért folyó harc időszakában nagyobb, szembetűnőbb az aktivitás. Ez mindig így volt. 1945 után és 1956–1957-ben. A hatalomért folyó harc időszakában ezt külsőleges formában is láthatjuk; sokkal nagyobb a sürgés, a jövés-menés, a politikai tanácskozás a különböző centrumokban. A párt fő politikai vonalának alapkérdései is eldőltek. Amiről nagy viták folytak a pártban, azok megoldást nyertek. Ez vonatkozik a hatalom, a gazdaságpolitika, a falu szocialista átszervezése, a jövő útjának kérdéseire. Az információ elején már utaltam arra, hogy a VIII. kongresszus határozatainak végrehajtása körüli vita még kibontakozóban van.

A „hogyan tovább a gyakorlati munkában?” harcot jelent az objektív és a szubjektív nehézségekkel szemben. Ismeretes, hogy a pártmunka középpontjában a gazdasági kérdések állnak. A pártaktivisták értik ennek jelentőségét, egyre hozzáértőbben és szakszerűbben foglalkoznak vele, de a gazdaságszervező munka mégsem elég hatékony. A pártszervek sokszor a gazdasági, a műszaki vezetés feladatait veszik át, ezért gyakori párhuzamosságok alakulnak ki.

Örök téma, hogyan kell operatív módon foglalkozni gazdasági kérdésekkel. Addig, amíg ilyen feladatok lesznek, ez a vita megmarad. Ezt ismerem a pártiskolai padból, a pártapparátusból, a kerületből, a Budapesti Pártbizottságból, csaknem minden területről. Természetesen tudnunk kell, hogy a párt a gazdasági munkával is politikai oldalról foglalkozik, és meggyőzi, vagy ha nem sikerül, akkor szervező munkával is rávezeti a megoldás útjára az embereket, akik a gazdasági kérdésekért felelnek. Mindig ott avatkozik be gazdasági kérdésekbe – és hozzáértően kell tudni kiválasztani, hogy melyek azok a konkrét gazdasági kérdések –, ahol a termelés, a tervteljesítés szempontjából az döntő. Elég általános, hogy a gazdaságszervező munkán csak a gazdasági vezetők beszámoltatását értik.

Mi a lényeg? Az ipar átszervezésének befejezése után egységes szerve-

zeti, vezetési elveket kell biztosítani a termelés pártirányításában, a szakszervezeti és KISZ-munka fejlesztésében. Ennek érdekében az utóbbi hónapokban bizonyos szervezeti változások történtek a járási, kerületi pártszervezetekben, ami még nem befejezett. 1963 végén fejeződik be nagyjából az ipar szerkezeti átalakítása, ehhez kell igazítani a pártszervezetek gazdaságirányító munkáját. Ez nem egyszerű dolog.

Megoldandó és a Központi Bizottság illetékes szerve foglalkozni fog azzal, hogy az iparban a szervezeti összevonások után a területi pártszervezeteknek milyen feladataik legyenek a gazdasági munka ellenőrzésében. Jelenleg itt rendezetlenség van. A területi pártszervezeteknek változatlanul felelniük kell a termelésért. Most a pártszervezetekben ettől függetlenül ment végbe az osztályok összevonása.

Egyes helyeken az átszervezésnél túlzásokba esnek és elhanyagolják a pártépítéssel foglalkozó részlegek tevékenységét. Nincs meghatározva, hogy a párt belső kérdéseivel, a demokratikus centralizmussal, a kollektív vezetéssel, a tagjelöltfelvétellel, a pártaktivistákkal milyen módon és kik foglalkozzanak, kik a felelősök. Vannak olyan területek, ahol maga a koncepció a hibás, csak a pártszervezeteket vették figyelembe, és szem elől tévesztették a párt vezető tevékenysége érdekében folytatandó munkát a szakszervezetek, a KISZ, a tanácsok irányában.

A pártmunka leggyengébb területe – erőfeszítéseink ellenére – a falusi pártmunka. Ez természetesen mindig viszonylagos dolog, mert mégis ezek a gyenge falusi pártszervezetek oldották meg – igaz, hogy segítséggel, a városi és az üzemi pártszervezetek segítségével – a falu, a mezőgazdaság átszervezését.

A termelőszövetkezetek pártszervezetei, különösen azok vezetői, titkárai gyengék és erősítésre szorulnak. Önmagában az nem oldja meg a dolgot, hogy a jelenlegi termelőszövetkezeti párttitkárokat valamilyen iskolán vagy tanfolyamon tanítsuk. A falusi pártszervezeteknek teljesen új feladatokat kell megoldaniuk; a termelés nagyüzemű megszervezésének, a termelőszövetkezeti gazdaságok megszilárdításának feladatait. Ezt még nem tudják megfelelően megoldani. A vezetőségek részéről az igyekezet megvan, de sok helyen a pártmunkában való járatlanság és alacsony képzettség miatt munkájuk színvonala alacsony. A titkároknak például 43 százaléka nem végezte el az általános iskola nyolc osztályát. 42 százaléka semmiféle pártiskolát nem végzett. A vezetőségi tagok képzettsége még ennél is alacsonyabb.

Ugyanakkor az aktivitás általános visszaeséséről a falusi pártszervezetek viszonylatában sem beszélhetünk. Nagyon élénk a falusi élet. Az utóbbi időben sok megyében jártam: Veszprém, Nógrád, Borsod, Sza-

bolcs, Pest megyében, termelőszövetkezeti parasztokkal találkoztam, járási, tanácsi titkárokkal beszélgettem arról, hogyan lehet az őszi mezőgazdasági kampányt teljesíteni. Nem szócsépléssel foglalkoztak az emberek, hanem nagyon nagy erőfeszítéseket tettek a termelőszövetkezetek terveinek teljesítése érdekében. A szervezeti élet elég rendszeres, vezetőségi üléseken, taggyűléseken 80–90 százalékos a részvétel, megfelelő a véleménynyilvánítás, a vita.

Mi hát akkor a gond? Az, hogy fontos politikai-ideológiai kérdések ritkán szerepelnek napirenden a vezetőségi üléseken, a taggyűléseken. Ismétlem, összefügg ez a képzettséggel is. A párttagok a helytelen nézetekkel nemigen vitatkoznak, e munkához nem kapnak elég segítséget a járási, megyei pártbizottságoktól. Lassan növekszik a termelőszövetkezeti pártszervezetek taglétszáma. A kongresszus utáni egy év alatt 1262-vel kevesebb tagjelöltet vettek fel, mint az előző évben. Mi ennek az oka? Ha a szervezeti oldalát nézzük, akkor a termelőszövetkezeti pártszervezeteknek körülbelül egyharmada foglalkozik rendszeresen tagjelölt felvétellel. 1962-ben a pártszervezeteknek több mint 34 százaléka egyetlen tagjelöltet sem vett fel, sok olyan is van, ahol évek óta nem volt felvétel. Sok helyen egyes vezetőségi tagok dogmatikus nézetei, szektás módszerei vagy erkölcstelen magatartása akadályozza a tagjelölt felvételt.

Sok a pártból kikerültek – kizártak, kiléptek, töröltek – száma: a kongresszus óta mintegy 2000 fő. Jelentős részük az újonnan, felelőtlenül felvettek közül való.

Feltettek egy olyan kérdést is, hogy előregedés van a termelőszövetkezeti pártszervezetekben. A tények nem ezt bizonyítják.

A termelőszövetkezeti tagságnak 1962 végén 71 százaléka 50 év alatti, 17 százaléka 30 év alatti volt, 1963 végén 92 százaléka volt 50 év alatti és 43 százaléka 30 év alatti. Előregedés azokban a termelőszövetkezeti pártszervezetekben van, ahol évek óta nem vettek fel tagjelöltet.

A progresszív tagdíjfizetés általában nem, de helyenként fékezi a nagyobb jövedelemmel rendelkező termelőszövetkezeti tagok belépését. Általában a tagság zöme megértette és elfogadta ezt a formát. Ezért a falusi pártmunka megjavítása érdekében elsősorban a pártvezetőségek, mindenekelőtt a titkárok képzettségét kell megjavítani. Ennek érdekében mezőgazdasági pártiskola van Pécelen, Debrecenben, és javaslat készül ezek kiterjesztésére. Cél: a falusi pártszervezetek megerősítése. Minimális program: a működőképes pártszervezetek megteremtése mindenütt.

A pártépítés kérdésével kapcsolatban felvetődik a meglevő állapot statikus értelmezése – mondjuk a tagjelöltfelvétellel kapcsolatosan –, hogy vannak egyrészt párttagok, másrészt pártonkívüliek. Az egyik olda-

lon párttag, a másik oldalon pártonkívüli. Holott a dolog logikája az, hogy a pártonkívüli először elfogadja a párt politikáját, azután a párt ideológiájához közeledik, majd cselekvő részt vállal annak végrehajtásában. Időközben fejlődik, és a legfejlettebbek csatlakoznak a párthoz. Néha párttagból lesz pártonkívüli. Ez is egy folyamat. Előfordul, hogy bizonyos pártonkívüliekre még ügyelnek is, hogy pártonkívüliek maradjanak, nehogy rontsák az arányt.

Az alapszervezetek, a járási, a megyei pártbizottságok egyik fontos feladata ennek a helyzetnek a megváltoztatása, de nem úgy, hogy megkerüljék a folyamatot és halásszák a párttagokat, hanem azt a folyamatot kell biztosítaniuk, hogy a pártonkívüliből párttag nevelődjön. Ez természetesen bonyolult feladat. Sok évig rosszul csinálták, jól nem nagyon gyakoroltuk még. Ez általános feladat, elsősorban a faluról van szó, de nagyobb figyelmet kell fordítani az egyetemeken folyó pártépítő munkára is.

Gondjaink vannak a demokratikus centralizmus elvének helyes értelmezése terén is. A demokratizmus fejlesztése mellett az utóbbi időben nem fordítottunk kellő figyelmet a centralizmusra. A demokratizmus sok helyen öncélú vitatkozássá torzult, ami nehezíti a politika végrehajtását. Természetesen az általános tapasztalat pozitív. Ahány külföldi testvérpárttól idelátogató beszélgetett termelőszövetkezeti párttitkárokkal, járási, budapesti, megyei pártmunkásokkal, funkcionáriusokkal, valamennyinek az volt a véleménye, hogy vitatkoznak, álláspontjuk van a legfontosabb politikai kérdésekről. Ez öröndetes dolog. Ugyanakkor tudjuk, hogy a Központi Bizottság határozatának végrehajtása sok helyen csorbát szenved. Példákat tudnék elmondani, hogy már akkor csorbát szenved, amikor összeállítják a pártbizottsági ülések napirendjét. Nem mindig – és az esetek többségében nem olyan színvonalon, ahogyan arra szükség lenne – veszik figyelembe a Központi Bizottságnak azokat a határozatait, amelyeknek végrehajtására a területi pártszervezetek kötelezettek. Vezetőségi ülések, taggyűlések sokszor fulladnak fecsegésbe. Míg olyan kérdések, amelyek a párttagságot foglalkoztatnák, nem kerülnek taggyűlés elé. Ezért az önállóság elvéből a gyakorlatban sokszor magárahagyatottság lett. Hiányzik a centralizmus a napirenden levő kérdések kiválasztása, a szervezeti formák egyöntetősége tekintetében is.

Követelmény, hogy a határozatok végrehajtására, a végrehajtás ellenőrzésére nagyobb gondot fordítsanak a területi pártszervezetek. Ezzel kapcsolatban a pártfigyelmet is erősíteni kell, hogy ami a párttagokra tartozik, azt a taggyűlésen meg lehessen vitatni.

Furcsán hangzik, de a taggyűlésen ha csak egy pártonkívüli is jelen

van, akkor az már nem azonos azzal, mintha csak a párttagok tartanák a taggyűlést. Helyes, hogy a taggyűlésre meghívunk pártonkívülieket, de kell lenni olyan rendszernek, amikor pártonkívüliek nélkül tartanak taggyűléseket, és akkor minden kérdést, ami a párttagokra tartozik meg lehet és meg kell vitatni úgy, ahogy az a kommunista pártban szokás.

Elég általános jelenség a fegyelem bizonyos fokú fellazulása. A vezető szervek sokszor szembetűnő jelenségek mellett is szótlanul elmennek: gazdasági szabálytalanságok, nyereszkesedés, részegeskedés, visszaélés a lakásügyekkel és a hatalommal különböző területeken.

A kritikai szellem él a pártszervezetekben, de bizonyos torzulás is tapasztalható. Gyakran vagy csak a felsőbb szerveket bírálják és saját területüket nem vizsgálják meg, vagy pedig hallgatnak a felsőbb szervek különböző gondatlanságairól. Helyenként a párttagok csak személyes beszélgetéseken mondják el kritikai megjegyzéseiket, fórumokon nem, vagy ott más véleményt fejtenek ki, ami nem pontosan egyezik azzal, amit egymás között elmondanak.

A demokratikus centralizmus a pártegység biztosítója – beletartozik a párttagok fegyelme, vita a párt politikájának kérdései fölött, és a párt-egység. A centralizmus biztosítja a valóban demokratikus rendet a pártban, védelmezi a pártot a frakciózástól és a csoportosulástól. Lehetetlen a kisebbség számára, hogy nézeteit ráerőszakolja a többségre. A teljhatalmú központi vezető szerv léte a pártban a harckészség legfontosabb feltétele. Ezért feladat a centralizmus erősítése, a demokratikus elemek fejlesztésével egyidőben. Ezt célozta a szervezeti és a személyi változás is. A szervezeti változás megtörtént, jobb feltételek teremtdtek a munkához, de ez még nem a vége, hanem csak a kezdete ennek a folyamatnak.

Összefoglalva: mi volt a Központi Bizottság célja ezzel a határozattal? A cél az volt, hogy a vezető pártszervek munkáját megjavítsuk. Áttekintettük a Központi Bizottság ülésén a párt elmúlt hétesztendei tevékenységét. Ennek mérlege az, hogy a párt vezetésével megerősödött a népi demokrácia rendszere, a politika a tömegek egyetértésével találkozott, megoldottuk belpolitikai célkitűzéseinket. Külpolitikánk elvi alapokon nyugszik. A Magyar Népköztársaság tekintélye a nemzetközi fórumokon megerősödött. Ugyanakkor csorbát szenved határozataink végrehajtása gazdasági, ideológiai, kulturális téren. Az alapozás természetesen itt is sikeres. A célkitűzés helyes, de a megvalósításban elmaradás van.

Milyen gyenge pontok vannak a pártélet terén? A párt ideológiai, szervezeti egysége, ha a jelenlegi helyzetet az elmúlt 2-3 év előtti helyzettel összehasonlítjuk, most nem olyan, mint akkor volt. Nem azt mondjuk, hogy az alapkérdésekben nincs egység, de van és volt egy-két kérdés,

amelyben vita volt és nem volt egység a pártban. Ezek között vannak természetesen olyanok is, amelyeket a Központi Bizottság vetett fel és kezdeményezett, és ennek következtében alakult ki vita.

Ilyen kérdés volt például a származás szerinti megkülönböztetés eltörlése az egyetemi felvételeknél. Ezt meg kell említeni, mert – legalábbis ebben az esztendőben – a Központi Bizottságot igazolta az egyetemi felvételek rendje. A szembenállók úgy vélték, hogy kevesebb munkás- és parasztgyermek tud tanulni akkor, ha a származási kategorizálást eltörljük. Az idén több munkás- és parasztgyermeket vettek fel az egyetemekre és főiskolákra, mint az új rendszer bevezetése előtt. Azoknak az elvtársaknak, akik ezt annak idején ellenezték, meg kell mondani, hogy ebben a kérdésben vonuljanak vissza, mert az első tapasztalatok nem őket igazolták, hanem a Központi Bizottságot.

Vita volt és van még a pártban a pártonkívüliekhez való viszony kérdésében. Nagyon fontos, hogy helyes arányokat teremtsünk, hogy megfelelő hangsúlyt kapjon a pártban, a pártmunkában a párttagok munkájának erkölcsi, politikai megbecsülése, mert a párt vezető szerepe nélkül, a párttagok tevékenysége nélkül nem haladhat előre a társadalom. Ezzel nem ellentétes a Központi Bizottság álláspontja a pártonkívüliekhez való viszony kérdésében.

Az egység a mi fő fegyverünk. Ugyanígy vagyunk a pártélet lenini normáival, amit helyreállítottunk 1956 után, de gondok vannak a demokratikus centralizmussal. A demokratikus elemek kibontakozása mellett nem szilárd a pártban a centralizmus. A különböző szektás és bizonyos revizionista nézetek újratermelődnek, kiújulnak. Beszéltünk már a nemzetközi háttérrel, ami ezt táplálja.

A Központi Bizottság ülésén mondta el Kádár elvtárs, hogy itt járt nálunk U Thant, az ENSZ főtitkára, aki tisztességes polgárember, ő volt valamikor a burmai rádió igazgatója, és neki meggyőződése, hogy a békés egymás mellett élés el fog vezetni a kommunizmus és a kapitalizmus valamilyen szintéziséhez, amely a két ellentétes erő harcából kerül ki, amely a kettőnek a keveréke. Ez sajátos nézet. Mi ezeket a nézeteket nem osztjuk, sőt harcolunk ellene, de ezek hatnak, léteznek. A szektás nézetek hatása, újratermelődése általában a munkás-, szegényparaszti tömegekben és rétegekben hat, az értelmiségi körökre inkább a jobboldali elhajlás jellemző. Mindenesetre a Központi Bizottságnak számolni kell ezekkel azért, mert a forradalom életbevágó kérdéseiről van szó.

Ezért volt szükséges bizonyos szervezeti, személyi változásokat eszközölni a Központi Bizottság vezető szerveiben. Vezetési stílusunk nem eléggé elmélyült, kicsit prakticista. Nem arról van szó, hogy a társadalom

nagy kérdéseit új elemzés alá kell venni, de akadnak az előrehaladás kapcsán újra és újra olyan kérdések, amelyeket alaposan elemezni kell, amelyeknek megoldása érdekében elmélyültebb munkára van szükség.

Az elmúlt évben jellemző volt a mi munkánkra, hogy „gyerünk, hajrá!” „Csináljuk meg!” Persze ez nem a kongresszusi tézisekre és általában a kongresszusi határozatokra, a nagy fordulatok főkérdésének elemzésére és elhatározására vonatkozik, hanem a mindennapi munkára. Voltak akik az őszi mezőgazdasági kampány elvégzése után azt mondták, hogy minden kérdést így kellene a pártnak kézbe vennie. Nekünk eltér a véleményünk. Erre természetesen szükség volt, de ezt a módszert nem lehet általános rendszerré tenni a pártban. Vannak erre megfelelő állami szervek. A párt nem veheti magára az állami szervek feladatát, nem dolgozhat helyettük és nincs is szükség erre. Nagyon sok helyen most is az állami szervek, a tanácsi szervek, a végrehajtó bizottságok dolgoztak a terveken és megvalósításukon.

Végezetül körvonalazom azokat a feladatokat, amelyeket teljesíteni kell. Javítani kell a pártszervezetek, társadalmi szervek irányítását és tájékoztatását. Hatékonyabban kell foglalkozni a gazdasági kérdésekkel. Az ideológiai terület irányítása és ellenőrzése is sokkal nagyobb figyelmet kíván. A párt- és állami határozatok végrehajtásának rendszeres ellenőrzésére van szükség. Az ipar pártirányításának rendszerére és módszerére megfelelő javaslatot kell a vezető pártszervek elé terjeszteni és megoldani ezt a problémát. Meg kell javítani a mezőgazdaság párt- és állami irányításának rendszerét. El kell végeznünk a központi apparátus vonalán a munka megfelelő elhatárolását, hogy a Központi Bizottság csak a párt irányítását feltételező, azt szükségessé tevő kérdésekkel foglalkozzon.

Ezért volt szükség a Titkárság bővítésére és bizonyos osztályok létrehozására a Központi Bizottságban.

A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT A NEMZETKÖZI KOMMUNISTA MOZGALOM EGYSÉGÉÉRT

1964 AUGUSZTUS – SZEPTEMBER

Az MSZMP szent kötelességének tekinti, hogy minden lehetséges eszközzel hozzájáruljon a nemzetközi kommunista mozgalom és a szocialista közösség lenini egységének helyreállításához. Ez a szándék vezette akkor is, amikor 1964 februárjában határozatban ítélte el a kínai vezetők újabb, a kommunista világmozgalom egysége ellen irányuló szakadár lépéseit. Pártunk tagjai taggyűléseken és más pártértekezleteken fejezték ki egyetértésüket a Központi Bizottság határozatával, amely leszögezi: teljes mértékben szolidárisak vagyunk az SZKP-val, annak lenini Központi Bizottságával és személy szerint Hruscsov elvtárrsal abban a harcban, amelyet a kommunista világmozgalom többségével egyetemben folytatnak a marxizmus-leninizmus eszmei tisztaságának védelmében, a munkásosztály világméretű győzelméért, a gyarmati népek felszabadításáért, a békéért, az imperializmus ellen.

Párttagságunk és népünk miután megismerkedett a kínai vezetők koncepciójával, amely minden alapvető kérdésben szemben áll a kommunista világmozgalom egységesen elfogadott stratégiájával és taktikájával – miután tudomást szerzett arról, hogy a kínai vezetők külön platformuk terjesztése érdekében frakciókat szerveznek a testvérpártok soraiban –, megdöbbenően ítélte el ezt a káros szakadár tevékenységet. Ugyanazok az emberek, akik a múltban annyi tisztelettel adóztak a Kínai Kommunista Párt érdemeinek, a forradalmi harcban és a szocialista építésben szerzett tapasztalatainak, most felháborodottan kérdezik: hogyan fordulhattak szembe a kínai vezetők a marxizmus-leninizmussal – amely a kínai nép, a KKP minden vívmányának legfőbb forrása volt –, hogyan engedhették meg maguknak a kommunista pártok közötti érintkezés minden elfogadott normájával szakító szakadár lépéseket olyan vezetők, akik igényt tartanak arra, hogy kommunistáknak nevezzék őket? Meggyőződésünk, hogy eljön az idő, amikor a kínai vezetőknek saját pártjuk, saját népük színe előtt is felelniük kell majd az ilyen és ehhez hasonló kérdésekre.

Pártunk teljes szolidaritása az SZKP-vel, az egyetértése a moszkvai nyilatkozatban foglalt általános politikai irányvonallal, abból a meggyőződésből fakad, hogy ez a politika a marxizmus-leninizmus alkalmazása korunk viszonyaira olyan ideológiai-politikai koncepció, amely helyesen fejezi ki a világ munkásosztályának és népeinek, köztük a mi munkásosztályunknak, a mi népünknek az alapvető érdekeit. E meggyőződésünk nem pusztán elméleti megfontolásokon, hanem kemény harcokban és munkában, drága áron szerzett tapasztalatokon nyugszik. Pártunk és népünk saját kárán tanulta meg, hogy a szektás dogmatizmus, a személyi kultusz semmivel sem jelent kisebb veszélyt a proletárpárt és a néphatalom számára, mint a revizionizmus, a jobboldali oportunizmus. Megtanultuk, hogy milyen beláthatatlan következményekkel jár az, ha a pártban nem érvényesülnek a lenini normák, ha nagyra engedik nőni a személyi kultuszt, ha a vezetők elvakult önteltségükben túl akarják tenni magukat a társadalom objektív törvényszerűségein, ha nem a valóságból, hanem szubjektív elképzelésekből és holt dogmákból indulnak ki. A gyakorlat mutatta meg nálunk azt, hogy a személyi kultusz az elméletben dogmatizmust, a politikai gyakorlatban szektásságot, a hatalommal való visszaélést szül. Az elméleti dogmatizmus, a szektás gyakorlat pedig törvényszerűen oda vezet, hogy megbomlik a párt egysége, a gazdaságpolitikában hibát hibára halmoznak, meglazul a párt és a tömegek kapcsolata, a munkásosztály és a parasztság szövetsége, meggyengül a proletariátus diktatúrája.

Ismeretes, hogy hazánkban a személyi kultusz és a belőle fakadó torzulások annyira legyengítették a proletárdiktatúrát, hogy a revizionista és más ellenforradalmi erők támadása végveszélybe sodorta azt. Maguk a kínai vezetők írták az 1956-os magyar ellenforradalommal kapcsolatban: „a múltban a magyar dolgozók demokratikus jogai csorbát szenvedtek, és forradalmi aktivitásának gátat szabtak. Ugyanakkor az ellenforradalmárok nem részesültek olyan csapásban, amilyent megérdemelték volna. Ennek eredményeként az ellenforradalmárok számára elég könnyű volt 1956 októberében fegyveres lázadás megszervezésére felhasználni a tömegek elégedetlenségét.” Ez az értékelés megfelelt a történelmi tényeknek és egybeesett a mi pártunk elemzésével.

Pártunk az ellenforradalommal vívott harc menetében újjászervezte sorait, elhatárolta magát a személyi kultusztól és annak képviselőitől, megszabadította a pártot a revizionista áruktól, helyreállította ideológiai és szervezeti egységét. Erélyesen küzdött az ellenforradalmi erők ellen, megszilárdította a népköztársaság törvényes rendjét, a szocialista törvényességet, egészséges alapokra helyezte és szorosabbra fűzte a párt

és a tömegek kapcsolatát, megerősítette a munkás-paraszt szövetséget, ismét kézbe vette a szocialista építés irányítását. Pártunk szabad utat nyitott hazánkban azoknak a nagyszerű gondolatoknak, amelyeket az alkotó marxizmus szellemében először az SZKP XX. kongresszusa vetett fel, s amelyeket később az 1957. és 1960. évi moszkvai nyilatkozatok fejlesztettek tovább. A marxizmus-leninizmus eszméi, amelyeket a megcsontosodott dogmatikusok és a revizionista árulók egyaránt megcsúfoltak, ismét hamisítatlan, tiszta fényükben ragyoghattak a tömegek előtt.

Az ellenforradalom, az imperialista beavatkozás felett aratott győzelmet elsősorban annak köszönhetjük, hogy forradalmi vívmányaink és nemzeti függetlenségünk védelmében pártunk megalkuvás nélkül hirdette a Szovjetunióval és a szocialista táborral való összefogás gondolatát, hogy bátran támaszkodott a Szovjetunió és a szocialista közösség önzetlen, internacionalista segítségére, hogy következetesen fellépett a nacionalista, szovjetellenes demagógiával szemben. A nemzeti érdekeknek és a proletár internacionalizmus követelményeinek egyaránt megfelelő politika rövidesen kézzelfogható eredményekhez vezetett. Falun és városban fellendült a szocialista építőmunka, népgazdaságunk egészségesen fejlődött – a nemzeti jövedelem 1963-ban 1956-hoz viszonyítva több mint 80 százalékkal növekedett. Nemcsak konszolidáltuk, hanem tovább is fejlesztettük a szocialista termelési viszonyokat hazánkban. Végrehajtottuk a mezőgazdaság szocialista átalakítását oly módon, hogy a nagy horderejű átszervezéssel egyidejűleg emelkedett a mezőgazdasági termelés.

Gondjaink vannak ma is, de ezek az építőmunkával együtt járó gondok. A munkások, a parasztok, az értelmiségiek, népünk túlnyomó többsége helyesli politikánkat és becsülettel dolgozik közös nagy céljaink valóra váltásán.

Pártunk és népünk el van szánva arra, hogy a jövőben sem tesz engedelményeket sem a dogmatizmusnak, sem a jobboldali opportunizmusnak, híven kitart ama politika mellett, amelyet az élet már eddig is messze-menően igazolt. Ugyanakkor mélységes aggodalommal látjuk, hogy egy olyan nagy múltú pártnak a vezetői, mint amilyen a Kínai Kommunista Párt – ahelyett, hogy leszűrtek volna azokat a tapasztalatokat, amelyeket a személyi kultusz elleni harcban mindenekelőtt az SZKP, de más pártok is szereztek –, sok tekintetben megismétlik a személyi kultuszban fogant súlyos hibákat. Mi, magyar kommunisták, akik egész életre szóló tapasztalatokat szereztünk a Rákosi-csoport hibáiból, sok hasonlóságot látunk az ő tévútjuk és a kínai vezetők által járt út között. Bár minden összehasonlítás, még a legkézenfekvőbb is, tartalmaz eltérő mozzanatokot, az

összehasonlítás ez esetben, úgy érezzük, mégis jogosult. A Mao Ce-tung személye körül kialakult kultusz is fokozatosan uralkodott el, és vált már-már a bálványimádáshoz hasonló, a párt és a közélet egészét átszövő kóros jelenséggé. Kínában is a hatalom meghódítása után, az első sikerektől megrészegülve indultak el a vezetők a személyi kultusz és a baloldali kalandorpolitika ingoványai felé, majd kudarcaiktól megzavarodva – jobboldali hibákat is véteve – fokozatosan tértek le az alkotó marxizmus szilárd talajáról.

A Kínai Kommunista Párt jelenlegi politikai vonalában keverednek egymással a jól ismert szektás, dogmatikus nézetek, a kifejezetten jobboldali opportunista koncepciókkal – köztük mindenekelőtt a nagyhatalmi sovinizmussal. Ez az eklekticizmus is jelzi, hogy ma már valójában nem is annyira ideológiai indítékok fűtik a kínai vezetőket, mint inkább az a törekvés, hogy saját hegemon szerepük kivívása, továbbá az SZKP és a kommunista világmozgalom elleni harc érdekében, minden számukra alkalmazható elvet és módszert felhasználjanak. Ez az elvtelenség is ismerős számunkra. A Rákosi-csoport is hajlandó volt elvtelen ideológiai kompromisszumokra abban a görcsös igyekezetben, hogy a személyi kultusz uralmát konzerválja, saját személyes hatalmát megtartsa.

És ahogy korunkban a „baloldaliságot” nem lehet „gyermekbetegségként” kezelni – úgy a személyi kultusz alkalmazására sincs semmiféle mentség. Mao Ce-tung személyi kultuszának elburjánzása, a kínai vezetők kalandorpolitikája még súlyosabb bűn a kommunista világmozgalom ellen, mint Sztálin, vagy akár Rákosi személyi kultusza. A nemzetközi kommunista mozgalom ugyanis már kipróbálta és elvetette a személyi kultuszt, mint a szocializmustól, a kommunizmustól mélységesen idegen ideológiát és gyakorlatot.

A kínai vezetők egyébként, amikor védelmükbe veszik a személyi kultusz elvét – saját pártjuk korábbi határozataival is ellentétbe kerülnek. A Kínai Kommunista Párt VIII. kongresszusa, méltatva az SZKP XX. kongresszusának történelmi jelentőségét, a többi között elismerte, hogy a XX. kongresszus egyik nagy érdeme éppen a személyi kultusz és következményeinek alapos feltárása volt. Ezen a kongresszuson Mao Ce-tung még szerénységre, a nemzetközi kommunista mozgalom tapasztalatainak figyelembevételére intette a Kínai Kommunista Pártot: „Tanulnunk kell az előttünk járó Szovjetuniótól, a népi demokratikus országoktól, valamennyi testvérpártunktól, a világ minden népétől. Sohasem szabad megengedni a fennhéjázó, nagyhatalmi allűröket, semmiképp se tegyen önteltté, elbizakodottá bennünket a forradalom győzelme és építőmunkánk néhány sikere. Minden államnak, akár nagy, akár kicsi, vannak pozitív

és negatív oldalai. De még akkor sem volna indokolt az elbizakodottság és az öntömjénezés, ha rendkívül nagyok lennének sikereink. A szerénység segít a haladásban, az elbizakodottság visszavet bennünket. Ezt az igazságot sohasem szabad elfelejteni.” Ez 1956 őszén hangzott el. Hová lett vajon azóta ez a szerénység?

A kínai vezetők az utóbbi években súlyosan megsértve a pártélet lenini elveit, anélkül, hogy erre őket egy új kongresszus felhatalmazta volna – önkényesen nyílt revízió alá vették a KKP VIII. kongresszusának irányvonalát, és mind a belpolitikában, mind a külpolitikában egyre határozottabban letértek a forradalmi marxizmus útjáról. Nem könnyű elemezni ennek a súlyos elhajlásnak az okait. Annyi azonban bizonyos, hogy a kínai vezetők, kellő marxista-leninista edzettség hiányában, képtelenek voltak ellenállni a pártjukra nehezedő kispolgári ösztönösség nyomásának, és így sülyyedtek le egyfelől a baloldali álforradalmiság, a trockista kalandorság, másfelől a nagyhatalmi sovinizmus pozíciójára. Önhittségük, valóságérzékük elvesztése pedig képtelenné tette őket arra, hogy figyelemmel meghallgassák más pártok jogos, az egyetemes kommunizmus iránti felelősségérzetből fakadó bírálatát. Sikerrel vezetni a szocialista gazdaság és kultúra építését – ez valóban küzdelmes, bonyolult feladat, nehezebb mint álforradalmi frázisok puffogatása. Amikor a Kínai Kommunista Párt vezetői, szemben a KKP VIII. kongresszusának irányvonalával, voluntarista módon kiadták a „három vörös zászló, a fő irányvonal, a nagy ugrás és a népi kommunák” jelszavát, és figyelmen kívül hagyva a fejlődés objektív törvényeit, néhány év alatt be akarták „vezetni” a kommunizmust Kínába, e törekvésük szükségképpen kudarcot vallott, lelassult a Kínai Népköztársaság fejlődése.

A Kínai Kommunista Párt vezetőinek példája is igazolja, hogy pártunk jól következtetett, amikor megállapította: a kommunistáknak életük során két alapvető próbatételt kell kiállaniuk. Először, amikor a munkáshatalomért folyó harcban az osztályellenséggel szembekerülve be kell bizonyítaniuk: elviselik-e az osztályellenség csapásait, vagy összeroppannak-e alattuk. Másodszor akkor próbáltatnak ki a kommunisták, akkor kell vizsgázniuk helytállásból, amikor győzött a proletárdiktatúra és a kommunisták hatalmat kapnak a kezükbe. Nem ritka dolog, hogy valamely párt vezetői az osztályellenséggel szembeni harcban, a hatalomért folytatott küzdelemben kitűnően megállják a helyüket – a munkáshatalom győzelme után azonban vágyaikat összekeverik a valósággal, elszakadnak a tömegektől, visszaélnek a hatalommal, uralkodnak, ahelyett, hogy vezetnének. Pedig a kommunista pártot nem utolsósorban éppen az különbözteti meg a kispolgári anarchizmustól, hogy nem épít légvá-

rakat, hanem az objektív valóságból s a munkásosztály, a dolgozó nép alapvető érdekeiből indul ki, hogy nem uralkodni kíván, hanem a népet szolgálja.

A Kínai Kommunista Párt belpolitikájában elért sorozatos kudarcok, a szocialista építés során alkalmazott hol ultraradikális, hol opportunista irányvonaluk, a személyi kultusz elburjánzása szorosan összefügg a nemzetközi kérdésekben folytatott kalandortevékenységükkel. Nem elég, hogy a Kínai Kommunista Párt vezetői elutasítják mindazt a nagy horderejű új ideológiai következtetést, amelyet a kommunista világmozgalom korunk legégetőbb kérdéseivel kapcsolatban kidolgozott – hanem nézeteltéréseiket átvitték az államközi kapcsolatok területére, a szocialista országok és a kommunista pártok gyakorlati tevékenységével szembeni politikai harc síkjára. Ezzel együtt eljutottak a nyílt szovjetellenesség szégyenteljes platformjára is. Ez a szakadár politika szembenáll mind a nemzetközi munkásosztálynak, mind magának a kínai munkásosztálynak, a kínai népnek az elemi érdekeivel. És ez nem is lehet másképp. Egyetlen párt sem képviselheti saját munkásosztályának, saját népének érdekeit, ha szembefordul a nemzetközi munkásosztály, más népek érdekeivel. Sokszorosan beigazolódott tapasztalat, hogy a nacionalizmus nemcsak azoknak a népeknek okoz károkat, amelyek ellen irányul, hanem épp oly mértékben annak a népnek is, amelyet vezetői e súlyos méreggel fertőznek. A nacionalizmus olyan méreg, amely azokat is megöli, akik játszadoznak vele.

Napjainkban, amikor az imperialisták minden reményüket arra alapozzák, hogy megoszthatják a szocialista országokat, és így külön-külön számolhatnak le velük – különösen nagy bűn szem elől téveszteni ezt a történelmi tapasztalatot. A „Times” című angol lap május 11-i számában nyíltan ír arról, hogy „az amerikai kormány felkészült a keleti tömb (értsd a szocialista országok) egyre erősebb széthullásának meggyorsítására és a tömb tagjaival való kereskedelem fokozására... A cél az, hogy növeljék Amerika kereskedelmét a keleti tömbbel, és a policentralizmusra, vagy a tömbön belül másodlagos hatalmi központok kialakítására buzdítsanak.”

Vajon kinek használ a kínai vezetők szovjetellenes rágalomhadjárata, az az igyekezete, hogy felszítsák a nacionalista szenvedélyeket az általuk felvetett mesterségesen provokált határviták körül? Vajon ki hiszi el azt a nevetséges vádat, hogy a Szovjetunió „egyesülni” akar az imperialistákkal, a forradalom erőivel szemben? Hát nem veszik észre a kínai vezetők, hogy milyen üresen konganak az amerikai imperializmus ellen hangoztatott ultraradikális szólamaik, különösen, ha olyan szovjetelle-

nes rágalmakkal párosulnak, amelyek olykor túltesznek az imperialisták demagógiáján? Vajon ki a kínai nép ellensége, az amerikai imperialisták által vezetett imperialista tábor vagy a Szovjetunió? És vajon kinek használnak a Kínai Kommunista Párt vezetői, amikor arra ösztönzik a szocialista országokat, hogy a kölcsönös gazdasági együttműködés elmélyítése, a szocialista világrendszerben rejlő lehetőségek kihasználása helyett a „főleg az önerőre való támaszkodás” jelszavával szigetelődjenek el egymástól? Kinek az érdekét szolgálja az a rágalom, hogy a Szovjetunió megsérti a KGST-ben részt vevő országok szuverenitását és gazdasági nyomást alkalmaz velük szemben?

Hazánk, mint a KGST tagja, saját tapasztalatai alapján állíthatja, hogy a KGST eszméi és szervezeti elvei teljesen megfelelnek minden részt vevő ország alapvető érdekeinek, s hogy sem a Szovjetunió, sem más ország nem kényszeríti rá a KGST-n belül a maga akaratát a többiekre. Pártunk és népünk meg van győződve arról, hogy csakis a szocialista országok közötti munkamegosztás szorosabbá tételével győzhetjük le belátható időn belül békés gazdasági versenyben a kapitalizmust, csak így nyújthatunk hatékony támogatást a tőkésországok munkásosztályainak és a felszabadulásukért küzdő népeknek. A kölcsönös előnyökre épülő gazdasági együttműködés a szocialista országok között objektív szükségyszerűség, amely egyaránt meggyorsíthatja az egyes szocialista országok és az egész szocialista közösség fejlődését. Ezt a nyilvánvaló igazságot tagadni, különösen olyan viszonyok között, amikor az imperialisták a tőkés világban végbemenő integrációt is megkísérlik hasznosítani a szocialista világrendszer elleni harcukban – egyenesen bűn a szocializmus érdekei ellen. Az objektív helyzet parancsolóan előírja a szocialista országok számára, hogy minden szűk látókörű, nacionalista előítéletet félretéve, zárják szorosabbra soraikat, egyeztessék terveiket, koordinálják a népgazdaság fejlesztése érdekében történő intézkedéseket, valósítsák meg a termelés szakosítását, munkálkodjanak az együttműködés módszereinek, formáinak tökéletesítésén – természetesen figyelembe véve minden egyes ország sajátos érdekeit. Az együttműködés a szocialista országok között nem veszélyezteti, hanem ellenkezőleg, erősíti nemzeti szuverenitásukat, megsokszorozza erejüket azokkal szemben, akik valóban fenyegetik függetlenségüket. És ezek az erők megtalálhatók nemcsak az amerikai, hanem a nyugatnémet, a francia és más agresszív monopoltőkés csoportok köreiben.

Azok, akik ma a Szovjetunióval való szembenállás hangoztatásával igyekeznek kitűnni, jól gondolják meg, milyen súlyos felelősséget vállalnak magukra saját népük és az egész kommunista világmozgalom színe

előtt. Nagy hibát követnek el, ha megfélemeznek arról, hogy ha ma nem nehezedik rájuk oly súlyosan az imperialisták közvetlen nyomása, akkor ezt mindenekelőtt annak köszönhetik, hogy a szovjet nép hatalmas áldozatok árán létrehozta a legmodernebb technikán alapuló hadipotenciált, amely biztos alapul szolgál a világbékét védelmező erők küzdelméhez.

A nemzetközi kommunista mozgalomban kialakult helyzet sürgetően megköveteli, hogy minél előbb előkészítsük és összehívjuk a kommunista és munkáspártok nemzetközi tanácskozását. Az SZKP és más kommunista pártok évek óta kitartóan törekednek arra, hogy megakadályozzák a Kínai Kommunista Párttal való nézeteltérések elmélyülését, hogy minél szűkebb térré szorítsák a véleménykülönbségeket, hogy azokat a kérdéseket helyezték előtérbe, amelyekben megvan az egyetértés. Az SZKP és a marxizmus-leninizmus alapján álló pártok távolról sem hívei az ideológiai vita öncélú kiélezésének és kiterjesztésének. Több ízben is felszólították a Kínai Kommunista Pártot, hogy szüntessék be kölcsönösen a nyílt polémiát, és a vitát kommunista párthoz méltó módszerekkel, szitkozódás és rágalmazás nélkül, elvtársias hangnemben, elfogultság nélkül folytassák. Az SZKP odáig ment el, hogy hónapokon át egyoldalúan beszüntette a vitát, nem válaszolt a kínai vezetők még oly durva provokációs támadásaira sem. A kínai vezetők azonban ezt gyengeségnek fogták fel, és még elszántabb harcot indítottak az SZKP és a moszkvai nyilatkozatokhoz hí más testvérpártok ellen. Hozzákezdtek a nézeteket elutasító pártok elleni bomlasztó tevékenységhez, saját vezetésük alatt frakciós csoportok szervezéséhez, a pártok egységének megbontásához. Harcuk ekkor új szakaszba lépett: az ideológiai vita síkjáról háttározottan áttértek a nyílt politikai harc, a frakciós tevékenység területére. A nemzetközi kommunista mozgalomban ily módon fő veszéllyé vált a szektás, újtrockista, nacionalista elhajlás és frakciózás.

Ebben az új helyzetben a nemzetközi kommunista mozgalom egységért vívott harc érdeke megköveteli, hogy a kommunista és munkáspártok megerősítsék ideológiai egységüket, kialakítsák a közös cselekvési alapjait. Ez közös tanácskozást tesz szükségessé. Bár nem kétséges, hogy az idő, a gyakorlat teljes mértékben igazolja a helyes marxista-leninista irányvonalat, nyilvánvaló, hogy a stratégia és taktika alapvető kérdéseiben megnyilvánuló nézeteltérések megoldását nem lehet a spontaneitásra bízni és elhalasztani az idők végtelenségéig. Előrelépést csakis az ideológiai-politikai vita alapos végigvitele hozhat. Ma sem kívánatos az ideológiai vitákat feleslegesen élezni, de nyilvánvaló, hogy a kommunista mozgalomban kialakult két koncepció ellentéteit semmiféle ideológiai kompromisszummal nem lehet áthidalni; a nemzetközi kommunista

mozgalom tényleges egysége csakis a marxizmus-leninizmus eszméi alapján valósulhat meg. A kommunista és munkáspártoknak a mai új helyzetben hatalmas eszmei-politikai és morális segítséget nyújthat a kommunista pártok nemzetközi fórumán folytatott elvtársi tanácskozás, a marxizmus-leninizmustól való elhajlás veszélyének teljes mélységben való feltárása, egy közös eszmei-politikai platform kialakítása.

A Kínai Kommunista Párt vezetői most ellenzik a tanácskozás összehívását, azt követelik, hogy 4–5 vagy még több évre halasszuk el azt. Arra számítanak, hogy nyílt rágalomhadjáratuk és frakciós tevékenységük folytatásával engedményekre kényszeríthetik a szakadás veszélye miatt aggódó testvérpártokat, és a kierőszakolt engedményeket saját pozíciójuk megerősítésére, a szakadás további mélyítésére használhatják fel. A kínai vezetők néhány hónappal ezelőtt még úgy mutatták, mintha maguk is szorgalmaznák egy nemzetközi értekezlet összehívását. Újabban azonban ellenzik ezt, mert félnek az elszigetelődéstől. Ezért le kell lepleznünk azt az átlátszó manőverezést, amelyet a tanácskozás összehívásával kapcsolatban folytatnak. A Szovjetunió Kommunista Pártja 1960-ban a kommunista és munkáspártok világértekezletén részt vevő testvérpártoktól felhatalmazást kapott újabb tanácskozás összehívására. Ezt a határozatot a Kínai Kommunista Párt képviselői is megszavazták. A Kínai Kommunista Párt vezetőinek nincs joguk ahhoz, hogy ők írják elő az értekezlet összehívásának időpontját, vagy időtlen időig elodázzák. Egyetlen párt sem sajátíthatja ki magának azt a jogot, hogy megtiltsa egy nemzetközi tanácskozás megszervezését, ha a testvérpártok többsége szükségesnek tartja azt. A jelenlegi helyzetben az látszik célszerűnek, hogy üljön össze annak a 26 kommunista pártnak az értekezlete, amelyek annak idején a moszkvai értekezletet is előkészítették, és ez a testület az előkészületek előrehaladásától függően állapítsa meg a kommunista pártok tanácskozásának időpontját és dolgozza ki a megfelelő okmányokat.

A Magyar Szocialista Munkáspárt eddig is következetesen harcolt és ezután is harcolni fog az 1957-es és 1960-as moszkvai nyilatkozatokban foglalt általános politikai irányvonal érvényesítéséért, a dogmatizmus béklyóitól megszabadult marxizmus védelmében. Pártunk mélyen átérzi felelősségét a marxizmus-leninizmus eszmei tisztaságának megőrzésében, a marxizmus-leninizmus alkotó alkalmazásában, a kommunista világmozgalom által elfogadott irányvonal győzelméért vívott harcban. Szilárd meggyőződése, hogy csak ez a politika szolgálja a kommunista pártok érdekeit, és az egész emberiség békéjének, haladásának, szocialista jövőjének ügyét.

Ezért sem tanúsíthat semmiféle békülékenységet a kínai vezetők szektás, nacionalista, újtrockista nézetei és frakciós tevékenysége iránt. Ugyanakkor mindent megtesz annak érdekében, hogy erősödjenek azok a szálak, amelyek a KKP-t a nemzetközi kommunista mozgalommal, így a mi pártunkkal is összefűzik, hogy javuljanak államközi kapcsolataink. Ez azonban mindenekelőtt azon múlik, hogy a KKP vezetői hagyjanak fel az ellentétek mindenirányú élezésének, a feszültség fokozásának eddigi gyakorlatával.

A kínai vezetők antileninista politikájára és szakadár tevékenységére pártunk azzal adja a legméltóbb választ, hogy még szorosabbra zárja sorait, fejleszti vezetési módszereit, mozgósítja a munkások, a parasztok, az értelmiségiek minden erejét és tehetségét a szocialista építőmunkára, népköztársaságunk erősítésére. Ezzel nemcsak hazánkat szolgáljuk, hanem a szocialista közösség országait is; ez a legnagyobb hozzájárulás a kapitalista országok munkásainak, a kolonializmus és a neokolonializmus ellen küzdő népek harcához, a világbéke megőrzéséhez, és nem utolsósorban a nemzetközi kommunista mozgalom lenini egységének helyreállításához.

Cikk a „Társadalmi Szemlé”-ben.

A Magyar Szocialista Munkáspárt – a magyar kommunisták pártja – közel fél évszázada vezeti és szervezi a munkásosztály, a dolgozó néptömegek harcát a jobb, emberibb életért, a szocialista társadalom felépítéséért.

Pártunk majdnem fél évszázados története rendkívül gazdag harci tapasztalatokban, történelmi jelentőségű eredményekben, amelyek nagy megpróbáltatások és nagy nehézségek árán születtek. A párt az első világháború végén, 1918 novemberében alakult a lenini tanítások közvetlen hatására és útmutatására. Néhány hónap múlva, 1919 márciusában a munkásosztályt, a szegényparasztságot, a széles néptömeget maga mellé tömörítve, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom példájára megdöntötte a magyar tőkések és nagybirtokosok hatalmát, és megteremtette az első proletárdiktatúrát, a Magyar Tanácsköztársaságot. A munkásosztály a párt vezetésével első ízben 133 napig volt hatalmon. E történelmileg szinte pillanatoknak számító idő alatt is maradandó nyomot hagyott a magyar dolgozók emlékezetében. A Tanácsköztársaság leverése után a párt mély illegalitásba szorítva, a kegyetlen rendőri terror ellenére egy percre sem szüntette meg a Horthy-fasiszta diktatúra elleni harcát. Ebben a harcban pártunk sok kiváló vezetője és közkatona esett el, a burzsoázia börtöneiben kommunisták ezrei sínylődtek, de a rendkívül nehéz körülmények között is a párt szüntelenül szervezte és vezette a munkásosztály és az egész dolgozó nép harcát.

A szovjet hadsereg 1944–1945-ben felszabadította hazánkat, a német fasizmussal folytatott harcban alapjaiban szétzúzta a Horthy-fasizmus erőszakszerveit is. Pártunk jól kihasználta a kedvező történelmi helyzetet. Programot dolgozott ki a nemzeti újjászületésre, vezette az ország helyreállításának munkálatait. A belső reakció elleni gazdasági és politikai harcban a párt fokozatosan megnyerte az egész munkásosztály és a dolgozók döntő többségének bizalmát. A néptömegek élén végrehaj-

totta a polgári demokratikus forradalom feladatait, létrehozta a proletariátus diktatúráját, és megkezdte hazánk szocialista átalakítását.

Az eredményes harcok és az ország újjáépítésében végzett jó munka évei után, 1949-től kezdődően eluralkodott a vezetésben a személyi kultusz. E káros irányzat következtében nem érvényesült a pártélet lenini elve, megsértették a szocialista törvényességet, meggyengült a párt és a tömegek közötti kapcsolat. Mindez a párt politikájának eltorzulásához vezetett, és súlyos hibák keletkeztek a gazdasági építőmunkában. A párt által azóta feltárt és kijavított hibák abban az időben nem kevésbé ártottak a szocializmus ügyének, de semmit sem változtattak azon a történelmi tényen, hogy a felszabadulás óta eltelt két évtized a párt vezetésével elért nagyszerű, demokratikus és szocialista vívmányok korszaka volt népünk életében.

Az 1956-os ellenforradalmi lázadás fő célja ezeknek a szocialista vívmányoknak és magának a proletárdiktatúrának a megsemmisítése volt. Az ellenforradalmat azonban a Szovjetunió segítségével levertük, és a magyar proletárdiktatúrát megvédtük és megszilárdítottuk.

Az ellenforradalom leverésének, a forradalmi erők hatásos ellentámasztásának első, nélkülözhetetlen feltétele a párt újjászervezése volt. A Magyar Szocialista Munkáspártnak napjainkban közel 540 000 tagja van. Ez a létszám lényegesen kisebb, mint az ellenforradalom előtti években. A pártot az ellenforradalom elleni harc tüzeiben szerveztük újjá. Kijavítottuk a szektás, dogmatikus politika hibáit, és hatékony intézkedésekkel megakadályoztuk ezek újjáéledését. Leszámoltunk az osztályárulásig eljutott revizionizmussal. Helyreállítottuk a pártegységet, a párt és a tömegek kapcsolatát, következőképp újra biztosítottuk a párt vezető szerepét.

Történelmi tapasztalataink is bizonyítják annak a lenini tanításnak igazságát, hogy a legjobb politika az elvi politika. A párt egész tevékenységét a marxizmus-leninizmus elméletére alapozza, politikája az egész nép érdekeit fejezi ki. Jelenlegi politikánk azt a célt szolgálja, hogy hazánkban állandóan növekedjenek és erősödjenek a szocializmus erői, és hogy megfelelő ütemben épüljön a szocialista társadalom. Az élet nálunk is elvetette a szocializmus aszketikus, az emberek érdekétől elvonatkoztatott értelmezését.

Pártunk VIII. kongresszusa 1962 novemberében összegezte a szocializmus építésében elért addigi eredményeinket. Megállapította, hogy sikeresen hajtottuk végre a párt politikáját. A mezőgazdaság átszervezésével az egész népgazdaságban uralkodóvá váltak a szocialista termelési viszonyok, és ezzel befejeztük a szocializmus alapjainak lerakását. A ma-

gyar nép új, történelmi győzelmet aratott, a szocializmus teljes felépítésének korszakába lépett.

A párt gondosan számba veszi a dolgozók igényeit. Azért dolgozik, hogy megteremtse a jogos igények kielégítésének anyagi feltételeit. Azt tartjuk, hogy a szocialista társadalom célja az emberek jobb és szabadabb életének megteremtése, hogy a dolgozók saját tapasztalataik alapján győződjenek meg a szocializmus igazságáról.

Jelenleg munkánk középpontjában a VIII. pártkongresszus határozatainak végrehajtása áll. Feladataink végrehajtásának egyik legfontosabb feltétele, hogy a párttagság egészét mozgósítsuk a kongresszus határozatainak megvalósítására, állandóan javítsuk és tökéletesítsük a párt munkáját.

Mindenekelőtt biztosítanunk kell a dolgozók, de különösen a párttagok tisztánlátását a szocializmus építésével kapcsolatos kérdésekben. Eloszlattuk az olyan nézeteket, hogy a szocializmus teljes felépítéséhez viszonylag rövid idő, mindössze néhány év szükséges. A marxizmus-leninizmus tanítása szerint a szocializmus teljes felépítése egy egész történelmi korszak. Nekünk be kellett és részben még ma is be kell hoznunk azt a hátrányt, amely hazánk történelmi elmaradottságából fakad. Nincs munkaerő-feleslegünk. A szocialista gazdaság fejlődésének meggyorsítását mindenekelőtt a munka termelékenységének növelésével, a fejlettebb technikával és a jobb munkaszervezéssel biztosíthatjuk.

A szocializmus teljes felépítéséhez mindenekelőtt az szükséges, hogy létrehozzuk azokat a fejlett termelőerőket, amelyek alapját képezhetik a kommunizmusba való fokozatos átmenetnek. A szocializmus teljes felépítése feltételezi ezenfelül a kulturális forradalom győzelmét, a dolgozók tudatának és gondolkodásának teljes átformálását is. De a szocializmus teljes felépítése azt is jelenti, hogy társadalmi életünk minden területén következetesen érvényesülnek a szocializmus alapelvei. Úgy kell dolgoznunk, hogy tovább erősödjenek az építőmunka olyan hajtóerői, mint a párt vezető szerepe, a dolgozók munkaerőköltsége és az anyagi érdekelttség lenini elve. Mindezekben igen nagy eredményeket értünk el a VIII. pártkongresszus határozatai szellemében.

A szocializmus teljes felépítésének időszakában a pártmunka különféle területein is fontos változások mentek végbe. E változások egyik legfontosabb iránya a párt vezető szerepének állandó növekedése országunkban, a párttagság és a dolgozók fokozódó aktivitása alapján.

Milyen fontos tényezők teszik szükségessé a párt vezető szerepének állandó növekedését? Előtérbe kerültek a gazdasági és termelési feladatok. A pártnak fokozottabban és konkrétabban kell segítenie és ellen-

őrizzük a termelés és a termelékenység szüntelen növekedését. Mindez a pártszervezetektől, az egyes kommunistáktól a korábbinál nagyobb tudományos és műszaki felkészültséget igényel. Feltételezi azt a képességet, hogy a pártszervek konkrét tanácsokat is tudjanak adni a termelési feladatok megoldásához. A pártszervezeteknek pedig rendelkezniük kell azzal az adottsággal, hogy a szocializmus építésének gazdasági-termelési feladatait az adott területre alkalmazzák, s a dolgozóknak megmagyarázzák azok értelmét, teljesítésük jelentőségét. Pártunk elveti az úgynevezett „tisztá” pártmunka fogalmát, amely a konkrét gazdasági feladatoktól elszakítva képzeletben el a pártszervezetek tevékenységét.

Fejlődésünk jelenlegi szakaszában a gazdasági feladatok megoldásával egyidőben a marxizmus-leninizmus eszméinek térhódítása, a néptömegek kulturális fejlődése is végbemegy. A pártszervezeteknek és az egyes kommunistáknak ebben is tevékenyen részt kell venniük. Értetniük kell a dolgozók tudatának szocialista átformálásához, amely nemcsak a marxizmus-leninizmus elméletének alapos tanulmányozását, hanem a dolgozók egyes rétegei helyzetének alapos ismeretét, a türelmes, egyéni meggyőző munkát is feltételezi.

A szocializmus építése során állandóan növekszik a munkások és a dolgozó nép mindenirányú aktivitása. A lenini tanítás arra figyelmeztet, hogy minél nagyobb a dolgozók aktivitása, annál nagyobb feladat hárul a tudatos irányító, szervező erőre – a pártra. Népünk a felszabadulás óta eltelt 20 évben megértette a szocializmus építésének fontosságát, és egyre nagyobb szerepet kér a feladatok végrehajtásában. Ez kifejezi azt az objektív szükségszerűséget, hogy a szocializmust felépíteni csakis a dolgozó tömegek közvetlen részvételével lehetséges. Ezért fontos, hogy a párt rendelkezze azzal a képességgel, hogy szervezze, vezesse a dolgozók építő-szervező tevékenységét, érvényesítse a tömegek tapasztalatait a szocialista célkitűzések szellemében.

A jelenlegi időszakban növekednek a szocializmus építésének állami feladatai is. Tökéletesíteni kell az állami szervek felépítését, munkáját, és fokozottan ellenőrizni kell, hogy azok bürokráciamentesen, a szocialista törvényesség szellemében dolgozzanak. Amikor az állami szervek pártirányításának fokozásáról beszélünk, mégsem azt akarjuk, hogy a pártszervek átvegyék az állami intézmények funkcióit. Mi ezen elsősorban azt értjük, hogy az állami szervek a párt politikájának és határozatainak szellemében dolgozzanak, lépjenek fel a túlzott centralizmus ellen, biztosítsanak kellő önállóságot az állami és gazdasági szervek számára; őrizzék a közélet demokratikus normáit. Továbbá azt értjük, hogy az állami szervekben dolgozó kommunisták maradéktalanul teljesítsék köte-

lességeiket és harcoljanak a párt politikájának végrehajtásáért; végül, hogy a helyi pártszervezetek állandóan segítsék és ellenőrizzék az állami szervek munkáját.

A párt vezető szerepének növekedéséért folyó munkánkban elvetjük azt a nézetet, amely szerint a szocializmus teljes felépítésének időszakában a párt csak nevelő és tanácsadó szerepet tölthet be. De helytelenítjük a párt vezető szerepének olyan értelmezését, hogy az állami és társadalmi szervek helyett nagyrészt maguk a pártszervezetek dolgozzanak, és átvegyék tőlük a teljes felelősséget. Pártvezetésen és a vezető szerepen elsősorban a párt politikájának végrehajtását, a dolgozók mozgósítását, a pártellenőrzés megjavítását és a kommunisták példamutatását értjük.

A lenini típusú párt nélkülözhetetlen vonása a néptömegekkel való erős, elszakíthatatlan kapcsolat. Ez az útmutatás rendkívül fontos számunkra: az élcsapattal egyedül nem lehet a szocialista társadalmat felépíteni. Ehhez szükség van a lakosság döntő többségének aktív részvételére. A Magyar Szocialista Munkáspártnak szilárd és megbonthatatlan kapcsolatai vannak a széles néptömegekkel. A dolgozók önként elfogadják a párt célkitűzéseit, követik a pártot, és aktívan részt vesznek a párt politikájának végrehajtásában.

Mi jellemzi ma nálunk a párt és a néptömegek kapcsolatát? A kölcsönös bizalom. A párt őszintén beszél a dolgozókhoz. Világosan megjelöli a feladatokat, feltárja az építőmunka során keletkező ellentmondásokat; s a tömegekkel együtt részt vesz azok leküzdésében, bírálja a hibákat, amelyek hátráltatják a szocializmus építését. Fellép a vezetésben jelentkező lazaságok és a fegyelmezetlenség ellen. Igényli a dolgozók észrevételeit és számot vet azokkal.

Általános munkamódszerré vált, hogy egyes fontos határozatok elkészítése és kidolgozása során a párt Központi Bizottsága közvetlenül nagyszámú dolgozóval, szakemberrel tanácskozik, és véleményt kér tőlük. Ezeket természetesen figyelembe veszi a határozat kidolgozásában. E módszer lényege a dolgozók széles rétegeivel folytatott előzetes eszmecsere. Ez nemcsak a határozat kidolgozásához nyújt segítséget, a dolgozók gyorsabban megértik a benne megjelölt feladatokat, és ezért aktívabban vesznek részt végrehajtásában.

A párt és a tömegek kapcsolatát a meggyőző szó, a közvetlen, ember-séges magatartás jellemzi. A párt nem parancsol a népnek, nem utasít, hanem meggyőz.

A párt tömegkapcsolatának erősítésénél figyelembe vette azokat a pozitív változásokat, amelyek a felszabadulás óta a dolgozók tudatában és a társadalom osztályszerkezetében végbementek. Ez mindenekelőtt

két lényeges intézkedésben jutott kifejezésre. Először a párt Központi Bizottsága érvényt szerzett annak a lenini elvnek, hogy minden gazdasági, állami és társadalmi funkciót – pártfunkciót kivéve – pártonkívüliek is betölthetnek. Ez az intézkedés a párt tisztaságának védelmét is szolgálta. Csökkenti veszélyét annak, hogy egyes emberek olyan szándékkal lépjenek a pártba, hogy párttagságuk révén valamiféle funkcióba kerüljenek. Nyugodtan mondhatjuk, hogy ma a pártba elsősorban azok a dolgozók jelentkeznek, akiket semmiféle külön anyagi érdek nem hajt, akik belső meggyőződésükből teszik ezt. A másik fontos intézkedés volt, hogy megszüntettük az egyetemi és főiskolai felvételeknél a származás szerinti megkülönböztetést. A főiskolákra és egyetemekre ma már olyan korosztályú fiatalok jelentkeznek, akik a mi rendszerünkben nőttek fel, és mi neveltük őket. Nem lehet tehát a tanulásból kizáró ok a származás, a szülők volt szociális helyzete. Természetesen továbbra is mérvadó a fiatal politikai és erkölcsi magatartása, tehetsége. Ha ezeknek a követelményeknek megfelel, akkor származásának semmiféle jelentősége nincs a továbbtanulásban. A főiskolai és egyetemi felvételeknél továbbra is előnyben részesülnek azok a fiatalok, akiknek szülei nagy érdemeket szereztek népi demokratikus rendszerünk megteremtésében, védelmében, a szocializmus építésében és ezért állami kitüntetésben részesültek. Ezeket az intézkedéseket annak tudatában tettük, hogy minden becsületes ember számára lehetővé váljék a szocialista rendszerünkbe való beilleszkedés, és ezzel is segítsük a szocialista nemzeti egység kialakulását.

Tisztában vagyunk azzal, hogy a párt és a tömegek kapcsolatát állandóan és folyamatosan kell erősíteni. Ezért a párt állandó harcot vív a különböző nézetek és gyakorlati módszerek ellen, amelyek esetleg fékezhetik tömegbázisának erősítését. Fellépünk például az olyan jelenségek ellen, ha azt látjuk, hogy egyes helyeken erősödnek a parancsolgató módszerek és a meggyőzést, az emberséges szót adminisztratív módszerekkel akarják helyettesíteni. Pártunk Központi Bizottsága nem engedi, hogy bármilyen formában újjáéledjenek a személyi kultusz időszakára jellemző vezetési módszerek. A tömegkapcsolat állandó fejlődésében nagy szerepe van az egyes kommunisták személyes példamutató magatartásának is. Napirenden tartjuk ezért a kommunista erkölcs védelmével és elterjesztésével kapcsolatos feladatokat. Azt akarjuk, hogy a pártonkívüli dolgozók a kommunistákat egyénenként is elfogadják, tiszteljék, a kommunizmus magasztos eszméjének méltó képviselőjének tartsák.

A párt újjászervezése során helyreállítottuk a pártélet lenini normáit. Bátran mondhatjuk, hogy ma a Magyar Szocialista Munkáspárt belső életében és vezetésében következetesen érvényesülnek a lenini elvek.

Növekedett a választott pártszervek szerepe, a pártbizottságok mellett különböző jellegű munkabizottságok, aktívák dolgoznak, érvényesül a párton belüli demokrácia.

Pártéletünk alapvető normája a demokratikus centralizmus. Ezt az egységes lenini elvet nem lehet kettéválasztani. Mégis vannak olyan jelenségek, hogy a pártélet egyes területein gyengült a centralizmus. Ilyen helyen a demokratizmus jelszavára hivatkozva nem fordítanak megfelelő gondot a felsőbb pártszervek, mindenekelőtt a Központi Bizottság határozatainak, útmutatásainak végrehajtására. Többet kell foglalkoznunk a centralizmus fokozottabb érvényesülésének, a párthatározatok következetesebb végrehajtásának feladataival, a pártfegyelem további erősítésével. Úgy véljük, hogy a centralizmus erősítése csakis a párton belüli demokrácia további szélesítése útján mehet végbe. Ez azt jelenti, hogy továbbra is figyelmet fordítunk a párttagság aktivitásának növelésére, a helyi pártszervek kezdeményezésére, a helyi feladatok önálló, felelős végrehajtására, a bírálat és önbírálat fokozására. A párt belső életének ezt a hatalmas erőforrását azonban döntő mértékben a központilag meghatározott feladatok, a párt Központi Bizottsága határozatainak maradtalan végrehajtására kell felhasználnunk. A demokratikus centralizmus következetes érvényesítése tehát azt követeli pártszervezeteinktől, hogy a pártélet belső demokratizmusát használják fel a szocializmus építése során előttünk álló feladatok megoldására.

Pártunk eredményes tevékenységéhez nagy segítséget nyújt a testvéri kommunista pártok tapasztalatainak kollektív tanulmányozása, mindenekelőtt legharcedzettebb testvérpártunknak, a Szovjetunió Kommunista Pártja gazdag tapasztalatainak elemzése és alkotó felhasználása. Ebben a munkában nélkülözhetetlen segítséget adnak nekünk is a kommunista és munkáspártok 1957-es és 1960-as tanácskozásainak dokumentumai, valamint a Szovjetunió Kommunista Pártja XX. és XXII. kongresszusának útmutatásai. A szocializmus építésében elért eredményeink győztek meg bennünket az SZKP XX. és XXII. kongresszusán kidolgozott politika helyességéről. Pártunk VIII. kongresszusának szellemében dolgozunk tovább a kipróbált és helyes politika következetes végrehajtásán.

Pártunk Központi Bizottsága a legutóbbi ülésén behatóan foglalkozott a párt helyzetével, és elhatározta a IX. pártkongresszus összehívását.

A múlt évben széleskörűen megvizsgáltuk a pártmunka legfontosabb területeit. Ez már a kongresszus előkészítését szolgálta, hiszen ott kell majd minden összefüggésében áttekinteni tevékenységünket, és határozatot hozni a pártmunka továbbfejlesztésére. Ismeretes, hogy a társadalmi fejlődés kérdéseinek megválaszolása, a gazdasági fejlődés üteme, a megnövekedett nemzetközi feladatok, a világban végbemenő technikai forradalom többet követelnek a párttól, a pártszervezetektől és az egyes kommunistáktól. Szüntelenül és céltudatosan keresnünk kell tehát azokat a korszerűbb formákat, hatékonyabb eszközöket, amelyekkel a párt jobban oldhatja meg feladatait.

Évek óta állandóan ismétlődő kérdés: érvényesül-e nálunk a párt, a munkásosztály vezető szerepe? Ami a válasz érdemi részét illeti, egyértelműen, határozottan igennel kell felelnünk. A párt betölti hivatását, vezeti a munkásosztály harcát, az egész társadalom szocialista átalakítását. Érvényesíti politikáját az államvezetésben, irányítja a szocializmus építését, terjeszti a marxizmus-leninizmus eszméit, a szocialista kultúrát. A párt feltárja a szocializmus építése során jelentkező ellentmondásokat, és kidolgozza megoldásuk módozatait. Ennek legutóbbi példája: a párt kezdeményezte a gazdaságirányítási rendszer reformjának kidolgozását és bevezetését. Az utóbbi időszak nagy társadalomformáló eredményei, a mezőgazdaság szocialista átszervezése, a termelőerők jelentős fejlődése, az előrehaladás a gazdasági vezetésben, a nemzeti egység erősítése, mind a párt vezetésével valósult meg. A pártnak aktív kezdeményező szerepe van a nemzetközi kérdések megoldásában; erejéhez mérten védelmezi a nemzetközi kommunista mozgalom fő irányvonalát.

A párt szervezetileg is állandóan erősödik. A párt egész tevékenységében, a Központi Bizottságtól egészen az alapszervezetekig a pártélet lenini normái érvényesülnek.

Az, hogy a párt vezető szerepe vitathatatlan – nem jelenti azt, hogy fejlesztésével nem kell foglalkozni. Ellenkezőleg. Ha a kérdést úgy tesszük fel: hogyan érvényesül a vezető szerepe, akkor már nem válaszolhatjuk azt, hogy minden kifogástalan, tökéletes, és nincs semmi tennivalónk.

Mindenekelőtt el kell oszlatnunk néhány helytelen nézetet. A leggyakoribb ezek közül, hogy a pártnak, a pártszervezeteknek minden kérdésben közvetlenül kell dönteniük, minden részfeladatot meg kell határozniuk, és a többi szerv – állami, tömegszervezetek – szerepe csupán a végrehajtás. Ez az álláspont a párt vezető szerepének practicista értelmezése és a régi helytelen gyakorlat maradványa. Az ilyen elképzelés megvalósítása mindenekelőtt két káros következménnyel járna: nem fejlődne megfelelően az állami és tömegszervezetek önállósága, felelőssége, és helytelen beállításba kerülne a párt tevékenysége a tömegek előtt; a dolgozók minden kis hibáért közvetlenül a pártszervezeteket és a Központi Bizottságot tennék felelőssé.

Találkozunk viszont olyan nézettel is, amely a párt vezető szerepét megfoghatatlan eszmei irányításnak tekinti, és helyteleníti a fontos feladatok megoldására hozott párthatározatok szükségességét. Az effajta nézetek egyes kispolgári értelmiségi csoportok, rétegek hangulatát tükrözik, mondván, „a párt nem ért a dolgokhoz”.

Másutt azt gondolják, hogy az egyes pártszervezetek szerepe és hatásköre teljesen azonos a párt vezető szerepének egészével. Pedig az utóbbi lényegesebben szélesebb fogalom. Nem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy a különböző gazdasági, állami posztokon dolgozó vezetők is a párt politikáját hajtják végre, és helyes döntéseikkel a párt vezető szerepét juttatják érvényre. Sokan nem értik ezt és azt hangoztatják, hogy nálunk „nem a párt, nem a munkásosztály, hanem a műszaki, gazdasági szakemberek vezető szerepe érvényesül”. Sokszor még pártmunkások és kommunista gazdasági vezetők között is folynak ilyen jellegű viták. Ott gyakoriak ezek, ahol a gazdaságvezető apolitikus módon dolgozik, ahol az üzemi demokrácia nem érvényesül megfelelően, az üzemi pártszervezet pedig gyenge, és nem tudja érdemben biztosítani a gazdasági munka pártellenőrzését.

A párt vezető szerepe hatékonyabb érvényesülésének fontos feltétele, hogy leküzdjük a különböző helytelen nézeteket, megszüntessük a practicista gyakorlatot, és a kor igényeinek megfelelően válaszoljunk az e téren felvetődött kérdésekre.

A párt vezető szerepének helyes értelmezése mindenekelőtt azt jelenti, hogy a párt vezető szervei dolgozzák ki a párttagság, a dolgozók széles rétegének bevonásával, a társadalmi fejlődés elemzése alapján a politikai,

a gazdasági, a kulturális élet fő tennivalóit és határozzák meg a párt-szervezetek legfontosabb feladatait. A helyes irányú tevékenység erősítésének ma az az egyik legnagyobb akadály, hogy az elméleti munka változatlanul a pártmunka gyenge területe. Igaz, az utóbbi időben bizonyos mértékben fellendült, de a növekvő igényekhez képest még mindig elmaradt.

Elsősorban a párt központi vezető szervében kell fejleszteni a tudományos, elemző, elvi irányító munkát. A Központi Bizottság szerveit meg kell szabadítani a direkt jellegű, túlnyomóan operatív feladatokról. Ennek feltételei különösen a gazdasági területen érlelődnek. Célszerű lenne például, hogy a gazdasági kérdésekkel foglalkozó vezető pártszervek a gazdaságpolitika lényeges kérdéseit, illetve a fejlődés fő irányát és ütemét határoznák csak meg. A részletkérdések eldöntése, a közvetlen irányító munka elsősorban állami feladat lenne. A párt vezető szerveinek tevékenységében a túlnyomóan operatív, adminisztratív vezetés helyett erősíteni kell az ideológiai, politikai, gazdaságpolitikai, kulturális irányítást, jobbra tenni a kádermunkát és fokozni az ellenőrzést.

Jelentősen javítani kell a határozatok végrehajtásának ellenőrzését, kezdve a Központi Bizottságtól, az alapszervezetekig bezáróan. Az ellenőrzésnek a végrehajtás eredményeire kell irányulnia. Mindenekelőtt azt kell feltárni, hogy milyen jelenségek gátolják a végrehajtást, és hogyan lehetne kiküszöbölni az akadályozó tényezőket. Az eddigieknél nagyobb figyelmet kell fordítani a végrehajtás során szerzett pozitív tapasztalatok feltárására és elterjesztésére.

Nagyobb figyelmet kell fordítanunk a tömegek tapasztalatainak megismerésére, elemzésére és felhasználására. A jövőben fokozottan arra törekszünk, hogy a fontosabb országos jelentőségű elgondolásokat és javaslatokat megvitassuk a pártszervezetekkel, mielőtt azokat a Központi Bizottság elé terjesztjük. Hatékony módszere ez a határozat politikai előkészítésének, s lényeges segítség a határozat végrehajtásához is. Természetesen vannak, és a jövőben is lehetnek olyan feladatok, amelyeknek az előzetes széles körű megvitatása különböző okok miatt nem célszerű.

A pártmunkának az eddigiekben vázolt további fejlesztése nem igényel módosításokat a választott pártszervek felépítésében. Viszont cél-szerűnek látszik néhány más jellegű szervezeti változás végrehajtása.

Tudatosabban kell törekednünk, hogy helyesebb munkamegosztás alakuljon ki a vezető pártszervek és vezető állami szervek között, és megszűnjenek a ma még meglevő átfedések. Tovább kell fejleszteni az ellenőrzés formáit is. Van olyan elképzelés, hogy a Központi Bizottság ne csupán apparátusa révén ellenőrizzen, hanem kvalifikált és poli-

tikailag felkészült emberekből munkacsoportokat hozzon létre, illetve bízjon meg egy-egy feladat végrehajtásának ellenőrzésével.

Szükségessé vált, hogy megvizsgáljuk a pártmunka fejlesztésének lehetőségeit az állami szervek irányításában. Nem szükséges részletesen bizonygatni, hogy a proletárdiktatúra rendszerében az államhatalmi és államigazgatási szervek a munkásosztály politikai hatalmának, a szocializmus építésének legfőbb eszközei. Talán bizonyítja ezt az is, hogy a különböző szintű államhatalmi szervek munkáját nagy figyelemmel kísérjük, és gyakorlati tevékenységük során gyakran bíráljuk őket. Nemcsak arról van szó, hogy az adott állami szerv tevékenységében általában fogyatékoságok mutatkoznak. Ismétlődő hibák kerülnek felszínre, és ez arra kötelez bennünket, hogy megkeressük e fogyatékoságok objektív okait. Ehhez elmélyült elemző, alkotó elméleti munkára van szükség. Sajnos e területen sem folyik a párt és az állam viszonyának továbbfejlesztéséhez megfelelő útmutatást adó elméleti munka. Találkozunk e téren helytelen nézetekkel is. Vannak, akik azt állítják, hogy nálunk a fejlődés jelenlegi szakaszában csökken az állam szerepe, az államigazgatási munka jelentősége. Pedig ennek éppen az ellenkezője igaz. A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy az átmeneti korszakban, a szocializmus építésének időszakában az állam szerepe mindvégig jelentős lesz, és az államigazgatási munkát állandóan fejleszteni és tökéletesíteni kell.

A kongresszusi előkészületek során célszerű lesz megvizsgálni az országgyűlésnek mint a legfelsőbb államhatalmi szervnek a szerepét, és ki kell dolgozni azokat a módokat, amelyekkel növelhető munkájának jelentősége. Ugyancsak foglalkozunk a kormányzati munka fejlesztésével is. Most azonban mindenekelőtt a tanácsi munka feladatairól szükséges néhány gondolatot felvetni. A tanácsok államhatalmi és államigazgatási tevékenységét egyaránt fejleszteni kell. Mérlegelni kell azonban, hogy a későbbiek során tömegszervezeti feladatokat is ellássanak-e? Jelenleg háromféle követelmény van a tanácsokkal szemben: államhatalmi, államigazgatási és tömegszervezeti feladatok. Tapasztalataink szerint a tanácsok erős tömegkapcsolata nem azzal valósul meg, hogy sok és nagyszámú bizottság vagy albizottság működik a tanácsapparátus mellett, hanem mindenekelőtt azzal, hogy az államhatalmi funkcióikat, államigazgatási tevékenységüket jól végzik el. A lakosság elsősorban azt várja, hogy küldötteik helyesen képviseljék érdekeiket a tanácsban, ügyüket pedig gyorsan és hatékonyan intézzék az igazgatási apparátusban. Az állam központi és területi szervei között úgy kell fejleszteni a kapcsolatokat, hogy tovább növekedjék a tanácsi szervek hatásköre, elhatározó, vezető szerepe az adott közigazgatási területen.

Növelni kell az egyszemélyi felelősséget is az állami munkában. Jelenleg a párt és állam viszonyának, az állami szervek szerepének helytelen értelmezése következtében a felelősség nagyrészt a pártszervekre hárul, és az államigazgatási munka nem fejlődik megfelelően. A feladatok és a hatáskörök pontosabb körülhatárolásával minden bizonnyal növekedni fog az állami szervek felelőssége, az államigazgatási munka színvonala, a vezetők személyes felelőssége. Meg kell szüntetnünk azt a helytelen gyakorlatot is, hogy mozgalmi eszközökkel oldunk meg olyan feladatokat, amelyeket állami intézkedésekkel kellene végrehajtani. A tanácsi szervezetben túl sok például a felesleges jelentés, értekezlet, emiatt gyakran késnek a döntések, és nem segítik hatékonyan a felügyeletükre bízott szervek tevékenységét sem. Az egyszemélyi felelősség növelése még jobban igényli a pártszervezetek fokozódó ellenőrző tevékenységét az államigazgatási munka területén.

Az elmúlt években a párt eredményes munkát végzett a gazdasági feladatok megoldásában. Vezető szerepe érvényesült a gazdaságpolitika kidolgozásában és megvalósításában. Elutasítjuk az olyan nézeteket, amelyek egyoldalúan elmarasztaló és negatív értékelést adnak a pártszervezetek gazdaságszervező és ellenőrző munkájának egészéről. A pártszervezetek beavatkozása a gazdasági munkába a jelenlegi gyakorlat szerint elkerülhetetlen volt. Bár a módszerek nem mindenütt voltak megfelelőek, mégis nagy segítséget nyújtottak a termelési tervek teljesítéséhez. Hiba lenne a termelési kérdésekben mutatkozó problémákat egyszerűen a pártszervezetekre hárítani, mert ahol az objektív gazdasági törvények nem érvényesültek megfelelően, ahol hibák keletkeztek az áru- és pénzviszonyokban, ott a pártszervezetek képtelenek önmaguk ezeket a hibákat kijavítani.

A pártszervezetek gazdasági tevékenységében azonban jelentős fogyatékok vannak. Gyakori, hogy a pártszervek és apparátusaik, a pártszervezetek a gazdasági vezetés feladatait ismétlik, esetenként teljesen átveszik. Ezek a módszerek a gazdaságvezetők felelősségének, öntevékenységének csökkenéséhez vezettek. Egyben azt is előidézték, hogy a gazdasági szervezetben dolgozó kommunisták nem voltak elég kezdeményezők, határozottak, valamint a pártszervezetek munkájában háttérbe szorult az eszmei és politikai munka.

A kongresszus előkészítésének, a gazdaságirányítási reform bevezetésének időszakában arra van szükség, hogy fellépjünk a pártszervezetek gazdasági munkájában fellelhető helytelen elképzelések ellen, és kidolgozzuk a helyesebb vezetési, ellenőrzési formákat. Két szélsőséges fel fogás van, ami ellen különösen harcolnunk kell. Az egyik: a politikai

tényezők szerepének túlhangsúlyozása, és a gazdasági törvények szerepének, hatásának lebecsülése. A másik: a gazdasági munkának apolitikus értelmezése, amely a gazdasági törvények érvényesülését a szocializmusban is a spontaneitásra bízta.

A gazdaságirányítás rendszerének egész reformja azt követeli a párttól, hogy a termeléssel kapcsolatos politikai tényezőkre a jövőben nagyobb figyelmet fordítson. Nálunk most egyesek hajlamosak arra, hogy a gazdaságirányítás rendszerének reformját csupán közgazdasági feladatnak fogják fel, holott ennek nagy a társadalmi, a politikai jelentősége is. A reform kiindulópontját képező kritikai elemzés is azoknak a tapasztalatoknak az összegezése, amelyeket a pártszervek és pártszervezetek a gazdasági munkájuk során összegyűjtöttek. Szembe kell szállni az úgynevezett technokrata nézettel is, amely szerint a technikai forradalom korszakában a tömegek szerepe alárendelt jelentőségű. Az ilyen nézetek képviselői a párt és a tömegek szerepét háttérbe akarják szorítani, és a pártszervezetek munkáját csak a nevelésre és jelentéktelen napi kérdések orvoslására szeretnék korlátozni. A Központi Bizottság tudatában van annak, hogy a gazdaságirányítás reformját csak a párt vezetésével, a pártszervezetek gazdasági munkája hatékonyságának növelésével lehet sikeresen végrehajtani.

Melyek azok az elgondolások, amelyek alapján fejleszteni szükséges a párt gazdasági tevékenységét?

A Központi Bizottságnak és szerveinek az a feladata, hogy kidolgozzák, illetve jóváhagyják a gazdaságpolitikát és a főbb gazdasági célokat. A területi és az üzemi pártszervezeteknek viszont a legfontosabb kötelességük a gazdaságpolitika végrehajtása, valamint a fő gazdasági célok elérésének biztosítása. Amilyen mértékben a gazdaságirányítás reformjának bevezetése során növekedik a gazdasági szervek, a termelőegységek önállósága és felelőssége, olyan mértékben kell növekednie a területi és az üzemi pártszervek önállóságának és felelősségének is. A pártszervezetek a gazdaságpolitikai célok végrehajtását a termelés személyi feltételeinek megteremtésével, az ideológiai és politikai munka javításával, a vezetők munkájának ellenőrzésével biztosíthatják.

A párt, a pártszervezetek szerepének további növekedését elősegíti a gazdasági munkában: a dolgozók széles körű bevonása a vezetésbe a tömegszervezetek útján; a dolgozók mozgósítása a jobb és fegyelmeztebb munkára; az alkotó légkör kialakítása az adott munkahelyen; a kommunisták felelősségének növekedése; a gazdasági döntések politikai előkészítése; az osztálytársadalmi, vállalati és egyéni érdek összhangjának

megteremtése; a rendszeres és hatékony gazdaságpolitikai propaganda- és felvilágosító munka.

Világosabban körül kell határolni a párt- és a gazdasági szervek feladatait és felelősségét. A pártszervezeteknek erősíteniük kell a gazdasági vezető egyszemélyi felelősségét. Sehol nem vehetik át a gazdasági vezetés munkáját, nem dolgozhatnak annak eszközeivel és módszereivel, nem intézkedhetnek helyettük. Fontos feladatuk viszont beszámoltatni őket, és biztosítani a párt gazdaságpolitikájával összhangban álló irányvonal érvényesítését.

A párt vezető szerepének erősítése a gazdasági munkában a pártszervezetek vezetőitől, az aktivistáktól több hozzáértést, nagyobb közgazdasági tudást követel. A nagyobb felkészültséget pedig össze kell kapcsolni a jobb szervezőképességgel, az adott gazdasági egység termelési folyamatának alaposabb megismerésével.

*

Csak néhányat említettünk a fontosabb feladatok közül, amelyekkel a Központi Bizottság legutóbbi ülésén foglalkozott. Szükséges hangsúlyozni, hogy nem egyszerűen a munkánkban meglevő fogyatékoságok felszámolásáról van szó, hanem jelentős elvi és gyakorlati változásokról, a pártmunka továbbfejlesztéséről.

A következő időszak legfontosabb feladata, hogy a párt tevékenységét korszerűsítsük, hatékonyabbá tegyük, és munkánkat minőségileg is új, az eddigieknél magasabb színvonalra emeljük. Mindez nem öncél, hanem a termelőerők, a társadalmi viszonyok fejlesztését, kulturális színvonalunk emelését, a dolgozók életkörülményeinek további javulását szolgálja. Így válik a pártmunka előrehaladásunk fontos és hatékony eszközévé.

Cikk a „Népszabadság”-ban.

A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT SZERVEZETI SZABÁLYZATÁNAK MÓDOSÍTÁSA

1966 NOVEMBER

Tisztelt kongresszus!

Kedves elvtársak!

Pártunk, a Magyar Szocialista Munkáspárt a munkásosztály forradalmi élcsapata, a nemzetközi kommunista mozgalom része, amelyet tevékenységében a marxizmus-leninizmus, a proletár nemzetköziség vezet. Önkéntes harci szövetség, mely tömöríti soraiban a magyar nép leghaladóbb erőit, mindazokat, akik magukénak vallják a munkásosztály szocialista eszméit, céljait és hatékonyan küzdenek megvalósításukért.

Pártunk eszmeileg, politikailag, szervezetiileg egységes, vezetésében, szervezeteiben érvényesülnek a lenini normák. Eredményesen vezeti, mozgósítja dolgozó népünket a szocialista társadalom felépítésére, hazánk, a Magyar Népköztársaság felvirágoztatására.

A Szervezeti Szabályzat a párt tevékenységének nagy jelentőségű dokumentuma. Meghatározza belső rendjét, szervezeteinek felépítését, feladatait, a párttagok jogait, kötelességeit. Lehetővé teszi, hogy a kommunisták a pártdemokrácia légkörében dolgozzanak, és helyes elképzeléseikkel segítsék a vezető szervek munkáját. Ugyanakkor biztosítja a párt-szervezetek egységes központi irányítását, a kommunisták céltudatos, fegyelmezett munkáját.

A párt alkotmánya állandóan fejlődik, mert tükrözi a pártmunka új, gazdag tapasztalatait, összegezi a pártszervezetekkel szemben támasztott növekvő követelményekből adódó következtetéseket.

A Központi Bizottság 1966 augusztusában vitára bocsátotta a Szervezeti Szabályzat módosításának tervezetét, hogy e fontos dokumentum minél jobban kifejezze a párttagság véleményét. A vita – amelyben több tízezer párttag fejtette ki álláspontját – rendkívül élénk, alkotó jellegű, felelősségteljes volt. Egyértelműen kicsendült belőle az az igény, hogy a Szervezeti Szabályzat tovább erősítse a párt eszmei, politikai, szervezeti, cselekvési egységét, fejlessze még erőteljesebben kommunista jellegét, védelmezze tisztaságát, és ahol szükséges, szervezeti szigorításokkal is

óvja sorait az oda nem való elemektől. A Központi Bizottság gondosan elemezte a véleményeket és javaslatokat, és azok jelentős részét figyelembe vette a Szervezeti Szabályzat most benyújtott tervezetében. Ezúton mondunk köszönetet mindazoknak, akik hozzájárultak ahhoz, hogy az új Szervezeti Szabályzat minél hatékonyabban segítse a párt politikájának végrehajtását.

A párt helyzetének tanulmányozása és a széles körű vita bebizonyította, hogy a Szervezeti Szabályzatban nincs szükség alapvető változtatásokra. Ezért a Központi Bizottság ilyen jellegű módosításokat nem javasol. Célszerű és szükséges azonban módosítani mindazt, ami már túlhaladott, továbbá pontosítani, illetve egyszerűbbé tenni egyes meglevő szabályokat. A Központi Bizottság egyben ajánlja a kongresszusnak, hogy a párt alkotmánya ne tartalmazzon program és munkamódszer jellegű utalásokat, mivel ez nem lehet a Szervezeti Szabályzat feladata. Lenin tanácsát követve, ügyeljünk arra, hogy „ne változtassuk a Szervezeti Szabályzatot jámbor óhajok gyűjteményévé.”

Kedves elvtársak!

A kongresszust megelőző vitában – mint eddig minden kongresszus előtt – többen kérték, hogy a párt nevét „Magyar Kommunista Párt”-ra változtassuk. A Központi Bizottságnak az a véleménye, hogy ez a javaslat nem érinti a párt lényegét és nincs megfelelő indoka.

Minden erőfeszítésünk arra irányul, hogy erősödjék a párt kommunista jellege, tagjai és szervezetei minél inkább e nagyszerű eszme harcosaiként dolgozzanak. Ez a munka lényege, feladatunk nagyszerűsége, életünk értelme. A párt nevének megváltoztatása csak egy határozatba kerül. A párt kommunista jellegét azonban nem a neve határozza meg, hanem célja, politikája és tevékenysége. Pártunk történetéből ismerjük, hogy amikor a párt kommunista jellege csorbát szenvedett, ennek oka sohasem a párt elnevezésében, hanem politikai gyakorlatában volt. A Magyar Szocialista Munkáspárt kommunista párt, amit marxista-leninista politikája, gyakorlati tevékenysége egyaránt bizonyít. Ezt rögzíti a szervezeti szabályzattervezet első mondata is, amely leszögezi: „A Magyar Szocialista Munkáspárt kommunista párt, a munkásosztály forradalmi élcsapata, a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom része.” Párttagságunk, népünk és a nemzetközi munkásmozgalom pártunkat a magyar kommunisták pártjának tekinti.

A Magyar Szocialista Munkáspárt elnevezésnek dicső forradalmi hagyománya van a magyar munkásmozgalom régebbi és legutóbbi történetében. Osztjuk a párttagok véleményét, hogy tovább kell erősíteni pártunk kommunista vonásait, de ezt nem pusztán névváltoztatással,

hanem politikánk végrehajtásával és a szervezeti szabályzattervezetben javasolt módosításokkal szolgáljuk. A Központi Bizottság ezért azt javasolja a kongresszusnak, hogy tartsa meg pártunk jelenlegi elnevezését, amely az elmúlt évtizedben kivívta népünk és a nemzetközi kommunista mozgalom megbecsülését.

Elvtársak!

A pártszervezetekben szenvedélyes vita alakult ki a tagjelöltség megszüntetéséről, amelyben az új helyzet követelményeinek felismerése mellett kifejeződött a párt féltése, az aggodalom sorainak esetleges felhígulása miatt. A hozzászólók többsége egyetértett azzal, hogy megérték a tagjelöltség megszüntetésének feltételei. A felszabadulás után 21 évvel minden lehetőségünk megvan arra, hogy a pártagnak jelentkezőket magatartásuk, munkájuk, nézeteik alapján már a felvételük előtt alaposan megismerjük; a tömegszervezetekben pedig társadalmi munkát végezhetnek. 1945 óta hazánkban új nemzedékek nőttek fel. Olyanok váltak érett emberekké, akik már a mi társadalmunkban alakították ki életfelfogásukat; lényegesen megváltoztak tehát a tagfelvétel objektív körülményei.

A tagfelvétel továbbra is egyéni elbírálás alapján történik, sőt a Szervezeti Szabályzat mind a jelentkezőkkel, mind az ajánlókcal szemben növeli a követelményeket. Az 1966 augusztusában vitára bocsátott szervezeti szabályzattervezet olyan javaslatot tartalmazott, hogy új tagot csak az ajánlhasson, aki legalább három éve tagja a pártnak, és a jelentkezőt közös tevékenység alapján egy éve ismeri. A vita alapján – fenntartva az ajánló hároméves párttagságát – két évre javasoljuk felemelni a közös tevékenységen alapuló ismeretség idejét. Voltak olyan javaslatok, amelyek e követelményeket öt, illetve három évben határozták meg. Jelenleg, a Központi Bizottság megítélése szerint, ezt nem tartjuk megvalósíthatónak, mert a termelőszövetkezetekben és az új üzemekben, létesítményekben indokolatlanul gátolnánk az új tagok felvételét.

Továbbra is helyesnek tartjuk, hogy a tagfelvételnél az egyik ajánló a KISZ lehessen, olyan módosítással, hogy ez a KISZ-alapszervezet taggyűlése legyen. Korábban e joggal az illetékes KISZ-bizottság rendelkezett, amely azonban nem ismerhette kellően a felvételre jelentkező fiatalokat. Ezért ajánlásuk sok esetben formális vagy megalapozatlan volt. A javaslat elfogadása esetén jelentősen megnő a KISZ-szervezetek politikai, erkölcsi felelőssége.

Sok pártszervezettől olyan javaslat érkezett, hogy az új Szervezeti Szabályzat a pártba való belépés alsó korhatárát 18 évben állapítsa meg. Azzal indokolták ezt, hogy ebben a korban válnak teljes jogú állampolgárrá a fiatalok. A Központi Bizottság e javaslatot több szempontból

nem tartja helyesnek. A teljes jogú állampolgárság elérése önmagában nem lehet indok; az állampolgári jogokat nem szabad azonosítani a párttagság követelményeivel. Aki felvételét kéri a pártba, az a többi dolgozóhoz viszonyítva bizonyos társadalmi munkatapasztalattal, politikai és világnézeti többlettel kell hogy rendelkezze. Nyilvánvaló, hogy a 18 éves fiatalok általában ezeket még nem szerezhették meg. Lehetővé kell tenni számukra, hogy a tömegszervezetekben, elsősorban a KISZ-ben és a szakszervezetekben, a közös tanulás és munka útján megismerkedjenek a szocializmus alapelveivel. Van azonban még egy indok: a 21 éven aluli fiatalok felvételének engedélyezése tápot adna olyan törekvéseknek, hogy ezek a fiatalok, akik belépnek a pártba, zömmel a pártszervezetekben végeznék társadalmi munkájukat, s ez károsan hatna az ifjúsági mozgalomra.

Ha a tagjelöltség megszüntetését a kongresszus elfogadja, a Központi Bizottság ajánlja, hogy 1967. január 31-ig minden alapszervezet taggyűlésén egyéni elbírálás alapján döntsenek arról, hogy a jelenlegi tagjelöltek közül ki alkalmas a párttagságra. A párttagság keltét a IX. kongresszus időpontjától kell számítani. Az a csaknem 40 000 tagjelölt, akinek a sorsáról dönteni kell, a párt szervezeti erejének jelentős része. Közülük nyerhetjük a szocializmus odaadó harcosait, pártunk új katonáit. Ennek tudatában kell ügyükkel foglalkozni. Legyenek a tagjelöltek felvételéről határozó taggyűlések a párt életének jelentős, ünnepélyes eseményei, szolgálják pártunk erősödését, gyarapodását új harcosokkal.

Kedves elvtársak!

Pártunk a dolgozó tömegek bizalmát elsősorban érdekeiket kifejező politikájával vívta ki. Azonban a párttagok áldozatkész munkája, személyes példamutatása is növeli a párt tekintélyét. A VIII. kongresszus óta is jelentősen fejlődött párttagságunk öntudata és kommunista erkölce. Mindez nem jelentheti, hogy lebecsülhetjük a helyenként fellépő, a párterkölcstől sértő jelenségeket, mert ezek súlyos károkat okoznak az egész pártnak. Vannak párttagok, akik szerénytelenekké váltak, akik a meggyőzés, az érvelés helyett parancsolgatnak és kinyilatkoztatnak, csalahatatlannak tekintik magukat, nem hallgatják meg munkatársaik véleményét, figyelmen kívül hagyják a dolgozók javaslatait. Találkozni olyan jelenségekkel is, hogy egyes párttag vezetők visszaélnek a hatalmukkal, jogtalan anyagi előnyöket szereznek. Sajnos előfordul az is, hogy néhány vezető politikailag bizonytalan vagy tehetségtelen emberekkel veszi körül magát, az őszinte, jóindulatú, elvtársi bírálatot pedig elfojtja, sőt nemegyszer burkolt formában megtorolja.

Mi táplálja és éleszti ezt az eléggé el nem ítélt, a párt politikájával

teljesen ellentétes gyakorlatot? Először is szemléletbeli okai vannak, s gyakran nem lépnek fel ellene, mondván, hogy ez mindenkinek a saját ügye, nem tartozik másokra. Pedig ami kárt okoz a pártnak, rontja tekintélyét a tömegek előtt, az a szó igazi értelmében pártügy és egyetlen kommunista számára sem lehet közömbös. Mások hamis lojalitásból vagy pozícióféltésből tűrik el ezeket a párt politikájával ellentétes módszereket, és csak akkor jelzik a bajokat, amikor már késő. A párttagsággal összeegyeztethetetlen a közömbösség, az elvtelenség, a kényelemszeretet és a pozícióféltés. Ezért a párthatározatok be nem tartása vagy a kommunista erkölcs normáinak megsértése esetén a nevelés eszközei mellett alkalmazni kell a fegyelmi úton történő felelősségre vonást is.

A Központi Bizottság a pártfegyelem megjavítása érdekében a Szervezeti Szabályzatban néhány szigorítást javasol. Ilyen a többi között az, hogy „a pártbüntetés az első fokú döntéssel hatályba lép”, hogy a pártból kizárt személy tagsági könyvét azonnal be kell vonni. Természetesen mindenkinek joga és lehetősége, hogy – ha nem ért egyet a döntéssel – a felsőbb pártszervhez fellebbezzon, de a kiszabott pártbüntetés hatályba lép. Javasoljuk, hogy ezután pártbüntetést csak az érintett párttag vagy alapszervezetének kérelme, illetve a felsőbb pártszerv határozata alapján lehessen felülvizsgálni. Eddig a fegyelmi bizottságok a kiszabott pártbüntetéseket külön kérés nélkül is három év elteltével automatikusan felülvizsgálták és általában törölték. Most ezt meg kell szüntetni.

Többen javasolták, hogy a kötelességüket nem teljesítő párttagokat ne töröljék, hanem zárják ki a pártból. A Központi Bizottság úgy véli, hogy a törlés és a kizárás között a megkülönböztetést célszerű fenntartani. Kizárást csak súlyos fegyelmi ügyekben, mint a párt politikájának tudatos eltorzítása, a párton belüli frakciózás, a kommunista erkölcsi normák durva megsértése, törvényszegés és ehhez hasonló esetekben kell alkalmazni. A pártból kizárt személyeket csak a kizárást jóváhagyó felsőbb szervek előzetes hozzájárulásával lehet ismét tagnak felvenni. A törlés is szigorú határozat, de az ilyen személyek későbbi időpontban a felsőbb pártszervek külön engedélye nélkül is újra felvehetők a pártba, ha arra alkalmasak.

Sokan foglalkoztak a jelenleg érvényben levő szavazási renddel. A Központi Bizottság megtárgyalta és ajánlja: hagyjuk érvényben a jelenlegi rendszert, amely szerint a taggyűléseken és valamennyi választott szervnél a határozatképességhez kétharmados jelenlét, a határozathozatalhoz pedig szótöbbség szükséges. Kivételt képeznek a személyi kérdések, ahol a határozathozatalhoz a jelenlevők kétharmadának szavazata szükséges. Ez elfogadott és bevált gyakorlat a kommunista pártokban.

Többen javasolták, hogy az alapszervezeti és csúcsvezetőségek választását ne két-, hanem négyévenként tartsuk. A Központi Bizottság a jelenlegi gyakorlat fenntartását ajánlja. Az alapszervezeti vezetők cseréje elég gyakori, ezért nem célszerű meghosszabbítani a megbízatások idejét. A kétévenkénti választás jobban megfelel a pártdemokrácia követelményeinek.

Pártunk kommunista vonásainak további erősítését hivatott szolgálni az a javaslat, hogy – a fegyveres testületek, a pártapparátus, a tömegszervezetek központjainak kivételével – minden pártalapszervezet joga és kötelessége legyen a területén folyó munka átfogó ellenőrzése és a vezetők beszámoltatása. Ezzel lényegében megszűnik a hatáskörkülönbség a termelőüzemek és hivatalok, intézmények pártalapszervezetei között.

A Központi Bizottság fontosnak tartja a pártirányítás megjavítását az állami szervekben, a fegyveres erőknél és a tömegszervezetekben. Az érvényben levő Szervezeti Szabályzat a párt és e szervek kapcsolatát – helyenként feladatát is – három fejezetben rögzíti. Megítélésünk szerint ilyen részletes szabályozásra nincs szükség. Helyesebb, ha a párt alkotmánya rövidebben és egy helyen szögezi le a pártirányítás alapelveit valamennyi állami és tömegszervezet, illetve tömegmozgalom számára.

A pártszervezetekben egyöntetű helyesléssel fogadták azt a kiegészítést, amely a párttagok kötelességévé teszi a közéletben való cselekvő részvételt. A párt, a nép szolgálatában nem elegendő az ünnepélyes fogadkozás. A kommunisták bátran hirdessék a párt politikáját, végrehajtásáért aktívan tevékenykedjenek. A kommunisták munkája nem öncélú, tevékenységük előbbre viszi dolgozó népünk, a szocialista társadalom ügyét. Ez egyúttal kedvezőbb feltételeket teremt a kommunisták közéleti tevékenységének további szélesítéséhez. Annak kimondása, hogy a közéleti tevékenység a pártmunka szerves része, nemcsak elvi, hanem gyakorlati jelentőségű. Betartását a pártszervezeteknek ellenőrizni, sőt szervezeten biztosítani kell. Minél több arra alkalmas párttagot politikailag is fel kell készíteni a szakszervezetekben, a KISZ-ben, a Hazafias Népfrontban és más társadalmi szervezetekben végzett munkára. A kommunisták feladata szélesebb értelemben, hogy gondosabban figyeljék az adott munkahely, a lakóterület problémáit, és bátran kezdeményezzék a dolgozók, a lakosság helyzetének, életkörülményeinek javítását.

Tisztelt kongresszus! Kedves elvtársak!

Javasoljuk, hogy az új Szervezeti Szabályzat írja elő: a Központi Bizottság a két kongresszus között, jelentős politikai kérdések megtárgyalására és eldöntésére országos pártértekezletet hívhat össze.

Ajánljuk ugyanakkor elhagyni azt a formális jogot, mely szerint a

párttagok egyharmadának kívánságára rendkívüli kongresszus hívható össze. A rendkívüli kongresszus ilyen jellegű összehívása több okból nem lenne helyes. A jelenleg érvényben levő és a korábbi szervezeti szabályzatok tartalmaztak bizonyos hagyományokat. Ezek közé tartozik a rendkívüli kongresszus összehívása kezdeményezésének lehetősége a párttagság részéről. Ugyancsak fontos hagyomány a frakciózás elleni harc is. A kettő azonban ellentétben áll egymással. A párttagság egyharmadának megszervezése – akár egyes párttagok, akár pártszervezetek részéről – külön politikai platformot tételez fel, és frakciózáshoz vezethet, ez pedig összeegyeztethetetlen a Szervezeti Szabályzattal. Az sem mellékes, hogy a párt gyakorlatában a kongresszus ilyen módon való összehívására még nem volt példa. Soron kívüli kongresszust a párt tarthat, de kezdeményezését a kongresszus által választott Központi Bizottságra lehet bízni.

Az eddigiektől eltérően javasoljuk, hogy se a Központi Bizottságba, se a pártbizottságokba ne válasszanak póttagokat. A pártszervezetekben a választás már eszerint történt. Egyidejűleg javasoltuk a testületek tagjai számának növelését. A póttagság rendszere az illegalitás körülményei között fontos volt, mert biztosította a vezető szervek munkájának folyamatosságát. A későbbiek során a vezetők előiskolájává és a társadalmi megbecsülés kifejezőjévé vált. Ma már nincs szükség arra, hogy a nagy létszámú vezető testületekben kétféle jogú tagok legyenek. A póttagság megszüntetésével e testületek munkája egységessé válik, tagjaik pedig egyforma felelősséggel tartoznak. A módosított Szervezeti Szabályzat továbbra is biztosítja a kooptálás lehetőségét.

A Központi Bizottság az eddigi tapasztalatok alapján a kongresszust megelőző pártértekezleteknek javasolta, hogy ne válasszanak revíziós bizottságokat. Erről Kádár elvtárs már szólt a Központi Bizottság beszámolójában. Kérjük e döntés megerősítését a kongresszustól, és ajánljuk, hogy a kongresszus ne válasszon Központi Revíziós Bizottságot. A revíziós bizottságok teljesítették hivatásukat, örködték a párt pénzgazdálkodása, ügyvitel és munkarendje felett. Javasoljuk, hogy a kongresszus fejezze ki elismerését azoknak az elvtársaknak, akik fáradhatatlan ügyszeretettel példamutató munkát végeztek a revíziós bizottságokban. De úgy véljük, hogy a munka egyszerűsítésével a revíziós bizottságok feladatait a Központi Bizottság, a Központi Ellenőrző Bizottság, illetve a pártbizottságok el tudják látni. Javasoljuk, hogy a Központi Bizottság pénzgazdálkodásának ellenőrzését a kongresszus utalja a Központi Ellenőrző Bizottság feladatkörébe.

A budapesti és megyei pártbizottságok pénzgazdálkodását, ügyvitelét és munkarendjét a Központi Bizottság, az alsóbb szintű pártbizottságokét

pedig az őket közvetlenül irányító pártbizottságok végrehajtó bizottságai ellenőrizték.

A pártbizottságoknál működő fegyelmi bizottságok jogkörét javasoljuk változatlanul hagyni; ezek továbbra is kizárólag fegyelmi határozatok előkészítésével foglalkozzanak.

Több helyen vitát váltott ki az a javaslat, hogy a Szervezeti Szabályzat ne írja elő kötelezően a kommunista csoportok létrehozását. A Központi Bizottságot javaslatában az vezette, hogy a kommunista csoportok működése a legtöbb helyen formális volt, az idő túlhaladta őket. Az állami és tömegszervezetek vezetőségeiben a párttagok többségben vannak, helyenként ez az arány 80–90 százalékos. Az itt dolgozó párttagok általában értik a párt politikáját és annak szellemében dolgoznak. Természetes, ahol ez szükséges, alkalmasszerűen össze lehet hívni a kommunistákat, de ezt nem szükséges a Szervezeti Szabályzatban előírni.

A lakóterületi pártmunka tapasztalatait áttekintve, javasoljuk törölni a Szervezeti Szabályzatnak azt a részét is, amely kötelezővé tette az egy házban vagy háztömbben lakó párttagok lakóterületi pártcsoportba szervezését. A lakóterület kommunistáit, amikor erre szükség van, az illetékes területi pártszervezet bármikor összehívhatja és különböző feladatokkal megbízhatja.

A Központi Bizottság a felsoroltakon túl több kisebb módosítást is javasol a Szervezeti Szabályzatban, ezeket azonban nem tartjuk szükségesnek külön indokolni.

Kedves elvtársak!

A Központi Bizottság beszámolójában Kádár elvtárs kifejezte azt a meggyőződésünket, hogy az elkövetkező évek egyik legfontosabb feladata a munkásosztály és a párt vezető szerepének további fejlesztése. A párt vezető szerepének hatékony érvényesítése a szocializmus felépítésének egész időszakában történelmi szükségyszerűség. A gazdasági építőmunka mind bonyolultabb feladatai, a dolgozók tudatformálásának fokozódó szükségessége, a tömegek aktivitásának állandó növekedése, a tudomány mind nagyobb szerepe az élet minden területén a párttól mind több tudatosságot, következetességet, szervezettséget igényel. A párt történelmi küldetése azt követeli, hogy világosan meghatározzuk a szocializmus teljes felépítését szolgáló, soron levő feladatokat; tovább fejlesszük, hatékonyabbá tegyük a párt elvi-politikai irányító és gyakorlati szervező munkáját a gazdaságirányítás reformjának bevezetése nyomán kialakuló új körülmények között. Szükséges, hogy a pártot alkalmasabbá tegyük a megnövekedett, sokrétűbbé vált, nagyobb felkészültséget igénylő munkára. A párt vezető szerepe akkor növekszik valójában, ha szervezetei öntevé-

nyek, tagjai aktívak; helyesen képviselik és következetesen végrehajtják a párt politikájából adódó feladatokat.

Valamennyi javasolt módosítás célja, hogy a párt még jobban megfeleljen hivatásának, vezető szerepének; még sikeresebben tudja irányítani a szocializmus építését és a proletárdiktatúra szerveinek, szervezeteinek erre irányuló tevékenységét. Ez a törekvés teljesen egybeesik pártunk tagságának jogos igényével.

A párt vezető szerepének értelmezését és feladatait a Központi Bizottság beszámolója ismertette. Ennek realizálását szolgálja az a javaslat is, hogy – a fegyveres testületeket és a már említett munkaterületeket kivéve – minden pártalapszervezet joga és kötelessége legyen a területén folyó munka átfogó ellenőrzése és a vezetők beszámoltatása. Mindez elő fogja segíteni, hogy ne csak országosan, hanem helyileg is tovább növekedjék a párt vezető, ellenőrző szerepe. Nagy jelentőségű és minőségileg új feladatokat jelent ez a hivatali pártszervezetekben a bürokrácia, a lazaságok elleni harcban, az ott dolgozó kommunistáknak a köz szolgálatára való nevelésében. De új követelményeket támaszt a legfontosabb területen, a gazdaság szférájában tevékenykedő alapszervezetek munkájában is.

A következő időszakban a pártszervezetek fontos feladata lesz a gazdaságirányítás reformja lényeges vonásainak ismertetése. Elméleti oldalról megközelítve: a szocializmus politikai gazdaságtana újabb következtetéseit kell elsajátítani párttagjainknak, s az egész pártban magas színvonalú gazdaságpolitikai, közgazdasági propagandát kell folytatni.

Területi pártszervezeteink, a Központi Bizottság beszámolójában a párt és az állam viszonyáról kifejtett következtetéseket jól megértve, fejlesszék munkastílusukat. Politikailag irányítsák a hatáskörükbe tartozó állami szerveket, szüntessék meg a párhuzamosságokat, a párt- és állami munka elvileg is hibás összefonódottságát. Hasonló módon valósítsák meg a tömegszervezetek és tömegmozgalmak pártirányítását.

Számúzzuk a munkából a szűk látókörű, prakticista vonásokat. Nem szabad azonban szembeállítani az elvi, politikai irányítást a gyakorlatias-sággal, a pártmunka operativitásával. A gazdasági mechanizmus reformja is megköveteli, hogy a pártszervezetek minden lényeges mozzanatot kísérjenek figyelemmel, s gondoskodjanak a párthatározat hiánytalan végrehajtásáról. A reform, mint nagy társadalompolitikai kérdés, minden dolgozó embert érint, ezért a Központi Bizottságtól az alapszervezetekig biztosítani kell az osztályadalmi, helyi és egyéni érdekek összhangját.

A gazdaságirányítás új rendszere minden vezető számára nagyobb önállóságot, döntési lehetőséget biztosít. Minden vezető – párttag vagy pártonkívüli – alapvető kötelessége, hogy a párt és a kormány politikájá-

nak szellemében tevékenykedjék; nem kétséges, hogy ez a törekvés vezérli őket. Mégis szükséges hangsúlyozni: az alapszervezetek megnövekedett jogai jelentik majd az egyik legfontosabb biztosítékát annak, hogy a megnövekedett önállóság a szocializmus érdekeit szolgálja; továbbá, hogy a párt politikájával összhangban álló helyi döntések szülessenek, és megvalósuljon a politika végrehajtásának hatékony, közvetlen, a dolgozók véleményét is figyelembe vevő ellenőrzése.

A helyenként ma még jelentkező hibás gyakorlattal ellentétben a párt-szervek munkájában kerülni kell a gazdaságvezetés feladatainak ismétlését, esetenkénti átvállalását, az aprólékos beavatkozást a gazdaság operatív irányításába, mert mindez csökkenti a gazdasági vezetés felelősségét, pedig éppen a pártszervezeteknek kötelessége az egyszemélyi felelősség elvének érvényesítése és erősítése.

A pártszervezeteknek az a hivatása, hogy a gazdaságpolitika tudatosításával, végrehajtásával és megvalósításának ellenőrzésével foglalkozzanak, s ne a technikai jellegű részletfeladatokat oldják meg. Azt szeretnénk, hogy a pártvezetőségek és a titkárok még inkább a politika végrehajtásának irányítói, segítői és biztosítói legyenek, s ne diszpécseri munkát végezzenek.

A pártszervezeteknek az eredményes termelőmunka személyi feltételeinek megteremtésével, a vezetők és a dolgozók szemléletének formálásával, a feladatok megoldására való mozgósítással, valamint a vezetők munkájának ellenőrzésével kell biztosítaniuk a párt gazdaságpolitikájának végrehajtását.

A párt gazdaságsszervező munkáját – az egyes helyeken kialakult hiedelmekkel ellentétben – erősíteni s fejleszteni kell. A pártszervezeteknek rendelkezniük kell azzal a politikai ítélőképesességgel, hogy el tudják dönteni: a helyi állami vagy gazdasági szerv a párt politikájának szellemében határozott-e vagy sem. Amennyiben a gazdasági szervek hibás döntést hoztak, kötelességük bírálni és helyesbíteni azokat. A pártszervezetek ellenőrző tevékenysége legyen tehát következetes és folyamatos. Rendszeresen számoltassák be a vezetőket, kutassák az esetleges hibák okait, és figyelmüket ne a jelentéktelen részletekre, hanem a végrehajtás jobb feltételeinek megteremtésére összpontosítsák.

A pártszervezetek jogainak szélesítése csak akkor erősíti a párt vezető szerepét, ha helyesen élnek vele. A nagyobb önállóság több felelősséget is követel. A jövőben ezért fokozott figyelmet kell fordítani a pártalapszervezetek munkájának megjavítására. Az alapszervezetek közvetlenül a dolgozók között tevékenykednek, nekik kell azonnal reagálni a problémákra és véleményekre. Mint eddig, a jövőben is az alapszervezetek

lesznek a párt politikája végrehajtásának letétéményesei. Szükséges, hogy a pártmunka ezen egyik legfontosabb területéről röviden külön is szöjünk.

A pártalapszervezetek többsége az utóbbi években betöltötte hivatását és eredményesen valósította meg feladatait. Reagáltak területük valamennyi problémájára, jelezték a felsőbb pártszerveknek gondjaikat, és konkrét intézkedéseket javasoltak megoldásukra. Nem kevés pártszervezet azonban csak regisztrálta az eseményeket, s kevés erőfeszítést tett a helyzet megjavítására. A pártalapszervezetek munkája nem merülhet ki a nehézségek, a problémák jelzésében. Nem lehetnek csupán passzív jelző szervek, hanem elsősorban politikai, harci szervezetek, amelyeknek végig kell vezetniük a küzdelmet a párt politikájának végrehajtásáért, és meg kell oldaniuk minden olyan problémát, amelyre saját erejükből képesek. A felsőbb pártszervek segítségét akkor kell igénybe venni, amikor a nehézségek megoldása meghaladja a helyi pártszervezetek erejét és lehetőségeit.

A pártmunka minden területéről, így az alapszervezetek munkájából is számüzni kell a formális vonásokat, meg kell akadályozni a bürokratikus megnyilvánulások elburjánzását. Az utóbbi időben ismét találkozni ilyen jelenségekkel. Szaporodott a felesleges értekezletek száma, növekedett a jelentések mennyisége. Emiatt megint sok a felesleges munka, és kevesebb idő jut a dolgozókkal való közvetlen kapcsolat ápolására. Küzdeni kell az ilyen formális és bürokratikus megnyilvánulások megléte és újjáéledése ellen. A pártmunka eredményességét nem az értekezletek, jelentések számán, hanem a dolgozók politikai hangulatán, cselekvőkészségén és a párt politikájának végrehajtásán kell mérni.

Tisztelt kongresszus!

A kommunista párt sikeres munkájának nélkülözhetetlen feltétele, hogy szervezeti felépítésében, gyakorlati tevékenységében helyesen alkalmazza a demokratikus centralizmus lenini elvét. Csakis a párton belüli demokrácia bontakoztathatja ki a párttagok, a pártszervezetek aktivitását, kezdeményezőkészségét. Pártszerű légkörben, a jogok szabad gyakorlásának birtokában várhatjuk el párttagjainktól, hogy tudatosan és cselekvően vegyenek részt a pártéletben. Nem szabad ugyanakkor egy pillanatig sem vita tárgyává tenni a központi irányítás szükségességét. A demokrácia és a centralizmus a párt felépítésében, irányításában, mindennapi tevékenységében szerves egységet alkot.

Sok párttagot jogosan nyugtalanít, hogy a párt helyesnek elismert politikája és határozatai helyenként és esetenként nem valósúlnak meg következetesen; sőt néha el is torzítják azokat. Az ilyen jelenségek azt tükrözik,

hogy az adott terület vezetői vagy nem értették meg a párt politikáját, vagy a döntés után nemcsak fenntartják különvéleményüket, de nem is dolgoznak a végrehajtásért. Figyelemre méltó jelenség, hogy az utóbbi időben sok helyütt liberálisan kezelik a felelősséget a határozatok végrehajtásáért. Hiba, hogy a párt politikájának, határozatainak ilyen kezelését vagy torzítását az utóbbi időben nem bíráltuk kellő eréllyel és esetenként nyilvánosan. A kommunista párt vezetésének törvénye, hogy politikáját, határozatait hiánytalanul, torzításoktól mentesen hajtsák végre. Ezt igényli minden párttagtól a centralizmus. A következő időszak nagyon fontos feladata – a pártdemokrácia fejlesztésével együtt – a végrehajtás ellenőrzésének fokozása, a centralizmus erősítése.

A demokratikus centralizmus fejlesztése azonban nem öncélú. Jelentősége mindenekelőtt az, hogy erősíti a párt eszmei, politikai, szervezeti és cselekvési egységét. Az utóbbi évek tapasztalatait elemezve megállapíthatjuk, hogy pártunk egysége minden területen tovább erősödött. A párttagság helyesli a Központi Bizottság politikai irányvonalát, és tevékenyen részt vesz annak megvalósításában. Pártunk marxista-leninista egysége volt és marad sikereink legfőbb forrása.

A pártegységet azonban nem szabad sablonosan értelmezni. Az utóbbi években előfordultak esetek, amikor bizonyos politikai kérdésekben egyes párttagok körében véleményeltérések mutatkoztak. Véleményeltérések természetesen adódhatnak; ezek azonban nem a pártegység hiányát, hanem helyzetünk, fejlődésünk bonyolultságát tükrözik. A szocializmus alapjainak lerakása után sok új, jelentős feladatot most kell elméletileg kidolgozni és a gyakorlatba átültetni. Éppen ezért a marxizmus-leninizmus elvét képviselve is lehetnek a pártszervezetekben részkérdésekben eltérő vélemények. Nagyrészt ebből adódik, hogy a párttagság körében nincs mindig teljes egyöntetűség fejlődésünk egyes problémáinak és megoldásuk módjának megítélésében. Tükrözték ezt a kongresszusi irányelveket tárgyaló párttaggyűlések is. A felszólalók kifejezték egyetértésüket a fő politikai irányvonallal, ugyanakkor a végrehajtásról vitatkoztak, bíráltak és sok javaslatot tettek.

A párt feladata őrizni, erősíteni a fő politikai irányvonal megítélésében és végrehajtásában kialakult egységet. Ugyanakkor a jövőben is számolni kell azzal, hogy lesznek véleményeltérések. Ez fejlődésünk velejárója, és nem szabad tőle megijedni.

A pártegység védelmének, állandó erősítésének legfontosabb eszköze a meggyőzés, a helytelen nézetek politikai érvekkel történő cáfolata, és a keletkezett ellentmondások megoldása a párt, a munkásosztály érdekében. A vita nem az egység ellentéte. A döntés előtt lefolytatott pártszerű

eszmecsere erősíti az egységet, hozzájárul a helyes álláspont kialakításához, elfogadásához. Más a megítélése azonban azoknak a vitáknak, amelyeket az érvényben levő párthatározatokról kezdeményeznek és amelyekkel a demokratikus döntések helyességét vitatva a végrehajtást akadályozzák. Az ilyen jellegű vita nem engedhető meg a kommunista pártban, mert a többség által hozott határozatok a kisebbségre, a felsőbb szervek döntései az alsóbb szervekre kötelezőek.

A helyes kommunista viszony a párthatározatokhoz nem a passzív lojalitás, hanem az aktív kiállás, a konkrét cselekvés. A kommunisták a döntés után tehát képviselik, védelmezik és végrehajtják a párt politikáját. Akik tudatosan szembeszállnak a párt irányvonalával, határozataival, azokkal szemben a türelemnek is megvan a határa, amelyen túl indokolt a szervezeti intézkedés.

Kedves elvtársak!

A párt feladatainak vizsgálatánál számba vettük a munka megjavításának azokat a lehetőségeit, amelyeket a pártszervezetek, valamint a kommunisták felkészültsége, gyakorlati tapasztalata biztosít. Felmértük a növekvő követelményeket is, figyelembe véve, hogy a szocializmus építése közben – ugyanúgy, mint a múltban – a jövőben is keletkezhetnek előre nem várt nehézségek. Az új társadalom létrehozása nem ellentmondás nélküli folyamat, és ezt mindenekelőtt a kommunistáknak kell világosan látniuk.

A párt erejét a szocialista eszme, a helyes politika, a magas fokú szervezettség és a néppel való szoros kapcsolat biztosítja. A pártszervezeteknek és a kommunistáknak rendelkezniük kell olyan adottságokkal, mint a meggyőzőkészség, következetesség, állhatatosság. Tudniuk kell, hogy a nehézségek átmenetiek, és az ügy, amelyet szolgálnak, nemcsak igaz, hanem legyőzhetetlen is.

Az új Szervezeti Szabályzat jelentős hozzájárulás lesz a párt tevékenységének megjavításához, történelmi hivatásának teljesítéséhez. A Központi Bizottság megbízásából javaslom: a kongresszus a Szervezeti Szabályzat tervezetét az ismertetett módosításokkal fogadja el.

Előadói beszéd az MSZMP IX. kongresszusán.

FEJLESSZÜK TOVÁBB A SZOCIALISTA DEMOKRATIZMUST!

1967 JANUÁR

Tisztelt országgyűlés!

Az előttünk fekvő 1967. évi állami költségvetés összhangban van gazdaságpolitikánk céljaival és a szocialista építőmunka idei feladataival. Ez jó és megnyugtató, mivel valamennyien átérezzük azt a felelősséget, amellyel országunk gazdájának, a dolgozó népnek tartozunk a pénzével való helyes, meggondolt és takarékos gazdálkodásért.

A helyes és gondos pénzügyi gazdálkodás gazdaságpolitikai céljaink valóra váltásának rendkívül fontos támasztéka. E célok minden tekintetben megfelelnek a magyar nép érdekeinek. Hiszen gazdaságpolitikánk célja: a termelőerők és a szocialista tulajdonviszonyok fejlesztése, a munkásosztály, a parasztság, az egész dolgozó nép élet- és munkakörülményeinek szüntelen javítása.

Pártunk, a Magyar Szocialista Munkáspárt reálpolitikát folytat. Ez a politika szüntelenül nyomon követi a fejlődő élet változásait. Olyan korszakban élünk és dolgozunk, amelynek bonyolult összefüggéseiből folyton új jelenségek és tendenciák nőnek ki. Pártunk a leghaladóbb tudomány: a marxizmus-leninizmus fénykörében állandóan kutatja, vizsgálja és elemzi ezeket a jelenségeket. Az ebből adódó tanulságok és következtetések adnak indítékot a párt kezdeményezéseire. Ezekben a kezdeményezésekben és általában a párt politikájának kidolgozásában egyedül csak a dolgozó nép érdeke köt bennünket. Ugyanez okból bátran változtatunk a munkamódszereken, ha a fejlődő, változó élet úgy kívánja. Ezt jelenti a reálpolitika.

A fejlődés követelményeinek és a lehetőségeknek mélyreható vizsgálata alapján jutott a párt arra az elhatározásra, hogy javasolja a gazdaságirányítási rendszer átfogó reformját. Ismeretes a tisztelt országgyűlés előtt, hogy milyen kiterjedt és alapos elemző munka előzte meg a reform kidolgozását. A párt legjobb közgazdászaink és szakembereink sokaságára támaszkodott, akik valóban tudásuk és tapasztalatuk legjavával mozdították elő, hogy a gazdaságirányítás reformja minden vonatkozás-

ban megfeleljen szükségleteinknek és lehetőségeinknek, nagy lépéssel vigye előre fejlődésünket. A reform legfőbb célja, hogy erősítse szocialista rendszerünket és meggyorsítsa a szocialista társadalom teljes felépítését, hogy továbbfejlessze a szocialista tulajdonviszonyokat és a termelő-erőket. Az is fontos cél, hogy növekedjék vállalataink önállósága, megjavuljon tevékenységük, s országunk gazdasága az eddiginél jobban álljon helyt a nemzetközi munkamegosztásban. A reform révén el akarjuk érni, hogy emelkedjen az életszínvonal, hatékonyabban érvényesüljön a szocialista bérezés elve. Szeretnénk elérni, hogy a társadalom számára többet és jobbat nyújtó egyének és kollektívák a megtermelt javakból is többet kapjanak.

Ez az év a reform gondos előkészítésének időszaka. Ez bizonyos vonatkozásokban már a most tárgyalt költségvetésben is tükröződik, hiszen egyes előkészítő intézkedések már az idén életbe lépnek.

Timár elvtárs expozéjában rámutatott – nem szó szerint, de értelem-szerűen, noha nem ezekkel a szavakkal – például arra, hogy a vállalatok tulajdonképpen már 1967-ben, sokkal inkább mint eddig, saját felelősségükre és kockázatukra eszközlik a beruházásokat, ennek minden előnyével és esetleg – ha nem volt eléggé megfontolt a beruházás – hátrányaival együtt. Ezért is, másért is fontos, hogy a vállalatok idejekorán megismerjék az új gazdasági mechanizmusból adódó feladatokat, a követelményeket és a lehetőségeket, hogy a reform bevezetésének napjától kezdve élni tudjanak ezekkel.

A gazdaságirányítás reformjának időszerűségéről és szükségességéről az érdekeltek nagy többsége meg van győződve. Amikor a párt ezt a kérdést felvetette, voltak, akik arra gondoltak, hogy irányváltásról van szó, hogy a párt a korábbtól eltérő útirányt választott a népgazdaság problémáinak megoldására. Azóta már világossá vált, hogy nem erről van szó. A párt e nagy horderejű kezdeményezésének értelme az, hogy a szocializmust építő munka módszereit a való élet követelményeinek színvonalára emeljük. Ez a feltétele annak, hogy kiaknázzuk a fejlődés során kivívott nagyobb lehetőségeinket, és ezzel meggyorsítsuk haladásunkat.

A reform intézkedéseit átgondolva, sokan azt mondják: ezek helyes, ésszerű és magától értetődő lépések. Vajon miért nem így dolgoztunk már régebben is? Azért, mert az új gazdasági mechanizmustól csak komplex mivoltában várhatjuk a fejlődés ütemének általános meggyorsulását, viszont a reform átfogó bevezetésének korábban nem voltak meg a feltételei. Most, amikor ezek a feltételek megvannak, bevezetjük a reformot.

Hazánk a második világháború után terhes örökséget kapott. Mond-

hatná valaki: minderről minek beszélni, az már régen volt, s az már senkit sem győz meg a ma gondjairól. Mégis, egy bizonyos összefüggés miatt érdemes megemlíteni ezt.

Magyarország az ipari fejlődésben elmaradt agrárország volt. E falak között is heves viták folytak arról, hány esztendeig fog tartani a háborús károk helyreállítása, az újjáépítés. Az ország újjáépítése, az ipar nagyarányú fejlesztése, majd a mezőgazdasági termelés fellendítése, a szövetkezeti gazdálkodás megszilárdítása csak szigorúan centralizált vezetéssel volt megvalósítható. A korábbi munka értékelésének ez fontos történeti eleme.

A gazdasági munkában 1957 óta fokozatosan több nagy jelentőségű változást vezettünk be. Eltöröltük a begyűjtést, áttértünk a felvásárlásra, a szerződéskötések rendszerére. Tökéletesítettük tervgazdálkodásunkat. Mindez lehetővé tette, hogy 1966-ban átfogó reformtervezetet dolgozzunk ki és fogadjunk el.

Mindez összefüggéseiben komplex módon átfogja egész népgazdasági irányítási rendszerünket. Az életben, tisztelt országgyűlés, nemcsak azt fenyegeti kudarccal, aki elkésik, hanem azt is, aki elsieti a dolgokat, és nem találja el az alkalmas időt. A feltételek alapos vizsgálata, a tennivalók elmélyült megfontolása, a megfelelő időpont kiválasztása a gazdaságirányítási reform sikerének biztosítékai közé tartozik.

A reálpolitika éppen azt jelenti, hogy az összes jelenségek és tendenciák elemzésének eredményeként a párt a megfelelő időben kezdeményez.

Más összefüggésekben is találkozunk némelykor ezzel a visszakérdéssel, amikor a párt kezdeményező lépéseit egyébként helyeslő emberek megjegyzik: ezt már régebben is megtehettük volna. Van, aki például ezt mondja: helyes és bölcs dolog, ahogyan ma a szocialista nemzeti egység kérdését felvetjük és ezt az egységet kovácsoljuk, már régen megtehettük volna. De ez a dolog sem így áll. A párt lényegében évtizedek óta a nemzeti összefogás kikovácsolásán dolgozik. Ennek a munkának különböző fázisai voltak a történelmi folyamatban. A nemzeti egység mindenkor tartalmát és fokát azonban az határozza meg, hogy az adott időben hol tartott fejlődésében a társadalom. Valamennyien látjuk és tapasztaljuk, hogy ma azok az emberek is készek beilleszkedni a szocialista nemzeti egységfrontba, akik – mondjuk – 6–8 évvel ezelőtt még távol tartották magukat a közös erőfeszítésektől. Amiért akkor még nem dolgoztak tudatosan, ma hajlandók dolgozni érte. Ez a realitás ad tartalmat a szocialista nemzeti egységnek úgy, ahogyan az ma felvetődik.

Hasonló a helyzet a szocialista demokratizmus fejlesztésével, az ezzel kapcsolatos mai igényekkel és teendőkkel is. Egyesek bár lelkesen üdvöz-

lik a párt ilyen irányú munkáját és törekvéseit, megjegyzik, hogy már előbbre tartanánk, ha ezt régebben is így csináltuk volna. Itt azonban megint csak arról van szó, ami a réalpolitika alfája és omegája: mindent a maga idejében. De mindenekelőtt szembe kell szállni azzal a tévedéssel, mintha mi most vetnénk meg a szocialista demokrácia alapjait. Ez nem így van. Nálunk eddig is demokrácia volt, a szocializmust építő nép demokráciája. Mindaz, amit építettünk és elvégeztünk, a népet szolgálta, a nép javára történt. Ezt a kérdést ez dönti el. Az elért fejlődés magával hozta, hogy eljött az ideje a szocialista demokratizmus továbbfejlesztésének. A párt az egész dolgozó néppel együtt keresi ennek újabb formáit és módozatait, és sok mindent kezdeményez ennek érdekében. Ezzel a törekvéssel kapcsolatban sok minden érlelődik. Ezek között az a gondolat is, hogyan növekedhetne az országgyűlés szerepe, hogyan fejlődhetne az országgyűlési képviselők munkája.

Ha az országgyűlés négyesztendei tevékenységét áttekintjük, megállapíthatjuk, hogy jó munkát végzett és jelentős szerepet töltött be e fontos időszak feladatainak megoldásában. Több új és nagy jelentőségű törvényt alkotott, mint például az építési törvény vagy a választójogi törvény. Elfogadta a harmadik ötéves tervet. Valamennyien tudjuk és nagyra értékeljük, hogy a képviselő elvtársak aktív módon és sokoldalúan bekapcsolódtak választókerületük feladatainak megoldásába. Példás volt a megyei képviselőcsoportok tevékenysége. A különböző törvényjavaslatok előkészítésében és vitájában sok-sok képviselőtársunk gyakorolt előnyös befolyást a kormány munkájára, érdemes volt figyelni szavukra, javaslataikra, elgondolásaikra.

Az országgyűlés által megalkotott új választójogi törvény alapján márciusban új választásokat tartunk. Fontos alkalom ez arra is, hogy elgondolkodjunk: hogyan fejleszthetnénk tovább az országgyűlés szerepét és munkáját? Úgy gondoljuk, nagyobb hangsúlyt kell kapnia az országgyűlés és a kormány viszonyában a kormány függőségének, beszámolási kötelezettségének.

Az országgyűlési képviselők magukkal hozzák ebbe a terembe a dolgozó emberek tapasztalatait, véleményét. Ezt fejezik ki a képviselők, amikor hozzájárulnak a törvényjavaslatok minél jobb kimunkálásához, vagy amikor elbírálják a kormányzati szervek tevékenységét. Úgy véljük, mennél teljesebben fejeződnek ki ezek a tapasztalatok és vélemények az országgyűlés vitáiban, annál jobban érvényesülnek a társadalmi érdekek.

Itt van például a most tárgyalt költségvetés. Ebben a törvényjavaslatban ugyan látható bizonyos előrehaladás e tekintetben; van tartalék és bizonyos összeg – mintegy 50 millió forint –, amelynek hova fordításáról

vita folyt a bizottságokban és dönthet az országgyűlés. Ugyanakkor a költségvetésnek még mindig csak igen csekély az olyan tartaléka, amelynek felhasználásáról itt, az országgyűlésben alapos vita útján dönthetnénk. Ugyanilyen jó és hasznos befolyást érvényesíthetne az országgyűlés, amikor hosszabb távú terveink felől határoz. Az országgyűlés révén teljesebben érvényesülne az egész nép tapasztalata, az osztársadalmi érdek.

A közélet különböző fórumain a termelőmunkában dolgozó emberek nemegyszer olyan jelenségekre hívják fel a figyelmünket, melyek idegenek a mi céljainktól. Olyan jelenségekre, amelyek a helyes politika és a célszerű elgondolások gyakorlati végrehajtása közben bukkannak elő, mert elgondolásainkat nem helyesen értelmezték vagy éppenséggel eltorzították. Ezeket a jelenségeket „fentről” nem mindig lehet idejében észrevenni. A vezetésnek átfogóan kell vizsgálnia az életet, a fejlődést, mert különben döntései és intézkedései nem lehetnek általános érvényűek. De ahhoz, hogy általános érvényűek és hatékonyak legyenek, feltétlenül szükség van az olyan jelzésekre, melyek a gyakran bonyolult és ellentmondásos fejlődés tényeiről, hogy úgy mondjam, az élet távol eső sarkai-ból is hírt adnak. Ahhoz, hogy az átfogó elhatározások helyesek és előremozdító erejűek legyenek, az ilyen jelzéseknek is be kell kerülniük a vezetés látómezejébe. A párt véleménye szerint az országgyűlés munkáját ezen a síkon is tovább szükséges fejlesztenünk, hogy még inkább fórumává legyen a dolgozó nép tapasztalatai közkinccsé tételének.

Ezekkel a kérdésekkel összefüggésben említtem meg a képviselői munka jobb megbecsülésének fontosságát is. A tisztelt országgyűlés tagjai tapasztalatból tudják, hogy a képviselőket a dolgozó emberek nagy megbecsülése, tisztelete övezi, az országgyűlési képviselők nagy tekintélynek örven-denek választóik körében, akik bizalommal fordulnak hozzájuk és támogatják őket. De amikor a képviselő a dolgozók ügyes bajos dolgait intézi, ezért vagy más közérdekű ügyekben felkeresi a különböző hivatalokat és hatósági szerveket, nem mindig talál kellő megértésre. Némelyik szerv és hivatal alkalmazottai úgy járnak el, mintha nem tudnák, kit és mit képvisel az országgyűlés tagja, kinek a nevében és kinek a megbízásából tért be hozzájuk. Mintha ezek a tisztviselők elfelejtenék, hogy a képviselők szava: a gazda szava, a választó tömegek, a nép szava. Nemegyszer azt tapasztalhatjuk, hogy a közérdekből eljáró képviselő nem kap megfelelő választ, ezt a fellépését egyes tisztviselők éppen úgy kezelik, mint egyet a sok közül. Máskor olyan ügyekkel, amelyekkel a miniszternek személyesen kellene foglalkoznia, szerény beosztású és hatáskörű előadók bíbelődnek. Ez így nincs rendjén. Az ügyek, amelyeket az országgyűlési

képviselők a kormányzati szervek elé tárnak, nem akadhatnak el az előadóknál, és ha valamely ügy olyan természetű, a miniszter köteles foglalkozni vele. Az országgyűlési képviselő politikai személyiség, és ennek minden vonatkozásban érvényesülnie kell.

A most lezáruló négyéves időszakban a magyar országgyűlés több alkalommal, nyilatkozat formájában is állást foglalt az időszerű, nagy jelentőségű nemzetközi kérdésekben, és ezek az ország határain túl is igen tág körben váltottak ki visszhangot. Mi a nemzetközi problémákkal kapcsolatos állásfoglalásaink vezérlő gondolata? Mindenekelőtt az a törekvésünk, hogy hozzájáruljunk nagyszabású szocialista építőmunkánk külső, nemzetközi feltételeinek biztosításához.

Szocialista építőmunkánk legfontosabb nemzetközi feltétele teljesül azzal, hogy hazánk, a Magyar Népköztársaság a többi szocialista országgal együtt szoros szövetségben él. Különösen jelentős az az elvtársi, baráti viszony, amely a Szovjetunióval összeköt bennünket. Politikai, gazdasági, katonai, kulturális kapcsolataink szüntelen fejlesztése egész munkánknak továbbra is fontos alkotórésze.

A mai nemzetközi helyzetnek vannak olyan elemei, amelyek vagy távlataiban, vagy közvetlenül veszélyeztetik a békét. Közvetlen és súlyos veszélyt jelent az Egyesült Államok véres, agresszív háborúja a vietnami nép ellen. Nincs a világnak olyan szöglete, ahol ne ítélnek el az Egyesült Államok imperialista köreit ezért a durva beavatkozásáért a vietnami nép belügyeibe, és azért a vandál népiirtásért, amit az amerikai hadsereg ott napról napra elkövet.

Meg vagyunk győződve arról, hogy a tiltakozás növekvő ereje és aradata, a világ közvéleményének nyomása végül is nem marad hatástalan.

A magyar nép és kormánya, és azt hiszem, határozottan kijelenthetem: a magyar országgyűlés is újból és mélységesen elítéli ezt az agressziót. A vietnami nép ügye igazságos ügy, és mi teljes mértékben a vietnami nép mellett vagyunk. Erőnkhez képest minden tőlünk telhetőt megteszünk, hogy segítsük a vietnami nép harcát, és enyhítsük azokat a mérhetetlen szenvedéseket, amelyeket az amerikai imperialisták okoznak.

A világ valamennyi népével együtt követeljük, hogy az Egyesült Államok kormánya vessen véget a vietnami háborúnak, amely a világ-békét veszélyezteti.

A magyar nép ezekben az években történelmének legszebb és legígérete-sebb feladatán dolgozik: a szocializmus teljes felépítésén. Ezért kellő figyelemmel tekintünk a nemzetközi helyzet valamennyi nyugtalanító elemére, amelyek a békére és az európai biztonságra nézve veszélyeknek forrásai. A magyar nép és kormánya – a többi szocialista országgal

összhangban – békés és termékeny kapcsolatokra törekszik az európai nem szocialista országokkal is. Az ilyen együttműködést ösztönzik a mai Európában kialakult valóságos viszonyok, közöttük a két Németország léte. A Német Szövetségi Köztársaság kormányának politikáját – amely nem hajlandó tudomásul venni ezt a történelmi tényt – nem tartjuk ésszerűnek, és az európai biztonság megszilárdításának irányába ható politikának. A leghatározottabban ellenezzük a nyugatnémet revansizmust, a jelenlegi országhatárok megváltoztatását óhajtó törekvéseket, a Német Demokratikus Köztársaság létének figyelmen kívül hagyását, és a nyugatnémet fegyverkezést, különösen az atomfegyverek birtoklásának szándékát. Viszont szívesen fejlesztenénk tovább a már meglevő, kölcsönös előnyök biztosításán nyugvó kapcsolatainkat – beleértve az államközi kapcsolatok rendezését – a Német Szövetségi Köztársasággal is a békés egymás mellett élés elvének következetes érvényesítése alapján.

A magyar kormány diplomáciai úton is azon fáradozik, hogy hozzájáruljon az európai biztonság megszilárdításához, új típusú kapcsolatok kifejlesztéséhez a különböző társadalmi rendszerű országok között. Ez megfelel népünk érdekeinek, összhangban van belső építőmunkánkkal. Az európai biztonság számunkra konkrétan azt jelenti, hogy itthon nyugodtan és sikeresen akarunk dolgozni, és munkánk eredményeit biztonságban akarjuk tudni.

Tisztelt országgyűlés!

Az 1967-es év nagy feladatokat tartogat mindannyiunk számára, és rendkívül fontos lépcsőfokot alkot a magyar nép felfelé vivő útján. Az 1967. évi terv: harmadik ötéves tervünk időarányos része. A költségvetés biztosítja a terv megvalósításának pénzügyi feltételeit. Idei állami költségvetésünk, meggyőződésem szerint, jól fogja szolgálni és elősegíteni ezt a nagy munkát. Ezért az 1967. évi költségvetést a magam részéről elfogadom, és a Magyar Szocialista Munkáspárt nevében elfogadásra ajánlom.

Felszólalás az országgyűlés ülészakán.

A NAGY OKTÓBERI SZOCIALISTA FORRADALOM

50. ÉVFORDULÓJA ÉS A PÁRT

1967 NOVEMBER

A haladó emberiség a Nagy Októberi Szocialista Forradalom fél évszázados történetét ünnepelve számba veszi a győzelmes út valamennyi fontos tényezőjét. Ezek közül egyik legalapvetőbb a kommunista párt vezető, irányító szerepe. A Lenin alapította kommunista párt volt a Nagy Októberi Szocialista Forradalom ihletője, irányítója és szervezője. E párt vezetésével valósult meg a világ első győztes szocialista forradalma, a szovjethatalom, és épült fel a szocialista társadalmi rendszer a Szovjet-unióban.

E pártnak példájára alakultak meg az Októberi Forradalom győzelme után szerte a világon az új típusú forradalmi és munkáspártok, amelyek különböző történelmi, gazdasági és társadalmi feltételek között vezetik a munkásosztály és a dolgozó nép harcát. A kommunista pártok ereje és befolyása az elmúlt öt évtized alatt mérhetetlenül megnőtt. Ma már szinte nincsen olyan ország, ahol ne létezne kommunista párt. Földünkön közel 50 millió kommunista él és harcol az egyetemes társadalmi haladáért, a szocializmusért, az emberiség békéjéért.

*

A munkásosztálynak és pártjának történelmi szerepét már Marx és Engels meghatározták. Tanításaikra támaszkodva Lenin megteremtette a bolsevik pártot, a munkásosztály élcsapatát, amely vezetve a néptömegeket, győzelmes harcban kiragadta a hatalmat a burzsoázia, az elnyomó osztályok kezéből.

A történelem igazolta Lenint és a bolsevikokat. Igazolta politikai bátorságukat, céltudatos erőfeszítéseiket, ideológiai és szervező munkájukat, amit lényegében a századfordulótól hosszú éveken át a párt megteremtéséért és fejlesztéséért folytattak.

Mi tette ezt a pártot alkalmassá e nagy történelmi feladat betöltésére? Általános megfogalmazásban úgy is felelhetünk, hogy új típusú, a mun-

kásosztály forradalmi élcsapatát képező párt volt. Szakított a II. Internacionálé dogmatikus opportunizmusával, a revizionizmussal, leleplezte a szociáldemokrata pártok nagy többségének az első világháborúban tanúsított, a burzsoáziának behódoló, megalkuvó politikáját, és zászlajára a proletárdiktatúra jelszavát tűzte. A párt jellegében, felépítésében és harci módszereiben is tükrözte a korszak követelményeit. A marxizmus alkotó továbbfejlesztésével, az imperializmus és a proletárforradalom korszakában élenjáró forradalmi elméletet alkotott, amely tudományos alapokat nyújtott gyakorlati tevékenységéhez. A munkásosztály legöntudatosabb, legfegyelmetesebb és legáldozatkészebb tagjait tömörítette. A körülmények adta lehetőségek között következetesen érvényesítette a demokratikus centralizmus elvét, mint a párt szervezeti életének alaptörvényét. Soraiban biztosította az ideológiai, politikai és cselekvési egységet, a szigorú rendet, szervezettséget és fegyelmet. A pártot, mint a munkásosztály élcsapatát és szervezett csapatát, elszakíthatatlan szálak fűzték a munkásosztályhoz és a dolgozó tömegekhez. Mindennapi és távlati érdekeiknek legkövetkezetesebb képviselőjeként nap mint nap kivívta a tömegek bizalmát, támogatását.

Lenin már a századfordulón felismerte, hogy a kapitalizmus olyan szakaszába lépett, amikor a proletárforradalom közvetlenül napirendre kerül. Ebben a helyzetben pedig a régi típusú tömegpártok nem felelnek meg az osztályharc követelményeinek. Olyan pártra volt szükség, amely nem korlátozta tevékenységét kizárólag az agitációra és propagandára, különféle reformok kikényszerítésére, hanem vezetője és szervezője a társadalom forradalmi átalakulásáért, a munkásosztály hatalomra jutásáért folyó harcnak. A párt nem lehet a társadalmi folyamatok spontán szemlélője és passzív magyarázója. Tudatos, aktív irányító szerepet kell betöltenie, és a megfelelő történelmi pillanatban a fegyveres felkelés ihletője, szervezője és irányítója kell legyen.

Ma már történelmileg eldöntött és bebizonyosodott, hogy a szocialista forradalom győzelmében Oroszországban és más országokban, a lenini típusú párt vezető szerepe döntő tényező volt.

Oroszország proletariátusának a hatalom meghódításáért folytatott harcában legnagyobb fegyvere a kommunista párt volt. Ez a párt ismerte a társadalom mozgását, az erőviszonyok változásait. A jelenségeket tanulmányozva, a „forradalmi” frázisokat elvetve, illúziók nélkül a realitás talaján maradt. A következetes valóságsszemlélet tette lehetővé a politikai harcban és erőviszonyokban bekövetkezett változások gyors felismerését és megfelelő következtetések levonását a harc taktikájára, formáira és módszereire. A lenini párt soha nem vált rabjává saját jelszavainak,

taktikai elképzeléseinek, amikor az élet, a forradalmi mozgalom hulláma túlhaladt felettük. A politikai realitás óvta meg a felelőtlen kalandoktól és a politikai bátorság tette lehetővé, hogy ne térjen ki az ütközet elől, ha megteremtődnek a győzelem feltételei.

*

Az elmúlt ötven év tanulságai közé tartozik, hogy a kommunista párt nemcsak a proletárdiktatúra kivívásáért, de a hatalom megtartásáért, megszilárdításáért, a szocializmus építéséért folyó harcnak is vezetője, irányítója minden olyan országban, ahol szocializmus épül. A Szovjetunió történetéből, de a mi magunk példájából is tudjuk, hogy éppen ezért a munkáshatalom ellenségei valahányszor ellenforradalmi céljaikat megpróbálták keresztülvinni, a fő tüzet a kommunista párt ellen irányították. A „szovjethatalmat, de kommunisták nélkül” jelszó a kronstadti lázadás idején, vagy más történelmi körülmények között ugyan, a „szocializmus, de kommunisták nélkül” 1956-ban Magyarországon – egy töről fakadtak, ez is, az is ellenforradalmi jelszó. Az ellenség nem véletlenül irányítja a pártra a fő tüzet, a munkáshatalmat legfőbb erejétől, szervezettségének legfontosabb biztosítékától igyekszik először megfosztani, hogy a forradalmat megfojthassa. Nagyon jól tudják, hogy marxista-leninista párt nélkül nincs munkáshatalom. Az ellenség éberén figyeli, hol követünk el hibát a párt vezetésében, hol sértjük meg a pártépítés és vezetés lenini elvét. Nálunk Magyarországon 1956 előtt megsértettük Lenin tanításait. Az ellenforradalom előkészítését megkönnyítették a párt harci készségében, ideológiai és akcióegységében mutatkozó törések.

Az SZKP marxista-leninista párthoz méltóan betöltötte és betölti ma is a kommunista építés szakaszában vezető szerepét. A kommunista párt vezetésével a szovjet nép olyan nagy horderejű történelmi feladatot oldott meg, mint a belső és külső ellenség szétverése a polgárháború és az intervenció időszakában, a népgazdaság helyreállítása a húszas évek elején, a szocialista iparosítás, a mezőgazdaság kollektivizálása, a szocialista kultúrforradalom kibontakoztatása, a fasiszta hódítók feletti győzelem a Nagy Honvédő Háborúban, a háború utáni újjáépítés, a kommunizmus építésének széles körű kibontakoztatása, a tudomány és technika óriási fejlődése, a nép anyagi és kulturális színvonalának nagyarányú emelése, korszerű honvédelem megteremtése.

A munkáshatalom erősítésének és védelmének ügye a szocialista forradalom egész történelmi korszaka alatt a legfontosabb, minden mást maga alá rendelő feladat. A harc formája és hevessége e tekintetben is változik,

de a lényeg változatlan: amíg az imperializmus létezik, mindig kísérletezik az ellenforradalom exportjával. Ebben támaszra talál a belső kizsákmányoló osztályoknál, vagy azok maradványainál, az osztályellenség különböző csoportjainál. A hatalmon levő munkásosztálynak sohasem szabad lebecsülnie az osztályellenség és a nemzetközi imperializmus politikai szerepét a szocializmus elleni aknamunkában.

A szocializmus építése minden országban adottságaiktól és történelmi fejlődésüktől függően sajátosan valósul meg, de közös vonásuk, hogy az osztályharc belső és nemzetközi frontjain bizonyos pontokon elválaszthatatlanok. A szocializmus világfrontja és egyes országbeli fejlődése is mindenekelőtt ennek a közös harcnak van alárendelve.

A kommunista pártok minden ország nemzeti fejlődésének szerves részeként alakultak meg és kapcsolódtak bele a népük előtt álló történelmi feladatok megoldásáért vívott harcba. Születésüktől fogva a nemzeti érdekek következetes képviselői és védelmezői. De nemcsak nemzeti pártok, hanem azzal együtt és attól elválaszthatatlanul internacionalista pártok is. Az SZKP az Októberi Forradalom óta eltelt öt évtized alatt az internacionalizmus tekintetében is példát mutatott. Helyesen kapcsolja össze Oroszország népei nemzeti érdekeinek képviselését a nemzetközi proletariátus érdekeiért vívott harccal. Soha nem szűnt meg támogatni a haladásért, a szocializmusért vívott harcot, bárhol folyt is az a világ.

A munkáshatalom védelme, erősítése és a szocialista társadalom építése, termelőerőinek, társadalmi viszonyainak, kultúrájának fejlesztése egységes, egymást kölcsönösen feltételező feladat. A munkáshatalom erősítése a szocializmus építésének legfontosabb politikai feltétele, a szocialista gazdaság és kultúra fejlődése pedig a proletárdiktatúra alapjait erősíti. A szocialista építés tapasztalatai a Szovjetunióban és másutt is minden kétséget kizáróan bizonyítják, hogy a párt vezető szerepe a forradalmi fejlődés e szakaszában is történelmi szükségszerűség. A párt a társadalmi fejlődés törvényszerűségeinek birtokában tudományos megalapozottsággal és előrelátással határozta meg a fejlődés során levő feladatait. Mint a szocialista tudatosság legkövetkezetesebb képviselője biztosítja a különféle érdekek összhangját, az általános, osztálytársadalmi érdekek elsőbbsége alapján. A kommunista párt tömegbefolyása, a dolgozók széles rétegeivel való szoros kapcsolata lehetővé teszi, hogy a szocialista tudatosság hassa át és növelje a társadalmi aktivitást.

*

A magyar munkásmozgalom alkotóan merített és merít a Szovjetunió Kommunista Pártja azon tapasztalataiból is, amelyek a pártra vonatkoznak. A Magyar Szocialista Munkáspárt a nemzetközi és saját tapasztalatait is figyelembe véve erősíti politikai vezető szerepét a társadalmi élet minden területén. Az osztályharc általános nemzetközi követelményeiből és a konkrét hazai viszonyokból kiindulva határozzuk meg a társadalmi fejlődés valamennyi soron levő feladatát. Pártunk szervezetein, tagságán és tömegbefolyásán keresztül rendelkezik azzal a politikai súllyal és tekintéllyel, ami biztosítja politikájának, határozatainak érvényesülését az állami, gazdasági és kulturális élet minden területén.

A párt vezetésével népünk történelmi jelentőségű vívmányokat ért el a szocializmus építésében. Felszámoltuk a kizsákmányoló osztályokat, leraktuk hazánkban a szocializmus alapjait, és megteremtettük az egész népre kiterjedő érdekazonosság feltételeit. Kedvező alapok jöttek létre a szocialista ideológia további térhódításához, a szocialista nemzeti egység kialakításához.

Társadalmi fejlődésünket ma az határozza meg, hogy a szocializmus teljes felépítésén dolgozunk. A társadalmi érdekazonosság, mint alapvető tényező mellett és ezen belül léteznek még lényeges objektív különbségek és eltérő, sajátos érdekek a társadalom különböző osztályai és rétegei között. Ennélfogva a szocialista tudatosság színvonalában is még jelentős különbségek vannak.

Társadalmi viszonyaink e sajátosságaiból következik, hogy egyre jelentősebbek és meghatározóak azok az erők, amelyek vallják a párt vezető szerepét és megvalósítják politikáját, de léteznek és hatnak még ezzel szembenálló tendenciák is. A párt vezető szerepe harcban valósul meg, amit a szocialista tudatosság fejlesztésével az össznépi érdekek érvényesítéséért folytatunk.

A szocializmus fejlődése – a dialektika törvényei szerint – ellentmondások leküzdése útján valósul meg. Amíg osztályok vannak, addig ezek nagyrészt osztályjellegűek és politikai természetűek. Eredményes megoldásuk közvetlenül vagy közvetve a munkáshatalmat erősíti, elodázásuk, kiéleződésük pedig gyengíti azt. A pártirányítás és vezetés fejlesztése azt is jelenti, hogy a párt rendszeresen feltárja a fejlődés által felvetett ellentmondásokat, és kidolgozza, megszervezi a megoldásuk módját. A történelmi fejlődés mostani szakaszában társadalmunk egysége szempontjából a két alapvető osztály, a munkásosztály és a parasztság szövetségének, rendszerünk politikai alapjának erősítése a legfontosabb feladat. Ugyanakkor egy pillanatra sem feledkezünk meg többi szövetségesünkről. A párt IX. kongresszusa olyan politikát hirdetett meg, amely biztosítja

a két osztály és más társadalmi csoportok viszonyának zavartalanságát, testvéri barátságát.

Szocialista fejlődésünk útjában legfőbb akadály a nemzetközi imperia-
lizmus. Rendszerünk külső ellenségei elleni a harcot pártunk úgy irányítja,
hogy összhangban legyen a szocializmus világfrontjának érdekeivel és a
népek antiimperialista küzdelmével.

Fejlődésünk belső ellentmondásainak egy része kétségtelenül abból az
elmaradottságból fakad, amelyet még a kapitalizmus hagyott ránk
örökül. Másokat a szocializmus sikeres építésének követelményei tűznek
napirendre. Ennek megfelelően határozza meg a IX. kongresszus a párt
vezető szerepének továbbfejlesztésére vonatkozó koncepcióját.

Pártunk, felismerve gazdasági fejlődésünk követelményeit, idejében
kezdemenyezte, kidolgozta a gazdaságirányítás új rendszerét, és vezető
szerepet tölt be megvalósításában. A gazdasági reform nagy lendületet
ad társadalmi, gazdasági fejlődésünknek, hatékonyabbá teszi a szocialista
viszonyokban rejlő erőforrások kiaknázását. Az új gazdasági mechaniz-
mus viszonyai között következetesebben érvényesülnek a szocializmus
gazdasági törvényei, de az új gazdasági mechanizmus sem old meg egyik
napról a másra minden problémát. A termelőerők fejlettségének törté-
nelmileg kialakult színvonala ugyanis meghatározó jelentőségű. Olyan
objektív adottság, amelyet nem lehet figyelmen kívül hagyni. Iparunk
termelése a munkáshatalom éveit alatti a háború előttihez viszonyítva hat-
szorosára emelkedett. Évről évre többet ad népünknek szocialista mező-
gazdaságunk. A gazdasági fejlődés lehetőségeit az új gazdasági mechaniz-
mus viszonyai között is illúziók nélkül kell tekintenünk. Az ipar, a mező-
gazdaság további korszerűsítése – amely a mai kor tudományos és tech-
nikai színvonalának felel meg, és a termékek nagy bőségét biztosítja –
viszonylag hosszantartó folyamat. Pártunk tudományosan megalapozott,
a valóságos viszonyokat messzemenően figyelembe vevő reálpolitikát
folytat. Tisztában van azzal, hogy a tulajdonviszonyok megváltozása
még nem testesíti meg a felépült szocializmust. A gazdasági mechaniz-
mus automatikusan semmit sem old meg, a reform jó megvalósításáért
harcolni kell. Ezt a harcot is a pártnak kell vezetnie, és mindenkivel meg-
értetnie, hogy az előrehaladás legfőbb alapja továbbra is a szorgalmas
munka.

A gazdasági reformhoz hasonlóan szükség van társadalmunk politikai
életének, intézményeinek továbbfejlesztésére is. Ezenfelül különös figyel-
met szentelünk a szocialista állam tevékenységére, a párt és a szocialista
állam közötti viszony mai követelményeinek megfelelő továbbfejlesztésé-

re. Ez hasonlító körütekintést, alapos felmérő és elemző munkát igényel, mint a gazdaságirányítási rendszer reformja.

Az SZKP, a kommunista pártok és ezen belül a mi pártunk tapasztalatai is arra utalnak, hogy a párt vezető szerepe nem azonos a részletekbe menő, az állami, a gazdasági szervek munkájába való operatív beavatkozással. A párt vezető szerepének eszméje összeférhetetlen azzal a felfogással is, amely csupán a „társadalmi önvizsgálódásra”, az agitációra és propagandára kívánja korlátozni tevékenységét. A párt, mint az össztársadalmi érdekek legkövetkezetesebb képviselője, mint legfőbb politikai erő, nem mondhat le arról, hogy meghatározza a társadalmi folyamatok alapvető irányát, mérlegelje a különböző társadalmi tevékenység politikai összefüggéseit, befolyásolja a kedvező és kedvezőtlen politikai tendenciákat, összehangolja, koordinálja és főleg ellenőrizzé a különféle állami és társadalmi szervek munkáját, biztosítsa határozatai végrehajtásának politikai, személyi feltételeit, következetesen érvényesítse minden területen a káderek és a szervek felelősségét.

A vezető szerep érvényesítésének ilyen követelményei nem csökkentik, ellenkezőleg, növelik a párt elméleti, propagandamunkájának, agitációs szervező tevékenységének jelentőségét, mint a pártirányítás elve érvényesítésének fontos feltételét.

Pártunk ennek szellemében végzi munkáját, és a pártszervezetek minden szintjén ilyen munkastílust igyekszik meghonosítani. Most, amikor az új gazdasági mechanizmus nagyobb önállóságot, a sajátos érdekek fokozottabb érvényesülési lehetőségét biztosítja, minden téren növekszik a pártszervezetek felelőssége. Magasabbak a politikai követelmények pártszervezeteinkkel szemben a pártmunka stílusában, módszereiben és a pártélet aktivitásának fejlesztésében is. A párt belső rendjének, szerveztségének, a lenini normák következetes érvényesülésének ilyen szempontból is döntő jelentősége van. Ennek feltétele ismert: érvényesüljön a pártéletben a demokratikus centralizmus. Ez széles körű szabad vitát, a véleménynyilvánítás köteleességét jelenti az elhatározások előtt – egységes, fegyelmezett, egyértelmű végrehajtást a határozat megszületése után.

*

A pártról szóló lenini tanítások alapelvei nemzetközi érvényűek. Az MSZMP ebből a megfontolásból kiindulva fordít nagy figyelmet olyan alapvető kérdésekre, mint: a párt és a munkásosztály viszonya, az elmélet és a gyakorlat szoros kapcsolata, a szocialista tudatosság színvonalának emelése, a társadalmi gyakorlat tapasztalatainak elméleti általánosítása,

a párt és a szocialista állam viszonya, a párt és a tömegek szoros kapcsolata.

A kommunista párt századunk nagy társadalmi, történelmi fordulatait vezető erő, maga is élő emberek alkotta szervezet. Eredményesen vezeti a munkásosztály, a népek harcát e bonyolult korban. Sikerrel küzdött le a harcok során jelentkező akadályokat: a burzsoázia nyomását, a különféle elhajlásokat. Az SZKP XX. kongresszusa elvi következetességgel ítélte el és számolta fel a párttól idegen személyi kultuszt, mint ami ellentétes a marxizmus-leninizmussal, és nagy károkat okozott a szocializmus, a kommunizmus ügyének. Az SZKP elvi szilárdsága és bátorsága nagy szolgálatot tett a nemzetközi kommunista mozgalomnak, megerősítette a népek bizalmát a kommunizmus ügye iránt.

A Szovjetunió 50 esztendeje és a Szovjetunió Kommunista Pártjának története az internacionalizmus ragyogó példája is. Ez nemcsak a szolidaritásban, a harc élvonalában való helytállásban és áldozatvállalásban nyilvánul meg, hanem a történelmi tapasztalatok nemzetközi érvényében is. Pártunk határozott álláspontja, hogy az internacionalizmusnak ma is próbaköve a Szovjetunióhoz való viszony. Minden párt szabad elhatározása alapján, alkotó módon meríthet az SZKP tapasztalataiból. A magyar kommunisták most a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 50. évfordulóját azzal is ünneplik, hogy számba veszik és még hatásosabban érvényesítik tanulságait. Ünneplésünk, a régi dicsőséges harcok emlékének felelevenítése nem pusztá emlékezés. Ez az évforduló ismét alkalom arra, hogy a történelmi múlt tanulságait is alkotóan felhasználva választ adjunk a szocialista forradalom mai kérdéseire, és eredményesen, marxista módon oldjuk meg mai feladatainkat.

Cikk a „Pártélet”-ben.

KÖZKINCSÜNK: A KOLLEKTÍV TAPASZTALAT

1968 MÁRCIUS

A munkásosztály forradalmi stratégiájáról és taktikájáról szóló marxista-leninista tanítás a kor tudományos vizsgálatából, elemzéséből és a nemzetközi munkásmozgalom tapasztalatainak általánosításából született. A marxizmus klasszikusai természetesen nem oldhatták meg egyszer s mindenkorra az elméleti kérdéseket, és nem tudtak az élet minden kérdésére választ adni. Minden földrész, minden ország marxistáinak le kell vonniuk a szükséges következtetéseket saját koruk új tapasztalatainak elemzéséből.

A munkásosztály akkor teljesítheti történelmi küldetését – mind nemzeti, mind nemzetközi értelemben –, ha objektív módon számba veszi az adott társadalom fejlődési fokát és a társadalomnak más társadalmakhoz való kölcsönös viszonyát, ha minden osztályt és minden országot dinamikus állapotban, a múlt, a jelen és a jövő szempontjából, vagyis mozgásában vizsgál.

Pártunk, a Magyar Szocialista Munkáspárt, értelmezésünk szerint a magyar munkásosztály történelmi küldetésének valóra váltása érdekében végzett irányító tevékenységéért elsősorban munkásosztályunknak, népünknek tartozik számadással. Ugyanakkor hasonló teljességgel kell politikájában, tevékenységében figyelembe vennie a munkásosztály nemzetközi érdekeit, a többi testvérpárt véleményét. Ez nemcsak kötelességünk, hanem egyben politikánk helyességének a nemzetközi tapasztalat útján való ellenőrzését is jelenti. Felelőségünk, feladatunk tehát kettős: hazai és nemzetközi. Nem lehet jól megoldani az előbbit, ha ez az utóbbi rovására történik, és fordítva. E kettősség a hazafiság és az internacionalizmus dialektikus egységét alkotja.

Elméletben ez világos. A gyakorlat mezejére lépve rögtön felmerül a kérdés: hogyan tudjuk számba venni, értékelni és felhasználni mindezt a céljaink elérését biztosítani hivatott gyakorlati lépéseink kidolgozásában és megtételekor? A következtetésünk egy: az, hogy a dialektikus egység gyakorlati megvalósítása törvényszerűen feltételezi a testvérpártok közötti

széles körű, változatos, őszinte tapasztalat- és véleménycsere szükségességét.

Magától értetődik, hogy minden párt a saját tevékenysége során tanulja meg az osztályharc különböző és bonyolult viszonyai között a marxista elmélet alkalmazását, politikájának kialakítását. Az önálló, sokéves tapasztalatot semmi más nem helyettesítheti; ez a legjobb tanítómester a párt és a munkásosztály számára. Ugyanakkor az a meggyőződésünk, hogy bármilyen hosszú és tapasztalatokban gazdag múltra tekint is vissza egy munkáspárt, nem nélkülözheti más pártok tevékenységének tapasztalatait sem.

Más pártok gyakorlatának tanulmányozása nem ellentétes az adott párt önállóságával. Minden párt maga dönti el, hogy mit tart helyesnek és célszerűnek a maga számára, hogy felhasználhatónak tartja-e vagy sem azt, amit mások már kipróbáltak és sikeresen alkalmaztak. A tapasztalatcsere – amint erre Lenin nyomatékosan figyelmeztetett – nem azonos a másolással, nem jelentheti az egyik országban alkalmazott megoldások egyszerű átültetését más országok eltérő viszonyai közé. Egyébként elmondhatjuk: megtanultuk, milyen káros a gépies alkalmazás. Ez a veszély ma alárendelt szerepet játszik.

A népek felszabadulásáért küzdő, a dolgozók hatalmáért harcoló forradalmi pártok természetesen különös figyelmet fordítottak és fordítanak az olyan pártok harci tapasztalatainak megismerésére, amelyek győzelemre vezették országuk dolgozó népét. Természetes, hogy e tekintetben a Szovjetunió Kommunista Pártjának harci tapasztalataira összpontosult a fő figyelem, hiszen ez a párt vezette elsőnek diadalra a szocialista forradalmat, s vezette országát, a hatalmas Szovjetuniót a szocialista építés útjára. A szocialista világrendszer megszületésével a szocialista útra lépett többi ország pártja és népe is nagy érdeklődéssel fordult a felépült szocializmus országának a társadalomépítő munkában szerzett tapasztalatai felé, hogy ezekből tanulságokat vonjanak le saját országuk fejlődése számára. Ismeretes, hogy ez a tanulságlevonás nem mindig volt megfelelő: nemegyszer mechanikus másolás helyettesítette a tapasztalatok alkotó felhasználását. 1956 előtt mi is követtünk el ilyen hibákat. Ez azonban nem kisebbíti a szovjet tapasztalatok megismerésének rendkívül nagy jelentőségét.

Pártunk nagy árat fizetett a marxizmus–leninizmus szellemétől való elhajlásért. A dogmatizmus és a szektásság eluralkodása, a törvénysértések, majd a revizionizmus árulása a proletárdiktatúra meggyengüléséhez, s a burzsoázia restaurációs kísérlete nyomán az osztály-összeütközések legélesebb formájához: fegyveres ellenforradalmi lázadáshoz vezettek.

Pártunknak volt ereje ahhoz, hogy a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom, s elsősorban a Szovjetunió támogatásával mindezt leküzdje, és az elmúlt 11 évben levonja a tapasztalatokat, hasznosítsa stratégiájában és taktikájában a tanulságokat. A párt biztosította a Magyar Népköztársaság gazdasági fejlődését, a munkás-paraszt szövetség megerősödését, a falu szocialista átalakítását, a művészet, a kultúra fellendülését, a szocialista tudat térhódítását, az alkotó marxista gondolkodás és tudomány fejlődését, azaz lényegében a szocializmus alapjainak lerakását.

Sok szocialista országban napirendre került a szocializmus teljes felépítése. E téren a tapasztalatcsere elsődleges feladat.

A gazdaságirányítási rendszer reformjával összefüggésben pártunk IX. kongresszusa és Központi Bizottságunk felvetett olyan kérdéseket, amelyek korábban nem merültek fel hasonló élességgel. Ilyenek: a párt és az állam viszonya a szocializmus teljes felépítésének időszakában, a szocialista állam hatalmi és igazgatási funkcióinak fejlesztése, általában az állami munka fejlesztése a párt vezető szerepével összefüggésben, a szocialista demokratizmus problematikája, a párt irányító munkája a tömegszervezetekben és a tömegmozgalmakban, a gazdasági, a kulturális és a tudományos munka pártirányításának kérdései. Nagy jelentőségűek a szocialista tudat állapota és fejlesztése szerepének kérdései a szocializmus teljes felépítésének időszakában. Ezeknek egy részére a IX. kongresszus választ adott, másoknak a kidolgozását feladatként szabta meg.

Mindezek olyan természetű, a szocialista építőmunka mindennapi gyakorlatával szorosan összefüggő kérdések, amelyekkel valamilyen formában minden szocialista ország foglalkozik, s amelyek részben meg vannak oldva, részben a tanulmányozás folyamatában vannak.

Munkásosztályunk és dolgozó népünk csak hasznát látja annak és helyesli azt, ha ezekben a széles néptömegeket, a testvéri szocialista országok pártjait érintő kérdésekben kicseréljük véleményeinket, vagy egyesítjük erőfeszítéseinket ezek vizsgálatára. Az élet megmutatta: hasznos volt, hogy a hazánkban 1968. január elsején bevezetett új gazdaságirányítási rendszer kidolgozásakor pártunk messzemenően figyelembe vette más pártok tapasztalatait.

Nekünk is vannak tapasztalataink, amelyek hasznosak lehetnek más országok számára. Történelmünk utolsó 10–15 évében különböző tapasztalatokra tettünk szert a párt vezetési stílusát, az eszmei harc kérdéseit, a szocialista társadalom ellentmondásainak természetét és megoldásuk módját illetően. Emellett továbbra is meríteni kívánunk a többi szocialista ország tapasztalataiból.

Úgy gondoljuk, hogy a fejlett tőkésországok kommunista pártjainak is segítséget nyújthatunk tapasztalatainkkal, azon túl is, amit a szocializmus sikeres építésének példájával nyújtunk nekik. Ezek a pártok egyre kevésbé elégszenek meg azzal, hogy egyszerűen nemet mondanak kormányaik intézkedéseire, és mindenestül a forradalom utáni időszakra halasszák kérdéseik megoldását. Egyre gyakrabban dolgoznak ki a gazdasági vagy a politikai életre vonatkozó konkrét ellenjavaslatokat a tőkés kormányok programjával szemben. Ezen a területen – az országaink helyzete közötti nagy különbség ellenére – hasznukra válhatnak a közigazgatás, a gazdaságirányítás, a tervezés, a paraszti szövetkezés konkrét megoldásában, az egyházakkal fenntartott viszonyban szerzett tapasztalataink.

A fejlett és a gazdaságilag elmaradott tőkésországok kommunistái viszont nagy segítséget nyújtanak nekünk a tőkés rendszer társadalmi és gazdasági folyamatainak elemzésével. Tapasztalataik révén közelebb jutunk a mai kapitalizmus jelenségeinek, az imperializmus elleni harc sokrétűségének teljesebb megértéséhez. Ugyanakkor az egész nemzetközi kommunista és munkásmozgalomnak feladata a tőkés világ helyzetének, erőinek átfogó elemzése. Ez nemcsak megkönnyíti a stratégiai és taktikai célok, eszközök, módszerek helyes kitűzését és megválasztását, hanem nagyban hozzájárulhat ahhoz is, hogy megszűnjön egyesek részéről az imperialista országok viszonyai között dolgozó pártokkal szemben megnyilvánuló meg nem értés, s ez egyben előrelépés lenne soraink tömörítése, cselekvőképességünk fokozása terén.

A testvérpártok közötti tapasztalatcserének legáltalánosabb területe, legszélesebb szférája: az imperializmus elleni küzdelem. A szocialista, valamint a tőkésországokban működő testvérpártok részt vesznek korunk e döntő fontosságú harcában, együttműködve más imperialistaellenes erőkkel. A világ népeinek közös ügye és valamennyiünk közös gondja e harc erősítése.

Egy-egy párt politikai fejlődése szempontjából is nyilvánvaló az eszmecsere fontossága. Ebből a felismerésből kiindulva a Magyar Szocialista Munkáspárt mintegy 80 testvérpárttal erősítette meg kapcsolatait. Nem valami kötelező formáság teszi ezt számunkra szükségessé, hanem saját döntéseink jobb megalapozottságát növeljük vele. Pártunk az egyes pártok számára a tudományosabb politika kidolgozásának és a kommunista világmozgalom számára a hatékonyabb közös cselekvésnek az eszközét látja ebben. A jelenlegi nemzetközi helyzet magában véve is indokolja, hogy állandó kontaktusban álljunk egymással.

A tapasztalatcserén nemcsak a pártok vezetőinek találkozóit, információcseréjét értjük. Szükség van pártmunkásküldöttségek és előadók

cseréjére, szakinformációk biztosítására is. Pártunk egyetértene azzal, hogy az érdekelt pártok alakítsanak közös kutatócsoportokat egy-egy tudományos vagy politikai probléma megoldására, rendezzenek közös vitafórumokat.

A kommunista mozgalomban a pártok közötti eszmecsere változatos módszerei és formái jöttek létre, amelyek a mozgalom adott fejlettségi fokának és az előtte álló feladatoknak feleltek meg. A kommunista mozgalomban nemcsak az elvi-politikai kérdésekről, hanem az eszmecsere célszerű formáiról is széles körű vita folyik. Magát ezt a vitát hasznosnak tartjuk, mert az új körülmények új formák keresését is megkövetelik. Ez nem zárja ki azt, hogy egyes véleményekkel egyetértsünk, más elgondolásokkal pedig – az egyenlőség alapján – elvtársi módon vitatkozzunk. Mindezt szembeütően megmutatta a kommunista és munkáspártoknak a napokban befejeződött konzultatív találkozója. A találkozó ismételten bebizonyította: a nemzetközi helyzet és a kommunista világmozgalom helyzete egyaránt arra kötelez, hogy minél hamarabb közös erőfeszítéseket tegyünk problémáink megoldására, és az együttműködés minden formáját felhasználjuk erre. Úgy gondoljuk, hogy a tevékeny részvétel ezekben a közös erőfeszítésekben bizonyos értelemben a proletár internacionalizmus egyik fokmérőjének, az elzárkózás pedig károsnak tekinthető.

A Magyar Szocialista Munkáspárt megtett és ezután is megtesz minden tőle telhetőt a pártok szűkebb és szélesebb körű találkozóinak sikeréért. Az MSZMP delegációi csupán a múlt évben 50 kommunista és munkáspárt képviselőivel találkoztak. Részt vettünk az európai kommunista pártok Karlovy Vary-i tanácskozásán és a szocialista országok kommunista pártjainak többi találkozásán. Legutóbb pedig a budapesti konzultatív találkozón volt alkalmunk kifejezni álláspontunkat.

Természetesen egy adott pillanatban ésszerű lehet a különböző formák alkalmazása: kétoldalú, csoportos, regionális vagy általános nemzetközi eszmecsere. Pártunk Budapesten kijelentette, hogy időszerűnek tartja a kommunista és munkáspártok nagy tanácskozását. Most eljött a tanácskozás előkészítésének az ideje. Az előkészítés legyen tudományos, alapos és sokoldalú. Az előkészítésnek ez a módszere indokolatlanná teszi azt az aggodalmat, hogy a nagy tanácskozáson kialakított közös álláspontok esetleg dogmatizmusra, s az egyes országok sajátos viszonyainak elemzése helyett a közös irányvonal mechanikus alkalmazására vezetnek.

A közös álláspont éppen a különböző pártok következtetéseinek összemérése, véleménycsere és vita útján jön létre. A közös álláspont kidolgozása nem előzi meg, hanem éppen ellenkezőleg: feltételezi az egyes kom-

munista és munkáspártok politikájának sokoldalú kidolgozását. Ebben az értelemben a budapesti konzultatív találkozó biztosítja a legkedvezőbb utat a nemzetközi tanácskozás összehívásához, olyan közös álláspont kialakításához, amelyet az egész mozgalom joggal tekint majd a közös fáradozás gyümölcsének.

Cikk a „Társadalmi Szemlé”-ben.

Évfordulót ünnepel a magyar munkásosztály, a dolgozó magyar nép: ötven éve alakult meg a Kommunisták Magyarországi Pártja. Ezzel új fejezet kezdődött a magyar munkásmozgalom történetében.

A magyar munkásosztály már a múlt század hatvanas éveiben létrehozta első szervezeteit, előbb csak anyagi helyzetének javítása céljából. Nemso-kára politikai szervezetei is kifejlődtek, amelyek az osztályelnyomás ellen, a szocializmus győzelméért küzdöttek. Majd megalakult a Magyarországi Szociáldemokrata Párt, amely a murkásság szervezésével, nevelésével, politikai harcainak vezetésével történelmi érdemeket szerzett.

A századforduló után, a monopolkapitalizmus kialakulásával a magyarországi osztályharcok is minőségileg új fázisba léptek. Magyarország mint az Osztrák–Magyar Monarchia tagja vett részt az első világháború-ban, az imperialista háborút kezdeményező és abból vereséggel kikerülő „központi hatalmak” oldalán. A háborús pusztítások fokozták és a dolgozó nép számára elviselhetetlenné tették az ország amúgy is meglevő súlyos nehézségeit. E nehézségek a feudális maradványokkal átszőtt nagybirtokrendszerből, az ipari elmaradottságból és a súlyos nemzetiségi problémákból fakadtak.

A Szociáldemokrata Párt, amelynek vezetésében ekkor már túlsúlyba került a reformizmus, képtelen volt ilyen körülmények között programot adni, a válságból kivezető utat mutatni a magyar dolgozóknak. Vonzó és lelkesítő példaként állt viszont előttük a Nagy Októberi Szocialista Forradalom. A Nagy Október hatása lényeges szerepet játszott a magyar polgári demokratikus forradalom létrejöttében és győzelmében. Ez a forradalom azonban osztálykorlátainál fogva képtelen volt kielégíteni a munkásosztálynak és a parasztságnak, a leszerelt katonáknak és az elesettek hozzátartozóinak sürgős és jogos követelését, tömegbázis és szervezett erő hiányában nem tudott úrrá lenni az ország bel- és kül-politikai nehézségein sem.

A Kommunisták Magyarországi Pártjának megalakulása tehát a

magyarországi osztályharc belső szükséglete és egyben az ország fejlődésének is feltétele volt. Az új, forradalmi élcsapatban egyesültek azok a volt katonák, akik a monarchia bukását követően Szovjet-Oroszországból hazatértek és az orosz forradalom tüzeiben már kommunistákká váltak, a Szociáldemokrata Párt baloldalának azok a tagjai, akik felismerték a reformizmussal való szakításnak és a Kommunista Párt megalakításának szükségességét, és végül a Forradalmi Szocialisták csoportjához tartozó internacionalista munkások és értelmiségi fiatalok. Az újonnan megalakított Kommunista Párt vezetője Kun Béla, a Szovjet-Oroszországból hazatért forradalmár lett.

A Kommunista Párt létrejötté csak formailag és csak átmenetileg bontotta ketté a magyar munkásmozgalmat. Azért csak formailag, mert a párt megtestesítette a szociáldemokrata mozgalom minden osztályharcos, forradalmi tradícióját, s azért csak átmenetileg, mert vonzóereje gyorsan kiterjedt a Szociáldemokrata Párt tömegeire, ennek egy sor szervezete testületileg csatlakozott hozzá, s később, a Tanácsköztársaság idején a két párt egyesült.

A Kommunisták Magyarországi Pártjának megalakulása történelmi fordulat volt a magyar munkásmozgalom fejlődésében. A magyar munkásosztálynak most először volt olyan vezérkara, amely magáénak vallotta a marxizmus-leninizmus eszméit, és történelmi küldetésének megfelelően felismerte és képviselte a munkásosztály érdekeit, tudatosan vezette harcát. A párt megalakulása egyúttal azt jelentette, hogy most már a szocialista forradalom győzelmének szubjektív feltétele is megszületett. Az objektíve kialakult forradalmi helyzetben a párt képes volt győzelemre vezetni a munkásosztályt. Alig néhány hónappal a Kommunista Párt megalakítása után Magyarországon győzött a proletárforradalom, megalakult a Tanácsköztársaság, létrejött a proletariátus diktatúrája, a munkások és parasztek hatalma.

Mit jelent a szocializmus vonzóereje a háborúban meggyötört országban: ezt nemcsak a munkásosztály és a parasztság alapvető tömegeinek a Tanácsköztársaságért vívott harca, hanem az értelmiség óriási többségének – pedagógusok stb. – részvétele is bizonyítja.

A Magyar Tanácsköztársaság hatalmas gazdaságszervezési, államépítési, szociális és kulturális eredményeit lehetetlen volna itt felsorolni. Százharminchárom napos fennállása sok értékes tapasztalattal gazdagította a magyar és a nemzetközi munkásmozgalmat. Az egyik, talán a legfontosabb az, hogy a Magyar Tanácsköztársaság győzelme nagy eszmei és politikai csapást mért a burzsoá és a reformista szociáldemokrata teoretikusokra. Közülük sokan azt hirdették a Nagy Októberi Szocia-

lista Forradalom győzelme után, hogy a proletárforradalom, a leninizmus sajátos orosz jelenség, és tapasztalatainak nincs semmiféle nemzetközi érvényük. Az első magyar proletárdiktatúra bebizonyította, hogy a marxizmus-leninizmus elmélete, a társadalmi fejlődés törvényszerűségeinek, különösen a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet törvényszerűségeinek tudományos rendszerbe foglalása általános érvényű, nemzetközi jelentőségű tanítás.

A Magyar Tanácsköztársaság másik fontos tapasztalata a proletárforradalom nemzetközi és nemzeti mozzanatainak összefüggéseire vonatkozik. Köztudomású, hogy a Magyar Tanácsköztársaság leverésében a nemzetközi reakció közvetlen fegyveres támadása játszotta a fő szerepet. A kedvezőtlen nemzetközi erőviszonyok miatt Szovjet-Oroszország akkor még nem volt képes fegyveres segítséget nyújtani a Magyar Tanácsköztársaságnak, s ez döntő körülmény volt a Tanácsköztársaság bukásában. A forradalom bukásának természetesen megvoltak a belső okai is. A földkérdés hibás kezelésével – a nagybirtokot kisajátították, de a parasztság nem kapott földet – megbomlott a proletárdiktatúra politikai alapja: a munkás-paraszt szövetség. A hatalom sáncain belül maradtak, s a burzsoáziával léptek szövetségre az ausztromarxisták, a jobboldali szociáldemokraták, akik belülről ásták alá a munkásosztály egységét és hatalmát. Elmaradt az ellenséggel való következetes leszámolás is. Mindezek a jövő harcai szempontjából nagy-nagy tanulsággal szolgáltak a kommunisták, s az egész magyar munkásosztály számára.

A kedvezőtlen nemzetközi erőviszonyok egy negyed évszázadra visszavetették a szocializmus, a proletárforradalom ügyét Magyarországon. Nagyon drága árat fizetett ezért a magyar munkásosztály, az egész nemzetközi kommunista mozgalom. A Magyar Tanácsköztársaság bukásának tanulságai ma is arra figyelmeztetnek bennünket, hogy döntő fontosságú helyet foglalnak el a szocializmus vívmányainak védelmében a nemzetközi erőviszonyok, és figyelembe kell venni azokat a külső és belső feltételeket, amelyek biztosítják a szocialista forradalom győzelmét, az építőmunka békés lehetőségeit.

A Tanácsköztársaság leverésével a magyar nép és a magyar munkásosztály történetének leggyászosabb fejezete kezdődött. A burzsoázia és a földbirtokos osztály kegyetlen, véres ellenforradalmi fehérterrorral állt bosszút, és a Horthy-fasiszmus 25 éve alatt mindent megtett azért, hogy megfossza politikai vezérkarától a munkásosztályt. Üldözte a baloldali szociáldemokratákat és általában a haladó erőket, végül pedig egy fasiszta háborúban elpusztította a magyar nép százazreit. Mindez az ellenforradalom törvényszerű folyamata volt.

Egyes embereket meg lehet ugyan semmisíteni, politikai csoportokat is, de a munkásosztályt sohasem. A 25 éves ellenforradalmi diktatúra alatt a munkásosztály egy pillanatra sem szüntette be forradalmi harcát. Jellemző erre, hogy 11 évvel a proletárdiktatúra leverése után, 1930 szeptemberében már újra százezrek tüntettek és harcoltak Budapest utcáin a burzsoázia ellen. A munkásosztály kinevelte önmagából vezetőit, a kommunistákat, akik harcait irányították, bár jóformán nem volt olyan éve a fasiszta diktatúrának, amikor a pártot ne érte volna súlyos veszteség, amikor ne bőrtönözték volna be jó néhány vezető tagját, s nem egyet közülük meg is gyilkoltak. Ha az ellenforradalmi nyomás következtében gyengültek is olykor a párt tömegkapcsolatai, és ha szektás vonások is feltűntek néha munkájában, a párt mégis tovább élt és állhatatosan dolgozott a munkásosztály és a nép érdekében.

A párt munkája új tartalmat és lendületet kapott akkor, amikor a Kommunista Internacionálé VII. kongresszusa kidolgozta a nemzetközi kommunista mozgalom új stratégiáját és meghirdette a fasizmus elleni harc feladatait. A magyar munkások, parasztok és értelmiségiek között visszhangra talált a párt programja: harc a fokozódó háborús kizsákmányolás ellen, az agresszív fasiszta szövetséges blokkból való kilépés, a szovjetellenes háború haladéktalan befejezése, a független, szabad, demokratikus Magyarország megteremtése. Igaz, hogy nemzeti méretű fegyveres felszabadító mozgalom nem bontakozott ki Magyarországon, de számos fegyveres ellenállási csoport küzdött a német fasiszták és nyilas bérenceik ellen. E csoportok – melyek nagyrészt kommunistákból és (többnyire az ő vezetésük alatt álló) szociáldemokratákból, más párt-beliekből és pártonkívüliekből álltak – segítséget nyújtottak a hazánk felszabadítására érkező szovjet hadseregeknek.

Országunk felszabadítása 1944 szeptemberében kezdődött meg és 1945. április 4-én fejeződött be. A Kommunisták Magyarországi Pártja 25 esztendőös illegális harc után felszabadult országban folytathatta tevékenységét, most már legális körülmények között.

A magyar nép számára a Szovjetunió mint felszabadító teremtette meg a lehetőséget a demokratikus átalakuláshoz, a szocialista fejlődéshez. Az olyan országokban, ahová a burzsoá országok hadseregei tették be a lábukat, a forradalmi haladás lehetőségeitől fosztották meg a népeket. Ez így volt Európában csakúgy, mint Ázsia számos országában.

A Szovjetunió fegyveres ereje megsemmisítette, illetőleg megfutamította a burzsoá osztályuralom fő erőit, a fasiszta államgépezet és erőszakszervezet tisztikarát. Így politikailag jelentős mértékben megtisztult harci terepen, de a fasiszta uralom és a háború következtében beállott mérhe-

tetlen pusztulás és zűrzavar körülményei között kellett dolgoznia pártunknak és a többi demokratikus pártnak, amelyek egyébként szintén a Kommunista Párt támogatásával kezdték meg szervezkedésüket és tevékenységüket.

A párt vezetésével rendkívül nagy eredmények születtek a felszabadulást követő években. A romba döntött országot újjáépítettük, a nagy földbirtokokat szétosztottuk a parasztoknak, a gyárakat, a bányákat, a bankokat államosítottuk, népgazdaságunkat szilárd alapokra állítottuk. 1946 és 1949 között kétszeresére nőtt az ipari termelés, emelkedett a nép életszínvonala, s mind láthatóbban kezdett átalakulni a társadalom szociális és kulturális arculata. A párt tekintélye nőttön-nőtt, vezető szerepe és befolyása erősödött. Nem egyszerűen újjáépítés volt ez, hanem egyúttal forradalmi jellegű átalakulás is, amelyben kezdettől fogva megvoltak, s a párt súlyának és népszerűségének növekedésével állandóan erősödtek, végül pedig uralkodóvá lettek a szocializmus elemei.

Ez a folyamat természetesen nem ment végbe simán, nemzetközi küzdelmek és belső osztály-összeütközések nélkül. Népünknek – pártunk vezetésével – el kellett hárítania az imperialisták beavatkozási és befolyásolási kísérleteit, le kellett győznie a volt uralkodó osztályok szívós, aktív ellenállását. Mindez azonban fegyveres összecsapások nélkül, az államhatalom eszközeinek és a tömegmozgósítás erejének kombinálásával történt. A magyar munkásosztály tehát, szilárd szövetségben a parasztsággal, s tömörítve e szövetség köré az értelmiséget, a társadalom összes haladó, demokratikus és hazafias erőit, békés úton jutott a hatalom birtokába. Ennek a békés fejlődésnek fő tényezője a Kommunista Párt alapján véve helyes kül- és belpolitikája, a – bár a szavazócédulákon még kisebbségben levő, de szervezett erőben többséget jelentő – forradalmi erők és azok odaadó munkája volt. A burzsoá reakcióval vívott harc és az állandó meggyőző munka során a pártnak sikerült megnyerni s maga mellé állítani a széles munkás- és paraszttömegeket.

Ismét bebizonyosodott, hogy a munkáshatalom, a proletárdiktatúra nem egyszerűen jelszó és tudományos fogalom, hanem társadalmi realitás, amelynek fel nem ismerése vagy helytelen értelmezése súlyos hibákra vezet. Pártunk vezetői csak akkor vették észre, hogy népi demokráciánknak a proletárdiktatúra funkcióját kell betöltenie, amikor már végbe ment a tulajdonviszonyok legfontosabb változása, a gyárak, bankok köztulajdonba vétele, s lényegében már megvalósult a munkáshatalom. Ez azonban kisebb hiba volt, amelyet hamarosan helyrehoztak, ennél sokkal nagyobb, végzetes hatású hiba volt az, hogy amikor felismerték a proletárdiktatúra szükségességét, akkor súlyosan megsértették a prole-

tárdiktatúráról és a pártról szóló lenini tanításokat. Ezzel megindult a párt belső, lappangó válsága, amelynek következményei nem azonnal ütköztek ki, de egyre halmozódtak, és lassanként komoly társadalmi feszültséget okoztak.

Pártunk már az illegalitás hosszú időszakában jobb- és baloldali elhajlásokkal küzdött soraiban, s az akkori nehéz körülmények között nem tudta ezeket következetesen leküzdeni. A felszabadulás utáni első időszakban pedig ereje javát a sürgős napi állami és gazdasági feladatok megoldására fordította, s ennek sikereit túlértékelve, a hatalom körülményei elbizakodottá tettek számos kulcspozícióban levő vezetőt. A pártvezetőség a személyi kultusz következményeként elméleti és politikai hibákat követett el. Nem figyelt a munkásosztály helyzetére, s a többi dolgozó rétegre sem, nem hallgatott véleményükre. Nem mérte fel és nem elemezte helyesen az ország reális helyzetét, nem törődött a hazai sajátosságokkal, önkényesen irreális feladatokat tűzött ki a gazdasági építés, a falu szocialista átalakítása terén, s más területeken is. A pártéletben megsértette a lenini normákat, mindenekelőtt a demokratikus centralizmust, a bírálat jogát. Nem törekedett már arra, hogy politikai meggyőző munkával ténylegesen a párt mellé állítsa a társadalom aktív rétegeit, és a nép cselekvő támogatására támaszkodjék, csupán vak engedelmességet követelt. Különösen mély megrendülést okozott a párttagok és a rendszer őszinte hívei között a szocialista törvényesség durva megsértése, az, hogy a pártvezetőség a proletárdiktatúra elnyomó funkcióit a néphez hű, becsületes emberek ellen is fordította, akiknek félniük kellett saját államhatalmuktól. Az elkövetett törvénytelenések talán a leg súlyosabban kommunistákat érintettek, pártunk számos kimagasló személyisége esett áldozatául ennek.

A vezetés által elkövetett minden hiba ellenére a nép, a kommunisták áldozatos munkája a szocializmust építette, Magyarországon ebben az időben munkáshatalom volt.

A párt válsága 1956-ban az osztály-összeütközés legélesebb formájához, fegyveres ellenforradalmi kísérlethez vezetett.

Nagy Imrének és csoportjának revizionista politikai platformról induló, majd az osztályárulás útjára csúszó tevékenysége volt a másik jelentős tényező a helyzet létrejöttében.

Az összeesküvő csoport a hatalom megragadása érdekében illegális szervezkedést hozott létre, mely államellenes jelleget öltött. Az összeesküvő csoport együttműködött a hazai reakció különböző áramlataival, és a külföldi imperialistákkal szövetségben puccskísérletet hajtott végre. E csoport egy része tudatosan, más része előzetes szándékai ellenére elju-

tott a munkáshatalom és a népi demokratikus rendszer, a szocialista haza elárulásáig.

Az 1956-os ellenforradalom előkészítésében és kirobbantásában alapvető tényező volt a magyar kapitalista-földesúri reakció, amelynek jelentős erői működtek illegálisan az országhatáron belül, fő erői pedig Nyugat-Németországban gyülekeztek és szervezkedtek. Döntő szerepet játszott a nemzetközi imperializmus, amelynek céljai természetesen túlmentek a magyar kérdésem.

Beszennyezve és eltagadva az elért eredményeket, a revizionisták segítségével és az imperialisták aktív támogatásával sikerült felvonultatni azokat az ellenforradalmi erőket, amelyek 1956 őszén frontálisan támadtak a munkáshatalom ellen.

A magyar munkásosztály és a magyar nép legjobbjai, a szocialista rendszer hívei, a Szovjetunió testvéri, internacionalista segítségével leverték az ellenforradalmat. A szocialista rendszer megmentésének és helyreállításának egész folyamatában teljes mértékben megmutatkozott ennek a testvéri internacionalizmusnak a szelleme és óriási jelentősége. A megvert ellenforradalmárok és az áruló revizionisták elkeseredett dühükben „szovjet megszállásról”, „idegen beavatkozásról” kiáltoztak, de a nép nagy többsége – bár sokan csak hosszabb-rövidebb töprengés után – megértette, hogy a szovjet fegyveres erők érte szálltak síkra, neki hoztak segítséget, őt mentették meg egy polgárháború súlyos véráldozatától. Végül az osztályellenség és revizionista szálláscsinálói teljes vereséget szenvedtek, a párt pedig megerősödve került ki történelmének legnagyobb válságából.

Mindaz, amit népünk és pártunk az ellenforradalom során átélt, fontos tanulságul szolgált. Ezek a tapasztalatok a többi között segítették eloszlatni azt az illúziót, hogy a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet sima út. Az osztályellenség felett aratott egyszeri győzelem még nem küszöböli ki végérvényesen és automatikusan a polgári restauráció kísérletének veszélyét. A munkásosztály a szocializmus alapjainak lera-kása után sem mondhat le arról, hogy a proletárdiktatúra lenini elveit következetesen alkalmazza. Szem előtt tartjuk azt a lenini tanítást, amely szerint a proletárdiktatúra nemcsak erőszak, és nem is elsősorban erőszak, hanem demokrácia a dolgozó nép óriási többsége számára, ebből a demokráciából azonban határozottan ki kell rekeszteni a reakciós erőket, a szocializmus ellenségeit.

A mi demokráciánk proletár tartalmú, szocialista demokrácia, s osztályjellege különbözteti meg a polgári demokráciától. Külön fontos ezt hangsúlyozni nálunk, ahol a múltban gyakorlatilag semmiféle polgári

demokrácia nem bontakozhatott ki, s nekünk olyan feltételek között kellett kimunkálni az új típusú demokráciát, amelyeket nem előzött meg a polgári demokrácia gyakorlata. Ismétlem: a mi demokráciánk a nép demokráciája, s nem a népellenes erők szabadsága. Azért is szükséges ezt hangsúlyozni, mert – mint az események félreérthetetlenül megmutatták – az imperializmus nem adja fel a szocializmus útjára lépett országok visszahódításának reményét.

A Magyar Szocialista Munkáspárt nyomban a fegyveres lázadás levetése után feltárta az ellenforradalom okait és természetét, annak tudatában, hogy ennek felismerése és a tömegekkel való megértetése nélkül lehetetlen megszilárdítani és továbbfejleszteni a munkáshatalmat. Ez a szigorúan tárgyyszerű elemzés volt a megindult konszolidáció alapja. Minthogy sikerrel kombináltuk a törvényes szocialista rend helyreállítására a forradalmi erőszakot a törvények megsértőivel szemben, és az eszmei felvilágosító munkát az ideológiailag megzavarodottakkal szemben, s miután gyors ütemben intézkedések egész rendszerét vezettük be azért, hogy kijavítsuk a múltban elkövetett hibákat – rehabilitáció, a kötelező beadás eltörlése, gazdaságpolitikai koncepciónk módosítása –, a konszolidáció váratlan gyorsasággal ment végbe. Mindez bizonyította, hogy a szocializmus eszméje mélyen gyökerezik a munkásosztályban, a dolgozó magyar népben. A gazdasági és politikai konszolidáció talaján pedig tovább tudtuk fejleszteni hazánkban a szocialista termelési viszonyokat, átszerveztük – immár helyes, a dolgozó parasztság számára elfogadható módszerekkel – a mezőgazdaságot, és ezzel leraktuk hazánkban a szocializmus alapjait.

A mezőgazdaság kollektivizálásával új tartalommal telt meg és erősödött a munkás-paraszt szövetség. Ezen az alapon fejlesztjük a szocialista nemzeti egységet, azzal a céllal, hogy megvédjük és fejlesszük szocialista vívmányainkat, hogy megőrizzük függetlenségünket és békénket az agresszív imperialista törekvésekkel szemben.

Sikereink jelentősek tevékenységünk egyik legfőbb területén, a gazdasági munkában is. Tervszerűen dolgoztunk azon, hogy növeljük a termelés gazdaságosságát, emeljük a termelékenységet, csökkentjük az önköltséget, javítsuk a termékek minőségét. Minthogy azonban gazdasági munkánknak számos fogyatékosága volt, pártunk – más szocialista országokéhoz hasonlóan – szükségesnek tartotta, hogy átfogó kritikai elemzés tárgyává tegye egész gazdasági mechanizmusunkat. 1966 májusában pártunk Központi Bizottsága határozatot hozott a gazdaságirányítási rendszer átfogó reformjára. Meggyőződésünk, hogy ez erősíteni

fogja szocialista tervgazdálkodásunkat: erre engednek következtetni a reform bevezetése óta szerzett tapasztalataink is.

Részben az új mechanizmustól függetlenül, de nagyrészt ezzel összefüggésben is, hathatós intézkedéseket tettünk és teszünk rendszerünk demokratizmusának fejlesztésére. Ezt egyik legfontosabb kérdésnek tekintjük, és nincsenek illúzióink, tudjuk, hogy a szocialista demokrácia fejlesztését nem szolgálhatja semmi, ami a szocialista hatalom gyengítésére irányul, annál inkább a hatalom eszközeivel való okosabb, célszerűbb, a tömegeket jobban aktivizáló módszerek alkalmazása, olyan formák és megoldások, amelyek mindinkább megfelelnek a szocializmus mélységesen humanista tartalmának. Ha a demokratizmust nem fejlesztjük, az a szocializmust, a proletárdiktatúrát gyengíti, aláássa erejét.

A Magyar Szocialista Munkáspárt egész politikája a hazai és a nemzetközi körülmények tárgyilagos értékelésén, történelmi útja során és különösen a felszabadulás után szerzett tapasztalatainak messzemenő figyelembevételén nyugszik.

Pártunk saját hibáin okulva megtanulta, milyen fontos, hogy reálisan, az objektív helyzetnek megfelelően mérjük fel a társadalom fejlettségének fokát, gazdasági, szociális és tudati tényezőinek mindenkori állapotát. A munkásosztály érdekeinek megfelelő, tudományosan megalapozott politikát csak akkor dolgozhatunk ki, ha mindezt pontosan számbavesszük, és – egybevetve saját, valamint más pártok tapasztalataival, ezeknek sajátos körülményeivel – marxista módon értékeljük. Elméleti munkánk elmaradottságának gyakorlati politikánk, az ország látná kárát. Olyan következményekkel járhatna, hogy túlbecsüljük erőnket, a valóságosnál fejlettebbnek tartva államunkat és társadalmunkat, lebecsülve a nemzetközi imperializmus jellegét. Ha ilyen hibás stratégiára építenénk politikánkat, célkitűzéseinkben túlságosan előreszaladnánk, elszakadva a realitásoktól. Természetesen ennek az ellenkezője is megtörténhet, s mindkettő egyformán súlyos következményekkel jár.

Nem szabad például azt a hibát elkövetnünk, hogy a helyzetet felmérve, társadalmunk szocialista fejlettségének fokát kizárólag a tulajdonviszonyokban végbement változások alapján ítéljük meg – bár ezek alapvető fontosságát teljes mértékben elismerjük és hasznosítjuk. Tudatában vagyunk annak, hogy a tulajdonviszonyok szocialista jellege még korántsem azonos a szocializmus teljes felépülésével. A szocialista tulajdonviszonyok létrejötte után még nagyon sokat kell tennünk a szocializmus teljes felépítéséért a termelőerők fejlesztésével, az ipari és mezőgazdasági termelés korszerűsítésével. Sokat kell tenni a termelés szféráján kívül is: a munkáshatalom folytonos erősítésével, szervei működésének állandó

tökéletesítésével, a néptömegek államigazgatásban való részvételének növelésével, az egész lakosság öntudatának mind magasabb színvonalra emelésével. A politikai jellegű tennivalóknak különösen nagy súlyuk van; ha ugyanis szilárd a munkáshatalom, ha széles néptömegek támogatását tudja maga mögött, akkor minden kérdés megoldásában gyorsabban haladhatunk előre, ha azonban gyenge lábon áll, ha tömegkapcsolatai meggyengülnek, akkor a már elért eredmények is ingataggá válnak.

A szocializmus felépítése tehát nemcsak kevésbé zökkenőmentes, hanem sokkal hosszantartóbb folyamat, mint régebben képzeltük. Nem táplálunk magunkban olyan illúziókat, hogy nem követünk el hibákat e rendkívül bonyolult folyamat megszervezésében és irányításában, s hogy minden intézkedésünk a lehető legtökéletesebb lesz és pontosan a kellő pillanatban történik. Ha azonban a pártvezetésben megvan az a képesség, hogy felismerje a tennivalókat, s a pártban és a társadalomban megvan a lehetősége annak, hogy az emberek figyelmüket a társadalmi átalakulás folyamán törvényszerűen jelentkező ellentmondások feltárására és leküzdésére irányíthassák, akkor azok megoldása a fejlődést szolgálja, és nem okoznak megrázkódtatásokat.

Pártunk arra törekszik, hogy népünk támogatásával állandóan fejlessze az összhangot társadalmi-gazdasági viszonyaink és társadalmi-politikai berendezkedésünk között. Ez ma azt követeli meg tőlünk, hogy gazdaság-irányítási rendszerünk fejlesztésével párhuzamosan demokratizmusunk további fejlesztésének feladatait is kidolgozzuk. Ennek jegyében folyik ma hazánkban a párt és az állam közötti viszonyra, az államhatalmi szervek fejlesztésére, az államigazgatásra és a közigazgatásra vonatkozó koncepciók kritikai vizsgálata.

Demokráciánk fejlesztésében abból indulunk ki, hogy a demokrácia nem osztály feletti elv, amelyet valamilyen külsőleges módon „össze kell kötni” a szocializmussal. A szocialista demokrácia bázisa, forrása és táptalaja maga a szocialista társadalmi rendszer. Ezért nem fogadjuk el azt a tételt, hogy van „demokratikus szocializmus” és „diktatórikus szocializmus”, és az előbbi valami merőben új dolog. Nem, a szocializmus – akkor is, ha bizonyos időszakokban, az objektív helyzet folytán a diktatórikus oldala kerül előtérbe – természeténél fogva demokratikus (persze nem a szocializmus ellenségei számára). A szocialista demokrácia megsértése mindenkor a szocializmus természetétől idegen jelenség. A szocialista demokrácia magának a szocializmusnak lényeges velejárója, a munkáshatalom jellegzetessége. Csak olyan ütemben és mértékben fejlődhet tehát valamely országban, ahogy a szocializmus fejlődik, s ezzel szoros összefüggésben erősödik a munkáshatalom.

Véleményünk szerint szocialista országban nem próbaköve a demokráciának az, hogy többpártrendszer van-e, vagy sem. A szocializmus építésének általános törvényszerűségei nem szabják meg ezt, hanem az adott ország dönti el, társadalmi és politikai viszonyainak, hagyományainak és szükségleteinek mérlegelésével. Magyarországon a történelmi körülmények folytán már a proletárdiktatúra kivívását követő években egypártrendszer alakult ki, s az ellenforradalom idején tömérdek új párt felbukkanása és a szociáldemokrata párt felélesztési kísérlete egyértelműen és vitathatatlanul reakciós jelenség volt. Néhány szocialista országban a magyarországitól eltérő nemzeti-történelmi adottságok folytán több párt tevékenykedik; az ország vezető ereje azonban ezekben az országokban is csak a munkásosztály forradalmi, marxista-leninista pártja lehet, s ha reakciós erők kérdésessé tudják tenni ezt a vezető szerepet, akkor a szocializmus sorsa is kritikussá válik.

A párt vezető szerepéről hazánkban is folytak viták, mint más országokban. A Magyar Szocialista Munkáspárt kezdettől fogva vallja, hogy nem önmagáért, hanem a munkásosztályért, a népért van, nem fölöttük áll, hanem értük és velük harcol. Ezt úgy is ki szoktuk fejezni, hogy a párt rendeltetése nem az uralkodás, hanem a dolgozók szolgálata. A párt azzal szolgálja a munkásosztályt, a népet, hogy minden területen gondoskodik érdekeik érvényesítéséről, alapvető érdekeiket nem nélkülük, hanem velük, bevonásukkal valósítja meg, nem kényszerrel vagy parancssal, hanem politikai eszközökkel. Ez semmiképpen sem jelenti azt, hogy a párt átadja a munkáshatalom irányítását más erőknek, vagy éppen csak kívülről szemléli az ország sorsának alakulását. Nem fogadhatjuk el azt a nézetet sem, hogy a pártnak csak véleményét kell elmondania a társadalom, a gazdaság, a közigazgatás, a kulturális élet stb. problémáiról, de egyébként nem kell beleszólnia ezekbe. Úgy véljük, az efféle „csak konzultánsi szerep” azt jelentené, hogy a párt kiengedi kezéből a dolgozó nép érdekeinek gyakorlati érvényesítését; véleményünk szerint senki más nem tarthatja ezt a kezében, csak a munkásosztály hatalmát irányító párt.

A párt vezető szerepének érvényesülése hazánkban nem abban fejeződik ki, hogy minden csak valamennyire is jelentős tisztséget kommunista képvisel – elvként mondtuk ki, hogy pártonkívüli is betölthet minden tisztséget (pártfunkción kívül), ha politikailag, szakmailag és emberileg alkalmas rá –, hanem abban, hogy társadalmunk minden szerve a párt marxista-leninista politikájának szellemében, e politika végrehajtása érdekében dolgozzon. Hogy miként valósulnak meg pártunk elgondolásai az élet különböző területein, az a különféle fokú pártszervek, az ott

dolgozó kommunisták munkájától, s természetesen a tömegszervezetekétől és a szocializmushoz hű pártonkívüliektől függ. A párthatározatok helyes megvalósítása munkafeladat és sokszor harci feladat is számunkra, az egész párt számára, s ezért hatékonyan segítjük a szocializmus ügyéért dolgozó pártonkívüli szövetségeseinket.

A párt országos és helyi irányító tevékenységének az az alapja, hogy az általa megjelölt feladatok megoldása a nép objektív érdekeit valósítja meg. Előfordul azonban, hogy a nép egyes rétegei, esetleg jelentős tömegei is a párt által kitűzött célban nem ismerik fel azonnal objektív érdekeiket. Pártunk ilyenkor is figyelembe veszi a tömegek hangulatát és szubjektív véleményét, s arra törekszik, hogy azt politikai eszközökkel megváltoztassa; enélkül, a dolgozók támogatása nélkül nem valósíthatja meg céljait. Az embereket nem lehet akaratuk ellenére boldoggá tenni. Képviselni, hirdetni kell a helyes elveket, és meggyőzni a tömegeket érdekeikről. Jó példa erre a termelőszövetkezeti mozgalom végleges győzelméért 1959–1961-ben végzett politikai munkánk. Munkásosztályunk, pártunk tömegesen küldte legjobb erőit erre a munkára, s a párt képviselői határozottan, de egyszersmind a legnagyobb türelemmel magyarázták meg a nagyüzemi gazdálkodás előnyeit a kistulajdonos parasztságnak. Rengeteg parasztcsaládot újra és újra felkerestek, ellenvetéseikre higgadt érvekkel feleltek, míg végül szót értettek velük. Ennek a szocialista humanizmustól fűtött, körültekintő és türelmes politikai munkának azóta is megvan a gyümölcse abban a bizalomban, amelyet a parasztság a párt iránt tanúsít. A mezőgazdasági termelés és a parasztság életszínvonalának növekedése mindenkit meggyőzött, hogy a párt helyesen járt el, amikor képviselte és a parasztsággal együtt megvalósította a nagyüzemi gazdálkodásra való áttérést.

Pártunk Központi Bizottsága fontos feladatának tartja, hogy tájékoztassa a párttagságot és a pártonkívüliek érintett rétegét főbb állásfoglalásairól és határozatairól, s meggyőzően magyarázza ezeknek lényegét. A nagy, társadalmi jelentőségű kérdésekben a döntés előtt velük együtt keressük a lehetséges legjobb megoldásokat. Politikánk egységes, helyes értelmezése adja meg ugyanis az alapját a jó döntések végrehajtásának. Ezért már előzetesen kikérjük az érdekelték észrevételeit, felhasználjuk a kollektívák tapasztalatait. Ezzel a módszerrel készítettük elő például a gazdaságirányítás reformját. Nemcsak a szakemberekből álló magas szintű bizottságok dolgozták ki elképzeléseiket, hanem még a határozathozatal előtt a párttagság széles rétegei is megvitatták ezeket. Sokak véleményét ismertük meg, azt is, hogy milyen területen kell még további tanulmányokat, felméréseket végezni, s így a reform bevezetésének

időszakában már nem kellett alapvető kérdésekről vitatkozni, hanem mindenki a megvalósítás konkrét feladatain munkálkodott.

Arra törekszünk, hogy a párttagsággal és a pártonkívüliekkel folytatott ilyen párbeszéd szerves része legyen politikánk kialakításának és folyamatos ellenőrzésének. Úgy véljük, a tudományos felmérésekhez ez a módszer is nélkülözhetetlen, így figyeltünk fel azokra az ellentmondásokra és konfliktusokra, amelyek társadalmunk fejlődése során szükségszerűen kialakulnak, s keressük megoldásuk módját. Ezt szolgálják a pártszervezetekben folyó alkotó szellemű viták, amelyeket kíváncsnak tartunk, s határozottan elítéljük azt, aki adminisztratív nyomást akar gyakorolni a vitatható – a párt elvi álláspontjával nem szembenálló – nézetek képviselőire.

Egyidejűleg szüntelenül védjük és sokoldalúan erősítjük pártunk eszmei, politikai és szervezeti egységét, s azon dolgozunk, hogy az egész párt, a Központi Bizottságtól az alapszervezetekig és az egyes párttagokig, fegyelmezetten, egységesen, önállóan, de határozataink szelleméhez híven hajtsa végre a párt politikájából adódó feladatokat. Pártunk nem különféle eszmei-politikai irányzatok, egymástól eltérő felfogású csoportok együttese, hanem olyan harci közösség, amelyet a közös marxista-leninista ideológia és politika vezet, s amely ennek alapján egyöntetűen cselekszik. Ennek fontosságára figyelmeztet bennünket a magunk tapasztalata is, amely megmutatta, hová vezet, ha a pártban felüti a fejét a dogmatizmus és a revizionizmus. Egyik a másik térhódítását segíti elő. Ezért, mint eddig, továbbra is két fronton harcolunk: az álforradalmi szektás-dogmatizmus és a kapituláns revizionizmus ellen. Nem lehetünk engedékenyek semmiféle olyan irányzattal szemben, amely – akár „balra”, akár jobbra – le akarja téríteni pártunkat a marxizmus-leninizmus útjáról.

Pártunk egész története és mai tevékenységének minden tapasztalata arra tanít bennünket, hogy a lenini típusú kommunista párt eszméje időtálló és változatlanul aktuális. Ezért a jövőben is a párt eszmei, politikai és szervezeti egységének állandó védelmezése és fejlesztése, a vezetés kollektivitása, a pártélet demokratizmusa, a párt demokratikusan centralizált működésének biztosítása, a pártélet lenini normáinak fejlesztése állandó feladatunk. Elutasítjuk a párt szerepének és tevékenységének mindenféle kispolgári felfogását, a reformista felfogást ugyanúgy, mint az anarchisztikus, mert mind a kettő egyaránt ósdi és elavult, s egyformán a párt és a pártmunka dezorganizálására vezet. Mindig hibákat és torzulásokat okozott munkánkban, amikor történelmünk folyamán eltértünk a lenini elvektől; ezen elvek helyes alkalmazása viszont a

legfontosabb tényező volt az utóbbi 12 év eredményeinek elérésében. Ezen elvekből kiindulva, ezeket alkotó módon felhasználva keressük azokat az új formákat és módszereket, amelyeknek segítségével pártunkunk minél jobban megfelel az élet növekvő követelményeinek.

Pártunk öt évtizedes harcának legnagyobb eredménye: a proletárdiktatúra kivívása, megtartása és szüntelen erősítése; a tulajdonviszonyok szocialista átalakítása, a termelőerők fejlesztése; az emberi gondolkodás formálása; a szocialista alapok lerakása; a proletárdiktatúra demokratizmusának, a szocialista demokratizmusnak a fejlesztése; a társadalmi fejlődést, a szocializmus felépítését szolgáló politikánk kialakítása és sikeres valóra váltása.

Pártunk hazafias és internacionalista pártként született meg, és 50 éves küzdelmében mindig akkor ért el sikereket, amikor szervesen ötvöződött össze politikájában a patriotizmus és az internacionalizmus.

Történelmi tapasztalataink arra tanítanak, hogy a nemzeti érdekek képviselete és a proletár internacionalizmus elválaszthatatlan egymástól. Nacionalista alapról nem lehet helyesen képviselni a nemzeti érdekeket. Úgy is mondhatnánk, hogy valamely kommunista párt politikája csak abban a mértékben lehet nemzeti, amilyen mértékben nemzetközi is. Hiszen a munkásosztály ügye, a haladás és a szocializmus ügye egy és oszthatatlan. Ellenségeink is nemzetközi méretekben, erőik teljes intenzitásával harcolnak ellenünk. A munkásosztály felszabadulásának feltételei mindig összefüggnek az osztályharc nemzetközi feltételeivel, s nem utolsósorban az egyetemes haladás ügye iránti felelősségtudata tette saját népe hivatott vezetőjévé a munkásosztályt. És viszont: internacionalista kötelességeinek sem tehet eleget, ha a nemzeti nihilizmust vallja, hiszen minden nemzet munkásosztálya azzal járul hozzá leghatékonyabban a haladás és a szocializmus egyetemes ügyéhez, ha a maga nemzeti keretei és feltételei között alkalmazza az osztályharc egyetemes törvényszerűségeit, ha szüntelenül azon dolgozik, hogy kimunkálja a maga nemzeti feltételei között célszerű sajátos harci formákat, módszereket. A nemzeti érzés és a proletár internacionalizmus szembeállítását tapasztalatunk szerint súlyos bűn a nemzetközi munkásosztály és a népek érdekei ellen.

Pártunk akkor is ezt az elvi politikát képviselte, amikor súlyos üldöztetésben és elnyomatásban volt része, amikor a reakciós nacionalizmus mint uralkodó ideológia tobzódott hazánkban, s amikor a fasiszta reakció kormányai a hazafiatlanság vádjával igyekeztek elszigetelni pártunkat a tömegektől. Erre a vádra megsemmisítő válasz volt egyebek között az, hogy az esztelen szovjetellenes háború viszonyai között pártunk

az élére állt a nemzeti függetlenségért, a szabad, demokratikus Magyarországért folyó harcnak. Abból a súlyos nemzeti katasztrófából, amelybe a volt uralkodó osztályok taszították hazánkat, pártunk vezette ki az országot a Szovjetunió felszabadító harcai nyomán, élve a kedvező nemzetközi feltételekkel.

Pártunk a felszabadulás után is a reakciós, nacionalista irányzatokkal folytatott szüntelen harcban képviselte a nemzet igazi érdekeit és az egyetemes emberi haladás ügyét. Nem volt könnyű ez a küzdelem, mert bár a fasiszmus akkor már nem jelentkezett nyíltan, a nacionalizmus különböző „szelídebb”, „enyhébb”, de egy cseppet sem veszélytelenebb változatai még virulensen burjánoztak a magyar közgondolkodásban. Az a forradalmi átalakulás, amely a felszabadulás után a proletárdiktatúra győzelméhez, a haza és a szocializmus azonosulásához vezetett, megteremtette a szocialista hazafiság és a proletár internacionalizmus szilárd társadalmi bázisát és leletét, hogy mind szélesebb tömegek ismerjék fel a haza és a haladás, a szocialista patriotizmus és a proletár nemzetköziség egységét.

Szoltunk azonban már arról, hogy a szocialista építés során az ötvenes években hibákat követtünk el a politika, a gazdaság és a kultúra területén. A személyi kultuszban fogant hibák a nacionalista maradványok malmára hajtották a vizet. Mindez lehetőséget adott arra, hogy 1956-ban az összes ellenforradalmi erők, a fasisztáktól a revizionistákig, a „nemzeti egység” hamis cégére alatt lépjenek fel a néphatalom ellen, a nemzet túlnyomó többségének alapvető érdekei ellen, a szocializmus vívmányai ellen.

Pártunk és a forradalmi munkás-paraszt kormány politikája, a revizionizmussal és a szektás dogmatikus hibákkal való gyökeres szakítás, a szovjet hadsereg internacionalista segítsége lehetővé tette, hogy viszonylag gyorsan szertefoszlassuk azokat az illúziókat, melyek a hamis nemzeti egységhez fűződtek. Mert vajon miféle nemzeti egység lehetséges a burzsoá restauráció hívei és a szocializmus hívei között? Pártunk a dolgok lényegét ragadta meg, amikor így tette fel a kérdést: nemzeti egység, de kik között, milyen célból, milyen eszmei tartalommal? „Minden magyar testvér” – a reakció ilyen és hasonló jelszavakkal az osztályszemlélet elhomályosítását tűzte ki célul. Szembeszálltunk az ellenforradalmi demagógiával, lelepleztük hamis voltát, osztályszemléletre neveltük pártunkat és a tömegeket.

A helyes kérdésfeltevésből következik a helyes válasz is. A párt válasza lehetővé tette, hogy viszonylag gyorsan lelepleződjön és visszaszoruljon a szovjetellenesség és a nacionalizmus szennyes árja. A történelmi fejlődés eredményeképpen és tapasztalataink alapján pártunk tagjai ma mind

mélyebben értik a hazafiság és nemzetköziség összefüggéseit, követelményeit. Napjainkban kibővült, gazdagodott a proletár internacionalizmus tartalma: a jelenlegi viszonyok között ez magában foglalja a világszocializmus pozícióinak, a szocialista országok egységének erősítéséért folytatott harcot, a tőkésországok munkásosztályának támogatását, a felszabadító mozgalmak segítségét, a harcot a haladásért, a békéért, az imperialisták háborús agressziója és fenyegetései, a kolonializmus és a neokolonializmus ellen.

A nacionalizmus gyökerei azonban mélyek. Az imperialisták mindent elkövetnek azért, hogy szítsák és erősítsék a nacionalizmust, s az ettől befolyásolt közvéleményt szovjetellenes pozícióba kényszerítsék; kommunista pártokat is, nem utolsósorban azzal, hogy annak arányában „ismerik csak el” e pártok nemzeti voltát és függetlenségét, amilyen arányban ezek eltávolodnak a Szovjetuniótól. A nacionalizmus gyökerei a szocialista országokban sem vesztek még ki, és nehezebb, kiélezettebb helyzetekben új hajtásokat is eresztenek.

El kell ismernünk, hogy a múltban voltak bizonyos illúzióink e tekintetben: azt hittük, hogy a munkáshatalom kivívása és a kizsákmányolás felszámolása automatikusan és végérvényesen kihúzza a talajt, elszívja a táptalajt a nacionalizmus gyomnövényei alól. A valóságban a nacionalizmust csak tudatos és tervszerű eszmei, gazdasági, politikai és kulturális harcban lehet leküzdeni; mégpedig a mindennapok cselekvése során, a gyakorlati harc folyamán.

A reakciós polgári-kispolgári nacionalizmus fő kifejezési formája ma is a szovjetellenesség. Nem véletlenül: az imperialisták ma is a szovjetellenességet tekintik fő fegyverüknek, hiszen a Szovjetunió a maga óriási gazdasági és katonai potenciáljával, politikai tekintélyével – úgy is, mint szocialista nagyhatalom és úgy is, mint a munkásmozgalom legtapasztaltabb harci osztaga – a legszilárdabb bázisa a nemzetközi munkásosztálynak, a haladás és a béke erőinek. Ezért pártunk ma is a proletár internacionalizmus alapvető követelményének tekinti a Szovjetunióhoz való elvtársias, testvéri viszonyt. Meggyőződéssel valljuk ma is, hogy „szovjetellenes kommunizmus nincs, nem volt és nem is lehetséges”. Egyes konkrét kérdésekben felmerülő esetleges nézeteltérések nem adhatnak mentséget egyetlen pártnak sem – ha kommunistának vallja magát – arra, hogy szovjetellenes álláspontra helyezkedjék. Véleményünk szerint minden kommunista pártnak elemi érdeke és internacionalista kötelessége, hogy ne csak elhatárolja magát a szovjetellenességtől, hanem aktívan harcoljon is ellene.

Meggyőződésünk szerint a kommunista pártnak az a kötelessége, hogy

egyeztesse saját népének nemzeti érdekeit a világ munkásosztályának, a világ népeinek, a szocializmus egyetemes ügyének közös érdekeivel. Nincs szó arról, hogy a nemzeti érdekeket fel kellene áldozni egy elvont és misztifikált közös érdek oltárán, annál kevésbé, mert a valóságban meglevő közös érdekekben benne foglaltatik az egyes országoknak és munkásosztályuknak nemzeti érdeke is. Végső soron egyetlen pártnak sem lehet jó, nem lehet hasznos, ami a nemzetközi kommunista mozgalmat, a szocialista közösség országait, a szocializmus pozícióit gyengíti. Az érdekek egyeztetése természetesen nem jön létre spontán módon és automatikusan, de objektíve lehetséges, ha megvan hozzá a kölcsönös készség.

A nemzetközi imperializmus most a nemzeti szuverenitás eszméjét igyekszik fegyverként szegezni a szocialista országok és a Szovjetunió melléne. Nekünk, magyar kommunistáknak azonban az a meggyőződésünk, hogy a kommunista pártok és a szocialista országok nemzeti szuverenitását semmi más nem fenyegeti, mint a nemzetközi burzsoázia, az imperializmus.

Amikor a szocialista országok szorgalmazták a KGST megerősítését, a KGST-országok gazdaságpolitikájának jobb összehangolását, kapcsolataik elmélyítését, akkor ez nem az ezen országok nemzeti szuverenitása és érdekei ellen irányul, hanem arra, hogy gazdasági erejük meghatványozódjék, fejlődésük meggyorsuljon a maguk és az egész szocialista közösség javára.

Kétségtelen, hogy a szocialista országok között is lehetnek tényleges vagy vélt, részleges és átmeneti ellentétek. De úgy gondoljuk, hogy az alapvető, végső soron közös érdek talaján, a közös eszme, a marxizmus-leninizmus alapján, a szocializmus egyetemes ügye iránti felelősségtudattal ezek áthidalhatók. A mai, rendkívül kiélezett és szövevényes világhelyzetben, amikor az imperializmusnak messzemenően sikerült kiaknázni a maga céljaira a kommunista világmozgalomban jelentkező súlyos nézeteltéréseket, minden szocialista országra és minden kommunista pártra különösen nagy felelősség hárul azért, hogy valamennyien közös erővel megvédjék és fejlesszék a szocializmus kivívott pozícióit.

*

Ha áttekintjük a pártunk születése óta eltelt 50 év történetét, megállapíthatjuk: a párt töretlenül képviselte és képviseli a munkásosztály ügyét és érdekeit. Pártunknak ez az 50 éves története – csakúgy, mint a kommunista világmozgalomé – a burzsoáziával, az imperializmussal vívott szakadatlan és ádáz osztályharcok története. Ebben a harcban a

magyar kommunisták roppant megpróbáltatásokat is átéltek és súlyos csapásokat is elszenvedtek. De a párt mindig újra talpra tudott állni és újjá tudta szervezni harcoló sorait. A győzelmeket időnként vereségek, a helyes lépéseket tévedések és kudarcok váltogatták, de a legfontosabb az, hogy a párt mindig tanult hibáiból és ki tudta javítani ezeket, s harcai során mindig hű maradt történelmi hivatásához, ahhoz az úthoz, amelyet megalapítói 1918-ban választottak.

Pártunk, melyet az osztályellenség már annyiszor eltemetettnek hitt, ma a szocializmus felépítésén dolgozó Magyar Népköztársaság kormányzó pártja, győzelmes szocialista forradalmunk vezető ereje. A magyar nép bizalmától övezve az a szándék vezeti, hogy a maga szerény eszközeivel a jövőben is mindent megtegyen a munkásosztály nagy ügyének végső diadaláért.

Cikk a „Béke és Szocializmus”-ban.

AZ ÁLLAMÉLET, A SZOCIALISTA DEMOKRÁCIA FEJLESZTÉSE

1969 MÁRCIUS

Tisztelt elvtársak!

A Politikai Bizottság megbízásából betérjesztem a Központi Bizottság és a kormány együttes ülésén megvitatásra javasolt, az államélet, a szocialista demokrácia fejlesztése kérdéseit tartalmazó elgondolásokat és alapelveket. Mielőtt az indoklásra rátérnék, szeretnék néhány szót szólni az előzményekről, a munka folyamán felvetődött gondolatokról, néhány elvi kérdést is szeretnék érinteni.

Először is egy megállapítással szeretném kezdeni. Az állami munkával, a szocialista demokrácia fejlesztésével a párt rendszeresen és hosszú ideje foglalkozik. 1956 előtt az ismert felfogásban dolgoztunk, ennek részleteibe nem kívánok belebocsátkozni. 1956 óta fejlesztjük az országgyűlés, a kormányzás, az államigazgatás, a választási rendszer, a tanácsok, az igazságszolgáltatás munkáját, általában az állami munkát. A gazdaságirányítási rendszer reformja, mint ahogy erről már több ízben a Központi Bizottság ülésein szó esett – a tegnapi nap folyamán is – nagy jelentőségű társadalompolitikai lépés volt és az ma is, amelynek során a proletárdiktatúra állama gazdaságirányító és szervező tevékenységét az új viszonyoknak megfelelően fejti ki és valósítja meg. Nem kívánatos részletezni, de ez önmagában is jelentős változásokat eredményezett már és fog eredményezni a jövőben az államhatalmi és államigazgatási szervek munkájában. Annak idején, amikor a kongresszus előtt, majd a kongresszuson a párt vezető szerepe fejlesztésével foglalkoztunk, olyan következtetésre jutottunk, hogy meg kell vizsgálni a párt vezető szerepével összefüggésben a szakszervezetek és más tömegszervezetek tevékenységét – azonkívül az ifjúsági munkát –, törvényszerűen jutottunk arra a következtetésre, hogy foglalkoznunk kell az államélet átfogó kritikai elemzésével és a megnevezett – a javaslatban, az anyagban szereplő – kérdésekben a fejlesztés koncepciójának kimunkálásával. Ezt objektíve szükségszerűnek tartottuk akkor is és tartjuk ma is, mert ezt a társadalmi fejlődés állapota tűzte napirendre.

Amikor a munkához hozzáfaztünk, azt az alkotmány vizsgálatával kezdtük. A Politikai Bizottságnak az anyagban megjelölt kérdésekben, külön-külön is határozata volt, mégis az alkotmány vizsgálatával kezdtük a munkát. Ennek során jutottunk arra a következtetésre, hogy nem lehet külön-külön kiragadni az alkotmányt és más kérdéseket, hanem összefüggésében kell vizsgálnunk, elemeznünk államrendszerünk valamennyi jelentős területét, mert egymással összefüggő, egymáshoz kapcsolódó, egymást kölcsönösen kiegészítő kérdésekről van szó.

Nem kell bizonyítanom, hogy a kérdés hordereje nagy és többféle megközelítés lehetséges. Ha úgy tesszük fel a kérdést, tudunk-e a jelenlegi szisztémával dolgozni, azt lehet mondani, hogy tudunk. De ha úgy tesszük fel a kérdést, hogy elég hatékony-e az állami munka, kimerítettük-e a szocialista rendszer nyújtotta lehetőséget, akkor erre már azt kell válaszolnunk, hogy nem, nem merítettük ki a szocialista rendszer nyújtotta lehetőségeket. Ha leegyszerűsítve akarok fogalmazni, államapparátusunkat illetően azt mondhatjuk, hogy ellátja feladatát, de elég nagy, nehézkes, sokba kerül, és bizony sok bürokratikus vonással rendelkezik.

Felvetődik a kérdés, hogy ilyen esetben mi a teendő. Létezik olyan megközelítés is – ha szűkebben az államapparátust vizsgáljuk –, hogy csökkentjük a létszámát, növeljük a szakszerűségét, fizessük meg jobban az állami tisztviselőket, kvalifikáltabb emberek dolgozzanak a különböző államigazgatási területeken. Amikor a munkával foglalkoztunk, e megközelítést elvetettük, mert azt mondtuk, előbb vizsgálat tárgyává kell tenni az állam különböző funkcióit és területeit. A feladatokat kell pontosabban meghatározni és annak következménye lehet, hogy az állam különböző területein – az elveket jobban tisztázva – jobban elhatároljuk a hatásköröket, jobban osszuk meg a munkát és ezekhez szabjuk, hogy mennyi és milyen képzettségű emberekre van szükség.

A vizsgálat során különböző elvi kérdésekkel is találkozunk. Felvetődött az is, hogy a jelenlegi viszonyok között szükség van-e az államélet, az állami munka fejlesztésére vagy sem. Nem akarok részletekbe bocsátkozni itt sem. A szocialista országok gyakorlatában többféle véglettel találkozunk. Hogy csak a szélsőséget említsem: van olyan nézet, hogy az állam, mint olyan, etatista, bürokratikus képződmény, és önigazgatással kell helyettesíteni. Van olyan felfogás is, hogy az állam funkciói közül az elnyomó funkciónak kell dominálnia, és a gazdasági szervező, kulturális nevelő jellegű funkciója alárendelt szerepet játsszon. Találkozunk olyan felfogással is, amely úgy sommázható, hogy a hatalom és a demokrácia szembenálló kategória és kizárja egymást.

Az előterjesztés tendenciájában látható, hogy a Politikai Bizottság a Központi Bizottságnak az államélet, a szocialista demokratizmus fejlesztésére tesz javaslatot. Mi volt a vizsgálati módszerünk? Ezt azért említem, mert ez megmagyarázza a különböző variánsokat, amelyeket előterjesztünk a Központi Bizottság és a kormány együttes ülése elé.

Az elemzés időszakában vagyunk és ilyenkor arra kell törekedni, hogy mi magunk vessük fel és tárgyaljuk meg a lehetséges és ésszerűnek tűnő alternatívákat, hogy azt vitathassa a Központi Bizottság és a kormány. Amikor a Központi Bizottság munkamódszerének fejlesztésével foglalkozott a Központi Bizottság, akkor ilyen igény volt, és ezt az ismert határozatba is belefoglaltuk. Arra kértünk felhatalmazást – ideértve a többféle megoldási módok keresését is –, hogy a további vizsgálatok során foglalkozhassunk e témákkal, és a végső elhatározást, a döntést természetesen a Központi Bizottság, illetve a kormány hozza majd meg.

A Politikai Bizottság ilyen megfontolásoktól vezettetve járult hozzá a javaslat beterjesztéséhez, vitatva természetesen a különböző elgondolásokat és variánsokat, de nem szögezve le magát a jelen időszakban egyetlen variáns mellett vagy ellen sem.

Megbízást kaptam, hogy beszédemben foglalkozzam az egyes alternatívák mellett és az ellenük szóló érvekkel. Mielőtt ezeket sorra venném, tájékoztatásul a következőket kívánom közölni: nem szerepel az anyagban, de elmondom, hogy az elemzést kívánó témák elméleti vonatkozásait, természetesen az anyaggal szoros összefüggésben a társadalomtudományokkal, az állam- és jogelmélettel foglalkozó szakemberek, pártmunkások bevonásával ki kívánjuk és ki fogjuk dolgoztatni. Megnevezem ezeket a témákat, és kérem a tisztelt Központi Bizottság és a kormány tagjait, hogy ezzel kapcsolatban is további gondolatokkal segítsék a munkát.

Milyen témák kidolgoztatására gondolunk? Először az államhatalom jellege, az államtípus, az államforma. Úgy gondoljuk, ennek megfelelő elméleti kimunkálására szükség van. A második ilyen téma: a tanácsok államhatalmi, államigazgatási és tömegszervezeti jellege. Ezzel szorosan összefügg a tanácsok önkormányzata és a központi irányítás problematikája. A következő téma: az államigazgatás, a közigazgatás fogalma és tartalma. A negyedik szerepel tulajdonképpen az anyagban, de külön téma: a párt és az állam viszonya a szocializmus építésének jelen időszakában. Az anyagban megnevezett témák kidolgozásába, az ezzel foglalkozó bizottságok munkájába az e kérdésekkel foglalkozó elméleti, gyakorlati embereket, a párt-, társadalmi szervezetben, az államélet különböző területein tapasztalatokat szerzett vezetőket kívánjuk bevonni.

Most rátérek az egyes kérdések indoklására. Társadalmunk és államszervezetünk alkotmányos kérdéseivel kapcsolatban: az előkészítő munka során vitatott volt, hogy új alkotmány kidolgozására vagy a jelenlegi módosítására tegyünk-e javaslatot. A Politikai Bizottság véleménye szerint – bár az alkotmány módosítása jelentős változásokat fog tartalmazni – mégsem célszerű új alkotmányt kidolgozni. Az alkotmány jellege olyan, elvtársak, hogy 20 esztendőnként új alkotmányt alkotni nem célszerű, nem indokolt. A társadalom fejlődésében nem mentek végbe olyan változások – tulajdonképpen ez az elvi alapja –, amelyek szükségessé tennék az új alkotmány kidolgozását. A módosításra teszünk tehát javaslatot. Az anyagban a módosítás szükségességét több vonatkozásban indokoljuk. A legjelentősebb ebben a szocialista forradalom fejlődése, a tulajdonviszonyokban bekövetkezett változás és ezek között is a földtulajdon rendezése, s mint folytatása ennek a folyamatnak, a termelőszövetkezeti tulajdonforma elvi deklarálása és törvényes rendezése megtörtént, illetve jelenleg folyamatban van.

Ezzel összefüggésben a következőket szeretném elmondani: elvi jelentőségű társadalmunk jellegének a meghatározása, az, hogy hol tart a társadalom fejlődésének folyamata, hogy eddig mit értünk el. Ez alapkérdése volt és marad politikánk meghatározásának. És természetesen az alkotmánnyal összefüggésben is felvetődött ez a kérdés. Már a VIII. kongresszuson deklarálhattuk – mert a tulajdonviszonyokban végbement változások objektíve lehetővé tették –, hogy leraktuk a szocializmus alapjait. A IX. kongresszus a szocializmus teljes felépítésének megkezdését mondhatta ki. Emlékeztetem a tisztelt Központi Bizottságot arra, már a VIII. kongresszuson foglalkoztunk bizonyos kérdésekkel. Vita folyt már annak idején, hogy az alkotmány módosításával foglalkozunk-e, vagy új alkotmány kidolgozásával. Ezt az alapkérdést megvitattuk és kimondhattuk, hogy a szocializmus alapjait leraktuk. A termelőerők fejlettségi foka, a termelékenység, az életszínvonal, a társadalom tudati állapota és még sok minden más, ami e fogalmakhoz kapcsolódik, ugyanakkor még nem olyan színvonalú jelenleg sem, aminek alapján a szocializmus első fokát már felépítettnek, befejezettnek tekinthetnénk.

Ismét visszautalok az említett kérdésekre és időszakra. Akkor is óvtuk és azóta is óvjuk a pártot az előreszaladás veszélyétől e kérdésekben, hogy hol tart a társadalom fejlődésének állapota. Ezt saját és más szocialista országok helyzetének ismeretében tettük és tesszük. A kérdés természetesen nem úgy van feltéve, hogy most a Központi Bizottság válaszolja meg azokat. De cseréljünk véleményt erről, fejtsék ki, milyen elveket tartanak helyesnek és milyeneket nem. Távolról sem a véglegesség

igényével kérjük ezt, mert e kérdés például az alkotmánymódosítás olyan jellegét és elvét érinti, amelyre majd a következő kongresszuson kell választ adnunk, ez olyan probléma, amellyel a kongresszusnak kell foglalkoznia. Ilyen aspektusból megközelítve a dolgot tesszük azt a javaslatot, hogy ezeket az elveket, amelyek az alkotmányt érintik és amelyeket alapelveknek tekintünk, először a pártnak, a kongresszusnak kell kimondania. Csak utána következhet az állami aktus, illetve a módosított alkotmány elfogadása és törvénybe iktatása.

Még tovább boncolgatva ezt a kérdést, azt ki kell mondani, hogy a társadalom osztályszerkezetében végbement változásokat figyelembe véve – a valóságnak megfelelően társadalmunk jellege szocialista. A módosított alkotmányban ez kifejeződhet, de amint ez kiderül a javaslatból, nem mentünk tovább. Eddig a Magyar Népköztársaság elnevezése nem módosult például Szocialista Köztársasággá. A javaslat a kérdést többféleképpen tárgyalja. Kérjük a Központi Bizottságot és a kormányt, hogy e kérdésben is mondjon véleményt. Elképzelhető, hogy az alkotmányban – a kongresszus után természetesen – a valóságnak megfelelően a társadalom jellegét szocialistának nevezzük és nem megyünk tovább. Nem deklaráljuk, hogy a Magyar Népköztársaság Szocialista Köztársaság vagy a Magyar Népköztársaság megnevezés helyett Magyarország Szocialista Köztársaságot használunk. A kérdést, elvtársak, a Politikai Bizottságban megvitattuk, és a vita alapján a Politikai Bizottság úgy foglalt állást, hogy ez előreszaladás lenne. Végül úgy határoztunk, hogy a kérdést mégis vessük fel a Központi Bizottságnak, hogy az anyag tárgyalásánál a Központi Bizottság és a kormány is mondjon véleményt.

Még egy gondolatot szeretnék felvetni az alkotmány jellegéről. Felvetődött a vitában, hogy tartalmazzon-e az alkotmány programigényű vonásokat, vagy csupán a meglevő állapotokat rögzítse. Ez is elvi jelentőségű kérdés. Gondolom, az alkotmánynak nem feladata, hogy programot adjon, de az érvényben levő alkotmány, elfogadásának időszakában – több mint 20 esztendeje –, az akkori társadalmi viszonyok, a társadalmi, gazdasági rendszer rögzítése mellett utalt a fejlődés fő irányára is. Ilyen jelleget a módosított alkotmánynak is célszerű magában foglalnia anélkül, hogy a programadás igényével lépne fel.

Néhány gondolatot az államélet fejlesztésének alapelveiről, az országgyűléssel kapcsolatban. Az országgyűlés munkája – mint ismeretes – szocialista viszonyainknak megfelelően fejlődik és fejleszthető. A fejlesztésre a szükséglet és az igény is megvan. Az országgyűléssel – mint törvényhozó testülettel – szemben az az igény, hogy alaposabban előkészített, megvitatott, időtállóbb törvényeket alkosson. Nézetünk szerint

az országgyűlésnek ez a fő funkciója. Arra kell törekedni, hogy az országgyűlés e funkciót az eddiginél hatékonyabban töltsse be. A törvényalkotás természetesen nem kizárólagosan az országgyűlés vitáján múlik, mert a törvényalkotásban, annak előkészítésében más állami szervek hatékonyabb és igényesebb munkájára is szükség van. Így a törvény-előkészítésben leginkább érintett Igazságügyminisztériumon kezdve, más minisztériumokon, főhatóságokon keresztül a Minisztertanácsig, amely benyújtja a törvénytervezetet és az országgyűlés megalkotja a törvényt. Tehát ezeknél a területeknél is szükség van az igények fokozására, a követelmények növelésére.

Találkozunk olyan törekvésekkel, hogy a törvényes rendelkezéseknek azt a tagozódását, amely szerintünk bevált, szüntessük meg. Jelenleg az a törvény, amit az országgyűlés alkot, aztán az Elnöki Tanács törvényerejű rendeletet hoz, a kormány rendeleteket bocsát ki. Van olyan felfogás, hogy az Elnöki Tanácsnak ez a funkciója szűnjön meg, és az országgyűlés alkosson törvényt. Ez, nézetünk szerint, szükségtelenül terhelne és elaprózná a parlament munkáját, nem adná meg azt a lehetőséget, amivel most rendelkezünk, hogy a gyakorlat által felvetett, a követelményeknek megfelelő rugalmasságot tudjunk tanúsítani. Ha ezt a lehetőséget megszüntetnénk, a törvények módosítására mindig az országgyűlés összehívására lenne szükség. Tehát a jelenlegi szisztéma, a jelenlegi tagozódás fenntartása mellett vagyunk.

Az előterjesztésben jeleztük, hogy felvetődött a kétkamarás rendszer bevezetésének gondolata is. A feladatkörét az anyag nagy vonalakban tartalmazza. A kétkamarás rendszer esetleges bevezetése mellett szól, hogy a második kamara az államélet legfelsőbb szintű ellenőrzésében az országgyűlés fölött bizonyos ellenpontként jelentkezne. Összetételével kapcsolatban elképzelhető, hogy tagjai képviseleti alapon kerülnének a testületbe a proletárdiktatúrát megtestesítő párt-, társadalmi és állami szervek küldötteiként vagy választás útján. Ez is egy alternatíva. Nagyrészt olyan személyekre gondolunk, akik a mindennapi operatív munkában már nem vesznek részt.

Az összetételre vonatkozó második alternatíva mellett szól még, hogy tagjai lehetnének olyan, az adott időszakban a mindennapi közfunkcióban nem dolgozó, de gazdag tapasztalatokkal rendelkező személyek, akik ismereteiket az államélet felső vezetésében hasznosíthatnák.

Mi szól ellene, elvtársak? Az, hogy ez megtöri a népképviseleti rendszer jelenlegi egységét, lassítja a törvényhozás folyamatát, korlátozza az országgyűlés hatáskörét. Már a bizottságban felvetődött, hogy egyáltalán foglalkozzunk-e ezzel a kérdéssel, terjesszük-e a Központi Bizottság vagy

a Politikai Bizottság elé. De mégis olyan kérdésnek tekintettük, amiről helyes ha a Központi Bizottság is véleményt mond. Tehát ellene szól – még egyszer hangsúlyozom –, hogy megtöri a népképviselői rendszer egységét, lassítja a törvényhozás folyamatát, korlátozza az országgyűlés hatáskörét. Az országgyűlés, a párt vezető szerepének érvényesülésén keresztül, a jelenlegi rendszerben is biztosítja a proletárdiktatúra osztály-érdekeit. A szocialista országokban – a jelenlegi ismereteink szerint – ez a forma ott alakult ki, ahol a nemzetiségi viszonyok, illetve az állam szövetségi jellege indokolja ezt. Nálunk ilyen természetesen nincs.

Az Elnöki Tanácsról: az Elnöki Tanács esetleges átalakításával kapcsolatban a második és a harmadik alternatívát kívánom indokolni. Az államtanács jelleggel működő, a jelenleginél esetleg szűkebb testület előnye lenne, hogy képes azonnali intézkedésekre esetleges rendkívüli körülmények között is, ugyanakkor összetételénél fogva reprezentálná és egyesítené a mi rendszerünkben működő párt-, állami és társadalmi szerveket.

Elképzeltető természetesen más variáns is, például a mi szövetségi politikánknak ma jobban megfelelő, azt jobban kifejező testület. Az Elnöki Tanács bővítése azt az elvet valósítaná meg – ez a második variáns –, hogy az országgyűlés és az alkotmány által meghatározott funkciók ellátása, amit jelenleg az Elnöki Tanács gyakorol, szélesebb testület által történne. Ez az elv különösen az országgyűlés által hozott törvények esetleges módosításánál járhat előnnyel, a nagyobb testület ugyanakkor lassabban működő, nehezkesebb szervezet. Ezt is figyelembe kell venni.

A kormánnyal kapcsolatosan a következőket mondanám: a kormányzati munka megfelelő irányban fejlődik, kialakult arculata, növekedett tekintélye, önállósága. Az alkotmány szellemének megfelelően végzi munkáját. Ugyanakkor szükséges alapelveként alkotmányban is rendezni, hogy a kormány nemcsak a törvények mechanikus végrehajtója, hanem kellő önállósággal és felelősséggel rendelkező, az ország ügyeit állami vonalon irányító testület. Nemcsak az államigazgatás legfelsőbb szerve – ahogyan ez jelenleg az alkotmányban rögzítve van –, hanem annál politikailag és alkotmányjogilag több, s feladatait elsősorban az alkotmány határozza meg.

Az alkotmányban is rendezni kell a felelősséget a tanácsok irányításáért. Ez rendezetlen kérdés jelenleg. Több éves gyakorlat, hogy a tanácsok irányítását a kormány látja el a gyakorlatban, az Elnöki Tanács pedig a tanácsok államhatalmi tevékenysége felett a megfelelő felügyeletet gyakorolja. Ezt kimondja az alkotmány. Ez azonban formális, s ez a mi

jelenlegi szisztémánkban úgy jelentkezik, hogy a tanácsok különböző üléseikről a jegyzőkönyvet, a határozatokat megküldik az Elnöki Tanácsnak. Ezt a felemás helyzetet véleményünk szerint célszerű megszüntetni. A kormányzati tevékenység fontosságának hangsúlyozása mellett felelősségét szükséges növelni, és meg kell határozni az országgyűlés által történő alkotmányos politikai ellenőrzésnek a módszereit is. Már korábban, még az új gazdaságirányítási rendszer reformjának bevezetése előtt felvetődött, hogy az államélet fejlesztésével egyidejűleg meg kell vizsgálni a kormánynál esetleg szükségessé váló azon szervezeti változtatásokat, amelyeket az új gazdaságirányítási rendszer bevezetése esetleg indokol. Annak idején – emlékeztetem a tisztelt Központi Bizottságot és a kormányt erre – tudatosan halasztottuk el ezeket a kérdéseket, szándékosan nem foglalkoztunk velük, hogy kellő biztonságot teremtsünk a reform végrehajtásához, az államigazgatás, a kormányzás különböző szerveiben. Természetesen az is lehetséges, hogy megvizsgáljuk ezeket és előterjesszük a változtatásra vonatkozó javaslatokat.

A választási rendszerrel kapcsolatban: ami az első variánst illeti, az lényegében a jelenlegi rendszer továbbfejlesztett változata. A közvetlen jelölés alapján áll ez, amely az eddigihez mérten tovább szélesíti a választás demokratizmusát. A második variáns az országgyűlési képviselők és a fővárosi, a megyei, a megyei jogú városi tanácstagok jelölése esetén – bár megtöri a választás közvetlenségének elvét azzal, hogy a jelölésnél több szerv és a választók véleménye tükröződik – tartalmában biztosítja a választás demokratizmusát. Bármely variáns esetén szükséges, hogy ahol több jelölt van, a jelöltek egyforma eséllyel indulhassanak. Ez a választást demokratikusabbá teszi, növeli a választók aktivitását és érdeklődését. Természetesen a választás aktusáról van szó közvetlenül, és a rendszer bevezetése vagy megvalósítása magát a választási aktust teszi aktívabbá.

Az államigazgatás fejlesztésével kapcsolatban a következőket szeretném elmondani. Már szólottam arról, hogy ezt azért kell vizsgálni, mert az a véleményünk, hogy államszervezetünk, államapparátusunk túlméretezett, egyes területeken szükségtelenül nagy apparátusok dolgoznak, létrejöttek olyan szervek, amelyek más apparátusokon belül – meggyőződésem – kisebb létszámmal is hatékonyabban tudnák feladatukat ellátni. Nem tudom, az elvtársak tudják-e, hogy a tanácsok szervezetében és apparátusában jelenleg mintegy 45 000 ember dolgozik az egész országban. Azonkívül vannak olyan megyei, fővárosi jellegű szervek, amelyek igazgatási tevékenységet látnak el. Különböző helyeken különböző létszámú ezeknek a testületeknek és szerveknek száma. Van olyan megye,

ahol 26 ilyen szerv van, és a tanácsok ezekkel a szervekkel nem foglalkoznak, a központból irányítják őket, és ha a területről valamilyen irányítást kapnak, azt a pártszervezetektől kapják. Nemrégén tárgyaltuk a budapesti, a megyei titkárok értekezletén például ezt a kérdést. Rengeteg ilyen jellegű szervvel, amelyek államigazgatási feladatokat látnak el, kell közvetlenül a pártnak foglalkoznia, holott ott van a tanács, de az ezekkel a feladatokkal nem foglalkozik. Tehát tapasztalható bizonyos túlszervezettség és elaprózottság, és úgy véljük, szükséges az erőknél ilyen irányú koncentrációja is.

Fejleszteni kell nézetünk szerint az államélet demokratizmusát úgy, hogy ezzel egyidőben növekedjen a szakszerűség, az ügyintézés gyorsasága, a szervek és az ügyintézők felelőssége is. Megismétlem, hogy a vizsgálat során a tartalmi kérdésekből kell kiindulni, és csak az elemzés után szabad szervezeti változtatásokat kezdeményezni.

A tanácsok tevékenységét, ahogy az előterjesztésben szerepel, javasoljuk megvizsgálni. Jelezzük is az anyagban, hogy megfelelő előkészítő munka már folyt. Nézetünk szerint kritikailag felül kell vizsgálni a tanácsok társadalmi helyét és szerepét, elhelyezkedésüket az államszervezetben, a tanácsok államhatalmi és tömegszervezeti jellegét, azt a gyakorlatot, hogy állami feladatokat politikai vagy tömegszervezeti eszközökkel és más módon oldanak meg, nem pedig állami eszközökkel és állami úton.

Elemzést kíván, mert formálisnak tűnik a tanácsok államhatalmi jellege. Elvtársak, akik a tanácsok ülésein részt vesznek vagy részt vettek, tudják, hogy számos esetben a költségvetések végrehajtásában, a tervek jóváhagyásában merül ki ez a funkció, és tulajdonképpen érdemi változtatás az előterjesztéseken és javaslatokon nincs. Formális tehát, és mi felvetjük, hogy ez a funkció helyes-e, hogyan értelmezzük. Elvi elemzést kíván ez. A formális elemeket a munkából ki kell küszöbölnünk, hogy az elvek és a gyakorlat ne ütközzön.

A tanácsok fejlesztésének koncepciójáról: megvizsgálandó, hogy a tanácsok önkormányzati jellege milyen módon alakítható ki. Az önkormányzati tevékenység elsősorban a rendelkezésre bocsátott anyagi erők helyi felhasználásában, másrészt egyéb helyi igazgatási, gazdasági, szociális, kulturális kérdések önálló megoldásában realizálódjon. Tehát, amit helyileg el lehet dönteni a középszintű tanácsok, a fővárosi tanács, a megyei tanács, a járási tanács, a városi tanács szintjén, azt ott és ne központilag döntsék el.

Természetesen az önkormányzat nem jelentheti az államigazgatási tevékenység felaprózását, biztosítani kell a törvényhozás és igazgatás útján egyaránt az egységes irányítást és ellenőrzést. Arról van szó, hogy

az állam irányításában hatékonyabban érvényesüljön a demokratikus centralizmus elve. Ugyanakkor erősíteni kell az igazgatási munkát. Az állampolgár a tanácsoktól elsősorban gyors és szakszerű intézkedéseket vár ott, ahol az lehetséges. Vannak olyan területek, ahol hiába várnak gyors elintézés. Például a lakáskiutalásoknál, ha megfeszül is a tanács lakásgazdálkodási osztályának vezetője, akkor sem tudja biztosítani a gyors elintézés. Az államigazgatási tevékenység kimunkálásával egyébként foglalkozunk. Azt hisszük ott, ahol ez lehetséges és fejleszthető, azt fejleszteni kell, mert ez egyik legjobb formája a tömegkapcsolatok fejlesztésének.

A tanácsok szintjén is törekedni kell az igazgatási munka egyszerűsítésére. A fővárosban, a megyékben, a járásokban, a városokban és a községekben sok olyan igazgatási szerv működik – erre már utaltam –, amelyek a tanácstól függetlenül központi irányítást kapnak, holott helyi vagy nagyrészt helyi feladatokat látnak el. Meg kell vizsgálni ennek a rendszerét és azokat az igazgatási szerveket, amelyek munkájukat legcélszerűbben és leghatékonyabban helyi irányítással el tudják látni – mert olyan feladatkörük jellege –, tanácsi irányítás alá célszerű helyezni. Ügyelni kell azonban, hogy a megnövekedett hatáskör és önállóság fejlessze és ne csökkentse az államigazgatás egységét.

Néhány gondolatot az igazságszolgáltatás, a bírói, az ügyési szervezet, funkció kérdéséről.

Itt valami változtatást kell a sorrendben eszközölni, mert a javaslatban megjelölt Büntető és Polgári Törvénykönyv módosításának, részben egyszerűsítésének kimunkálása folyamatban van. Ezt kell első helyre tenni, mert ez a legnagyobb jelentőségű kérdés, ebből következnek az anyagban megnevezett egyéb kérdések.

A törvényalkotással szemben támasztott igényről az országgyűlés munkájával összefüggésben már szóltam. Ami az igazságszolgáltatást általában illeti, a követelmény lényege a következőképpen határozható meg: tovább kell keresni és fejleszteni a törvényesség intézményes biztosítékait. Legyen még világosabb az állampolgárok számára, hogy mit enged meg és mit tilt a törvény, s a törvény megszegése milyen szankciókkal jár. A törvényesség mindkét oldala intézményes garanciákkal még inkább biztosított legyen: aki bűncselekményt követ el, az viselje annak törvényes következményeit, másrészt a törvény védi és biztosítja az állampolgárok jogait. Aki nem követ el bűnt, azt nem büntethetik meg.

Az előterjesztés több helyen foglalkozik a törvényesség kérdésével. Az előkészítés során alapelvnek tekintettük, hogy a törvényesség védelmét az eddigieknél szélesebben kell értelmezni, a jelen alkotmányban sza-

bályozottnál több alkotmányos szerv feladatává kell tenni. Ez most jelenleg úgy szerepel az alkotmányban, elvtársak, hogy elsősorban a Legfőbb Ügyészség felelős a törvényességért. Mi ezt szélesebben értelmezzük – az országgyűléstől kezdve az államhatalmi, államigazgatási szervekig –, s természetesen hangsúlyozzuk az ügyészség saját speciális felelősségét a törvényesség védelmében és biztosításában. Az előterjesztésben több variációt fogalmaztunk meg a jogalkotás törvényességének ellenőrzésére. Van olyan variáns is, hogy az országgyűléstől független alkotmánybíróság mellett is állást foglalunk. Az az elgondolás, hogy széles körű demokratizmus alapján jöjjön ez a szerv létre, és kellő közvetlen hatalommal rendelkezzen államjogi helyzeténél fogva, mint tekintélyes testület, a törvényhozás mellett egyéb feladatokat is – például az általános törvényességi felügyeletet – ellátna.

A következő két variáció a jogalkotás törvényessége feletti felügyeletet az országgyűlés bizottságaira bízna. Ennek az az előnye, hogy e kérdésekkel kollektív testületek foglalkoznának, hátránya viszont, hogy ha ezt a funkciót erre a bizottságra bízánk – ami jelenleg is létezik az országgyűlésnél, de ilyen hatáskörrel nincsen felruházva –, fellépni csak közvetett úton, az országgyűlés útján tudna. Ha a feladatot nem külön bizottság, hanem az országgyűlés jogi bizottsága látná el, külön problémaként jelentkezne, hogy bár nem növeltük a bizottságok számát, egyéb feladatai mellett kellő hatékonysággal el tudná-e látni feladatát.

Elvtársak, még két kérdést szeretnék érinteni. Ezzel a munkával hosszabb ideje foglalkozunk, általában megállapítható a párt általános tevékenységéről, hogy a pártban jelenleg alkotó munka folyik, valamennyiünk gondja a szocialista rendszerünk adta lehetőségek mind jobb kihasználása, rendszerünk fejlesztése. Ez nem öncélú dolog. Rendeltetése, hogy a dolgozó tömegek érdekében hatékonyabban oldjuk meg feladatainkat, politikai felépítményünk még jobban feleljen meg és szolgálja társadalmunk gazdasági alapját, az életszínvonal emelését és a kulturális fejlődés követelményeit. Az a meggyőződésünk, hogy a demokratikus közélet és közgondolkodás fejlesztése – erről már szóltam korábban – a hatalmat erősíti, és nem szabad szembeállítani a demokratizmust a hatalommal.

Tulajdonképpen a napirendre tűzött kérdések kimunkálásának is az a rendeltetése, hogy fejlesszük szocialista rendszerünket.

Miközben e kérdésekkel foglalkoztunk és foglalkozunk, találkoztunk – én azt mondhatnám, hogy jóhiszeműségtől és segíteni akarástól vezettetve – elvileg hibás, illúziót keltő nézetekkel és megközelítési módokkal is. Ezek közül csupán egyet kívánok megemlíteni. E nézet valahogy így fogalmazható meg – erre már Szirmai elvtárs utalt tegnapi felszólalásá-

ban –: kidolgoztuk a gazdaságirányítási rendszert, az új gazdasági mechanizmust, most soron következik és ki kell dolgozni az ennek megfelelő új politikai mechanizmust is. Véleményünk szerint e szemlélet vagy követelmény vulgáris, hibás és nem egyszerűen kifejezés vagy terminológiai kérdés. Már szóltam arról, hogy az irányítási rendszer reformja nem korlátozható a gazdasági területre. Erről beszélt tegnap Szirmai elvtárs is. Társadalompolitikai jelentőségű kérdés, amely a társadalomtudományoktól kezdve a párt és az állam életét, a kultúrát, a dolgozók sorsát, szemléletét kedvezően befolyásolja. Közismert, hogy mindezt a folyamatot a párt kezdeményezte, a párt vezeti. Ezért helytelennek ítéljük meg azt a követelményt, hogy most új politikai mechanizmust kell kidolgozni.

Ha úgy tesszük fel a kérdést, hogy szükség van-e a mi rendszerünk, a proletárdiktatúra fejlesztésére – s ebbe minden beletartozik, a párttól kezdve az állami, a tömegszervezeti munka, a kulturális tevékenység és más kérdések –, akkor erre igennel kell válaszolni. Ez egy folyamat, amely a napirenden levő kérdések megoldásával sem fog megállni. Ha ezeket a kérdéseket, amiket most javasolunk, megvizsgáljuk, megvitatjuk, kimunkáljuk, ez a folyamat akkor sem fog megállni, hanem folytatódni fog.

A jelenleg soron levő feladatok mellett, azokkal összhangban, az államélet és a szocialista demokrácia fejlesztését tartjuk olyanoknak, amelyek szocialista rendszerünk fejlesztését szolgálják. S azonkívül természetesen a napirenden levő és a Központi Bizottság munkatervében szereplő kérdések kimunkálása és megoldása is ezt a célt szolgálja.

Ezzel, tisztelt elvtársak, az indoklást befejeztem. Kérem a Központi Bizottság és a kormány tagjait, hogy az előterjesztést vitassák meg, véleményükkel és javaslataikkal gazdagítsák az anyagot, és adjanak felhatalmazást a munka javasolt irányának folytatására.

Előadói beszéd a Központi Bizottság ülésén.

A PÁRT VEZETŐ SZEREPÉNEK NÉHÁNY IDŐSZERŰ KÉRDÉSE

1969 MÁRCIUS

Pártunk IX. kongresszusa több mint két évvel ezelőtt részletesen elemezte pártunk helyzetét, tevékenységét, s vezető szerepének érvényesülésével összefüggő valamennyi fontos kérdést. A párt munkájának rendszeres tanulmányozása azonban állandó feladat, hogy a párt mindenkor megfeleljen a növekvő követelményeknek. A IX. kongresszus határozatainak végrehajtása nyomán változtak a pártmunka feltételei, és újabb értékes tapasztalatok kerültek felszínre.

Mielőtt ezekre részletesen rátérnék, ismételten hangsúlyozni szeretném: történelmi tapasztalataink egyértelműen azt bizonyítják, hogy a szocializmus építése csak a marxizmus-leninizmus elméletével felfegyverzett kommunista párt vezető szerepének érvényesülése útján lehetséges. A pártról szóló lenini elméletnek az a felismerés az alapja, hogy a munkásosztály csak új típusú forradalmi pártjának vezetésével szerezheti és védheti meg a hatalmát, építheti fel a szocialista társadalmat.

A párt szerepéről szóló útmutatás ezért nélkülözhetetlen része a marxizmus-leninizmusnak, a proletárforradalom győzelméről szóló tudománynak. A párt irányító, szervező és ellenőrző szerepéről, eszmei, politikai, szervezeti egységének védelméről, a demokratikus centralizmusról mint a párt szervezeti alapelvéről, a párt szövetségi politikájáról, a lenini normák megtartásáról szóló tanítások mindmáig iránymutatóak és kötelező érvényűek számunkra.

A lenini elvek helyességét mindenben megerősítették pártunknak a legutóbbi 12 évben szerzett tapasztalatai. Az ellenforradalom utáni gyors politikai konszolidációt főképp a lenini tanítások következetes érvényesítésének köszönhetjük. Az új lehetőségeknek megfelelő elvi politika kidolgozásával és érvényesítésével volt képes pártunk arra, hogy sikerre vezesse harcunkat, megszilárdítsa a munkáshatalmat. A párt az ellenforradalom leverése után nagy erőt fejtett ki, hogy elvi, politikai küzdelemben legyőzze a revizionista és az álbaloldali áramlatot, gyökeresen szakítson a korábbi parancsolgatással, a meggyőzést lebecsülő „munka-

stílussal”, s a párton belül egészséges, elvtársi légkört alakítson ki, megszilárdítsa a párt és a pártonkívüliek új, a kölcsönös bizalomra épült egységét. Ennek az erőfeszítésnek köszönhető, hogy az ország viszonylag rövid idő alatt kiheverte az ellenforradalom kártevéseit, a tömegekben megerősödött a párt iránti bizalom, és a korábbinál magasabb szintű népi, nemzeti egység alakult ki hazánkban.

Sokat tanultunk az elmúlt évtized eseményeiből, és már mélyebben, jobban értjük Lenint. Megmutatkozik ez abban is, hogy figyelembe vesszük és a döntések előtt behatóan tanulmányozzuk hazánk sajátos körülményeit, nemzeti hagyományainkat, a harcunk eredményeképpen bekövetkezett társadalmi és gazdasági változásokat. Számunkra tehát a kérdés nem úgy hangzik: időszerű maradt-e a leninizmus? Ebben nincs kétségünk! Sőt kérdeznivalónk sincs. A kérdést csak úgy tehetjük fel: Hogyan kell helyesen értelmezni és alkotóan alkalmazni korunkban és ezen belül hazánkban a lenini tanításokat? Sok új tapasztalatot és elméleti igényű következtetést nyújt a kommunista mozgalomnak az a tény, hogy a munkásosztály több országban hatalomra került, s pártjai kormányzó pártok. Felvetődik például, hogyan dolgozzon a párt a hatalom birtokában, a szocialista építés időszakában. Az egyes kérdéseknek merev, az élet új jelenségeit figyelmen kívül hagyó megközelítése – még ha látszólag az elmélet védelmében lép is fel – lényegében sérti a lenini elveket és módszereket. Mi sem idegenebb a marxizmus-leninizmustól – és ezen belül a pártról szóló tanításoktól –, mint a fejlődés, a változás tényeinek lebecsülése és a társadalmi fejlődést szolgáló elméletnek holt dogmákká, merev szabályokká történő lealacsonyítása. A kommunista pártoknak különbséget kell tenniük az alapelvek, az alapvető törvényszerűségek, valamint az ezekre épülő új jelenségek feltárása és elméleti általánosítása között. Vagyis: a marxizmus-leninizmus helyes alkalmazása, gazdagítása, továbbfejlesztése címén nem engedhetjük meg a forradalmi elmélet lényegének a megtagadását. A munkásosztály, a párt vezető szerepének érvényesüléséről és állandó növekedéséről szóló tanításokat pedig a marxizmus-leninizmus ilyen alapelvének tekintjük.

A párt vezető szerepe érvényesülésének elméleti és gyakorlati problémáit más okok miatt is állandóan tanulmányoznunk kell. Indokolja és szükségessé teszi mindenekelőtt társadalmunk fejlődése, a szocializmus építésében elért eredmények, hiszen ezek a pártmunkára is hatnak, és új meg új feltételeket teremtenek számára. Köztudott, hogy a párt és a társadalom állandóan és kölcsönösen hat egymásra. A párt vezeti a munkásosztályt, a dolgozó néptömegeket a társadalom átalakításáért folyó harc-

ban. A megváltozott társadalmi viszonyok pedig megkövetelik a pártmunka állandó tökéletesítését, hatékonyságának fokozását.

De pártunk internacionalista jellege miatt is állandóan napirenden kell tartanunk a kérdést. Hiszen munkánkért és annak következményeiért a nemzetközi munkásosztály előtt is felelősek vagyunk. Ez azzal is együtt jár, hogy szüntelenül tanulmányoznunk kell a többi testvérpárt tapasztalatait, elsősorban azért, hogy megfelelő mértékben és formában hasznosíthassuk azokat pártunk munkájában.

A párt vezető szerepéről szóló lenini tanítások helyes alkalmazásában, alkotó továbbfejlesztésében rendkívül nagy azoknak a pártoknak a felelőssége, melyek a hatalmon levő munkásosztály harcát, tevékenységét szervezik és irányítják. Általános érvényű történelmi tapasztalat: ahol helyesen érvényesül a párt vezető szerepe, ott erősödik a munkásosztály hatalma, egészségesen fejlődik a szocialista gazdaság, általában sikeresen halad a szocialista társadalom építése. És megfordítva: ahol gyengül a pártvezetés, ahol megsértik a lenini elveket, ott megtorpan a társadalom fejlődése, sőt válságba kerülhet maga a munkáshatalom, a szocializmus ügye is.

A munkásosztály harcát vezető kommunista pártoknak gondosan ügyelniük kell tehát arra, hogy az adott társadalom helyzetét, az osztályerőviszonyokat, a fejlődés lehetőségeit minden időben, bármilyen bonyolult helyzetben is reálisan ítélik meg. A soron levő feladatokat pedig ezek alapján határozzák meg. Ez a párt helyes politikájának az alapja.

A társadalmi, politikai, gazdasági helyzet megítélésében – tapasztalataink szerint – a pártot kétféle veszély fenyegeti. Az egyik, amikor az adott társadalmi viszonyokat idealizálja, a valóságosnál fejlettebbnek ítéli meg. Vezetői, a hatalomtól megrészegülve, azzal visszaélve, önkényeskednek, elveszítik érzéküket a dolgozó tömegek érdekei iránt. A lehetőségeket túlbecsülve, a külső és belső ellenséget lebecsülve illúziót keltenek, és meggondolatlan intézkedésekkel vagy éppen ingadozással nehéz helyzetet idézhetnek elő az országban. Mint saját példánkon is láthattuk 1956-ban, ez pártválságot idézhet elő, a pusztulás szélére sodorhatja a proletárdiktatúra rendszerét.

A másik veszély, amikor a társadalom fejlődése által megoldásra érett feladatokat a párt nem érzékeli időben, amikor nem figyel fel az új mozzanatokra, nem tanulmányozza a tömegek hangulatát. Ilyenkor a párt megtorpan a munkájában, nem törekszik a helyzet reális elemzésére és a jogos igények mindenoldalú kielégítésére.

A kommunista párt csak akkor teljesítheti történelmi hivatását, ha szüntelenül lépést tart a fejlődéssel, a változó gazdasági és politikai viszo-

nyokkal. Ez nem irreális követelmény. Ha a párt célkitűzésében, felépítésében, mindennapi munkájában következetesen megtartja a lenini elveket, a legnehezebb feladatokkal is meg tud birkózni. A lenini tanításokhoz – és erről nem szabad elfeledkeznünk – az is hozzátartozik, hogy minden pártnak jól kell ismernie saját népét, országát és hazája fejlesztésének nemzeti lehetőségeit.

A lenini tanítások sajátos magyarországi problémáink megoldásához is rendkívül értékes útbaigazításokat adnak. De minden pártnak – így a miénknak is – magának kell megtalálnia a lenini tanítások alkalmazásának legcélszerűbb formáit. Saját problémáink megoldását nem várhatjuk másától, és más szocialista országok tapasztalatait sem tekinthetjük automatikusan alkalmazhatónak. Hazánk történelmi múltja, országunk nemzeti sajátosságai és sok más tényező arra kötelez bennünket, hogy a hazai feltételeknek legjobban megfelelő módon érvényesítsük a lenini elveket.

Hazánk jelenlegi helyzete, a szocializmus építésének soron levő feladatai ma azt követelik tőlünk, hogy tegyük még alkalmasabbá a pártot történelmi hivatásának teljesítésére. A pártnak – mint már volt róla szó – lépést kell tartania a változó körülményekkel, ezekhez kell igazítania tevékenységét.

A szocializmus építésének új, fontos állomása hazánkban a gazdaságirányítási rendszer reformjának bevezetése. A gazdasági reform új körülmények közé helyezte a társadalom valamennyi rétegét, a társadalmi, állami szerveket, a vállalatokat, nagyobb lehetőségeket teremt az egyes gazdasági egységeknek. Már jelentkeznek ennek a társadalmi következményei, s ezekkel a pártnak is számolnia kell. A probléma leegyszerűsítése volna azonban azt gondolni, hogy a párt munkamódszereinek továbbfejlesztését kizárólag az új gazdasági mechanizmus igényli. Ez is. De többről és másról is szó van. Hiszen a gazdasági reform maga is a párt több mint 12 éves politikájának, a termelőerők és a társadalmi viszonyok fejlődésének, illetve ezek sokoldalú, tudományos elemzésének az eredménye. A párt nem egyes kérdésekből, nem a fejlődés egy-egy oldalának elemzéséből, hanem egész társadalmi, politikai és gazdasági helyzetünkől indul ki, amikor munkáját vizsgálja és a fejlődés útját keresi.

A pártmunka tökéletesítésének szükségessége egy másik fontos területtel is szorosan összefügg: az állami szervek munkájának továbbfejlesztésével. A párt már hosszabb ideje vizsgálja e nagy témakört. Azt akarjuk, hogy államrendszerünk hatékonyabban szolgálja a munkásosztály hatalmát, fejlődjék a szocialista demokrácia, egyidejűleg növekedjen a

munka szakszerűsége, az igazgatási munka színvonala, a központi irányítás hatékonysága.

Pártunkban alkotó munka folyik, sokan foglalkoznak közös gondjainkkal: többek között azzal, hogy miképpen fejleszthetjük szocialista rendszerünket. Manapság találkozunk – feltételezhetően a gazdasági mechanizmus reformját példának véve – olyan igénnyel, hogy dolgozzuk ki az „új politikai mechanizmust”.

Csak emlékeztetni szeretnék arra, hogy – az irányítási rendszer reformjával kapcsolatban – az ellenség hogyan szuggerálta annak idején: liberalizáljuk gazdaságunkat, kapitalista metódusokat alkalmazzunk; azt remélték, hogy az áru- és pénzviszonyok, a piac szerepének felhasználásával rendszerünk fokozatosan fellazul és közeledik a kapitalizmushoz. Szuggerálták továbbá, hogy a gazdaság után politikai rendszerünket is reformáljuk meg, akkor lesz valóban demokratikus – és így tovább... s végül mi is a „szabad világ” tagjai lehetünk.

Ez a burzsoá propagandisták részéről a konvergencia-elmélet alkalmazása magyar viszonyokra. A sugalmazás és a szuggerálás e fajtája ma is folytatódik. Szocialista gyakorlatunk viszont bizonyít: fejlődik tervgazdaságunk, nem gyengül, hanem erősödik szocialista rendszerünk.

A gazdaságirányítási rendszer kidolgozása során is láthattuk, hogy egyesek a korábbi rendszer teljes tagadásával közelítették meg az „új mechanizmust”. Ez történelmietlen szemléletre vallott, mert a párt, tanulva az 1956 előtt elkövetett szektás, dogmatikus, majd revizionista elhajlások tapasztalataiból, sok mindent tett a gazdasági munka tökéletesítésére és fejlesztésére.

Ugyancsak illúziókeltő igény s leegyszerűsített szemléletre vall az „új politikai mechanizmus” kidolgoztatásának óhaja. De ha úgy tesszük fel a kérdést, hogy szükség van-e a proletárdiktatúra rendszerének fejlesztésére, egész politikai, ideológiai felépítményünk tökéletesítésére, a korszak igényének jobban megfelelő, rendszeres megújulásra — akkor igen-nel válaszolunk.

A gazdasági és a politikai mechanizmus fogalma, terminológiája óhatatlanul merev határvonalat húz a gazdasági és a politikai rendszer közé, pedig a kettő összefügg. A gazdaságirányítás rendszerének reformja sem pusztán közgazdasági, hanem társadalompolitikai jellegű intézkedés, amely a párt politikájának részeként került bevezetésre, és végrehajtásában fontos szerepet játszanak a politikai tényezők, megfontolások, s eredményében, következményében jelentős politikai hatást gyakorol a pártra és az egész társadalomra. A gazdasági reform is telítve van tehát politikai tartalommal.

Ezért az új politikai rendszer kidolgozásának igénye vulgarizálásra, a politikai, elméleti fogalmak nem átgondolt kezelésére mutat.

Most a párt vezető szerepével összefüggésben, az egyéb és nem kisebb jelentőségű feladatok mellett az államélet, a szocialista demokratizmus fejlesztését tekintjük olyan feladatnak, amelynek feltételei adottak, s megoldása objektíve is szükségszerű.

Központi Bizottságunk március 5–6-i ülésén összefüggéseivel együtt termékeny és alkotó vitában tárgyalta meg e nagy horderejű kérdést, egyetértett a munka irányával, a megvizsgálandó, elemzést kívánó kérdések körével. Ezek a következők: társadalmunk és államrendszerünk alkotmányos kérdései; a törvényhozás és a kormányzás fejlesztése; választási rendszerünk fejlesztése; az államigazgatási munka elemzése és fejlesztése; a tanácsok államhatalmi, igazgatási és tömegszervezeti jellegének vizsgálata; az igazságszolgáltatás és szervei továbbfejlesztése; a párt és az állam viszonya, a párt vezető szerepének növelése az állami életben.

E munka olyan stádiumban van, hogy több területen már gyakorlati intézkedésekre is sor kerülhet, de sok fontos elvi jelentőségű kérdés eldöntése a X. pártkongresszusra vár.

Az elkövetkezendő időben a párt vezető szerepét és az állam irányító tevékenységét egyidejűleg kell fejlesztenünk oly módon, hogy mindkettő hatékonyabbá váljék, kiküszöböljük a fölösleges párhuzamosságot, s a párt vezető, irányító szerepe az állami munkában is biztosítva legyen. A párt- és állami szervek tevékenysége közötti gyakori összefonódások, a helytelen munkakapcsolatok a különböző szervek feladatainak tisztázatlanságából is adódtak. Az ország fejlődésére nézve döntő fontosságú kérdésekben a pártnak – az állami és társadalmi szervek véleményének előzetes kikérésével – ki kell alakítania saját elvi, politikai álláspontját. A párt irányelveinek konkretizálása, állami határozatokba foglalása, a végrehajtás megszervezése és adminisztratív ellenőrzése, vagyis a mindennapos irányítás viszont az állami szervekre hárul. A munka e fázisában az a párt feladata, hogy biztosítsa a végrehajtás politikai, személyi feltételeit, politikai ellenőrzést gyakoroljon, biztosítsa a népi szervek, a demokratikus közvélemény ellenőrzését és segítségét. Nincs olyan kérdés, amellyel a párt ne foglalkozhatna. Hiszen egy adott időben bármely kérdésnek olyan nagy lehet a társadalmi, politikai jelentősége, hogy az megkövetelheti a párt állásfoglalását. A gyakorlatban viszont mégis az történik majd, hogy a párt csak a nagy horderejű elvi, politikai kérdésekben foglal állást, és az állami szervek annak szellemében teljes önállósággal és felelősséggel dolgoznak.

Ilyen értelemben fogjuk fel és helyeseljük a proletárdiktatúra rendszerének fejlesztését.

Egy forradalmi pártban állandó és mindig időszerű feladat az elméleti munka, a marxizmus-leninizmus alkotó alkalmazása, fejlesztése, gazdagítása.

Régi igazság, hogy az elmélet próbája a gyakorlat, s a politika szüntelenül igényli a marxista-leninista elmélet iránymutató alkalmazását.

A mi viszonyaink között a párt felelős a munkáshatalomért, viseli a kormányzás felelősségét, s minden tevékenységének célja és értelme, hogy jól szolgálja osztályérdekeinket, erősítse proletárhatalmunkat. E feladattól elválaszthatatlan szocialista rendszerünk politikai alapjának: a munkás-paraszt szövetségnek erősítése, a politikai szövetség ápolása, a népfrontpolitika alkalmazása, s minden, szocializmushoz hű erő bevonása a gazdasági építő és a kulturális-nevelő munkába.

E feladatok megoldását kell szolgálnia az elméletnek és a mindennapi politikai gyakorlatnak.

A párt vezető szerepének növekedésében jelentős helyet foglal el az elméleti munka, a marxizmus-leninizmus helyes alkalmazása, alkotó továbbfejlesztése, a munkásosztály ideológiájától idegen nézetek bírálata és leleplezése. Pártunk IX. kongresszusa külön felhívta a figyelmünket arra, hogy alkotó módon fejlesszük a marxista elméletet, amely választ ad az élet új kérdéseire; propagáljuk és terjesszük a kommunista világnézetet; és a tömegek aktivitásával változtassuk az elméletet a társadalom anyagi erejévé.

Nem volna reális követelmény, ha most sorra vennénk mindazokat az ideológiai kérdéseket, amelyekkel a párt IX. kongresszusa óta foglalkoztunk. Célszerűbb szemügyre venni néhány olyan problémát, amelyek ma nehezítik, gátolják a párt elméleti munkájának hatékonyságát, s melyek megoldása a közeljövőben előtérbe kerül, feladatunk lesz.

Az ideológiai munka pártunkban – az elért eredmények ellenére – még nem kapta meg a méltó helyét. Ennek több oka van. Első helyen azt a nagy elmaradást kell megemlíteni, amely a személyi kultusz és vele együtt a dogmatizmus elburjánzása miatt az elméleti munkában bekövetkezett. Nagy kárt okoztak továbbá az ellenforradalom előtt és után a jobboldali nézetek, a revizionizmus és az ezekből adódó eszmei zűrzavar. Nemcsak az a káros összhatásuk ezeknek, hogy sok kérdésre nem tudtunk időben megfelelő választ adni, hanem az is, hogy a párttagok egy része nem értékelte megfelelően az ideológiát, sőt gyakran idegenkedett tőle. Az elméleti munka lebecsülésével még ma is találkozni. Vannak nézetek, amelyek szerint gyakorlati érzékkel, jó ösztönnel és szervezőkészséggel sokkal

többre megyünk, mint úgynevezett elméletieskedéssel. Ezzel a felfogással ideig-óráig el lehet ugyan boldogulni, de végső soron a megoldandó kérdések megkerülését, elodázását jelentik.

Változatlan érvényűnek tartjuk azt a lenini tanítást, amely szerint „forradalmi elmélet nélkül nincs forradalmi gyakorlat sem”.

Az ideológiai munka lebecsülésével szemben, más oldalról – főleg tudományos és ideológiai területen dolgozók körében – ellenkező végletként viszont a politikai munka lebecsülése jelentkezett. Más kifejezéssel: a politikai realitást, a gyakorlatot lebecsülő spekulatív manipulációval is találkozunk. Egyesek a politikát arra ítélik, hogy megragadjon a napi feladatokban, s látóköre ne terjedjen túl a napi munka határain. Szerintük csak a tudós, a teoretikus hivatott arra, hogy távlatokban és történelmi méretekben gondolkodjék. Ezzel összefüggésben találkozni olyan nézettel is, mintha a párt és az ország vezetésére kizárólag vagy elsősorban a teoretikusok, a tudósok lennének hivatva. Ez új kiadása annak az 1956-os nézetnek, amely szerint „az értelmiség a társadalom vezető ereje”. Táplálják ezt az elképzelést a külföldön – főleg egyes nyugati országokban – is jelentkező hasonló felfogások.

A párt azonban egyik végletnek sem engedhet. Harcolt és harcol a soraiban jelentkező praktikizmus, valamint az egyes ideológusok között megtalálható avantgardizmus ellen. Ez az álláspontunk nem az elmélet lebecsüléséből ered. Sőt, véleményünk szerint a mai helyzetben erősíteni kell az ideológiai munkát, a politika kialakításánál jobban kell építeni a tudomány eredményeire. Erre az is kötelez bennünket, hogy a szocializmus építésének jelenlegi szakaszában sok új kérdés vetődik fel, olyanok, amelyekre a marxizmus klasszikusai annak idején nem adhattak konkrét választ, és amelyeket nekünk kell kidolgoznunk. Hiba volna elfelejteni, hogy az ellenforradalom előtti években milyen súlyos károkat okozott pártunknak az elméleti munka elhanyagolása, az adott helyzet tudományos elemzésének elmulasztása, ami nem egy hibás döntés forrása volt. Tanulnunk kell hibáinkból, és biztosítanunk, hogy a párt fontosabb döntései sokrétű vizsgálódásra, tudományos adatokra épüljenek. A pártnak alaposan tanulmányoznia és ismernie kell a valóságot, objektív adottságainkat, nemzetközi és hazai lehetőségeinket, a tömegek tudatának színvonalát. Ehhez kell mérnie politikai döntéseit, a propaganda-feladatokat és a gyakorlati megoldások módját.

Ami a gyakorlati munka kérdését illeti, világos, hogy az elfogadott fő irányvonalon belül adódhatnak egymástól eltérő koncepciók, megoldási módok. Ez természetes és elkerülhetetlen. Az útkeresés, a megoldási módok különbözősége mögött valóságos vagy látszólagos érdekellentétek hú-

zódni meg. Ezek helyes megítélése és megoldása, a különböző nézetek egymással történő szembesítése elméleti, elemző munkát igényel.

A legfontosabb döntések, párthatározatok elméleti előkészítésében és megalapozásában a legutóbbi években jelentősen előrehaladtunk. A párt minden nagyobb horderejű döntés előtt az érintett terület tudományos és gyakorlati szakembereinek bevonásával vizsgálta és vitatta meg a felvetett problémát. De ez még nem rendszeres, s a módszerek sem eléggé kialakultak. Az a véleményünk, hogy a jövőben a pártszerveknek többet kell foglalkozniuk társadalmunk alapvető elméleti, ideológiai problémáival. El kell érniünk azt is, hogy a kérdések feldolgozásába, az eddig kialakult gyakorlat erőteljes folytatásaként, a kommunista és a párton kívüli tudósok széles köre is bekapcsolódhassék. A módszer szervezeti része, például a tudósok bevonása, a bizottságok létrehozása viszonylag könnyebben megoldható. Ennél lényegesen nehezebb a munka folyamán felvetődő, olykor ellentétes nézetek megítélése és a helyes elvi álláspont kialakítása. A pártnak az új elméleti kérdések elemzésénél meg kell őriznie a marxizmus elveire épülő tárgyilagosságát, hogy a társadalmi fejlődés szükségleteinek, a munkásosztály érdekeinek megfelelően dönhessen.

A társadalom fejlődése során szükségszerűen felmerülő kérdésekre megközelítően helyes válasz több adható, de helyes, marxista válasz – csak egy.

E tennivalók szélesebb összefüggéseivel, a tudományok irányításának elvi kérdéseivel pártunk hosszabb ideje foglalkozik, és a témát a közeljövőben a Központi Bizottság is tárgyalni fogja. Most csupán a párt gyakorlatában különösen nagy szerepet játszó társadalomtudományok kezeléséről és fejlesztéséről kívánok szólni. Pontosabban arról, hogyan foglalkozzék a párt a társadalomtudományok elméleti problémáival úgy, hogy e kutatások szorosabban kapcsolódjanak az élet által felvetett, a párt számára különösen fontos kérdésekhez.

Ellenfeleink gyakran vádolnak bennünket azzal, hogy nem engedünk elég tág teret a hivatalos állásponttól eltérő nézeteknek. Szerintük a tőkésországokban e tekintetben nagyobb a szabadság. Ez a vélemény igen távol áll az igazságtól. Bármit hirdetnek is önmagukról a tőkésországok képviselői, a valóság az, hogy teljes szabadság nem létezik. A világ egyetlen országában sem lehetséges minden eszme nyílt hirdetése, terjesztése, főleg pedig nincsenek egyenlő esélyek, egyenlő anyagi és technikai lehetőségek az eszmék terjesztésében.

Mi őszintén megmondjuk, hogy nálunk nem volt és nem is lesz „teljes szabadság”. Háborús eszméket hirdetni, a népek ellen bujtogatni nálunk

törvénybe ütköző cselekmény. Megtanultuk és nem felejtethjük el, hogy az osztályharc az ideológia területén is folyik, és ezt a harcot mi a marxizmus-leninizmussal szemben ellenséges nézetek ellen vívjuk. Nem adunk és nem adhatunk fórumot az ellenséges nézeteknek és elméleteknek. Sőt, kötelességünk, hogy leleplezzük ezeket és gátoljuk terjesztésüket.

Ebben a kérdésben egyértelmű az álláspontunk. Alapelvünk: minden támogatást megadunk annak az ideológiai, tudományos kutatómunkának, amely a valóság mélyebb, igazabb megismerését tűzi ki célul, és ezzel kívánja elősegíteni a szocializmus építését, vívmányaink továbbfejlesztését. De a leghatározottabban fellépünk az olyan „ideológiai”, „tudományos” mezbe öltöző kísérletek ellen, amelyeknek céljuk, hogy politikai erővé szerveződve mozgósítsanak, párthíveket szerezzenek és végső soron a munkásosztály hatalmát, a népi hatalmat tegyék kérdésessé. Annál is fontosabb ezt hangsúlyoznunk, mert az imperialisták a fellazításnak éppen ezt a formáját tűzték ki célul. Mi ugyanakkor biztosíthatunk minden kommunistát és minden, a népet szolgáló jó szándékú embert, hogy ez az imperialista törekvés nem gátol bennünket abban, hogy a saját érdekeinket követve, minden erővel támogassuk a párt munkáját elősegítő, valóságfeltáró tudományos kutatómunkát. És nem engedjük, hogy ezt a munkát „balról” a szocializmus elleni tevékenység vádjával illessék, vagy jobbról a szocializmus ellen felhasználják.

A nyíltan vagy burkoltan megjelenő ellenséges burzsoá eszmékkel szemben álláspontunk világos: leplezzük le őket, harcoljunk ellenük. Sokkal bonyolultabb, ezért árnyaltabb megközelítést kíván, ha a rendszerrel egyetértők értelmeznek különbözőképpen lényeges elméleti vagy gyakorlati kérdéseket. Gyakran a saját sorainkon belül is találkozunk különböző megközelítési módokkal, álláspontokkal. Elismerhetjük-e a különböző álláspontok létjogosultságát a szocializmushoz hű emberek-nél? Elfogadhatjuk-e a többféle marxizmusról szóló elméletet?

Az első kérdésre határozottan, félreérthetetlenül, a szocializmus érdekében igent mondunk azért, mert nem hogy eltűrjük a demokratizmust, hanem akarjuk, támogatjuk és segítjük. Ami a második kérdésfeltevést illeti, egyértelmű a válaszunk: nem ismerünk el többféle marxizmust. Az a véleményünk, hogy csak egyféle marxizmus van. Más dolog, hogy a társadalomtudományok egyes szakágain belül tematikai, szemléleti, módszerbeli különbségek jelentkezhetnek a kérdések megközelítésében. Ez – különösen ha új, eddig megválaszolatlan problémákról van szó – reális lehetőség, a valóságban is így van, az elméleti munka nélkül nem fejlődhet. Sőt nyugodtan mondhatjuk, hogy a gondolkodásnak ez az útja szükségszerű, az igazságot megtalálni, feltárni olykor keserves, ne-

héz munka, és az esetek többségében nem megy máról holnapra. Ezt, ha olykor kényelmetlen is, mint marxistáknak tudomásul kell vennünk, és munkánkban számolnunk kell vele – ha a valóságot valóban meg akarjuk ismerni.

Miként kezeljük ilyen esetekben a különböző álláspontokat képviselő felfogásokat? Elvi kérdésekben csakis alkotó, nyílt, elvtársi viták útján lehet kialakítani a helyes álláspontot. Nehéz és felelősségteljes feladat ez. A kérdések többségében nincsenek kész receptjeink a döntéshez. Ezért a klasszikusok tanításait alapul véve, saját elméleti munkásságunkra és más szocialista országok tapasztalataira támaszkodhatunk. A párt olyan légkör kialakítására törekszik, amelyben minden, a rendszerhez lojális ember bátran kifejtheti nézeteit, sőt biztosítva van számára a tévedés joga is. Nem tartjuk rendkívülinek vagy veszélyes jelenségnek, ha a vitákban helytelen, a párt álláspontjával nem egyező vélemények is hangot kapnak. Pontosabban szólva: nem azt várjuk ezektől az elvtársi eszmecseréktől, hogy a kollektív munka eredményeként kialakuló és adott pillanatban leginkább megfelelőnek látszó állásponttal mindenki azonnal egyetértsen. Támogatjuk és bátorítjuk a vitákat, de fontosnak tartjuk annak hangsúlyozását is: feltétlenül közös álláspont kialakítására kell törekedni – ez minden vita célja. A viták nem önmagukért valók, a vita csak eszköz, de a cél, a megoldandó feladat: a kérdések alkotó, konstruktív kidolgozása. A párt illetékes szervei nem kívánnak határozatilag eldönteni elméleti kérdéseket, ugyanakkor arra ösztönzik a párt tagjait és a párton kívüli tudósokat, hogy közös erőfeszítéssel, a marxizmus útmutatásai alapján oldják meg az élet által felvetett elméleti kérdéseket. Csak helyeselhetők, és ezt ösztönöznünk is kell, ha a viták során a kutatók, a szakemberek – pártunk és államunk érdekeinek és szabályainak megfelelően – kifejtik kételyeiket, gondjaikat, ellenvéleményeiket, problémáikat. De azt nem helyeselhetjük, hogy ezeket a kellően végig nem gondolt, gyakran még tisztázatlan nézeteket mindenki saját belátása szerint terjeszthesse.

Minden jó szándékú, gondolkodó ember megérti: a kutatások, az elméleti viták nem légtüres térben, hanem meghatározott nemzetközi viszonyok, a nemzetközi és a hazai osztályharc meghatározott körülményei között folynak. És hozzátehetjük: óriási anyagi lehetőségekkel rendelkező, nagy „tudással, tapasztalattal” felkészült imperialisták fellazítási törekvése közepette zajlanak. Felelősséggel gondolkodó ember a konkrét helyzettől nem vonatkoztathatja el magát. A politikai szempontokat értőnek és megértőnek kell lennie, s ebből szükségszerűen következik a köve-

telmény: maximális szabadság a kutatásban – magas fokú felelősség a közlésben.

Ebben foglalható össze a szabadság és a felelősség kapcsolata. Még egyszer: nem önmagukért ösztönözzük a vitákat, hanem azért, mert a viták révén az ideológiai, eszmei egység magasabb szintjére juthatunk el. Elismerve és hangsúlyozva az új kérdések kidolgozásának rendkívüli jelentőségét, a leghatározottabban elhatároljuk magunkat mind a „bal”-, mind a jobboldali torzításoktól. Nem lehet egyetérteni azokkal, akik forradalmi világnézetünket tiltó szónak tartják az új gondolatok és igazságok ellen, s ideológiánkat a valóságkutatás gátjává akarják tenni. De harcolni kell azokkal az irányzatokkal szemben is, amelyek a vita ürügyén a marxizmus tanításában mindent megkérdőjeleznek.

Az effajta nézetek képviselői nem lépnek fel nyíltan a marxizmus ellen, sőt gyakran önmagukat is marxistának vallják, annak is érzik magukat, de az ilyen szubjektív érzés kevés. Túl sokat és túl gyakran beszélnek arról, ami szerintük elavult a marxizmusban, és igen ritkán vagy egyáltalán nem szólnak arról, hogy az alapvető tanítások miért időszerűek ma is. Fellépéseik hatására a marxizmus tanításainak egész rendszerével szemben kételyek támadhatnak. Azt, hogy forradalmi elméletünk útmutatásainak melyik része avult el, véleményünk szerint nem a teoretikusok ilyen vagy olyan álláspontja, hanem végső soron az élet, a szocializmus építésének gyakorlata dönti el. Ahol a gyakorlat új kérdések kidolgozásának szükségességét jelzi, ott haladéktalanul hozzá kell fogni a gyakorlat elemzéséhez, a tények tanulmányozásához; ilyen esetekben nem engedhetjük a gondolati bátortalanságot a szocializmus féltésébe burkolni. Az élet viszont azt is mutatja, hogy a marxizmus valamennyi alapvető tétele ma is időszerű, és nem tűrhető a modernizálás ürügyén a marxizmus revíziójának meghirdetése.

A gondolkodás bátorsága nem egyénieskedő kalandorság, nem a nép életével való hazardírozás, hanem mindig szerves része az adott országnak, a nép, a szocializmus ügye iránti felelősségnek. Tapasztalataink szerint mind a dogmatikus, mind a revizionista álláspont egyformán veszélyes.

Az elméleti kérdések kezelésében is a kétfrontos harc a történelem által igazolt jó módszer. Az a kifejezés, hogy kétfrontos, természetesen némiképpen egyszerűsíti vagy csoportosítja azokat a nézeteket is, amelyeket néha igen nehéz bárhová is besorolni, de a kifejezés mégis híven tükrözi a harc jellegét. A párt az alkotó marxizmust képviseli.

A dogmatizmus mint a párt soraiban jelentkező eszmeáramlat szinte keletkezésétől kezdve kíséri a kommunista mozgalmat. Eszmeileg pártunk leküzdötte ugyan, de újratermelődésének, kiújulásának veszélye

nem szűnt meg. A szektásság a marxizmus tanításait holt dogmává me-revíti, kitér a társadalom fejlődése során jelentkező kérdések alkotó meg-közelítése elől. A hatalom megszilárdítása, a parasztkérdés, a szövetke-zeti mozgalom fejlesztése, a termelőszövetkezeti földtulajdon megte-remtésének elméleti kidolgozása, a párt vezető szerepének értelmezése, szövetségi politikánk és számos más kérdés kapcsán le kellett küzdeni a szektás módszereket, a dogmatikus nézeteket. Veszélyeitől ma sem men-tes a párt, s megfigyelhető: ha éleződik vagy bonyolulttá válik a helyzet, felélénkülnek képviselői.

A revizionizmus mai képviselői előszeretettel jelentkeznak „a korszerű szocialista modell”, a demokrácia abszolutizálása és kisajátítása igényé-vel, a pártról, az államról szóló lenini tanítások revíziójával. Osztály-gyökerük köztudottan a kispolgári szemlélet, képviselőik előszeretettel hivatkoznak Marxra, Leninre, önkényesen idézve őket, figyelmen kívül hagyva a történelmi körülményeket és helyzetet.

Még nem mindenütt értik a kétfrontos harc lényegét. Nem felesleges ezért ennek igazi céljairól, jellegéről, feladatáról általában is beszélni. Vannak, akik azt hiszik, hogy ez a harc tulajdonképpen a két véglet kö-zött meghúzódó középutas álláspont. Megint mások úgy gondolják, hogy a két front valami arányt fejez ki: egyidejűleg kell jobbra is és „balra” is ütni. A lényeg azonban egészen más. A kétfrontos harc voltaképpen a párt forradalmi politikájának hirdetése, alkalmazása és védelme. Ta-pasztalataink szerint a párt politikáját általában két oldalról fenyegeti veszély, vagyis a revizionista, illetve álbaldoldali részről, ezért a helyes vonal védelmében két fronton kell harcolni. Az viszont, hogy fejlődé-sünk adott szakaszában melyik fronton élesebb a harc, melyik az úgyne-vezett fő veszély, az nem a mi elhatározásunktól függ. Ezt alapvetően az ellenünk indított támadás élessége, a politikánk eltorzítására való törek-vés jellege határozza meg.

Ha jobbról és „balról” egyszerre folyik ez a támadás – és többnyire ez a tényleges helyzet –, akkor mindkét irányba egyforma élességgel és ha-tározottsággal lépünk fel. Ez történt legutóbb a Magyar Tudományos Akadémia Filozófiai Intézetében és Szociológiai Kutató Csoportjában kialakult vitával kapcsolatban is. Ezeknél is – mint mindig – a konkrét helyzet parancsa volt az irányadó!

Azt is meg kell mondani, hogy a kétfrontos harc nem magyar nemzeti sajátosság. Lenin pontosan fél évszázaddal ezelőtt már beszélt róla. A „»Baldoldaliság« a kommunizmus gyermekbetegsége” című művében írja, hogy a bolsevizmus a jobboldali és az álforradalmi irányzatokkal folytatott harcban született és fejlődött. Saját történelmi tapasztalatunk

pedig ráébresztett bennünket ennek a lenini tanításnak időszerűségére. Ezért valljuk, hogy a kétfrontos harc általános érvényű útmutatás, amely minden kommunista pártra érvényes.

Az elmúlt 12 év politikai harcának fő eredménye hazánkban, hogy meggyengültek a marxizmustól akár jobbra, akár „balra” eltérő eszmeáramlatok és nézetek, egyre szűkül ezek ideológiai, politikai bázisa, és megnövekedett a párt politikájával egyetértők tábora.

Ezzel összefüggésben még egy kérdésről szeretnék szólni. Ismeretes, hogy a szocializmus teljes felépítésének időszakában a társadalom túlnyomó többségének alapvető érdekei azonosak. Egymással kibékíthetetlen, antagonisztikus osztályok nálunk ma már nincsenek. De még nem szűntek meg az osztályok, létezik munkásosztály és parasztság, megvannak továbbá a kispolgárság bizonyos maradványai. Ezek között érdekazonosság áll ugyan fenn, de mint köztudott, jelentkezik kibékíthető, feloldható ellentétes érdek is.

Az alapvető érdekazonosság azonban nem azt jelenti, hogy most már megszűntek társadalmunkban az összes ellentmondások. Még vannak ilyenek, és a párt feladata, hogy feltárja, megismerje és elősegítse ezek megszüntetését. Léteznek ellentmondások: az ember és a természet, a termelőerők és a termelési viszonyok, az igények és a lehetőségek, a gazdasági alap és a felépítmény színvonala, az egyéni, a helyi és a központi érdekek között, és így tovább. Nem járnánk el helyesen, ha – mint erre korábban volt példa – a szocializmust idealisztikus, ellentmondásoktól mentes társadalomnak fognánk fel. Akkor ezek az ellentmondások felhalmozódnának és a későbbiek során súlyosabb nehézségeket, károkat is okoznának. Nem érdeke a pártnak a valóság elkendőzése, hanem ellenkezőleg, a tényleges helyzet minél pontosabb megismerése az érdeke.

Melyek azok az ellentmondások, amelyek viszonylag rövid távon megszüntethetők, s melyek azok, amelyek megoldására egyelőre még nem vagyunk képesek? Mi az egyedi s mi az általános, mi a jogos és mi a jogtalan követelés? – a gyakorlat így teszi fel a párt számára a kérdést. És választ adni nem könnyű, mert nyilvánvaló, hogy az ellentmondások nagy része társadalmunk mostani fejlettségi állapotával, a termelőerők jelenlegi szintjével függ össze. Más részük korábban, 1956 előtt elkövetett hibák következménye, s végül egyesek jelenlegi munkánk fogyatékoságaiból is adódhatnak. Ahhoz, hogy megtaláljuk az ellentmondások feloldásának helyes útját, lehetővé kell tenni a különböző érdekeket kifejező nézetek megjelenését s azok elvi alapon történő összeütközését.

Nem kétséges, hogy a ma még meglevő ellentmondásokban többnyire különböző, objektíve létező, egymástól eltérő, sőt egymásnak gyakran

ellentmondó érdekek fejeződnek ki. Ugyanabban a kérdésben gyakran más a helyi és a központi, a jelenlegi és a távlati, a gazdasági és a politikai érdek. A különböző érdekek más szervezetben is megjelennek, olykor más-más intézmények és szervezetek képviselik azokat, de ezzel egyidejűleg gyakran a pártban is visszatükröződnek.

Pártunk a munkásosztály, a parasztság, az értelmiség legjobbjait tömöríti soraiba. Bár ezeknek az embereknek eszmei céljai, politikai nézetei alapján azonosak, a társadalmi munkamegosztásban elfoglalt helyük következtében ők is egy meghatározott csoport érdekeinek hordozói lehetnek. Magatartásukban, tevékenységükben, gondolkodásukban többnyire az is tükröződik, hogy a társadalmi életben hol helyezkednek el, milyen környezetben fejtik ki tevékenységüket. A párt azonban a munkásosztálynak, vagyis annak az osztálynak a szervezete, amely valamennyi dolgozónak, vagyis a társadalom többségének az érdekeit képviseli. A pártnak az a hivatása, hogy a döntő kérdésekben a munkásosztály álláspontja, azaz az egész nép számára legjobb megoldási módok érvényesüljenek.

Pártunkban erre megvan a törekvés és a lehetőség. Bizonyítja ezt az a széles körű, először a pártban zajló, majd szinte az egész népet felölelő vita, amely a nagyobb horderejű feladatok kidolgozásában – például az új gazdasági mechanizmus bevezetése kapcsán – évekig folyt. A pártban él az igény a megoldások ilyen jellegű előkészítésére és kimunkálására. Tudatában vagyunk annak, hogy a hatalmon levő munkásosztály pártjának ez szinte létkérdés, mert enélkül elvesztené az objektív áttekintés lehetőségét. Az egypártrendszer viszonyai között a pártnak egyidejűleg önmaga bírálójának, megújítójának, úgymond: „ellenzékének” szerepét is vállalnia kell, ami nem könnyű, de elkerülhetetlen feladat.

Az ellentmondások megoldásának ez a módszere nem azt jelenti, hogy a párt önmaga kívánja a társadalom összes létező ellentmondását megoldani. Ez túlnő a párt szerepén. A párt mint irányító politikai szervezet kezdeményez, és más szervek, intézmények figyelmét is ráirányítja a megoldandó problémákra, ily módon is ösztönzi azok ilyen irányú munkáját.

A párt következetesen törekszik arra, hogy politikájában minél helyesebben tükröződjék a munkásosztály és a dolgozó nép valóságos érdeke. Helytelen és rendkívül káros az a nézet, hogy a párt és apparátusa társadalmi rendszerünkben valamiféle különös érdeket képviselhet. Elképzelhető, sőt valószínű is, hogy a párt apparátusa vagy más szervek apparátusai elkövethetnek és el is követnek hibákat. De ezek nem a külön

érdekből, hanem a helyzet nem kellő ismeretéből, helytelen munkamódszerekből, hozzá nem értésből vagy más tényezőkből adódhatnak. Az úgynevezett „apparátusi külön érdek” erőltetett és mesterkélt teória, amelynek nincs objektív alapja társadalmunkban.

*

A következőkben a szocialista demokráciáról, különösen a párton belüli demokráciáról, annak jelenlegi helyzetéről, alakulásáról, jövőre vonatkozó feladatairól kívánok felvetni néhány gondolatot. Az állami élet demokratizmusa és a párton belüli demokrácia bár két különböző dolog, mégis szervesen összefügg. Nemcsak abban az értelemben, hogy sok rokon vonást tartalmaznak, hanem abban is, hogy kölcsönösen hatnak egymásra. Pontosabban szólva, a párton belüli demokrácia elmélyítése jelenti az ösztönzést, a kezdeményezést, a példamutatást, sőt az egyik fontos biztosítékát államéletünk demokratizmusának továbbfejléséhez.

A kommunistáknak tudniuk kell, hogy felelősek a szocialista demokratizmus elveinek helyes érvényesítéseért. Nálunk nincsenek ellenzéki pártok és csoportok, ezért a kommunistáknak önmaguknak kell kezdeményezniük az esetleges hibák, torzítások, helyi hatalmi túlkapások feltárását, illetve kijavítását. Gyakran felvetik, hogy az egypártrendszer körülményei között vannak-e intézményes garanciák társadalmi életünk demokratizmusának folyamatos fejlődésére, a törvénysértések, a hatalommal való visszaélés megakadályozására. Nos, e téren még bőven van feladatunk, és szüntelenül munkálkodnunk kell az intézményes garanciák körének bővítésén. A legutóbbi évtizedben ilyen értelemben is sokat tettünk, de a jövőben még további nagy feladatok várnak ránk. Mégis, úgy vélem, a legfőbb biztosíték adott. Ez pedig maga a párt, amely sohasem felejt el 1956 tanulságait, és belső életében is szüntelenül fejleszti a demokráciát. Mindent elkövetünk azért, hogy nálunk soha, egyetlen csoport se legyen képes többé kisajátítani a pártot, a szocialista rendszert a hatalommal való visszaélésre.

Itt kívánok felvetni egy ezzel összefüggő másik elvi kérdést. Az utóbbi időben találkozunk olyan nézetekkel, amelyek hirdetői a hatalmat és a demokráciát egymással szemben álló, egymást kizáró ellentétnek tekintik. Egyik oldalon helyezkednek el – úgymond – a hatalom gyakorlói, akik parancsolnak, utasításokat adnak, élet-halál urai, és akiknek nincs, nem is lehet közük a demokráciához. Másik oldalon vannak az „elhivatottak”, a hatalommal szemben állók, a „demokráciáért küzdők”, akik-

nek nincs közük a hatalomhoz, s ezért képesek a nép érdekeinek kifejezésére.

Közismertek az olyan jelzők, mint a „hatalom embere”, „kormánypárti”, „konformista”; ami egyesek számára azonos a demokrácia ellenfelével. Ezek a nézetek elméletileg helytelenek, gyakorlatilag pedig valótlanok. A történelemben sohasem volt osztályok feletti vagy osztályon kívüli demokrácia. A mi demokráciánk a munkásosztály hatalmát testesíti meg, és ha valaki ebből kiszorul vagy kirekeszti magát, akkor az okokat nem az államunkban, a demokráciánkban, hanem az illetőnek a hatalmat képviselő osztályhoz, a szocialista rendszerhez való viszonyában kell keresni.

Talán nem érdektelen megjegyezni, hogy egyesek, akik fennhangon hirdetik a demokrácia és a hatalom összeférhetetlenségét, követelik a nagyobb demokráciát, ők maguk azonban napról napra megsértik a demokratikus közélet és közgondolkodás normáit. A társadalmi élet különböző szféráiban kivételes jogokat akarnak szerezni, vagy monopolhelyzetet igyekeznek teremteni önmaguknak és híveiknek.

A párt vezető szerepének növekedéséhez tehát arra van szükség, hogy minden pártszervben, az összes pártszervezetekben egészséges, demokratikus légkör uralkodjék. A pártdemokráciának sok fontos vonása van, most csupán néhány időszerűvel kívánok foglalkozni.

Először is vizsgáljuk meg a kérdések megvitatásának helyzetét. Nyugodtan megállapíthatjuk, hogy a legutóbbi években jelentékenyen növekedett pártunk vitakészsége. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint a legutóbb lezajlott beszámoló és vezetőségválasztó taggyűlések. Ezeken a tagság mintegy 25 százaléka mondott véleményt a párt tevékenységével összefüggő valamely fontos kérdésben. A párttagság e téren megnyilvánuló politikai aktivitását a Központi Bizottság igen nagyra értékeli és továbbra is ösztönzi. A párton belüli eszmecserék elősegítik a párttagság tisztánlátását és a helyes elvi, politikai álláspontok, vélemények kialakítását. Az elvileg helyes nézetek kimunkálása és elterjesztése a párttagság széles rétegében az a szilárd bázis, amelyre a párt eszmei, politikai és szervezeti egysége épül.

Az elvtársi vitákat mi nem divatos kampánynak vagy különálló célnak, hanem a párt cselekvőképessége, akcióegysége megerősítése fontos és nélkülözhetetlen eszközének tekintjük.

Eltársi vita nélkül nincs szilárd pártegység, mint ahogy a pártegység erősítésének szolgálata nélkül a vita öncélúvá, meddővé válik. Ezért a párton belül megvitatandó kérdések témakörét nem bízhatjuk az ösztö-

nösségre, a véletlenre. Úgy kell azokat megválasztani, hogy összhangban legyenek a párt előtt álló feladatok megoldásával.

Egy probléma megvitatása akkor szolgálja valójában a párt ügyét, ha az a határozathozatal előtt, a döntések érlelődésének időszakában történik. A Központi Bizottság is ösztönzi ezt a formát, és végleges álláspontjának kialakítása előtt a közelmúltban is több fontos kérdésben kérte a párttagság véleményét. Az előkészítés szakaszában a vita bármiféle korlátozása súlyos hiba, amely gátolja a helyes elvi álláspont kialakítását. Lényegesen más a helyzet azonban a határozat meghozatala után. A kérdések eldöntése után a végrehajtás következik. Akkor már arról kell tanácskozni, milyen módon lehet a határozatot legjobban végrehajtani. A vita újrakezdése megengedhetetlen a már elfogadott határozatról, mert megbontja a párt egységes szervezeti rendjét, a fegyelmét; lehetetlenné teszi a végrehajtást. Ilyen helyzet nem tűrhető meg egy forradalmi pártban.

Hasonló a helyzet a vita formáival. A párt belső ügyeit csak pártszerű fórumokon szabad tárgyalni. És ilyen fórum a pártban sok van, kezdve a pártcsoportoktól, a taggyűlésektől, a pártbizottságokon át a Központi Bizottságig. Nem engedhető meg az olyan próbálkozás, hogy valaki nyilván pártszerű fórumokon kisebbségben maradt nézeteit tovább hirdeti baráti körben vagy a hivatal folyosóján. Ez a módszer már a szervezeti szabályzatba ütközik, frakciós jellegű, és ilyen értelemben kell eljárni az illetőkkel szemben.

A párt szervezeti szabályzata persze lehetővé teszi az egyes párttagok számára különvéleményük fenntartását. Ezért senkit sem érhet bántódás. De a pontosság kedvéért meg kell mondani, hogyan értelmezzük ezt helyesen. Nem lehet különvéleménye valakinek a párt alapvető politikai állásfoglalásában, fő célkitűzéseiben. Ha ezt megengednénk, megbomlana a párt eszmei, politikai egysége. A részkérdésekben más a helyzet, de különvéleményét akkor sem hirdetheti senki nyilvánosan, nem folytathat agitációs munkát egyéni álláspontja mellett. És végül – bár ez sem mellékes – a különvélemény senkit sem mentesíthet a határozatok végrehajtása alól.

A párton belüli viták kapcsán jelentkeznek olyan nézetek is, amelyek szerint az volna a helyes, ha Központi Bizottságunk minden kérdésben, minden döntés előtt, minden párttag véleményét meghallgatná, illetve a pártban általános vitákat szervezne. A demokráciának ilyenfajta értelmezése nemcsak helytelen, hanem gyakorlatilag megvalósíthatatlan.

Mint ismeretes, a Központi Bizottság, amikor ezt a feladatok jellege megkívánta, illetve lehetővé tette, a múltban is kikérte a párttagság nagy

részének véleményét. A jövőben is folytatni kívánjuk ezt a bevált módszert. Viszont valamennyi kérdés széles körű megvitatása valójában megbénítaná a pártvezetés munkáját. Sok kérdésben viszonylag gyorsan kell dönteni, nem is beszélve arról, hogy lehetnek olyan döntésre váró kérdések, amelyeknek előzetes nyilvános vitája állami érdekeket is sérthet. Ezért az országos viták szervezésénél körültekintően kell eljárunk, és csak a nyilvánosság elé való és a tömegeket érdeklő kérdéseket szabad és lehet a döntés előtt széles körökben vitára bocsátani.

Néhány megjegyzést szeretnék tenni a pártegységről is. E téren is vannak értékes történelmi tapasztalataink. Mi már megtanultuk, mennyire káros a formális, csak a külsőségekben megnyilvánuló egység, amely mögött a hallgatás, a vélemény nélkülség húzódik meg. Gondosan vigyázni fogunk arra, hogy ez a hiba soha többé ne forduljon elő pártunkban. Viszont arra is ügyelnünk kell, hogy a pártegység a marxizmus-leninizmus elveire, forradalmi politikánkra épüljön. Demagógiára, szocialistaellenes jelszavakra is lehet egységet alapozni, de ez már nem a munkásosztály, a kommunizmus ügyét, hanem ellenségeink célját szolgálná.

A pártegység olyan követelmény, amelyet állandóan védeni és erősíteni kell. Nincs tértől és időtől elvonatkoztatott, örökre szóló pártegység. A társadalmi fejlődés, a politikai helyzet változása, egyes feladatok végrehajtása új feltételeket teremthet a párt számára. A megváltozott új helyzetben a pártegységet is rendszeresen újjá kell teremteni. Ezért úgy kell dolgoznunk, hogy a pártegység erősítése sohase kerüljön le a napirendről, és munkánk állandó, szerves részét képezze.

Társadalmunk, politikai életünk szüntelen mozgásban, fejlődésben van, a párt úgyszólván naponta új helyzettel, új feladattal találkozik. Új helyzet és új feladat új állásfoglalást kíván, s csak azáltal jön létre az adott kérdésben az új egység. Ez a vita, a meggyőződés és az egység dialektikája és helyes értelmezése.

A párton belüli demokrácia további fontos és nélkülözhetetlen vonása a párton belüli bírálat fejlesztése. Mi személyekre való tekintet nélkül támogatunk mindenfajta bírálatot, amely a hibák felfedezésére és felszámolására irányul. Különösen értékes számunkra a dolgozók kritikája. Azt tartjuk, hogy ezek a bírálatok a dolgozók felelősségtudatának növekedését tükrözik. Jelzik azt a felismerést, hogy már a dolgozók nagy többsége magáénak érzi a hatalmat, s nem közömbös számára, mi történik az országban. A pártszervezetek fontos kötelessége, hogy erősítsék a kritikát, fejlesszék a bírálat légkörét, és konkrét esetekkel támasszák alá, hogy érdemes szóvá tenni a dolgokat.

A bírálat problematikáját közelebbről vizsgálva, nem lehetünk a hely-

zettel elégedettek. Sajnos, még előfordul, hogy nem a megbírált személy, hanem a jogosan bíráló húzza a rövidebbet. Megtörténik, hogy nem az elhangzott kritikái megállapítások helyességét, hanem a bíráló személyét kezdik vizsgálgatni. Őszintén szólva, az sem túlságosan ritka eset, hogy a bírálót erkölcsi, anyagi hátrány is éri. Nem mindig azonnal, de esetleg „megjegyzik” őt, és idővel törlesztenek a bátorságáért.

Elsősorban így van ez, ha a megbírált személy az adott területen valamiféle vezető beosztást tölt be. Pedig visszagondolva néhány vezető leváltásának az okaira, elkerülhető lett volna, ha az első kritikai jelzésekre, bírálatokra a felettes szervek figyelnek, beszélnek vele, vagy figyelmeztetik hibáira. A kritika nem bosszantás vagy akadékoskodás, hanem az ellenőrzés, mégpedig a társadalmi ellenőrzés fontos formája. Egyetlen vezető sem örül a bírálatnak, de az okos, a párt ügyéért dolgozó nem fél tőle, még kevésbé torolja meg azt. Jól tudja, minél több kellemetlenséget mondanak el szemtől szembe, annál kevesebb alap van arra, hogy a háta mögött beszéljenek. Akit nyíltan bírálnak, annak nagyobb az önkontrollja, és így kevesebb lehetősége van a vaskos hibák elkövetésére. Nem úgy, mint azoknak, akik hízelkedőkkel vagy vélemény nélküli emberekkel veszik magukat körül, és akiket gyakran éppen az ilyen emberek hajszolnak bele súlyos hibákba.

Amikor elismerjük annak a jogosságát, hogy bírálják a vezetőket, sőt bátorítjuk ezt, akkor nem azt akarjuk mondani, hogy a vezetők ne tartsanak tekintélyt vagy fegyelmet a munkatársaik között. Még kevésbé azt, hogy a vezetők nem bírálhatják beosztottaikat. Inkább arról van szó, hogy az igazi tekintélyt a jó munka és nem a kritikátlan légkör biztosítja. Sőt; a kritikai észrevétel elfogadása és ennek segítségével a hiányosságok felszámolása megjavítja a munkát, következőképp növeli a vezetők tekintélyét és népszerűségét.

A demokráciával kapcsolatban még egy kérdésre kitérek, mégpedig a demokrácia és a centralizmus kapcsolatára.

Ismeretes, hogy pártunk szervezeti alapelve a demokratikus centralizmus. Amikor mi a demokráciáról beszélünk, sohasem a centralizmus ellentétéként emlegetjük azt. Nem érthetünk egyet azokkal, akik azt a nézetet vallják, hogy egy kommunista pártban vagy demokrácia, vagy centralizmus létezhet. Nálunk központi irányítás van, az erős fegyelem fontos követelmény, de ez nem gyengíti, inkább erősíti a pártdemokráciát. Először is kik irányítanak? A tagság által demokratikusan megválasztott vezető testületek. Hogyan történnek a döntések? Széles körű, demokratikus viták útján! Kik ellenőrzik a párton belüli demokrácia érvényesülését? A párt különböző vezető testületei, az egész párttagság.

De igaz ez a demokrácia oldaláról megközelítve is. A pártélet valamennyi demokratikus vonása egységes célt szolgál: a párt politikájának hiánytalan végrehajtását, a párt szervezettségének, a tagság fegyelmének, a pártszervezetek cselekvési egységének erősítését. A frakciózás semmiféle formáját sem engedhetjük meg. A párton belüli demokrácia igazi feladata, hogy a párttagság mélyen meggyőződjön a párt tevékenységének helyességéről, és minden helyzetben helytálljon, megvédve a párt, a munkássztály, a szocializmus ügyét.

A demokrácia és a centralizmus összefüggése kapcsán most csak azokat az elveket és gyakorlati példákat vázoltam, amelyek az általánosat, a jellemzőt, a leggyakrabban előforduló nézeteket és eseteket foglalják magukban. Ez azonban nem azt jelenti, hogy nincsenek kivételek, nincsenek olyan helyek, ahol megsértik elveinket. Úgy kell dolgoznunk, hogy az élet minden területén helyesen érvényesüljön a párt szervezeti alapelve, és ritka kivételnek számítson, ahol helytelenül alkalmazzák vagy eltörzítják azt.

*

A párt vezető szerepének helyes értelmezésével és továbbfejlesztésének feladataival szorosan összefügg a párt munkastílusának állandó javítása. A vezető szerep és a munkastílus kölcsönösen hat egymásra. A párt előtt álló új feladatok és célkitűzések csak a vele összhangban álló munkastílus kialakításával valósulhatnak meg.

Sok helyes, új kísérlet, értékes kezdeményezés tanúi vagyunk e tekintetben, de még korai volna ezekről általánosító véleményt mondani. Annyit megállapíthatunk, hogy a párt munkastílusa is sokat fejlődött, és helyes irányban változik.

Az elmondottakból következik, de mégsem árt világosan megmondani, hogy nálunk nincs szükség a párt munkastílusának alapvető, gyökeres, az eddigi gyakorlattal szakító megváltoztatására. A párt vezető szerepe a legutóbbi 12 évben érvényesült, és amikor a munkastílus megjavításáról beszélünk, akkor az eddigi folyamatnak következetes továbbfejlődésére gondolunk, amelyben meg kell őrizni minden bevált módszert. El kell viszont hagynunk belőle olyan elemeket, amelyeken az élet túlhaladt, s ki kell egészítenünk olyan új vonásokkal, amelyeket az előttünk álló feladatok végrehajtása tesz szükségessé.

A munkastílus megjavításának fontos része az elvi elemző munka és az operatív tennivalók helyes összehangolása, vagyis az elemző és a politikai szervező munka aránya a pártban.

Társadalmi, politikai, gazdasági életünk helyzete, fejlődésünk körül-

ményei azt követelik, hogy pártunkban az elvi elemző munkát – az eddigiekhez képest is – számottevő mértékben erősítsük. A legutóbbi évtizedben alapvető, gyökeres társadalmi változás ment végbe országunkban. Leraktuk a szocializmus alapjait, társadalmunk a szocializmus teljes felépítésének korszakába lépett. E korszak a termelőerők fejlődését, valamint a társadalmi tudat változását tekintve történelmileg hosszan tartó. A pártnak ezzel messzemenően számolnia kell, mégpedig az elvi irányítás, az elemző munka kibontakoztatásával.

Bár az indokok alaposak, mégsem állíthatjuk, hogy a párt különböző vezető szerveinek és apparátusának figyelme ma már a kívánalmaknak megfelelően összpontosul az elvi elemző munkára. Ezt még sok tényező hátráltatja: régi sémákhoz, formalitásokhoz való ragaszkodás, más szervek feladatkörének átvétele, helyenként kisajátítása, aprólékos ügyintézés, bizonyos kényszerhelyzet és így tovább. Ezek vonják el a párt szerveinek figyelmét az alapvető feladatokról, és megnehezítik a döntő kérdések érdemi vizsgálatát, tárgyalását. A munkastílus továbbfejlesztésének fontos feltétele, hogy fokozatosan, de céltudatosan megszabadítsuk a pártot a nem hatáskörébe tartozó tennivalók sokaságától, az állami és gazdasági szervekre tartozó ügyek intézésétől.

A korábbi gyakorlat egyik következményeként egyesek gondolkodásában összekeveredett a hatékonyság az operatív hatáskörök mennyiségével. Azt tartották: a párt annál hatékonyabban tud irányítani, minél több kérdéssel foglalkozik közvetlenül. Alapigazsággként kell elfogadnunk, hogy minden pártszerv feladata, önállósága és felelőssége együtt változik – növekszik vagy csökken – a vele egy területen dolgozó állami és gazdasági szervek hatáskörével. Minél nagyobb a helyi állami, gazdasági szervek önállósága, annál nagyobb az e területek pártszervezeteinek hatásköre is, annál több érdemi kérdés helyi eldöntése lehetséges. Ebből következik, hogy a pártmunka hatékonyabbá válásának egyik feltétele az állami, gazdasági és társadalmi szervek önállóságának fokozása. Teljesen felesleges, hogy egyes pártszervek az adott területen működő állami és gazdasági szervek munkájától elvonatkoztatva valamiféle külön harcot vívjanak hatáskörüik bővítéséért.

További félreértéseket okoz az elvi elemző, valamint a gyakorlati szervező munka indokolatlan szembeállítás. Érdemi pártmunkának sokan csak a konkrét ügyintézést tekintik, az elemzést, az okok kutatását, az összefüggések keresését pedig az „ideológusok” hatáskörébe utalják. A munka különböző szakaszainak ilyenfajta szétválasztása igen káros. A tapasztalatok elemzése ugyanolyan érdemi részvétel a társadalmi folyamatok alakításában, mint a végrehajtó, szervező munka. Sőt, nyu-

godtan mondhatjuk, hogy a céltudatos elvi elemző munkának is igen sok szervezési összetevője van.

Mint ismeretes, a párt különböző szervei rendkívül céltudatos munkát végeznek a különböző területeken meglevő hibák, hiányosságok, politikai torzulások megszüntetésére. A pártmunkának ezt a típusát nyugodtan nevezhetjük ellenőrző, szervező, vagyis gyakorlati tevékenységnek, amely igen hasznos és nélkülözhetetlen a párt számára. Nem elégedhetünk meg azonban a hibák vagy káros jelenségek feltárásával és megszüntetésével. Munkánk csak akkor lesz igazán eredményes az egész párt számára, ha egyúttal a hibák forrásait is felkutatjuk. Ez két szempontból is fontos. Egyrészt az okok megszüntetésével biztosítjuk, hogy a feltárt hibák nem ismétlődnek meg. Másrészt a káros jelenségek felszámolásának tanulságaiból más pártszervezetek is tapasztalatot merítenek. Így nagyobb lehetőség van arra, hogy hasonló hibák másutt ne forduljanak elő.

Még nyilvánvalóbb ez a feladat, ha egy bizonyos területen ismétlődő, azonos természetű hibák bukkannak fel. Ilyenkor már a körülményeket, a jelenségek közötti összefüggéseket is vizsgálni kell, hogy gyökeresen megszüntessük a hibák újraszületésének táptalaját.

Minden oknak meg kell találni az okozati összefüggését, minden konkrét és ismétlődő jelenségnek ki kell dolgozni az elvi tanulságait. Ez a színvonalas, eszmei elemző pártmunka kialakításának egyik legfontosabb szabálya.

A munkastílus továbbfejlesztését akadályozza az is, hogy a pártszervezetek egy részénél nem eléggé tisztázódott: milyen kérdésben, hogyan kell dönteniük. Különösen meg kell vizsgálnunk, mi az, ami felesleges, „üresjárat”, formális, mi az, amit csak megszokásból, rutinból végzünk, és az élet már túlhaladt. A Központi Bizottság igyekszik példát mutatni, ösztönzést adni a munka ilyen értelmű kritikai felülvizsgálatához.

Szinte egyetlen hónap sem múlik el úgy, hogy a párt vezető szervei bizonyos kérdéseket ne utalnának az állami vagy gazdasági szervek hatáskörébe, vagy ne figyelmeztetnének arra, hogy még mindig nagyon sok fontos, de nem pártszerv döntését igénylő dologgal foglalkoznak választott szerveink, apparátusaink. Ennek a kérdéskomplexumnak átgondolása és elemzése hosszabb időt igényel. A munkát elkezdtük, de még távolról sem fejeztük be.

Ezek után felvetődik a kérdés: mit kell érteni a pártmunka feltétlenül szükséges operativitásán?

Először is azt, hogy a párt elemző és ellenőrző munkájában nem a részletekre, hanem az alapvető kérdésekre, a társadalmi, népgazdasági

jelentőségű folyamatokra összpontosít. Ebben viszont az eddiginél jóval operatívabb munkára van szükség: ezekkel intenzívebben, elmélyültebben – azt is mondhatnánk, következetesebben – kell foglalkozni. A nagy jelentőségű ügyekben tehát a pártnak még operatívabbnak, határozottabbnak kell lennie. Mindent meg kell tennie, minden erőt mozgósítania kell azért, hogy tényleges előrehaladás történjen.

Másodszor: módosítani kell a döntések előkészítésének rendszerét. A múltban az operatív munka jobbra a párthatározatok előkészítésére összpontosult. Az elvi, elemző irányítás előtérbe kerülése szükségszerűen azt az igényt támasztja, hogy a párt illetékes szervei az állami, gazdasági és más szervek határozatainak jobb megalapozásához is adjanak az eddiginél nagyobb elvi segítséget. Így minden bizonnyal csökkenni fog a párthatározatok mennyisége, viszont erősödik majd a más területeken eldöntendő kérdések előkészítésében való részvétel.

Harmadszor: megmarad a pártmunka operativitása közvetlen értelemben. Azt jelenti ez, hogy a párt a saját keretein belül teljes felelősséggel szervezi, mozgósítja tagjait, konkrét feladatokkal bízza meg őket, és ellenőrzi azok végrehajtását. Megköveteli, hogy a párttagok minden fórumon a párt álláspontját képviseljék.

Végül messzemenően operatívnak kell lennie a pártmunkának a politikai kérdések kezelésében. Ezekbe a párt minden szerve közvetlenül beleszól, véleményét, álláspontját érvényesíti. Ez az operativitás sem kizárólag szervezési munkát, hanem eszmei, politikai meggyőződést is igényel. Mindez lényegesen növeli a párt tömegkapcsolatainak szerepét és jelentőségét. A párt és a tömegek viszonyát hosszabb ideje kölcsönös bizalom, megbecsülés és őszinteség jellemzi. Alapvető törekvésünk, hogy e bizalmat erősítsük. Ezért változatlanul tartjuk magunkat ahhoz az alapelvhez, hogy minden intézkedés értelmét és célját meg kell magyarázni a dolgozóknak, és ha erre mód van, előzetesen meg kell vitatni a tömegekkel. Nemcsak tájékoztatni kell őket, hanem alkalmat kell adni arra is, hogy kifejtsék véleményüket, esetleges aggályaikat. Az eszmecsere, a kérdésekre adott őszinte válaszok erősítik a párt iránti bizalmat.

Nem új elvi felismerések ezek, de gyakorlati megvalósításukat még nem tekinthetjük megoldott feladatnak. Kutatni, keresni kell azokat a formákat, módszereket, amelyek keretében a párt és a nép véleménycseréje még rendszeresebbé, még alkotóbbá válik.

A pártnak az eddiginél alaposabban, rendszeresebben kell tanulmányoznia a dolgozók véleményét és hangulatát. Nagy munka hárul ebben a tömegkommunikációs eszközökre, amelyeket nemcsak a tájékoztatás, hanem a véleménycseré fórumává is kell tenni. Itt is vannak eredményeink,

mégsem lehetünk elégedettek. A tömegkapcsolat erősítésében kerülni kell a kampányszerűséget, és tudnunk kell, hogy csak a tervszerű, rendszeres munka hozhatja meg a kívánt eredményt.

Azzal is tisztában vagyunk, hogy a tömegek hangulatának figyelembevétele a párt számára rendkívül fontos, de nem lehet politikájának kizárólagos meghatározója. A párt sohasem közömbös a hangulati tényezőkkel szemben, megfelelő módon reagál is rájuk, akár egyetért azokkal, akár nem. Minden feladat megoldásában számolni kell a tömegek hangulatával. Tudnunk kell azonban, hogy ez nem mindig fejezi ki a dolgozók, a munkások igazi érdekét, és ezért a politikában nem lehet meghatározó jelleggel figyelembe venni. A pártnak mindig, minden helyzetben elvi politikát kell folytatnia. A tömegek hangulatát számba véve, mindent elkövetünk azért, hogy meggyőzzük őket valódi érdekeikről, amit elvi álláspontunk és politikánk kifejez. Arra is ügyelnünk kell, hogy egyedi, a helyzetünkre egyáltalán nem jellemző esetekből táplálkozó hangulatok ne emelkedjenek a politikánkat meghatározó jelenségek szintjére. Ismernünk kell, mi az egyedi és mi az általános hangulat, mi a vélt és mi az igazi érdeke a munkásoknak, a dolgozók széles rétegeinek.

Pártunknak ebben a kérdésben sem szabad elfelejtenie a történelmi tapasztalatokat. Az ellenforradalom utáni első időszakban nemegyszer a helytelen tömeghangulattal is szembe kellett szállnunk. Pártunk akkor nyíltan megmondotta, hogy mi az, amivel nem ért egyet, és azt is, hogy tisztában van a dolgozók egyes rétegeinek kételyeivel. Viszont azt is megmondotta, hogy kitart elvi politikája mellett, mert ez a munkások igazi érdeke, és bízunk abban, hogy az ingadozók ezt később megértik. A tények bennünket igazoltak. A tömegek viszonylag rövid idő alatt megértették és elfogadták a párt határozott, ingadozásmentes fellépését. Sőt, még azok is, akik ellenezték a párt álláspontját, többre becsülték az elvi, politikai szilárdságot, mint a meghunyászkodást vagy az ingadozást.

A tapasztalatok azt igazolják, hogy a dolgozó tömegek az őszinteséget igénylik akkor is, amikor a párt álláspontja nem mindenben egyezik az övékével. Saját tapasztalatuk alapján győződtek meg arról, hogy az egyetlen helyes út számukra a párt következetes, elvi alapokon nyugvó politikája.

*

Röviden szólni kívánok a pártszervezetek gazdaságirányító, segítő és ellenőrző munkájáról. Nem a teljességre való törekvés igényével, mert úgy vélem, ez önálló témakör, amelyet előbb-utóbb országosan, külön is meg kell vizsgálnunk.

A pártszervezeteknek a gazdasági munka iránti felelőssége – az ebből adódó feladat – szükségszerűen következik a párt vezető szerepének érvényesüléséből és növekedéséből. Következésképp a felelősség és a feladatok a jövőben sem csökkenhetnek, hanem inkább növekednek majd. A kérdés lényege abban rejlik, milyen területen, milyen formák és módszerek alkalmazásával következzen be a változás, a fejlődés.

A gazdaságirányítás reformjának első éve nagyrészt pozitív tapasztalattal szolgál, bár hozzátehetem, hogy az eddig eltelt idő a végleges tanulságok levonására még nem elegendő.

Milyen jellegűek ezek a pozitív változások? Lássunk néhányat közülük.

Először: lényegesen megjavult a pártszervezetek politikai meggyőző munkája a gazdasági reformmal kapcsolatban. Így volt ez már az előkészítés időszakában is. Pártszervezeteink széles körű vitákban, sokoldalú érvek segítségével magyarázták a párttagoknak, a dolgozók széles rétegeinek a reform jellegét, főbb vonásait, bevezetésének szükségességét. Jelenleg pedig eredményesen foglalkoznak a reform kapcsán felvetődő helytelen nézetek megcáfolásával, gazdaságpolitikánknak megfelelő megoldások kezdeményezésével. Sok gondot okoz pártszerveinknek a helyenként és különböző formákban jelentkező, egyenlősdi hirdetõ szemléletek káros hatásának megmagyarázása. Ugyanakkor a vezetõk bizonyos körénél a munka társadalmi hasznosságát tekintve jövedelemaránytalanságok is jelentkeznek.

Másodszor: az üzemi pártszervezetek sokoldalú segítséget nyújtottak a vállalati tervek kidolgozásához. A gazdasági vezetõk önállóságának és személyes felelõsségüknek megsértése nélkül helyesen képviselték az osztársadalmi érdekeket. Elvi állásfoglalásaikkal segítették kialakítani az osztársadalmi, a vállalati, az egyéni érdekek összhangját.

A párt és a pártszervezetek új helyzetbe kerültek a társadalomban az állami vállalatoknál jelentkező érdekek jellegét illetően. Korábban jelentkezett és megkülönböztethetõ volt az állami és az egyéni érdek. Most jelentkezik és egyszerre hat az állami, a csoport- és az egyéni érdek. Mi ilyen helyzetben a pártfeladat? Röviden fogalmazva: harcolni a párt gazdaságpolitikájának megvalósításáért, az államérdek, a csoportérdek és az egyéni érdek összhangjáért, helyes egyeztetéséért, egységéért.

Harmadszor: sokat javult a párt- és a gazdasági vezetõk együttmûködése az üzemekben. Ezt elõsegítette, hogy a pártszervezetek szakítottak a korábbi években kialakult aprólékos beavatkozással, helyesen ismerték fel a legfontosabb feladatokat az üzemekben, és erre összpontosították erejüket. A gazdasági vezetõk pedig szintén felismerték, hogy nagyobb önállóságukhoz, a lehetõségeik jobb kihasználásához s jelentõsebb kezde-

ményezéseikhez a pártszervezetek, a kommunisták hatékony segítséget tudnak nyújtani.

Ismételten hangsúlyozzuk: a gazdasági reform eszköz, amely jobb feltételeket teremt állandó jellegű szocialista céljaink valóra váltásához. Jobban kell hogy szolgálja a tervgazdálkodást, a termelékenység növekedését, a termékek jobb minőségét, az önköltség csökkentését, s ezáltal az életszínvonal emelkedését.

Természetesen hibák, megoldandó feladatok még bőven akadnak. Az általános kedvező összképen belül még jócskán léteznek munkahelyek, ahol a helyzet nem ilyen kedvező. A reform második esztendejében is fontos feladat még a politikai meggyőző munka, de a türelem elsősorban a vezetőkkel szemben már másként vetődik fel. Így például: ott, ahol továbbra sem képesek a reform elvei alapján dolgozni, illetve annak szellemében vezetni a vállalatot, ma már nem elegendő a meggyőző szó. Ilyenkor a pártszervezeteknek már más irányú feladataik is vannak, a vezetés személyi feltételeinek a biztosítására is javaslatot kell tenniük.

A pártszervezeteknek tisztában kell lenniük azzal is, hogy a reform sikerének legfőbb letéteményesei továbbra is a munkások, a dolgozók. Nem szabad tehát elfeledkezni a dolgozók véleményének, hangulatának figyelemmel kíséréséről. Pontosan tudni kell, hogy milyen üzemi problémák foglalkoztatják a dolgozókat, mi zavarja őket a munkában, és milyen intézkedésekkel lehetne munkakedvüket tovább javítani. A dolgozók többsége szereti és igényli a szervezett, fegyelmezett munkát, és látni akarja munkájának értelmét, eredményét. A pártszervezetek tehát csak akkor dolgoznak helyesen, ha nemcsak a gazdasági vezetőkkel, hanem a munkások nagy többségével is minden kérdésben szót értenek.

*

Végezetül néhány gondolatot szeretnék felvetni a párt káderpolitikájának végrehajtásáról, a kádermunkáról. A párt vezető szerepének érvényesülése és a kádermunka között szoros a kapcsolat. A párt csak akkor tudja hivatását teljesíteni, ha minden felelős posztion olyan emberek dolgoznak, akik jól értik munkájukat, és felelősen, lelkiismeretesen ellátják feladatukat. Nálunk úgy fejlődik a társadalom, hogy növekszik a vezetők önállósága és ezzel hatáskörük. Sikereink is jórészt attól függenek, hogy vezetőink – kommunisták és pártonkívüliek egyaránt – a megnövekedett követelményeknek mennyiben tudnak eleget tenni.

Megállapíthatjuk, hogy a IX. kongresszus útmutatásának végrehajtása a kádermunkában is eredményes. Nyugodtan állíthatjuk, hogy a külön-

bőző posztokon dolgozó vezetők nagy többsége alkalmas a reá bízott feladatok elvégzésére, és eredményesen dolgozik munkahelyén. Az élet bebizonyította, hogy semmiféle vonatkozásban nincs szükség valamiféle általános őrsgváltásra, amely egy időben elég gyakori szóbeszéd volt a gazdasági élet különböző területein.

A kádermunka megjavítását jelentős mértékben segítette a Politikai Bizottság 1968. május 9-i határozata, amely sokoldalúan elemezte a káder-, valamint az állami személyzeti munka helyzetét, és hosszabb távra kidolgozta a tennivalókat. A határozat világosan kimondta, hogy a különböző vezető posztok betöltésénél a politikai, a szakmai és vezetőkészségbeli követelmények egységét kell iránymutatónak tekinteni. A hármas követelménynek ez az egysége nagyrészt helyesen érvényesül. Mégis tapasztalunk olyan jelenségeket, amikor a szakmai követelmények miatt egyes helyeken hajlandók engedményeket tenni a politikai követelmények rovására. Előfordul, hogy a szakmai követelményeket nem veszik komolyan, és nem veszik számításba azt, hogy a helyesen értelmezett megbízhatóság a politikai és a szakmai tudás megbízhatósága is. Persze a politikai követelményeken mi meglehetősen sok dolgot értünk. Túlzott követelmény lenne, ha egy kiváló szakembertől azt kívánnánk, hogy legyen magas marxista műveltsége, és egyúttal aktívan vegyen részt a társadalmi életben. Ha ilyenek nagy számmal vannak, az csak jó, de mégsem lehet alapkövetelmény. Az viszont már alapkövetelmény, hogy milyen a rendszerhez való viszonya, illetve az, hogy szocialista célkitűzéseinket meggyőződéssel szolgálja. Sőt az is a politikai követelmény kategóriájába tartozik, hogy éljen a szocialista erkölcs normái szerint, szálljon szembe az anyagi előnyök hajszolásával, semmilyen tekintetben ne éljen vissza a hatalmával.

A kádermunkában még mindig kísért a szubjektivizmus veszélye. Ennek leküzdése, bárhogyan nézzük is, nem könnyű feladat, hiszen emberek mondanak véleményt emberekről. Viták esetén pedig nem lehet elővenni a logarlécet, és matematikai műveletekkel kiszámítani, hogy kinek van igaza. Annál is kevésbé, mert az egyes emberekben együtt vannak a jó és a rossz tulajdonságok, az erény és a hiba. A tulajdonságok célzatos csoportosításával minden embert meg lehet dicsérni vagy el lehet marasztalni. Mégis, a kádermunka demokratizálásával a szubjektivizmus veszélyét a minimálisra lehet csökkenteni. Mit értünk ezen? Mindenekelőtt azt, hogy az emberekről ne csak egyes emberek véleménye, hanem tényleges munkájuk és magatartásuk alapján döntsenek. A döntésben meghatározó szerepet játsszon a munka eredménye, valamint közvetlen munkatársaik és feletteseik véleménye. Azoké, akik a legjobban

ismerik, mert naponta együtt dolgoznak vele. Előfordul az is, hogy valakiről például évekkel ezelőtt kialakítottak egy véleményt, de a szóban forgó emberre már rég nem ezek a vonások a jellemzőek. Jó vagy rossz irányban megváltozott az illető, de valahol az illetékes szerveknél még mindig a korábbi években kialakított véleményt tartják mérvadónak. Különösen testületi döntéseknél elég gyakori, hogy azokat az embereket fogadják el a legsimábban, akiket senki sem ismer. Ha például az illetőt a többség nem ismeri, de akad egy ember, aki szót kér, akkor már elég egy hallomásból merített megjegyzés ahhoz, hogy az illető előléptetése vagy leváltása hosszú időre lekerüljön a napirendről. Arra kell törekedni tehát, hogy az egyes emberekről csakis ott döntsenek, ahol a legjobban ismerik.

A kádermunkában meghonosodott a következő kifejezés: „a káderekkel való foglalkozás”. Véleményem szerint ez a kifejezés egy helytelen gyakorlatot tükröz, azt, hogy nálunk a káderekkel akkor „foglalkoznak”, ha baj van velük és meg kell büntetni, vagy ha előléptetik és kitüntetik őket. De mi van a zömmel, a többséggel? Azzal ki és mikor foglalkozik? Úgy vélem, hogy helyes lenne a „foglalkozás” helyett törődni a káderekkel. Mindenki, az átlaggal is, hogy minden egyes vezető, akármilyen beosztásban dolgozik, tudja és tapasztalja, hogy törődnek vele. Reálisan értékeli munkáját, számítanak tudására és szorgalmára, hogy nyugodtan és biztonságban végezheti feladatát. Ezt a helyes követelményt jól segítik a jelenleg folyó minősítések, amikor is 3—4 évenként rendszeresen megbeszélik, értékelik a felelős beosztású emberek munkáját, felkészültségét, magatartását, eredményeit, hibáit, feladatait.

Kedves elvtársak!

Munkásosztályunk, dolgozó népünk a szocializmus építésének elmúlt 12 évében azért tudott nagy sikert elérni, mert maradéktalanul érvényesült a párt vezető szerepe. Pártunk meg tudta tisztítani a marxizmus-leninizmust a „bal”- és a jobboldali torzításoktól, kiegyensúlyozott, következetes politikáját kétfrontos harcban mindvégig meg tudta védeni, a párt politikai és eszmei egységét mindvégig meg tudta őrizni, a kommunisták és a dolgozó nép bizalmát a szocializmus építésének nagy feladataihoz meg tudta nyerni.

Előadásomban utaltam arra, hogy a párt vezető szerepével összefüggő elméleti és gyakorlati kérdéseket állandóan napirenden kell tartanunk; a pártmunka tökéletesítése, hatékonyságának növelése állandó feladatunk, hogy pártunk mindig eleget tudjon tenni a társadalmunk fejlődése során felvetődő újabb és újabb feladatoknak, azonkívül a testvérpártok tapasztalatait is internacionalista kötelességünk rendszeresen tanulmá-

nyozni. A párt vezető szerepének csupán néhány időszerű kérdését vetettem fel. Azokat, amelyek pártközvéleményünket elsősorban foglalkoztatják, és amelyek megoldása nagymértékben hozzájárulhat a párt vezető szerepének erősítéséhez.

A felvetett problémák megoldása természetesen nem megy egyik napról a másikra. Kitartó, türelmes, átgondolt munkával, további elemzésekkel azonban ezeket is ugyanúgy meg tudjuk majd oldani, mint annyi más eddigi feladatunkat. S meg is kell oldanunk őket, hogy még sikeresebben hajtsuk végre pártunk IX. kongresszusának határozatait.

Előadás a Politikai Akadémián.

KÖVETKEZETESEBBEN ÉRVÉNYESÍTSÜK A REFORM ALAPELVEIT

1969 DECEMBER

Tisztelt országgyűlés! Kedves elvtársak!

A kormány jelentését népgazdaságunk helyzetéről és a jövő évi gazdasági feladatokról, valamint javaslatát az 1970-es költségvetésre megfelelőnek tartom és elfogadom.

A pénzügyminiszter elvtárs beszámolója elemezte az ország gazdasági helyzetét, az idei eredményeket és a következő gazdasági év feladatait. Felszólalásomban ezekkel kapcsolatban nem kívánok ismétlésekbe bocsátkozni. Inkább néhány probléma politikai összefüggésével kívánok foglalkozni.

Kedves elvtársak!

Hazánkban szilárd társadalmi és politikai alapokon, kiegyensúlyozott, békés, alkotó munka folyik. Dolgozó népünk felismerte, hogy gazdasági erőnk szüntelen gyarapítása hazánk fejlődésének legfontosabb feltételei közé tartozik, mert csakis ezen az alapon és úton növelhetjük az ország termelőerőit, azok hatékonyságát, és fejleszthetjük megalapozottan a lakosság jövedelmét, a fogyasztást, a szociális, a kulturális és az egészségügyi ellátottságot. Ennek felismerése következtében a gazdasági helyzetünkkel összefüggő kérdések hazánkban most már szinte össznépi ügygé váltak, a gazdasági munka belpolitikánk központi kérdése lett.

A Központi Bizottság legutóbbi ülésén joggal állapította meg, hogy a reform jól szolgálja a IX. kongresszuson elfogadott gazdaságpolitikai céljainkat, és hatására a gazdasági élet főbb területein kedvező folyamatok indultak meg. Sok jó kezdeményezés születik új, korszerű termékek gyártására, a technológia fejlesztésére, a vállalatok jobb együttműködésére. A feladat most az – állapította meg a Központi Bizottság –, hogy „a reform alapelveit még következetesebben kell érvényesíteni, a végrehajtás során jelentkező problémákat idejében meg kell oldani, az esetenként előforduló hibákat ki kell küszöbölni”.

Gazdasági fejlődésünk mostani időszakára pártunk IX. kongresszusa kettős feladatot határozott meg: a harmadik ötéves terv végrehajtását és

az új gazdasági mechanizmus bevezetését. A Központi Bizottság legutóbbi ülésén megállapította, hogy mindkét feladatot sikeresen teljesítjük: „népgazdaságunk a terv szerint arányosan fejlődik, a gazdasági reform megfelelően szolgálja gazdasági, politikai céljainkat”. Az itt elhangzott pénzügyminiszteri beszámoló sokoldalúan és meggyőzően bizonyította ezt a megállapítást.

Munkánk eredménye különösen külkereskedelmünk fejlődésében mutatkozik. Az exportpiacokon növekszik a magyar áruk hírneve, erősödik versenyképessége. Általában kedvezően változik mind a szocialista, mind a tőkés külkereskedelmi forgalmunk egyenlege. Ez megfelel társadalmunk érdekeinek és a népgazdaság igényeinek. Bizakodásra van ok, elbizakodottságra nincs. A kedvező helyzet alakulásában szerepet játszottak ideiglenesnek nevezhető tényezők is, mint a mezőgazdaságban az idei kedvező növénytermelési eredmények, valamint a kedvező külkereskedelmi árak. Most az a feladatunk, hogy ezt a javuló tendenciát tartósabbá tegyük és még jobban kamatoztassuk hazánk gazdasági erejének növelésére, népünk életszínvonalának javítására.

A kedvezőtlen jelenségek közül szeretnék kitérni az egy főre jutó termelési érték alakulásának problémájára. Nem békülhetünk meg azzal, hogy az iparban 1969-ben nem emelkedett az egy főre jutó termelés; az iparban és az építőiparban a rendelkezésünkre álló eszközök kihasználásában nincs jelentősebb javulás; ma még nagy a rosszul gazdálkodó vállalatok száma. Nem folytatom a sort. Inkább nézzük meg ezeknek a jelenségeknek az eredetét.

A problémák egy csoportja független a gazdaságirányítás reformjától, sokkal korábbi eredetű, mint maga a reform. Ilyen például a műszaki fejlesztés hiányossága, a munka gyenge szervezettsége, a munkafegyelem nem kielégítő állapota. Az üzemek jelentős részében máig sem sikerült olyan termelési és társadalmi körülményeket teremteni, hogy a fegyelmezetten és jól dolgozó munkások állandó és érezhető előnyben részesüljenek, viszont a fegyelmezetlenek, a vándormadarak kifejezetten ráfizessenek. Nem arról van szó, hogy ne vegyék fel őket, hanem arról, hogy ne jussanak előnyösebb helyzetbe.

A kedvezőtlen jelenségek egy másik csoportja újabb keletű. A beszámolóból is hallottuk, hogy az iparban lényegében nem növekedett az egy foglalkoztatottra jutó termelés. Az ok kézenfekvő: az iparban a tervezettnél gyorsabb ütemben csökkentették a munkaidőt, aminek következtében 1968–1969-ben a teljes munkaidőnek mintegy 7–8 százaléka kiesett.

A rövidített munkaidő bevezetése helyes döntés nyomán született

nagy vívmány, mely dolgozó népünk munkájának gyümölcse. Bizonyos tanulságot azonban le kell vonnunk.

A kongresszusi állásfoglalás, majd az állami rendelkezés világos volt. A rövidített, 44 órás munkahétre való áttérés nem járhat a termelésnek, a termelékenységnek és a munkások bérének csökkenésével. És mi történt? A döntések első részét nem teljesítettük, a másodikat igen. Kereken meg kell mondani: a kettő együttes teljesítése munkásérdek, osztársadalmi érdek. Az e téren tett engedmények ártottak és az életszínvonal emelése ellen hatnak. Hibásan jártak el ott, ahol a feltételek biztosítása és megkövetelése nélkül csökkentették a munkaidőt. Ezt a politikai, vezetési tapasztalat hasznosítása céljából mondom. 1968–1969-ben – társadalompolitikai megfontolásból – állami vonalon olyan szabályozókat vezettünk be, hogy biztosítsuk a foglalkoztatottságot, ne legyen munkanélküliség. 1970-re a munkaerő-gazdálkodásban a kormány szigorításokat léptet életbe, hogy ösztönözze a termelés, a termelékenység alakulását, a jobb munkaerő-gazdálkodást. Remény van arra, hogy így lesz, de ezért mind a vezetőknek, mind a munkásoknak közösen dolgozniuk kell.

A problémák harmadik csoportjába azokat a jelenségeket sorolhatjuk, amelyeknek keletkezését, illetve hatását nehéz lett volna előre látni. Ezek felismeréséhez bizonyos tapasztalatra, a gyakorlat próbájára volt szükség. Ilyen például az a tapasztalat, hogy az ipar struktúrája csak fokozatosan, a vártnál nehezebben tud a bel- és a külföldi szükséglethez idomulni. A gyakorlati tapasztalatok vezettek ahhoz, hogy ezt felismerjük, majd megfelelő intézkedéseket dolgozhassunk ki. Ilyen előre nem látható hibák és negatívumok keletkezése ellen minden bizonnyal a jövőben sem leszünk teljesen biztosítva. Viszont a tények, a tapasztalatok alaposabb és rendszeresebb tanulmányozásával, elemzésével a jövőben a minimumra lehet csökkenteni az ilyen típusú hibákat. Fontos tapasztalat az is, hogy a gazdasági munkában mutatkozó hibák, káros jelenségek felismerését követően az irányító szerveknek gyorsabban lehet és kell az ezek megszüntetéséhez szükséges intézkedéseket megtenniük.

Kedves elvtársak!

A kormány beszámolója tájékoztatott arról, hogy a harmadik ötéves terv reálbér- és reáljövedelem-előirányzatát általában már túlteljesítjük, foglalkozott az életszínvonal emelésének jövő évi feladataival is. A jövő évben a Központi Bizottság kezdeményezésére a kormány intézkedéseket tervez a dolgozók egyes rétegei életszínvonalának emelése céljából. A tervezett intézkedésekkel – lehetőségeinkhez mérten – segítséget kívánunk nyújtani néhány különösen nehezen élő rétegnek, köztük az alacsony jövedelmű nyugdíjasoknak, másrészt csökkenteni bizonyos aránytalan-

ságokat egy-két olyan területen is, ahol feltűnő ellentmondás van a végzett munka kvalifikáltsága és a viszonylag alacsony fizetés között. Ezeket az intézkedéseket célszerű megfelelően értékelni.

Hiba volna figyelmen kívül hagyni néhány egyéb problémát is, amelyek a dolgozók jelenlegi életviszonyaival és életszínvonalával kapcsolatosak. Ma már lakosságunk nagy többsége megérti, hogy az életszínvonal emelése nem szubjektív jóindulat függvénye; nem pusztán elhatározás dolga, hogy a párt vagy a kormány milyen döntéseket hoz erről. Elosztani csak azt és csak annyit lehet, amit megtermelnek, aminek a megtermeléséhez megvannak a biztos feltételek. Ezért az életszínvonal emelésének legfontosabb biztosítója a jó munka, a termelés és a termelékenység emelkedése. Ezért helytelen az a jelenség, hogy az életviszonyok alakulásáról gyakran a termeléstől, a termelékenységtől elszakítva, azoktól függetlenül és elvonatkoztatva esik szó. Régi igazság, hogy ez a felfogás egyoldalúsághoz, az osztályadalmi érdek és benne az életszínvonal hibás megítéléséhez vezet. Akkor képviseljük a munkások, a dolgozók igazi érdekeit, ha csak olyan lépéseket határozunk el, amelyekhez megvan a gazdasági, a pénzügyi fedezet. A most javasolt intézkedések szerények, de mindenképpen reálisak és igazságosak.

Engedjék meg, hogy az életszínvonal alakulásával kapcsolatban néhány egyéb észrevételt is tegyek. A beszámoló megemlítette, hogy az egy főre jutó reáljövedelem évi átlagban több mint 5 százalékkal, az egy keresőre jutó reálbér több mint 3 százalékkal növekedett. De ezek átlagszámítások. Nem is kis számban vannak dolgozók, akiknek nem, vagy ennél kisebb arányban nőtt a jövedelmük. A dolgozók más csoportjánál – s erről nem szoktak beszélni – viszont érezhetőbb a javulás. Igaza van a beszámolónak abban is, hogy az egyes családok különféleképpen érzékelik az életszínvonal alakulását. Azok a családok, melyeknek a jövedelme 3 százalékkal növekedett, gyakran úgy vélik, hogy életszínvonaluk stagnál. Más a helyzet azoknál a családoknál, amelyeknek nem emelkedett a jövedelmük, nemegyszer úgy érzik, hogy csökkent az életszínvonaluk. Egész elosztási rendszerünket fejleszteni kell – ez a gazdaságirányítási rendszerünk egyik fontos célja –, hogy a jövedelem, a fizetés jobban függjön a munka társadalmi hasznosságától, értékétől.

A fogyasztói árak az idén mintegy 1,5 százalékkal növekedtek, vagyis a tervezetthez képest kisebb volt az emelkedés. Ez önmagában – figyelembe véve a jövedelmek alakulását – nem jelentős áremelkedés. Viszont az is igaz, hogy a dolgozók nem átlagszámítások alapján élnek és ruházkodnak. Aszerint ítélik meg a dolgot, hogy mit tapasztalnak a fontos közszükségleti cikkek vásárlásánál. És el kell ismerni, hogy az utóbbi

időben egyes fontos közfogyasztási cikkek ára nem 1,5 százalékkal, hanem nagyobb mértékben emelkedett. Egyes ruházati cikkeknel a tervezett áremeléseket végrehajtották, a csökkentést viszont nem. Nem a kormány dönti el minden cikk árát. A kormány csak az árakat befolyásoló, azok megállapításához irányt mutató forgalmi adóról, ártámogatásokról határoz, azok esetleges csökkentéséről, emeléséről, vagy ha kell: megszüntetéséről dönt. A végrehajtókon, az árakat megállapító szerveken múlik mindezek alkalmazása, az, hogy végül is hogyan – jól-rosszul – állapítják meg az egyes cikkek árát. Csak helyeselni lehet, hogy az illetékes kormánysszervek szigorításokat határoztak el az árak ellenőrzésére mind a termelési, mind a kereskedelmi szférában.

Az árak változása a szocialista gazdálkodás viszonyai között is természetes jelenség. Sőt: következetesen törekedni kell az úgynevezett „értékarányos” árak kialakítására. Ez termelési, életszínvonal-politikai, osztályszociális érdek. Az illetékes állami szerveknek azonban a jövőben erélyesebben és határozottabban kell fellépniük az indokolatlan áremelések ellen! Megfelelő gazdasági szankciókat kell alkalmazniuk a tisztességtelen jövedelmet szerző vállalatok vezetőivel szemben. Szigorítani kell az állami ellenőrzést, a felelősségre vonást az árképzésben, a kereskedelemben. Ezt várjuk el a minisztériumoktól, a népi ellenőrzéstől, a helyi tanácsoktól. Az állami vállalatok nem tarthatnak igényt a dolgozók összességének megrövidítésével szerzett haszonra, mert ezzel végső soron saját dolgozóikat is megrövidítik. A párt és a kormány elítéli a jövedelemnek ilyen jellegű növelését.

Az életszínvonallal kapcsolatban végül még egy jelenséggel kívánok foglalkozni, azzal, hogy nemegyszer eltűnnek a kereskedelmi forgalomból az olcsóbb árucikkek. Közgazdasági értelemben ez nem árdrágítás. Anyagi vonatkozásban mégis a dolgozókat sújtja.

Miről is van szó? A dolgozók nálunk általában nem élnek rosszul. Aki becsületesen dolgozik, szerényen, de tisztességesen megél. De még vannak kispénzü dolgozók, alacsony keresetű munkások, sokgyermekes családok, nyugdíjasok, akiknek megélhetési gondjaik vannak, akik az olcsó holmit is csak nehezen tudják megvenni. Az ilyen embereknek minden fillér számít. Ha a közeljövőben nem is tudjuk mindenkinek és jelentősen emelni a keresetét, gondjaikat csökkenthetjük az olcsóbb áruk választékának bővítésével. Ennek a feltételeit okvetlenül meg kell teremteni, és csak helyeselni lehet az ilyen arányú intézkedéseket.

Kedves elvtársak!

Ezek után egy olyan kérdéssel kívánok foglalkozni, amely ugyan nincs közvetlen kapcsolatban időszerű feladatainkkal, de számottevően

befolyásolja belpolitikai helyzetünk alakulását. Megfigyelhettük, hogy az elmúlt hónapokban jelentősen megnőtt a dolgozók érdeklődése az ország gazdasági helyzete iránt. Mind nagyobb rétegek foglalkoznak gazdasági, társadalmi, politikai kérdésekkel, kritikusabban vizsgálják a fogyatékosságokat, és szigorúbban marasztalják el a felelőtlenséget. Társadalmunkban a gazdasági élet irányításához, szervezéséhez nélkülözhetetlen szükség van a tömegek segítségére, tanácsaira, észrevételeire. Meg kell szívlelni és hasznosítani kell őket. Még az olyan, esetleg hibás észrevételeket sem szabad figyelmen kívül hagyni, amelyek tájékoztatlan-ságból vagy türelmetlenségből fakadnak. Kitartó, sokoldalú érveléssel, felvilágosító munkával magyaráznunk kell a tényleges helyzetet, hogy mindenki számára világos legyen. A nyílt, őszinte beszéd, a helyzet objektív feltárása, az összefüggések megvilágítása eddig is mindig célravezető volt a dolgozókkal folytatott párbeszédben. Többet és rendszeresebben kell foglalkoznunk gazdasági életünk ismertetésével – képviselőtársaimat is beleértve – politikával, felvilágosító szóval és a hibák kijavításával.

Tisztelt képviselőtársaim!

A pénzügyminiszter elvtárs beszámolója a párt Központi Bizottságának legutóbbi ülésén hozott határozatokkal összhangban világította meg népgazdaságunk 1970. évi feladatait. A párt gazdaságpolitikai céljaiból és a népgazdaság jelenlegi helyzetéből adódó feladatunk, hogy a jövő évben tovább növeljük a termelést, szilárdítsuk a népgazdaság egyensúlyát, fokozzuk a gazdasági munka hatékonyságát, és minden síkon segítsük elő a gazdaságban a kedvező folyamatok kibontakozását. Mindez természetesen egyetlen, összefüggő és átfogó feladat. Néhány tennivalót még külön is szeretnék kiemelni.

Gazdasági munkánkban mindig figyelemmel kell lennünk az ipari termelés struktúrájának átalakítására. Sohasem szabad szem elől téveszteni a piaci szükségletekhez való igazodás jelentőségét. Nagy gondot kell fordítanunk a helyes munkaerő-gazdálkodásra, arra, hogy a jövedelmező és bővülő termelési ágazatokban elegendő és jól képzett munkaerő álljon rendelkezésre. Végül én is hangsúlyozni kívánom, hogy a mezőgazdaságban, a növénytermelés magas színvonalának biztosítása mellett, már 1970-ben meg kell kezdeni az állattenyésztésnek az eddigieknél erőteljesebb fejlesztését.

A gazdasági életünk különböző területein dolgozó vezetőkre a jövőben még fokozottabb felelősség hárul. Elsőrendű kötelességünk, hogy mindenütt érvényesítsék a párt és a kormány politikáját, határozatait. Ne engedjék meg, hogy ettől bárkik, bárhol, bármilyen irányba eltérjenek.

A döntésre megérett kérdésekben pedig haladéktalanul hozzá kell látni a feladatok megoldásához.

Tisztelt országgyűlés! Kedves elvtársak!

Belső építőmunkánknak a nemzetközi viszonyok alakulása ad háttérrel. Alapvető külpolitikai törekvésünk, hogy – együtt a Szovjetunióval s a szocialista közösség többi országával – biztosítsuk a szocialista építés békés feltételeit. A Magyar Népköztársaság kormányának külpolitikai tevékenységét az elviség, a Szovjetunióhoz, a szocialista közösséghez fűződő szövetségi hűség, a nemzeti és internacionalista érdekek egyeztetésére, a realitások helyes felmérésére való törekvés jellemzi.

Megkülönböztetett figyelmet szentelünk az európai biztonság ügyének. A történelmi előzmények közismertek.

Európa népei mindmáig olyan viszonyok között élnek, amelyekben újabb konfliktusok lehetőségei lappanganak. A 30 európai kis és nagy országot elválasztja társadalmi berendezkedésük különbözősége. De érdekeik okvetlenül megegyeznek abban, hogy békére és intézményes biztonságra van szükségük.

A Varsói Szerződés országai erre a vitathatatlan közös érdekre építve kezdeményezték az össz-európai értekezlet összehívását. Az a céljuk, hogy a kontinens országai – hadd idézzem a budapesti felhívást – „közösen találják meg az utakat és módokat, amelyek elvezethetnének Európa katonai csoportosulások szerinti megosztottságának felszámolásához, és az európai államok és népek békés együttműködéséhez”.

A hét szocialista ország párt- és állami vezetőinek december 3-i és 4-i moszkvai értekezletén, a nézetek egységének jegyében született okmány összegezte a szocialista országok álláspontját az európai biztonsági értekezlet előkészítésével összefüggő politikai kérdésekben. Megerősítettük a tanácskozással kapcsolatos további javaslatainkat, és – úgy gondoljuk – újabb lendületet adtunk az előkészületeknek, mert egységes véleményünk, hogy ezen az úton kívánunk eljutni a kontinens közös érdekeit szolgáló kollektív biztonsági rendszerhez. A mi tanácskozásunkkal csaknem egyidőben összeült NATO-csúcskonferencia azonban még mindig képtelen volt arra, hogy mindezen kérdésekben világos és egységes álláspontot alakítson ki. Tagadhatatlan azonban, hogy a NATO-államok egy részében felülkerekedőben van kontinensünk problémáinak reális megítélése. Ezeknek a köröknek nézeteit Nyugaton már nem lehet figyelmen kívül hagyni.

Tisztelt országgyűlés! Kontinensünk biztonsága szempontjából a német kérdés megnyugtató megoldásának van a legnagyobb jelentősége. Két német állam létezik, s ezt az alapvető realitást a világ nyugati felén is

tudomásul kell venni. A NATO-országok még mindig nem ismerték el az államok közötti egyenjogúság szellemében, a nemzetközi jog alapján is, hogy Közép-Európában létrejött és mind nagyobb szerepet játszik a Német Demokratikus Köztársaság, az első német munkás-paraszt állam, a föld kilencedik legfejlettebb ipari országa. Mi az NDK létét és további erősödését változatlanul a békéért és a biztonságért vívott harcban rendkívül fontos tényezőnek tekintjük. Az NDK léte egyik alapvető biztosíték arra, hogy a történelem nem ismétli meg önmagát; nem jöhet létre újra az első és a második világháború kirobbanását megelőző helyzet Európában.

A hét szocialista ország vezetőinek említett moszkvai nyilatkozata az európai biztonsággal összefüggésben reményét fejezte ki, hogy a Német Szövetségi Köztársaságban tettekben is kifejezésre jut az európai realitások figyelembevétele. Mi jól tudjuk, hogy az új koalíció, az új kormány létrejöttével a hatalmi viszonyok még nem változtak meg. A Német Szövetségi Köztársaság változatlanul a német monopolizált állama. Úgy tűnik azonban, hogy a ma kormányon levő vezetők – az NSZK lakossága valódi érdekeinek megfelelően – talán hajlandók jobban figyelembe venni az Európában kialakult realitásokat. Mi természetesen az új nyugatnémet kormányt is mindenekelőtt a tettei alapján ítéljük meg. Ha Brandt kancellár kormánya készséget mutat a szocialista országokhoz, köztük a Magyarországhoz fűződő kapcsolatok megjavítására, s ennek gyakorlati cselekedetekkel adja tanújelét, a magunk részéről méltányolni fogjuk az ilyen törekvéseket.

Külpolitikánkat mindenekelőtt szocializmust építő népünk, a Magyar Népköztársaság és a szocialista országok közös érdekei, az európai béke és biztonság érdekei határozzák meg. Pártunk az európai biztonság ügyét, akár csak a világpolitika bármely más kérdését, osztályszempontból, a haladás és a béke érdekei szempontjából ítéli meg. Csakis olyan politikát ismerünk el helyesnek, amely összhangban van a munkásosztály, a dolgozók, a szabadságukért küzdő népek ügyével.

A nemzetközi helyzetben jelenleg sikerrel biztató, pozitív erőfeszítések folynak, ugyanakkor egyes gyújtópontokon, különösen délkelet-ázsiai és a közel-keleti helyzetben súlyos, általános veszélyek rejlenek. Ezt akarja palástolni a nyugati propaganda, amikor arról bizonykodik, hogy ezek „helyi háborúk”. A Szovjetunió és a szocialista országok álláspontja az, hogy a nemzetközi konfliktusokat politikai eszközökkel tárgyalások útján kell rendezni, a háborús tűzfészeket pedig fel kell számolni.

A Magyar Népköztársaság ezért ad meg minden tőle telhető támogatást a harcoló vietnami népnek. Mélyszéges megrendüléssel és felhábo-

rodással értesültünk és értesülünk azokról a tömeggyilkosságokról, amelyeket amerikai csapatok követtek el Vietnam több körzetében. Ez is, mint az egész amerikai háborús pusztítás, még jobban megvilágítja az imperializmus embertelen arculatát. Az agresszorok, a háborús bűnösök iránt minden becsületes ember az egész világon megvetést érez.

Mélységesen elítéljük a megszállt arab országrészek lakossága ellen elkövetett, úgynevezett kollektív megtorlásokat. Ezek a súlyos büntettek még inkább megvilágítják az Egyesült Államok által támogatott izraeli hódító háború imperialista jellegét. Egyszersmind rámutatnak a közeli keleti probléma lényegére. Mi ezt a kérdést is kezdettől fogva a nemzetközi osztályerők szempontjából ítéljük meg, és támogatjuk az arab népek igazságos küzdelmét az imperialista agresszió ellen.

Az általános nemzetközi helyzet szempontjából hasznosnak tartjuk, hogy megbeszélések kezdődtek a Szovjetunió és az Egyesült Államok képviselői között a stratégiai fegyverkezés korlátozásáról. A kormányok asztalán fekszik az ugyancsak tárgyalásokra és megegyezésre felszólító budapesti felhívás. Reményeket táplál az a tény, hogy Pekingben szovjet-kínai tárgyalások folynak. Mindez azt mutatja, hogy a Szovjetunió és szövetségesei jóakarátú, békés kezdeményezésekkel mennek az új esztendő elé. Mi, magyarok is azon leszünk, hogy 1970 a tárgyalásoknak, a nemzetközi viszonyok fokozatos normalizálásának esztendeje legyen.

Meggyőződésünk szerint ma a világ sorsának alakulására a szocializmus, a nemzetközi munkásmozgalom, a felszabadulásukért küzdő népek törekvései gyakorolják a legnagyobb befolyást.

A 75 kommunista és munkáspárt moszkvai nagy tanácskozása igen jelentékeny hatást gyakorolt a kommunista és munkáspártok fejlődésére, hatással van és lesz a nemzetközi helyzet alakulására.

Ha összehasonlítjuk a jelenlegi nemzetközi helyzetet a néhány év előttivel – a jövőt illetően bizakodók lehetünk. Nincs szándékomban eltúlozni a kedvező irányú változások mértékét, de összefüggésükben nézve a jelenségeket – a kommunista és munkáspártokban erősödő egységtörekvéseket, a szocialista országok kapcsolatainak fejlődését, a nemzetközi munkásosztály állhatatos tömegharcát a különböző országok monopoltőkés körei ellen, az antiimperialista erők szívós küzdelmét – a tendencia kedvező.

Elvtársak!

Már csak rövid hetek választanak el bennünket az új esztendőtől. 1970-ben ünnepeljük hazánk felszabadulásának negyedszázados évfordulóját. Huszonöt év nem nagy idő a történelem órájának a számlapján. Éppen ezért dolgozó népünket méltán tölti el büszkeséggel az a tudat,

hogy a 25 év alatt egy lerombolt, burzsoá országból virágzó, szocializmust építő országot teremtettünk.

Munkásosztályunk, parasztságunk, egész dolgozó népünk millióinak egybehangzó elhatározása, hogy a negyedszázados jubileum évét az ünnepi számvetés elvégzésén felül újabb munkasikerekkel tegyük emlékezetessé. A dolgozók, a szocialista brigádok sokasága máris részt kér a felszabadulási évforduló tiszteletére kibontakozó munkaversenyből. Egymást követik a kezdeményezések, a vállalások. Mindezt örömmel üdvözljük. Bizonyosak vagyunk afelől, hogy a január elsején kezdődő jubileumi esztendő sok-sok új eredménnyel, munkasikerrel gazdagítja majd szocialista hazánkat, elősegíti nagyszabású építő feladataink megoldását, új értékkel járul hozzá népünk jólétének emeléséhez és boldogulásához.

A Magyar Szocialista Munkáspárt reálisnak és célravezetőnek ítéli meg a kormány előterjesztését, a költségvetési tervet. Társadalmunk minden bizonnyal támogatja azokat az erőfeszítéseket, amelyek e terveknek megvalósítását szolgálják. Ezért abban a meggyőződésben ajánlom a tisztelt országgyűlésnek elfogadásra a kormány előterjesztését és a költségvetést, hogy 1970 a népgazdaság sikeres továbbépítésének, szocialista építőmunkánk általános haladásának és feltehetően biztatóbb nemzetközi helyzet kibontakoztatásának éve lesz.

Felszólalás az országgyűlés ülészakán.

Leninre emlékeznek az egész világon. A kommunisták milliói vezérüként és tanítójukként követik, a haladó emberek elismeréssel és tisztelettel emlékeznek meg róla születésének 100. évfordulóján. Lenin a legnagyobbak közé tartozik a történelmi személyiségek sorában, mert Marx–Engels elméleti hagyatékát megvédelmezve és továbbfejlesztve, az orosz munkásosztály élén új utat tört az emberiség számára, létrehozta a világ első szocialista államát.

A kor, amelyben élt és dolgozott, szintén kiemelkedik az emberiség történetéből, fejlődésének gyors ütemével, ellentmondásainak végsőig történő kiéleződésével, hallatlan méretű társadalmi robbanásaival. összeütközéseivel, forradalmi jellegével, a társadalmi viszonyok gyökeres átalakításával. Lenin ennek a kornak a szülötte s egyúttal forradalmi átalakulásának vezéregyénisége.

Lenin úgy fogta fel az emberi kultúra gazdag hagyatékát, közvetlen nagy szellemi elődei, Marx és Engels eszmevilágát, mint ami kiindulópontul, elméleti alapul szolgál korának megértéséhez és a kor problémáinak megoldásához. Nem úgy tekintette Marx, Engels elméletét, mint készet, befejezettet, hanem volt képessége és bátorsága felismerni, hogy az újkori történelem társadalomelméleti, -politikai óriásai műveikkel, elméleti rendszerükkel csak a sarkköveit rakták le annak a tudománynak, amelyet „a szocialistáknak minden irányban tovább kell fejleszteniük, ha nem akarnak elmaradni az élettől”. Ő maga eleget is tett kora gigászi követelményének. Lenin továbbfejlesztette Marx–Engels társadalomelméletét korának sajátos viszonyaira, meghatározta ennek a korszaknak fő jellemzőit, törvényszerűségeit. Így lett „a leninizmus az imperializmus és a proletárforradalmak korszakának marxizmusa, a gyarmati rendszer bukásának és a nemzeti felszabadító mozgalmak győzelme korának, annak a korszaknak a marxizmusa, amikor az emberiség a kapitalizmusból áttér a szocializmusba és építi a kommunista társadalmat”.

A leninizmus egyesíti magában a mai kor, a XX. század lényeges társa-

dalmi folyamatainak tudományos megközelítését a forradalmi proletár-osztályállásponttal. Ezért minden szocialista forradalmár számára a leninizmus a forradalmi gondolkodás és cselekvés vezérfonala. Leninnél egy személyben egyesült az elvi szilárdság és a rugalmasság, a forradalmár tudós és a gyakorlati ember, a forradalom stratégája, a nagy államférfi, az első szocialista állam megalapítója és vezetője, a szocialista építés kiváló szakértője és irányítója.

A leninizmus alkotó értelmezése a jövőben is azt igényli minden kommunista párttól, hogy legyen következetes és megingathatatlan az alapelvek védelmében, s ugyanakkor tárja fel, elemezze a társadalom fejlődésének új jelenségeit, dolgozzon ki a munkásosztály, a dolgozó tömegek érdekeinek megfelelő politikát, és vezesse, irányítsa a néptömegek harcát e politika valóra váltásáért.

Lenin elméleti alkotómunkásságában kiemelkedő helyet foglal el a munkásosztály pártjával kapcsolatos tanításainak rendszere. Lenin, mintegy folytatva Marx gondolatait, még a múlt század végén, majd a XX. század elején elméleti műveiben elemezte a kapitalizmus fejlődésének tendenciáit. Megállapította, hogy a kapitalizmus történelmének utolsó, imperialista szakaszába lépett, a társadalom fejlődésének következő láncszeme pedig a forradalmi átmenet a kapitalizmusból a szocializmusba. Ez a felfedezés még jobban alátámasztotta Marx és Engels megállapításainak helyességét a munkásosztály történelmi küldetéséről és vezető szerepéről. Lenin egyszersmind azt is feltárta, hogy a munkásosztály csakis akkor teljesítheti történelmi hivatását, ha létrehozza új típusú pártját, az osztály forradalmi élcsapatát, amely megszervezi és irányítja az önkényuralom, a burzsoázia megdöntéséért folyó harcot, győzelemre viszi a szocialista forradalmat.

A századforduló idején a munkásosztálynak, különösen a fejlett tőkésországokban, már voltak különféle pártjai. Ezek a szervezetek azonban nem tűzték ki célul a burzsoázia megdöntését és a munkásosztály hatalmának kivívását. Ennélfogva nem is törekedtek olyan párt létrehozására, mely alkalmas a burzsoázia megdöntésére. Kisebb-nagyobb reformok eléréseért harcoltak a kapitalizmus viszonyai között, és a kapitalizmusnak a szocializmusba való békés belenövését hirdették. Lenin azonban a kapitalista társadalom fejlettségének új jelenségeiből, a társadalom mozgástörvényéből, a valóságos osztályviszonyokból, a társadalmi forradalom szükségességéből és kikerülhetetlenségéből indult ki, amikor felvetette, hogy a munkásosztálynak új típusú forradalmi pártot kell létrehoznia. Teljesen újszerű megközelítés volt ez: Lenin a forradalmi munkáspárt hivatását ezzel szervesen összekapcsolta a társadalmi haladás alap-

vető érdekeivel és a munkásosztály hatalmával, szocialista céljaival. Már ebben az időszakban kifejtette: a párt nem lehet öncélú szövetség, hanem csakis az osztály létérdekét hordozó harci szervezet, a munkásosztály nélkülözhetetlen eszköze a burzsoázia ellen, a szocialista forradalom győzelméért vívott harcban.

A pártról szóló lenini tanításokban tehát meghatározó helyet foglal el az az alapelv, hogy a párt tevékenységét, célját és feladatát mindenkor a társadalmi haladásnak, a munkásosztály érdekének kell alárendelni. Ez olyan fontos és általános törvényszerűség, amely minden időben, minden kommunista pártra egyformán érvényes, a hatalomért harcoló vagy a már hatalomra jutott, s a szocializmus építését irányító kommunista pártokra egyaránt.

Lenin rámutatott: az új típusú munkáspárt forradalmiságának alapvető forrása a munkásosztály társadalmi helyzete és létszüksége. Ezt kell kifejeznie a forradalmi párt programjának is. Ebből következik, hogy a pártnak a harcban és a munkában a munkásosztály osztályérdekeit kell kifejeznie, megfogalmaznia, képviselnie ugyanúgy, mint ahogy a munkásosztály is csak a lenini típusú párt vezetésével képes teljesíteni forradalmi, történelmi hivatását.

A marxizmus-leninizmus alaptétele, hogy a munkásosztály a társadalom leghaladóbb, legforradalmibb osztálya, mind a kapitalizmus, mind a szocializmus viszonyaira vonatkozik. Amíg osztályok és osztálykülönbségek léteznek, a munkásosztály hivatott a társadalom vezetésére, az összes dolgozó harcának megszervezésére és irányítására. Ezt a szervező, irányító, vezető szerepet az osztály harci vezérkara, forradalmi élcsapata valósítja meg. Ebből következik, hogy a lenini típusú pártnak – tömegbázisát, világnézetét és politikáját tekintve egyaránt – alapvetően a munkásosztály pártjának kell lennie.

Ha a párt bármilyen oknál fogva veszít proletárjellegéből, ha meglazul a kapcsolata a munkásosztállyal, akkor veszélybe kerülnek a forradalmi célok, nem valósulhat meg következetesen a szocialista építés programja. Az a lenini tanítás tehát, hogy a párt mindenekelőtt a munkásosztály pártja, objektív társadalmi viszonyokat fejez ki és mindvégig nélkülözhetetlen követelmény, amíg az adott társadalmon belül osztályok – még ha azok szövetséges és baráti osztályok is – léteznek. A párt proletárjellegének megőrzése, védelme és erősítése ma is, számunkra is érvényes és időszerű útmutatás. Ennek szellemében elvetünk mindenféle „újszerű” elméletet, amely abból indul ki, hogy a munkásosztály küldetésének jelentősége és döntő szerepe csökken vagy csökkenthető a társadalomban és a pártban.

Amikor Lenin kidolgozta az új típusú, forradalmi párt szervezeti elveit, annak osztályjellegéből, történelmi hivatásából, programjából és a megvívandó harc körülményeiből indult ki. Ezek a szervezeti elvek döntő biztosítékai annak, hogy a kommunista párt a legnehezebb harci viszonyok között is be tudja tölteni hivatását. Amint Lenin rámutatott: a párt csak úgy tudja megvalósítani céljait, ha olyan egységes, harcképes és fegyelmezett szervezetet hoz létre, amely egész tevékenységét a demokratikus centralizmus elveire építi.

A párt csak úgy válhat a munkásosztály élcsapatává, csak úgy tudja teljesíteni vezető szerepét, ha munkáját, egész tevékenységét egyetlen központból irányítják. „A proletariátus mozgalmának és forradalmi harcának – írta Lenin – a lehető legnagyobb centralizációra van szüksége.” Vagyis: a felsőbb szervek döntései, határozatai, politikai állásfoglalásai kötelező érvényűek minden pártszervre, minden egyes párttagra; a kisebbség köteles alávetni magát a többségi határozatoknak, és azokat hiánytalanul, vonakodás nélkül végre kell hajtania. A demokratikus centralizmus másik oldala azt jelenti, hogy a párt valamennyi vezető szervét – az alsóbb és a legfelsőbb szerveket egyaránt – a párttagok, illetve megbízottaik választják. A választott pártszervek kötelesek rendszeresen beszámolni tevékenységükről az őket választó testületeknek, a párttagságnak, illetve a felsőbb pártszerveknek. A demokratikus centralizmus elvének érvényesítése biztosítja a párt belső egységét, fegyelmét, a kommunisták harcának és munkájának összhangját, a pártszervek egységes felépítését, a párt szervezeteinek aktivitását, a kommunisták öntevékenységet.

A demokratikus centralizmus, mint szervezeti alapelv, a lenini párt megváltoztathatatlan törvénye. Ez a szervezeti alapelv az egyik választóvonal a forradalmi munkáspártok és a reformista kispolgári pártok között. Ha a kommunista pártban nem érvényesülne a centralizmus, széteső, tehetetlen szervezetté válna, amelyben a munkát öncélú vitákkal, a szervezettséget pedig alkalmi együttműködéssel helyettesítenék. A demokratikus centralizmus érvényesítése nélkül a munkásosztály nem dönthetné meg a burzsoáziát, a győztes munkásosztály pedig nem őrizhetné meg hatalmát, képtelen lenne biztosítani vezető szerepét a társadalmon belül, nem volna alkalmas a szocialista forradalom következetes végigvitelére, a szocializmus felépítésének megszervezésére és irányítására. Történelmi példákkal bizonyítható, hogy a demokratikus centralizmus lenini elvének megsértése dezorganizálja a párt egységes tevékenységét és bomlasztja szervezeteit. A párt gyengülése, a politikában elkövetett hibák pedig a

proletárdiktatúra viszonyai között előbb-utóbb a munkásosztály hatalmát is válságba sodorják.

A demokratikus centralizmus lenini elvének meg nem értése, félreértése vagy a gyakorlatban történt eltorzítása igen komoly hibák forrása lehet. Árt a pártnak például az olyan nézet, amely szerint elegendő a centralizmus megőrzésére és állandó erősítésére törekedni. A pártdemokrácia megsértése, lebecsülése is súlyos veszélyt jelenthet a párt számára. A párttagság véleményének semmibe vevése erősíti a pártban a bürokratikus vonásokat, és sorozatos politikai hibákkal párosulva a párt, a rendszer válságához vezethet. Ez a tendencia nemcsak a párt befelé fordulásához, szervezeteinek gyengüléséhez, hanem tömegkapcsolatainak meglazulásához, a politika gyakorlati eltorzításához is vezet. Fontos feladatunk ezért, hogy mindenkor lenini módon értelmezzük és valósítsuk meg a demokratikus centralizmust, annak mindkét oldalát a maga egészében és kölcsönhatásában vizsgáljuk, ne egymás rovására igyekezzünk erősíteni e két összetartozó vonást: a demokráciát, illetve a centralizmust. Akkor értelmezzünk lenini módon, ha munkánk eredményeként egyszerre erősödnek a pártélet demokratikus és centrális vonásai.

Az MSZMP a lenini tanításokat követve abból indul ki, hogy a hatalomért folyó harc minden szakaszában, az átmeneti korszak minden fázisában, alapvető jelentősége van a párt vezető szerepének, a pártirányítás hatékonyságának. Úgy véljük, hogy az osztályharcnak ebben a szakaszában is a munkásosztály legfontosabb fegyvere: öntudatos szervezettsége, amely mindenekelőtt forradalmi pártjában ölt testet. A szocializmusért folyó harc minden periódusában törvényszerűnek tartjuk a kommunista párt vezető szerepét. E vezető szerep kritériuma, hogy a párt képes politikája fejlesztésére, a társadalom által napirendre tűzött feladatok kidolgozására, s a dolgozó tömegeket mozgósítva – azok megvalósítására.

A párt vezető szerepét mindenekelőtt a hatalommal összefüggésben vizsgáljuk. A hazai és a nemzetközi tapasztalatok alapján jutottunk arra a következtetésre, hogy a szocialista országok ereje, politikai szilárdsága, fejlődésének üteme, a külső és belső ellenség elleni harckészsége, egyenes arányban áll a munkásosztály marxista-leninista pártja vezető szerepének érvényesülésével.

A politikai viták kedvelt témája nyugati anarchista, kispolgári körökben, hogy a kommunista párt vezető szerepének eszméje elavult, a szocialista rendszerek elbürokratizálódnak. E „tétélekkel” a munkásosztály, a kommunista pártok vezető szerepét támadják. Ahol nem érvényesül következetesen a párt vezető szerepe, ott elkerülhetetlenek a kudarcok, a

visszaesések, a különféle konfliktusok keletkezése és kiéleződése, sőt robbanása – mint nálunk 1956 példája mutatta.

A történelem tapasztalataiból nemcsak a szocializmus hívei, de ellenfelei is tanultak. Felismerték, hogy a szocialista rendszer, a munkáshatalom gyengítésének legfőbb eszköze a kommunista párt vezető szerepének aláásása. Amíg a proletárdiktatúra vezető ereje szilárd, következetes marxista-leninista politikát képvisel, és felsorakoztatja maga mögé a munkásosztály, a dolgozók tömegeit, szó sem lehet burzsoá restaurációról. A szocializmus elleni aknamunkában ezért kapnak olyan fontos helyet a kommunista párt szerepét érintő politikai-ideológiai kérdések, az antikommunizmus. A párt vezető szerepének jelentőségét tehát első sorban az adja meg, hogy ez a probléma a nemzetközi osztályharc fő frontvonalában helyezkedik el.

A szocializmus építésének hazai és nemzetközi tapasztalatai ma már konkrétabbá teszik azt a marxi-lenini megállapítást, hogy a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet, a szocialista forradalom időszaka egy egész történelmi korszakot ölel fel. Nem bizonyultak kellően megalapozottnak és reálisnak azok a megállapítások, amelyek ezt a szakaszt csupán néhány évre korlátozták. Lenintől ered a következő megállapítás: „Hogy a szocialisták hogyan harcoljanak a kapitalista társadalomban – ez nem nehéz feladat, és már régen megoldották. Hogyan képzeljük el a fejlett szocialista társadalmat – ez sem nehéz. Ezt a feladatot szintén megoldották. De hogy gyakorlatilag hogyan valósítjuk meg a régi, a megszokott, közismert kapitalizmusból az új, még meg nem született, szilárd bázissal nem bíró szocializmusba való átmenetet – ez a legnehezebb feladat. Ez az átmenet a legjobb esetben is hosszú évekig fog tartani. Ezen az időszakon belül politikánknak több, még kisebb átmenetet kell szem előtt tartania. És a ránk háruló feladat minden nehézsége, a politika minden művészete abban áll, hogy számot vessen minden ilyen átmenet sajátos feladataival.”

Ennek az átmeneti korszaknak hazánkban ma azt a szakaszát éljük, amikor már leraktuk a szocializmus alapját és a fejlett szocialista társadalmat építjük. Társadalmi fejlődésünknek akár külső, akár belső feltételeit vizsgáljuk, arra a következtetésre jutunk, hogy a proletárdiktatúra ebben a szakaszban is objektív szükségszerűség, és a fejlődés az ellentétek harca, leküzdése az osztályharc útján megy végbe. Ez következik társadalmunk termelőerőinek fejlettségi szintjéből, gazdasági viszonyaiból, az egyes osztályok és rétegek állapotából és egymás közti viszonyából, politikai és tudati színvonalából.

Társadalmi életünk mai arculatának egyik oldala, hogy a szocialista

érdekközösség átfogja egész társadalmunkat. A másik oldala viszont, hogy az objektív viszonyok alapján létrejött társadalmi egység a sajátos érdekek sokféleségében valósul meg és jut kifejezésre. Ez a sokféleség pedig nem automatikusan kerül összhangba az általános szocialista érdekekkel. Spontán létezésük és érvényesülésük a legkülönbébb tendenciáknak szolgál forrásul, amelyek olykor ellent is mondanak a munkásosztály szocialista céljainak. Ezért úgy véljük, hogy a párt vezető szerepe érvényesülésének egyik legfontosabb feltétele, hogy figyelemmel kísérje és folyamatosan tanulmányozza azt a társadalmi valóságot, amelyben élünk, számba vegye a különböző osztályok és rétegek törekvéseit, mozgalmait, kiszűrje azokból azt, ami megfelel a munkásosztály, a dolgozó nép napi és távlati érdekeinek, és harcoljon azellen, ami ellentétes a munkásosztály és az egész nép politikai érdekeivel. Ez adja meg a munkásosztály pártjának a tömegek támogatását, a politikához szükséges bizalmat, s azt a meggyőződést, hogy a párt vezetésével a tömegek képesek megoldani a szocializmus építésével járó minden feladatot.

A visszahúzó és az előremutató, a régi és az új társadalmi életünknek ma is szüntelen jelenlevő tényezői, olyan politikai természetű ellentmondások ezek, amelyek tudatos beavatkozással, társadalmi irányítással nagyobb megrázkódtatás és konfliktus nélkül feloldhatók. Amennyiben azonban ez időben nem történik meg, kiéleződhetnek és súlyos társadalmi konfliktusokhoz vezethetnek a szocializmus viszonyai között is. „Nem szabad megfeledkezni arról – írja Lenin –, hogy egy forradalmi párt csak akkor érdemes erre a névre, ha ténylegesen vezeti a forradalmi osztály mozgalmát.”

A mi feltételeink között ez azt jelenti, hogy a különféle ellentmondásokat a munkásosztály álláspontjáról közelítjük meg, és eszerint vesszük számba megoldásuk feltételeit. Különös jelentősége van ennek, amikor a munkásosztály pártja az egypártrendszer viszonyai között van hatalmon. Ilyen körülmények között a párt csak úgy tarthatja meg forradalmi jellegét, ha sikeresen és egyidejűleg oldja meg azt a kettős, de egymással szorosan összefüggő feladatot, hogy:

- szüntelenül védelmezi és szilárdítja a proletárdiktatúra rendszerének alapjait, szem előtt tartva, hogy ez az új társadalom építésének legfontosabb eszköze és feltétele;

- kritikailag szüntelenül felülbírálja munkáját, érzékeli a társadalmi fejlődés problémáit, tanulmányozza ellentmondásait, megfelelő módokat dolgoz ki megoldásukra, minden érdekelt erőt megszervez és harcba visz a kitűzött politikai célok megvalósításáért. Egyszóval: képes leküzdeni a társadalom különböző területein jelentkező elmaradottságot.

Az MSZMP az elmúlt 12 esztendő során mindig arra törekedett, hogy lenini módon vizsgálja és oldja meg a munkáshatalom védelmének és a szocialista építésnek konkrét feladatait. A dogmatizmussal és a revizionizmussal folytatott következetes harc megteremtette a lehetőségét és kedvező feltételét az elméleti munka széles körű kibontakozásának, amely marxi-lenini elvi alapokra épülve, alkotó módon és objektíven fejezi ki a magyar valóság sajátos szükségleteit, fejlődésének problémáit, általánosítható tapasztalatait.

Ide tartozónak tekintjük: azt az elemzést, amelyet pártunk adott az 1956-os ellenforradalmi események jellegéről, az azt kiváltó okokról és a konszolidálás feltételeiről; továbbá a magyar társadalom nemzeti, kulturális örökségének néhány vonatkozásáról; elvégezte a párt agrárpolitikájának kritikai áttekintését; a mezőgazdaság szocialista átszervezésének bizonyos mértékig sajátos megoldását, a termelőszövetkezeti tulajdonforma létrehozását; a gazdasági mechanizmus reformját, a tervgazdálkodás rendszerének továbbfejlesztését; a munkásosztály helyzetével kapcsolatos folyamatos és rendszeres, beható vizsgálatot; a párt értelmiségi, ifjúsági és nőpolitikájával kapcsolatos elemzések és határozatok kidolgozását; szocialista államiségünk és a társadalmi élet demokratizmusának továbbfejlesztését; a párt belső életének, munkastílusának fejlesztését stb.

Pártunk tevékenységében szoros egységben valósul meg az elmélet a szocialista építés gyakorlatával. Erre utalnak fejlődésünk nagyobb állomásai, a szocialista építés eredményei. Tapasztalataink elméleti általánosítását úgy tekintjük, mint amelyek a magyar viszonyok szülöttei, és amelyeket a mi gyakorlatunk igazolt. Elsősorban saját feladataink tudatosabb megvilágítását, gyakorlati munkánk tudományos megalapozását célozzák. Elméleti munkánkban mindenekelőtt ez a szándék és a lenini szellemből fakadó kötelezettség vezet.

A marxi-lenini tanítások egyik központi gondolata: a párt internacionalista vonásainak szüntelen erősítése. Lenin nemegyszer hangsúlyozta, hogy a burzsoázia is nemzetközi erő, és legyőzéséhez, hatalmának felszámolásához a munkásosztály részéről is szoros nemzetközi összefogásra van szükség. Valamennyi kommunista párt csak úgy tudja teljesíteni saját nemzeti feladatát, ha munkájában, harcában, mindennapos tevékenységében a nemzetközi munkásosztály érdekeit is figyelembe veszi. A Magyar Szocialista Munkáspárt múltja, jelene összeforrt a nemzetközi kommunista mozgalommal, és jövője is elválaszthatatlanul ahhoz kapcsolódik – mondotta Kádár elvtárs a IX. pártkongresszuson. Pártunk a marxizmus-leninizmus alapján, az internacionalizmus szellemétől áthatva

tudja csak híven és eredményesen szolgálni a magyar munkásosztályt, a népet, a nemzetet, amelynek szülötte. Ezért mindenkor nagy figyelmet szentelünk a nemzetközi munkásmozgalomnak, amelynek pártunk cselekvő részese, így bizonyos mértékig felelős tényezője is.

A párt internacionalista jellegének pontos, meghatározott vonásai vannak. Különösen nagy figyelmet kell szentelni ennek napjainkban, amikor az imperializmus egyik legfontosabb célja a nemzetközi kommunista mozgalom egységének bomlasztása, a nacionalista tendenciák erősítése, a kommunista pártok testvéri összefogásának gyengítése.

A Szovjetunióhoz fűződő baráti, testvéri viszony ma is próbaköve egy kommunista párt internacionalista jellegének. Ezért számunkra magunk szabta alapvető törvény a Szovjetunióhoz való baráti, testvéri kapcsolatok erősítése. Miert a kapcsolatot elvi kérdésnek tekintjük, a mindennapi politika részeként kezeljük. A Szovjetunióval és az SZKP-val a marxizmus-leninizmus eszméi, a közös elvek, az azonos politikai célok kapcsolnak össze. Mi, magyar kommunisták súlyos történelmi lecke árán tanultuk meg, hova vezet a politikában a szovjetellenesség, a nacionalizmus. Ezért nem engedjük meg, hogy bárki is eltérítse népünket az internacionalista útról és szembeállítsa a Szovjetunióval. Ugyanezeket az elveket követjük a szocialista testvérországokhoz fűződő kapcsolatainkban is, szüntelenül törekedve barátságunk, szövetségünk, összefogásunk erősítésére.

Pártunk internacionalista politikája nemzeti érdekeinknek is teljesen megfelel. A Szovjetunió gazdasági, politikai, katonai ereje továbbra is nemzeti függetlenségünk legfőbb biztosítóka. Gazdasági együttműködésünk a Szovjetunióval és a szocialista országokkal a nemzetközi munkamegosztás alapján pedig hatalmas, nélkülözhetetlen erőforrás és pótolhatatlan gazdasági segítség a szocializmus építésében.

A proletár internacionalizmus lenini elveivel ellentétes mindenféle elkülönülés vagy semlegesség. Különösen fontos ezt hangsúlyozni napjainkban, amikor a nemzetközi munkásmozgalom még nem küzdötte le teljesen az egységellenes ideológiai, politikai áramlatokat, és egyes pártok eltérnek gyakorlati politikájukban az internacionalizmus lenini elveitől. Mi nem vagyunk és nem lehetünk semlegesek az olyan vitákban, melyek alapvető elveinket és a munkásosztály nemzetközi céljait érintik, mert a leninizmus alapján állunk.

Pártunk elvi politikájának rendkívül fontos eleme, hogy helyesen hozzuk összhangba a kommunizmus fejlődésének alapvető elveit, a szocializmus építésének általános törvényszerűségeit nemzeti fejlődésünk sajátosságaival, saját nemzeti érdekeinkkel. Erre is Lenin tanított meg bennün-

ket. „...a feladat itt is, mint mindig, az – mondotta –, hogy a kommunizmus általános és alapvető elveit alkalmazni tudjuk az osztályok és pártok közötti viszonyoknak arra a sajátosságára, a kommunizmus felé való objektív fejlődésnek arra a sajátosságára, amely minden egyes országot jellemez, és amelyet tudni kell tanulmányozni, fellelni, eltalálni”.

Pártunk internacionalista arculatát bizonyítja, hogy minden cselekvéséért a magyar munkásosztály és a magyar nép, és egyszersmind a nemzetközi munkásosztály előtt is vállalja a felelősséget. A jövőben is úgy kell dolgoznunk és harcolnunk, hogy erősödjék a nemzetközi munkásmozgalmak egysége a helyes marxista–leninista álláspont talaján. Úgy kell dolgoznunk, hogy növekedjék a marxizmus–leninizmus, a szocializmus vonzereje szerte a világon.

A Magyar Szocialista Munkáspárt, a magyar kommunisták pártja, több mint fél évszázada vezeti a munkásosztály, a dolgozó nép harcát felszabadulásunkért, a népi hatalomért, a jobb emberi életért, a szocialista társadalom felépítéséért. Pártunk több évtizedes harca, munkája és eredménye rendkívül gazdag tanulságokban, általánosítható tapasztalatokban. Az elmúlt fél évszázad munkájának és harcának mégis az a legfontosabb tanulsága, hogy haladásunk döntő biztosítéka a lenini tanítások következetes alkalmazása a társadalmi élet minden területén, és a párt szüntelen erősítése a lenini tanítások szellemében.

Ez az esztendő – a lenini centenárium éve – más, fontos okok miatt is sokoldalú számvetésre kötelezi pártunkat. Lenin születésének éve és hónapja egyúttal hazánk felszabadulásának negyedszázados évfordulója is. Amikor ebből az ünnepi alkalomból végigtekintünk a megtett úton, jogos büszkeséggel állapíthatjuk meg, hogy a magyar munkásosztály, a dolgozó nép, a kommunista párt vezetésével teljesítette és teljesíti történelmi kötelességét.

Huszonöt évvel ezelőtt hazánk egy vérző, lerombolt és roppant súlyos történelmi örökséggel megterhelt ország volt. A kommunisták adták vissza önbecsülését, bizalmát népünknek, a kommunisták dolgozták ki azt a programot, amelynek megvalósításával az ország és a nép kiemelkedhetett abból a súlyos helyzetből. Ez azért történhetett így, mert a kommunisták pártja volt az egyetlen politikai erő, amelynek határozott és világos elképzelése volt a jövőről. A kommunista párt e képességeinek forrása akkor is, most is a marxizmus–leninizmus. Pártunk azért tudta kijelölni a dolgozó nép felemelkedésének biztos útját, mert a lenini tanítások szellemében határozta meg a feladatokat és foglalta egységbe a nemzet teremtő erejét. Ez a politika, amelyben hűségesen kifejeződnek munkásosztályunk és dolgozó népünk alapvető érdekei, önbizalmat adott a tömegek-

nek és bizalmat táplált a párt iránt. Szocialista hazánk 25 éves fejlődése, a megtett út minden eredménye a lenini tanítások erejét és nemzetközi érvényét bizonyítja.

Ennek az évnek kiemelkedő határköve lesz pártunk X. kongresszusa. Pártvezetőségünk a kongresszuson számot ad majd pártunk legfelsőbb szervének, hogyan hajtottuk végre a IX. pártkongresszus határozatait, hogy aztán a X. kongresszus útmutatásaival új lendülettel vágjunk neki a következő éveknek. A készülő kongresszusi számadásba foglaljuk ennek az utóbbi négy esztendőnek azokat az eredményeit, amelyek méltán töltik el a jól végzett munka örömeivel a kommunistákat s velük együtt a szocializmus építőit.

A fejlődés útján nincs megállás. A X. kongresszus fontos feladata lesz, hogy kidolgozza az elkövetkező évek politikájának vezérfonalát, a legfontosabb politikai, társadalmi, állami, gazdasági és kulturális feladatok programját, egyszersmind felkészítse a pártot és a szocializmus valamennyi építőjét a kijelölendő tennivalók megoldására.

Bizonyosak vagyunk abban, hogy pártunk, a dolgozó milliók bizalomteljes támogatásával ugyanúgy, mint a múltban, a jövőben is sikeresen teljesíti feladatait. Ennek döntő záloga: a marxizmus-leninizmus eszméire, tanításaira felépülő politikája és ennek a politikának következetes végrehajtása a szocializmus hatalmas művének megalkotásáért.

Cikk a „Pártélet”-ben.

A MUNKÁS-PARASZT SZÖVETSÉG LENINI ELVEI ALKALMAZÁSÁNAK TAPASZTALATAI MAGYARORSZÁGON

1970 ÁPRILIS

A hazánk felszabadulása óta eltelt 25 év alatt dolgozó népünk, munkásosztályunk messzire jutott a szocializmus építésének útján: a Magyar Népköztársaságban leraktuk a szocializmus alapjait és teljes felépítésén dolgozunk.

A hatalomért, a szocializmusért vívott negyedszázados küzdelem tapasztalatai szerint akkor értünk el sikereket, amikor pártunk helyesen alkalmazta Lenin tanításait, köztük a szövetségi politikát.

Lenin hagyatékában kiemelkedő helyet foglalnak el a munkás-paraszt szövetségre, megteremtésének feltételeire, a szövetség jellegére és szüntelen erősítésére vonatkozó útmutatások. Lenin arra tanított, hogy a munkás-paraszt szövetség az osztályharc fegyvere, a munkáshatalom kivívásának és megvédésének eszköze, a szocialista társadalom felépítésének döntő feltétele. Ezeket az alapvető megállapításokat a két legnagyobb dolgozó osztály társadalmi és gazdasági helyzetére, létérdekére vezette vissza; kimutatta e két osztály alapvető érdekazonosságát és kölcsönös egymásrautaltságát. „A proletariátus csak abban az esetben valóban forradalmi, valóban szocialista módon cselekvő osztály – mondotta Lenin –, ha az egész dolgozó és kizsákmányolt nép élcsapataként, vezéréként lép fel és jár el a kizsákmányolók uralmának megdöntéséért folytatott harcban, ez pedig teljesíthetetlen, ha az osztályharcot nem visszük be a faluba, ha a falu dolgozó tömegeit nem tömörítjük a városi proletariátus kommunista pártja köré, ha a városi proletariátus nem neveli a falu dolgozó tömegeit.”

Hasonló megállapításokat tett Lenin a parasztság helyzetére, magatartására vonatkozóan is. Felhívta a figyelmet arra, hogy a parasztság, a falu dolgozó népe csakis a forradalmi munkásosztály segítségével szabadulhat fel mindenfajta gazdasági és politikai elnyomás, a kizsákmányolás alól. „A falu dolgozó tömegei számára – mondotta Lenin – nincs más menekvés, mint a kommunista proletariátussal való szövetség, a proletariátus

által a földesúri (nagybirtokosi) és burzsoá iga lerázásáért folytatott forradalmi harc odaadó támogatása.”

Lenin – a parasztkérdéssel körültekintően foglalkozva – felhívta a figyelmet arra is, hogy a munkás-paraszt szövetség jelentősége a hatalom kivívása után – a proletárdiktatúrában, a szocializmus építése idején – nem csökken, hanem tovább növekszik. A munkásosztály és a parasztság szövetségét a proletárdiktatúra legfőbb elvének nevezte, amelynek érvényesítése nélkül a munkásosztály nem biztosíthatná vezető szerepét és nem tarthatná fenn államhatalmát. A lenini útmutatások szerint a munkásosztálynak tehát nemcsak a hatalomért folytatott harc időszakában van szüksége szövetségesekre, hanem mindaddig, ameddig társadalmi osztályok léteznek, amíg létre nem jön az osztály nélküli társadalom. Igaz, hogy e szövetség jellege és konkrét tartalma a társadalmi fejlődés, az osztályharc különböző szakaszaiban több ízben is változik. De az alapelv, hogy a proletárdiktatúra nem létezhet munkás-paraszt szövetség nélkül, mindvégig változatlan. „A proletárdiktatúra – mondotta Lenin – sajátos formájú osztályszövetség a proletariátus, a dolgozók élcsapata és a dolgozók nagyszámú nem proletár rétege (kispolgárság, kistulajdonosok, parasztság, értelmiség stb.) vagy azok többsége között, szövetség a tőke ellen, szövetség a tőke teljes megdöntésére, a burzsoázia ellenállásának és restaurációs kísérleteinek teljes elnyomására, a szocializmus végleges megteremtésére és megszilárdítására.”

Amikor Lenin a munkás-paraszt szövetség ügyét a proletárhatalom kivívásának és megvédésének szerves részeként tárgyalja, megmutatja a parasztkérdés megoldásának perspektíváját is: a munkásosztály történelmi hivatása elvezetni a parasztságot a szocializmushoz. A parasztság csak is ezen az úton szabadítható meg végérvényesen a sok évszázados elnyomástól, és emelkedhet fel elmaradottságából. A nagybirtok felosztásával megszűnik a feudális-tőkés földesurak kizsákmányoló uralma a parasztság fölött. De megmarad a falusi termelési viszonyok elmaradottsága, a falusi tömegek szegénysége, megmarad a gazdag paraszti réteg lehetősége a falusi nép kizsákmányolására, a kisparaszti gazdaságok talaján újratermelődnék a kapitalizmus elemei; végül ezek az elmaradott kisgazdaságok nem képesek ellátni a munkásságot, a városok lakosságát mezőgazdasági termékekkel. A hatalom kivívása után tehát újabb, történelmi jelentőségű feladat vár a kommunista párt vezette munkásosztályra: a legkevésbé fájdalmas úton megteremteni a szocialista nagyüzemű mezőgazdaságot, a szocializmus útjára vezetni a parasztságot. Lenin megmutatta a megoldást: „...a szövetkezet az új rendszerre való áttérés lehető legegyszerűbb, legkönnyebb és a parasztok számára legérthetőbb útja”.

Annak feltárásával, hogy a proletárdiktatúra viszonyai között a szövetkezetek szocialista termelési formát képeznek, Lenin egységes elméleti rendszerre építette ki a munkás-paraszt szövetségről szóló tanításokat.

Csaknem fél évszázad telt el azóta, hogy Lenin kidolgozta, milyen úton jut el a parasztság a szocializmushoz. Azóta számos országban győzött a proletárforradalom és a gyakorlat a szocialista építés viszonyai között igazolta a munkás-paraszt szövetségről szóló lenini tanítások helyességét és érvényét. A dolgozó parasztság hazánkban, a Magyar Népköztársaságban is a munkásosztállyal szoros szövetségben, együtt építi az új társadalmat.

Pártunk meggyőző munkája nyomán a magyar parasztság is elfogadta a lenini szövetkezeti tervet, és a szocializmus útját választotta. Ebben döntő szerepe van annak, hogy pártunk helyesen alkalmazta a lenini tanításokat a magyarországi viszonyokra.

A szocialista mezőgazdaság megteremtésének útja nem mindig volt sima, zökkenőmentes. Az azonban nyilvánvaló, hogy mindig akkor keletkeztek nehézségek és hibák, amikor következetlenségek fordultak elő a lenini tanítások alkalmazásában. Ma már arról adhatunk számot, hogy a magyar falvakban is győzött a szövetkezetek lenini eszméje, virágzásnak indultak a szocialista mezőgazdasági üzemek.

*

Magyarországon az ipari és finánciókével összefonódott félf feudális nagybirtokrendszer volt a reakció gazdasági és politikai bázisa. Ez a rendszer volt a munkásosztály, valamint a lakosság többségét kitevő szegény-parasztság súlyos nyomorának és az ország általános elmaradottságának forrása. A közel tízmillió lakosú országban körülbelül ezer nagybirtokos tulajdonában volt az ország földjének egyharmada. Magyarország lakosságának egyharmada viszont föld nélküli paraszt (nincstelen zsellér, uradalmi béres) vagy napszámos volt. Ezért is nevezték a felszabadulás előtti Magyarországot „a hárommillió koldus” országának. A magyar nép ezekből a viszonyokból csak a félf feudális-tőkés rendszer, a horthysta ellenforradalmi uralom, a fasiszta rezsím szétzúzása révén szabadulhatott. A szovjet hadsereg diadalmas harcainak eredményeként, 1944 végén és 1945 elején Magyarországon összeomlott a nagybirtokosok és a nagytőkések államhatalma. A munkásosztály, a kommunisták vezetésével megszülető új, népi hatalom első történelmi tette a nagybirtokrendszer radikális felszámolása volt.

A mélyreható földreformot a Kommunista Párt az ország demokratikus

átalakítása, a társadalmi fejlődés elindítása alapvető feladatának tekintette. „Magyarországon a földreform – állapította meg 1944 novemberében a Kommunista Párt programjavaslata – Magyarország nemzeti fejlődésének alapja, az ország valóban demokratikus fejlődésének előfeltétele és biztosítóka.”

Az ideiglenes nemzeti kormány 1945 márciusában elfogadta a nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a dolgozó parasztság földhöz juttatásáról szóló rendeletet. A munkásosztály, a kommunisták vezetésével, az új, demokratikus hatalom birtokában igazságot szolgáltatott a falusi szegénységnek: a föld azé lett, aki megműveli. Minden 114 hektárnál nagyobb földbirtokot felosztottak a falusi dolgozók között. Közel 700 000 dolgozó paraszt, a családtagokkal együtt kétmillió falusi szegény kapott földet.

E radikális földosztás következtében megszilárdult a népi demokrácia kialakuló új rendje. A dolgozó parasztság több százezres tömege a munkásosztályban, a kommunistákban hű szövetségesére és vezetőjére talált. A forradalmi, demokratikus agrárátalakulás szilárd alapot biztosított a munkásosztály és a dolgozó parasztság szövetsége számára. Ezzel a történelmi tettel az ország gazdasági és társadalmi, politikai fejlődésének hatalmas erőforrása jött létre.

Az 1945-ös földreformot követő néhány év tapasztalata azonban nálunk is bebizonyította azt a lenini igazságot, hogy rendkívül korlátozottak a kisparcellákon folytatott paraszti gazdálkodás lehetőségei. Sőt, néhány év múlva már kezdett megmutatkozni, hogy a kisárutermelő parasztgazdaságok fékezik az egész népgazdaság fejlődését, és akadályozzák a parasztság alapvető tömegei életviszonyainak folyamatos javulását. Míg az ipari termelés hazánkban 1955-ig az 1938-as színvonal háromszorosára növekedett, addig a kisárutermelő parasztgazdálkodáson alapuló mezőgazdasági termelés alig egy-két százalékkal haladta túl az 1938-as szintet.

Pártunk Központi Bizottsága 1948-ban megállapította, hogy egyre inkább megérnek a feltételei ezen ellentmondás megszüntetésének: meg kell kezdeni a mezőgazdaság szocialista átszervezésére irányuló munkát. A párt kidolgozta szövetkezetpolitikai irányelveit. Ez a dokumentum többek között megállapítja: a mezőgazdaság szocialista átszervezése azért szükséges, mert a nagybirtokrendszer megszüntetése következtében a piacra termelő mezőgazdasági szektor teljesen összeszűkült; az ország dolgozóinak életszínvonalát állandóan emelni kell; az iparosítás következtében az ipar mezőgazdasági nyersanyagszükséglete állandóan növekszik; fokozni kell a mezőgazdasági cikkek kivitelét, hogy növekvő ipari termelésünk nyersanyagszükségletét fedezhessük. Hazánkban tehát 1948-

ban történtek az első lépések a mezőgazdaság szocialista átszervezésére. A termelőszövetkezeti mozgalom fejlődése azonban egyenetlen volt: 1948-tól 1953-ig az ország szántóföldjeinek 30 százalékán termelőszövetkezetek működtek. 1953 őszére azonban a szövetkezetek a szántóterületnek már csak 21 százalékát birtokolták, 1957 tavaszára pedig, az ellenforradalom következtében ez az arány 10 százalékra csökkent.

Mi volt az oka a szövetkezeti mozgalom egyenetlen fejlődésének, majd jelentős visszaesésének az ellenforradalmat megelőző időszakban. A párt több ízben foglalkozott ezzel a jelenséggel, és megállapította, hogy az ellenforradalmat megelőző években a mezőgazdaság szocialista átszervezésének lenini elveit nem alkalmaztuk megfelelően; megsértettük ezeket az elveket. Ez kárt okozott a munkás-paraszt szövetség ügyének, és fékezte az ország gazdasági fejlődését. A lenini önkéntesség elvének gyakori megsértése torzulást okozott a termelőszövetkezeti mozgalomban. Lényegében az önkéntesség elvével szemben bizalmatlanság, hitetlenség ütötte fel a fejét.

Történelmünk egyik legfőbb tanulsága, hogy a munkás-paraszt szövetség állandó erősítése, a lenini elvek csorbitatlan alkalmazása a szocialista építőmunka sikerének döntő fontosságú feltétele. A szövetkezeti mozgalom kifejlesztésében a munkásosztály, a párt akkor ért el eredményeket, amikor híven követte a lenini tanításokat. A töréseket és visszaeséseket a lenini elvek eltorzítása és a hibákat kihasználó revizionista és ellenforradalmi támadás okozta. A párt politikájának hibáit használták fel a revizionisták, majd az ellenforradalmárok a szövetkezeti mozgalom dezorganizálására, a szövetkezetek egy részének szétverésére, ezekbe kapaszkodva kísérelték meg a szövetkezeti eszme lejáratását.

Az ellenforradalom fegyveres leverését követő politikai konszolidáció fontos feladata volt, hogy a párt politikájából kiküszöböljük a korábbi hibákat, minden téren helyreállítsuk és viszonyainkra alkalmazzuk, következetesen érvényesítsük a lenini elveket. Ez nagymértékben vonatkozott a munkás-paraszt szövetségre is.

*

Mint ismeretes, 1956 novemberében a párt döntő feladata az volt, hogy visszaverje az ellenforradalom támadását, védje és megszilárdítsa a néphatalmat. Mindent – a párt parasztpolitikáját is – ennek a tennivalónak kellett alárendelni.

Mindenekelőtt arra volt szükség, hogy helyreállítsuk a bizalmat a paraszti tömegekben, kijavítsuk a korábbi évek hibás politikai intézkedéseit.

Ez volt a munkás-paraszt szövetség megszilárdításának első fő követelménye. A párt ezzel összefüggésben több jelentős intézkedést hozott. A legjelentősebb az volt, hogy megszüntettük a korábbi kötelező beszolgáltatási rendszert, és helyette a paraszti termékek termelésére és felvásárlására szerződéses rendszert vezettünk be. Ezt két okból kellett megtennünk. Először is: korábban a kötelező beszolgáltatás a termelő anyagi érdekességének súlyos megsértésével járt. Az állam jelentősen az önköltségi ár alatt vette meg a mezőgazdasági termékeket. Ily módon gátolta mind a termelőszövetkezetek, mind az egyéni gazdaságok fejlődését, holott a mezőgazdasági termékekre az országnak égető szüksége volt. Másrészt a beszolgáltatási rendszer – az anyagi hátrány és az erőszakos intézkedések miatt – gyűlöltté vált a paraszti tömegek előtt, bizalmatlanságot váltott ki a párttal, a munkásosztállyal és az állammal szemben. Ezért sem politikai, sem gazdasági okokból nem volt többé fenntartható.

Az MSZMP Központi Bizottsága az ellenforradalmat követő egy-két évben úgy ítélte meg a körülményeket, hogy az adott helyzetben nem volna célszerű a termelőszövetkezeti mozgalom szervezését előtérbe állítani: előbb meg kell teremteni a kedvező feltételeket a mozgalom fejlesztéséhez. Ehhez azonban azt is hozzá kell tenni, hogy a párt ebben a periódusban is nyíltan, őszintén beszélt a parasztsággal. Semmi kétséget sem hagyott az iránt, hogy a párt, a munkásosztály a termelőszövetkezetek híve, a szövetkezeti eszme győzelmét történelmi szükségszerűségnek, a parasztság, az egész dolgozó társadalom alapvető érdekének tekinti, és amint megérnek a feltételek, teljes mértékben támogatja a termelőszövetkezeti mozgalom újabb fellendítését. A párt természetesen azt is kijelentette: többé nem ismétlődhetnek meg a régi, hibás módszerek.

Figyelembe véve az ellenforradalom miatt kialakult helyzetet, 1957–1958-ban pártunk erőteljesen ösztönözte az egyéni parasztság termelőkedvét, noha nem hagyta figyelmen kívül e gazdasági lehetőség korlátait. Politikai és gazdasági okokból azonban átmenetileg szükség volt erre a megoldásra. A termelési kedv fokozására a már említett szerződéses termelési és felvásárlási rendszer keretében olyan árrendszert vezettünk be, amely elfogadhatóbb volt a parasztság számára. A parasztgazdaságoknak nyújtott termelési segítség pozitív hatása rövid időn belül jelentkezett. Fellendült a mezőgazdasági árutermelés. A dolgozó parasztság szilárdabban támogatta a pártot és a munkásosztályt a népi hatalom megerősítéséért vívott küzdelemben. A párt elérte célját: a munkás-paraszt hatalomnak és e hatalom osztálybázisának megszilárdítását.

A párt ugyanakkor számolt azzal is, hogy az anyagi ösztönzés mellékhatásaként átmenetileg megélénkülhetnek a spekulációs törekvések, de

nem szabad megengedni ezek eluralkodását. Ezért az adópolitika eszközeivel korlátoztuk az indokolatlan paraszti jövedelem növekedését. A párt és a kormány nagy gondot fordított a működő termelészövetkezetek gazdasági és politikai megerősítésére és az állami gazdaságok fejlesztésére. Az volt a cél, hogy a két szocialista szektort a szocialista mezőgazdaság szilárd bázisává építsük ki. Ennek a szocialista bázisnak az volt a fő hivatása, hogy a parasztság nagy tömegeinek minden tekintetben bizonyítsa be a szocialista nagyüzem előnyét a kisparaszti gazdaságokkal szemben. A pártnak ezt a törekvését siker koronázta. Azok a termelészövetkezetek, amelyeknek tagságát túlnyomórészt agrárproletárok és szegényparasztok alkották, rövid időn belül túlhaladták a középparasztok jövedelmének színvonalát. E ténynek óriási jelentősége volt a termelészövetkezetek további fejlődése szempontjából. A parasztság, amely tudvalevően racionálisan és gyakorlatiasan gondolkodik, a korábbi tapasztalatokat nem felejtette el. 1956 előtt sok szövetkezet csak vegetált, alacsony volt a termelés színvonala, és kevés volt a jövedelem. A párt tudatában volt annak, hogy a majdani átszervezés csak akkor lehet sikeres, ha a termelészövetkezeti parasztoknak a közös és a háztáji gazdaságból származó jövedelme valamivel meghaladja a középparaszti átlagjövedelmet. Ez az irányvétel mind az átszervezés, mind a későbbi megszilárdítás szempontjából döntő jelentőségű volt.

A termelészövetkezeti mozgalom fellendülésének új feltételei 1958 végére kezdtek megérlelődni. Erre mutatott az is, hogy a korábbi években kilépett termelészövetkezeti tagok egy része visszalépett a közös gazdaságokba.

Az ellenforradalmat követő két esztendő tapasztalatai alapján megállapíthatjuk, hogy a helyesen alkalmazott lenini politika meghozta gyümölcsét. Helyreállt a bizalom a munkásosztály és a parasztság között, megszilárdult a proletárdiktatúra osztálybázisa, és ezzel együtt megerősödött a népi hatalom. Fellendült a mezőgazdasági árutermelés és javult az ország ellátása. Megnőtt a dolgozó parasztság előtt a szocialista szektor tekintélye, a szocialista mezőgazdasági nagyüzemek vonzereje.

A megváltozott körülményeket, az új lehetőségeket a párt idejében felismerte és feltárta. 1958 decemberében az MSZMP Központi Bizottsága elemezte az előző két év fejlődését a falun, és új feladatokat állított a párt elé. A Központi Bizottság határozata megállapította, hogy az ország politikai és gazdasági helyzete már az 1959-es év folyamán lehetővé teszi a termelészövetkezeti mozgalom gyorsabb fejlődését. Rámutatott, hogy a gyorsabb fejlődés feltételei nem mindenütt egyformák, de belátható időn belül megteremthetők. Ezért a párt a következő feladatokat állította a munkásosztály, a kommunisták elé: a munkásosztály legyen

tudatában annak, hogy a mezőgazdaság szocialista átszervezése, a parasztságnak a szocialista útra való átvezetése – döntő hivatása a szocializmus felépítésének útján. Az áttérést előkészítő és végrehajtó kommunisták, a munkások a dolgozó parasztság körében növeljék a párt politikája iránti bizalmat, mélyítsék a párt befolyását. Minden eszközzel erősítsék a munkás-paraszt szövetséget. Felvilágosító munkával győzzék meg a parasztságot arról, hogy felszabadítását csak a szocialista úton érheti el, csak így szűnhet meg kiszolgáltatottsága a természetnek, csak ezen az úton boldogulhat. Pártunk az átszervezés nagy munkájában számított a vidéken, a falun, az állami gazdaságokban, a termelőszövetkezetekben dolgozó kommunistákra, a falusi pártszervezetekre, ezért nagy gondot fordított a falusi pártszervezetek erősítésére, a falusi pártmunka színvonalának emelésére. Feladatul tűzte ki, hogy fordítsanak állandó figyelmet a falusi osztályellenség és a kapitalista tendenciák elleni harcra; fokozottan támogassák és erősítsék a már működő szocialista nagyüzemeket, hogy minél eredményesebben gazdálkodjanak, és minél előbb válják nyilvánvalóbbá a szocialista nagyüzemi termelés fölényét.

A párt, a munkásosztály és a szövetkezeti eszme minden híve azonnal hozzálátott ezeknek a feladatoknak a megvalósításához. A munkásosztály követte a párt szavát, teljesítette történelmi jelentőségű hivatását, felbecsülhetetlen politikai és gazdasági segítséget nyújtott és nyújt legfőbb szövetségesének, a parasztságnak. A falu szocialista átszervezése a magyar társadalom valamennyi haladó rétegének ügyévé lett.

A mezőgazdaság sikeres, szocialista átszervezésének további fontos feltétele volt, hogy a Központi Bizottság ezekben az években is helyesen alkalmazta a munkás-paraszt szövetségre vonatkozó lenini elveket és elvetett mindenfajta helytelen koncepciót.

Milyen helytelen, a leninizmustól idegen nézetek jelentkeztek ebben az időben? Voltak, akik az egyénileg dolgozó parasztok jövedelmének lényeges csökkentéséért, súlyos adóztatásáért szálltak síkra, mert véleményük szerint enélkül nem lépnek be a termelőszövetkezetbe. Ez a régi recept volt új kiadásban. E nézet képviselői tulajdonképpen nem bíztak a párt politikájában, alábecsülték a falun elért eredményeinket, nem bíztak a munkásosztályban, a parasztságban, a szövetkezeti eszmében. Elmaradtak a dolgozó tömegek politikai érettségétől, helytelenül értékelték a bekövetkezett változásokat. A Központi Bizottság elvetette ezt a hibás álláspontot és kimondta: a szövetkezeti mozgalom ügyét nem úgy kell elősegíteni, hogy tönkretesszük a kisparasztokat, hanem úgy, hogy a termelőszövetkezetekben még jobb életet biztosítunk számukra. A hibás nézet érvényesülése súlyos politikai következményekkel járt volna, ismét

megrendítette volna a munkás-paraszt szövetséget. A Központi Bizottság álláspontjának helyességét az élet igazolta; az egyéni parasztság viszonylagos jóléte sehol nem gátolta a termelőszövetkezetekbe való belépést.

Mások viszont azt vetették fel, hogy mesterségesen fékezni kell a termelőszövetkezeti mozgalom lendületét. Azt állították, hogy a lassúbb ütem biztonságosabb és kevesebb lehetőség nyílik a korábbi hibák megismétlődésére. De hogy milyen hosszú távon kellene elnyújtani az átszervezést – erre nem tudtak választ adni. Az effajta nézetek lényege az volt, hogy „politikai előnyökért” egyelőre ne fejlesszük a termelőszövetkezeti mozgalmat.

Akadtak más téves nézetek is. Voltak, akik azt ajánlották, hogy az illetékes szervek számítsák ki: mennyi beruházás szükséges szocialista nagyüzemi keretekben egy katasztrális hold megmunkálásához, és csak annyi holdon engedélyezzék a termelőszövetkezetek megalakítását, amennyihez elegendő beruházási eszközzel rendelkezünk. Vagyis az átszervezés ütemét a beruházási eszközök nagyságával párhuzamos arányban szabjuk meg. Ugyanakkor e nézet hirdetői lebecsülték a politikai feltételek jelentőségét. A Központi Bizottság úgy foglalt állást, hogy noha a szövetkezeti mozgalom szervezésében nem mellékes a gazdasági tényező szerepe, a döntő, az elsődleges a politikai feltétel: a párt és a paraszti tömegek, a munkásosztály és a parasztság helyes politikai viszonya, kölcsönös bizalma, összeforrottsága és politikai szövetsége. A falu szocialista átszervezése után a parasztság termelőmunkájával maga is hozzájárul a szövetkezetek gazdasági megalapozásához, a munkásosztállyal együtt hozza létre a nagyüzemi gazdálkodás anyagi feltételeit. A Központi Bizottság álláspontját ebben a kérdésben is teljes mértékben igazolta az élet.

Sok vita folyt arról is, hogyan megy majd végbe a mezőgazdaság szocialista átszervezése. Voltak, akik az önkéntesség lenini elvét összekeverték a spontaneitással, az ösztönösséggel. A párt véleménye az volt, hogy az önkéntesség fogalmával nem ellentétes a politikai meggyőződés, a parasztság megnyeréséért teendő politikai erőfeszítés. Az önkéntesség azt jelenti, hogy az átszervezés nem a parasztság ellenére, hanem a parasztság beleegyezésével megy végbe. Ilyenformán az önkéntesség nagyon is összeegyeztethető a tervszerű, céltudatos politikai meggyőző munkával. A spontaneitás, az ösztönösség teljesen más: nem azonos az önkéntességgel, sőt, bizonyos értelemben annak ellentéte.

„Mikor ez a kérdés felvetődött – mondotta Kádár elvtárs –, Központi Bizottságunk úgy válaszolt rá: ha a parasztság spontán elhatározásától függene, akkor a falu szocialista átszervezése sohasem valósulna meg. Nem akarok itt klasszikusokat idézni, de ismeretes Leninnek az a nagyon

szép gondolata, hogy a paraszt lélekben munkás és tőkés is. Amikor dolgozik, akkor munkás módjára dolgozik; de amikor árutulajdonossá válik, amikor piacra viszi az árut, és lehetősége van rá, abban a pillanatban tőkés módon gondolkodik. Ez a paraszt egész éven át nehéz feltételek között, átkozva istent, államot, adóhivatalt, dolgozik kínlódik; sokszor elhatározza, hogy otthagy mindent, mert érzi, hogy állati módon él. De amikor a termés a padlásán van, akkor tőkéssé változik. Ha – mondjuk – az agit.-prop. osztályok olyan kitűnően működnenek (ma még nem működnek így), hogy teljesen megérlelnék a parasztban a szocializmus gondolatát, akkor is biztosan úgy lenne, hogy a paraszt minden évben tizenegy hónapon keresztül elhatározná: belép a szövetkezetbe, de a tizenkettedik hónapban, amikor a termés a kezében van és eladhatja, mégis azt mondaná, vár még egy esztendőt.”

A Központi Bizottság említett határozata után megkezdődött a termelőszövetkezetek tömeges szervezése. Ez a folyamat 1958 decemberétől 1961 februárjáig tartott. Az átszervezés szakaszosan ment végbe. Vagyis az év két-három téli hónapjában – ekkor volt a legtöbb idő a parasztokkal való beszélgetésre – kiváltképpen erőteljesen folyt a termelőszövetkezetek megszervezése, a politikai meggyőzés. Tavasztól ősziig pedig a mezőgazdasági termelés és az újonnan alakult termelőszövetkezetek megszilárdítása volt a fő feladat. Az élet igazolta, hogy helyes volt a tömeges szervezés szakaszos megvalósítása. 1958–1959 telén 343 000 dolgozó paraszt lépett be a termelőszövetkezetekbe, és a termelőszövetkezeti földek aránya 34 százalékra nőtt. 1959–1960 telén 380 000-rel emelkedett a termelőszövetkezetek tagsága, és területük már az ország művelhető területének 56 százalékára terjedt ki. 1960–1961 telén ismét 340 000 ember lépett a szövetkezés útjára, és a termelőszövetkezetek összterülete az összes szántóföld 76 százaléka fölé emelkedett.

Pártunk VIII. kongresszusa 1962 novemberében összefoglalóan értékelte a mezőgazdaság szocialista átszervezésének eredményeit. Ekkor már az ország szántóterületének több mint 95 százalékan termelőszövetkezetek és állami gazdaságok dolgoztak. A kongresszus megállapította, hogy az elmúlt három év legnagyobb eredménye a mezőgazdaság szocialista átszervezése volt. A sikerekben döntő szerepet játszott, hogy a párt az agrárkérdésben helyesen alkalmazta a marxizmus-leninizmus elveit. Vagyis tudatában volt annak, hogy a parasztságot a munkásosztálynak, a pártnak kell elvezetnie a szocializmus útjára, és ezért teljes politikai erejét latba vetette; az átszervezés során szigorúan megtartotta az önkéntesség elvét; gondoskodott arról, hogy a parasztok a belépéskor térítést kapjanak bevitt termelési eszközeikért, kezdettől fogva úgy irányította a közös

jövedelem elosztását, hogy – a részesedés és a premizálás sokoldalú alkalmazása révén – az a szövetkezeti tag, aki többet és jobban dolgozik, nagyobb részesedést kapjon; bebizonyítva, hogy a termelőszövetkezet a parasztok szociális biztonságának bázisa is, napirendre tűzte és megoldotta a parasztság legfontosabb szociális kérdéseit, így az öregekről való gondoskodást, a betegségi és a balesetbiztosítást és más hasonló problémákat.

Azt, hogy a párt a marxizmus-leninizmus tanításaihoz híven ragaszkodva, helyesen és a parasztsággal egyetértésben valósította meg ezt a történelmi jelentőségű átalakulást, az is bizonyítja, hogy az átszervezés közben és azt követően nem csökkent, de még valamelyest növekedett is a mezőgazdaság termelése. Ezzel elvi jelentőségű bizonyítékát adta annak, hogy a kettős feladat eredményesen megoldható. Pártunk VIII. kongresszusa joggal állapíthatta meg, hogy sikeresen teljesítettük a magunk elé tűzött kettős feladatot: a szocialista átszervezést és egyidejűleg a mezőgazdasági termelés növelését.

A szocialista átszervezés befejezésének jelentősége azonban túlhaladta a mezőgazdaság ügyének kereteit. „A mezőgazdaság szocialista átszervezésével – állapította meg a VIII. pártkongresszus – egész népgazdaságunkban osztatlanul uralkodóvá váltak a szocialista termelési viszonyok, befejeztük a szocializmus alapjainak lerakását. A magyar nép új, történelmi jelentőségű győzelmet aratott, a szocializmus teljes felépítésének korszakába lépett.”

*

Pártunk IX. kongresszusára 1966 novemberében került sor. A IX. kongresszus már azt is megállapíthatta, hogy a szocialista átszervezés megvetette a gyökeres fordulat alapjait a parasztság életében, a munkáosztályhoz, a társadalomhoz való viszonyában, egész szemléletében; az átszervezés kiindulópontja a falusi életforma átalakulásának is. A szövetkezeti parasztság érdekeltté vált a szocialista viszonyok minél gyorsabb fejlesztésében. Megszűntek a parasztság társadalmi rétegződésének gazdasági alapjai és indítóokai (a szövetkezeti tagok korábbi, a parasztságon belül elfoglalt társadalmi helyzete mindinkább elveszti jelentőségét), megkezdődött a termelőszövetkezeti parasztság átalakulása egységes, szocialista osztállyá. A szövetkezetek élére és más vezető posztjaira több tízezer paraszti vezető került, a parasztság a maga soraiból jó érzékkel tudta kiemelni azokat a rátermett vezetőket, akik jól szolgálják a közös érdekeket. Ez a folyamat tart, mind több agronómus és agrármérnök kerül a termelőszövetkezetek szakvezetésébe. Egy részük tulajdonképpen visszatér a faluba, mert a szocialista átalakulás eredményeként megnövekedett

a parasztifjúság iskolázási lehetősége is. Az átszervezés után a mezőgazdaságban nagy lendületet vett a gépesítés, a műtrágyák fokozott felhasználása, a kemizálás, általában a mezőgazdaság új technikával való felszerelése.

A IX. pártkongresszus, az eddig elért eredményekből kiindulva, abban jelölte meg az egyik fő feladatot, hogy mindjobban közelíteni kell egymáshoz a munkásosztály és a szövetkezeti parasztság életszínvonalát. A IX. pártkongresszus határozata egyéb fontos útmutatást is adott a mezőgazdasági termelés fellendítésére, a parasztság életviszonyainak és szociális biztonságának megjavítására, mindezekkel pedig jelentékenyen hozzájárult a munkás-paraszt szövetség további erősítéséhez.

Ez az örvendetes fejlődés azonban nem felelteti velünk, hogy ma is vannak problémáink, nehézségeink a mezőgazdaságban. Nem vagyunk elégedettek a mezőgazdasági termelés, ezen belül különösen az állati termékek termelése fejlődésének ütemével, eredményeivel. Pártunk IX. kongresszusa megállapította, hogy a mezőgazdaság szocialista átszervezését követő öt év alatt a mezőgazdasági össztermelés 10 százalékkal növekedett, a termelőszövetkezetek össztermelése pedig 1965-ben 27 százalékkal volt nagyobb, mint 1961-ben. A IX. kongresszus feladatul tűzte ki, hogy a megerősödött nagyüzemi gazdálkodás, a jelentősen megnövelt anyagitechnikai ellátottság, valamint a háztáji gazdaságokkal kapcsolatban folytatott ésszerű politika eredményeként gyorsabban kell növelni a mezőgazdasági termelést. A legutóbbi időkben pártunk különös gondot fordít arra, hogy elősegítse az állattenyésztés fejlesztését.

Szövetkezeti mozgalmunkban megérett a helyzet arra is, hogy a szocialista úton haladó parasztság létrehozza új képviseleti szerveit. 1967 elején a termelőszövetkezetek első országos kongresszusa megtárgyalta a szövetkezeti mozgalom továbbfejlesztésének fő tennivalóit és megválasztotta fő képviseleti szerveit. A kongresszus létrehozta a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsát, jóváhagyta a termelőszövetkezetek területi szövetségének alapszabálymintáját. A területi szövetségek, amelyek a szövetkezeti kongresszus után alakultak meg, azt a feladatot kapták megbízóiktól, a termelőszövetkezeti parasztságtól, hogy segítsék a termelőszövetkezetek önálló vállalatszerű gazdálkodását és demokratikus működését. Pártunk véleménye szerint a társadalom, a népgazdaság és a termelőszövetkezetek számára egyaránt előnyös, ha a szövetkezetek jobban kihasználják azokat a sajátosságaikat, amelyek a szövetkezeti tulajdonformából erednek, és következetesebben érvényesítik az önálló, demokratikus belső igazgatás lehetőségeit.

Erősíti a szövetkezeti gazdaságokat az a törvény is, amely módot ad a

szövetkezeti földtulajdon megteremtésére. Ugyanis a szövetkezetek megalkulása idején a közös használatra bevitt földek tulajdonjoga a tagoké maradt. Most, megváltás ellenében, mód van a tulajdonjog átruházására. Így fokozatosan létrejön a szövetkezeti földtulajdon, a szocialista tulajdon egyik jelentős formája. Ezáltal tovább szilárdul hazánk politikai felépítményének, a dolgozó nép hatalmának gazdasági alapja.

A termelőszövetkezetek megalakulása után a falusi fiatalok a kívánnál nagyobb mértékben áramlottak a városokba. Ennek az lett a következménye, hogy előregedett a szövetkezeti parasztság. Az átlagéletkor jóval meghaladta az 50 évet. Köztudomású, hogy az egészségtelen ütemű eláramlást nem célszerű adminisztratív módszerekkel megakadályozni; gazdasági, szociális intézkedésekre volt szükség. Ennek megfelelően olyan szociális, társadalombiztosítási és nyugdíjintézkedések történtek, amelyek a termelőszövetkezeti parasztság ellátását az ipari munkások és alkalmazottak szintjére emelték. A IX. kongresszus határozatainak szellemében fogantatott intézkedések következtében a szövetkezeti parasztság jövedelmének színvonala mindinkább közeledett a munkások és az alkalmazottak jövedelmének színvonalához. 1965-ben a parasztok reálfogyasztása a munkások és az alkalmazottak reáljövedelmének 85 százaléka volt. Arra törekszünk, hogy ezt a különbséget fokozatosan megszüntessük. A számítások szerint 1970-ben a munkások és alkalmazottak személyes rendelkezésű reáljövedelme 17 600 forint lesz, a parasztok reálfogyasztása pedig a háztáji gazdaságokból származó jövedelemmel együtt 16 200 forint. A falu kulturális színvonalának emelésére, művelődési és szórakozási lehetőségeinek fejlesztésére is nagy gondot fordítunk. A politikai, gazdasági, szociális és egyéb intézkedések hatására lényegében máris megszűnt a nagyarányú elvándorlás a faluból a városokba, sőt új tagok tízezrei léptek be a termelőszövetkezetekbe. Az új belépők nagy része fiatal, közöttük sok olyan visszalépő, aki korábban elhagyta faluját.

A mezőgazdasági termékek felvásárlási árának emelése – amit a kormány 1967-ben és 1968-ban határozott el – a mezőgazdasági üzemek többségében megteremtette az önálló vállalatszerű gazdálkodás pénzügyi alapjait. A szocialista mezőgazdasági nagyüzemek tehát saját bevételeikből fedezhetik kiadásait, pótolhatják az újratermeléshez szükséges alapokat, és módjuk van a termelés bővítését szolgáló alapok képzésére is. Az önálló gazdálkodás anyagi, közgazdasági feltételeinek kialakulása rendkívül kedvezően hat a termelésre, a termelési kezdeményezésekre. Ország-szerte meggyorsul a mezőgazdaság korszerűsödése, számos termelési ágban terjednek az iparszerű termelési eljárások. Közös vállalkozások alakulnak, amelyekben szövetkezetek, állami gazdaságok és állami vállala-

tok egyaránt részt vesznek, és ezekben egy-egy termelési, élelmiszer-feldolgozási vagy hasonló feladatot korszerű műszaki színvonalon valósítanak meg.

A magyar mezőgazdaság termelőerei a szocialista átszervezésig nem érték el azt a színvonalat, amelyet a fejlettebb tőkés- és szocialista országokban elértek. Ezért nálunk a szocialista átszervezés történelmileg egybeesett az egyszerű paraszti eszközöknek korszerű nagyüzemi eszközökkel és berendezésekkel történő felváltásával. S bár ez a folyamat még hosszú ideig tart, máris jelentős eredményeket mutathatunk fel ezen a téren. Átalakult a mezőgazdaság energiabázisa, az állati eredetű vonóenergiát a traktor, a gép váltja fel. A gabona vetését és aratását gépesítettük, ugrás-szerűen emelkedett a mezőgazdaságban felhasznált vegyipari termékek (műtrágyák, gyomirtó szerek stb.) mennyisége, új növény- és állatfajták, illetve hibridek terjedtek el. Új munkaszervezési módszerek alakultak, illetve alakulnak ki. A magyar mezőgazdaságban tehát a kisárutermelést felváltotta a szocialista nagyüzem, a kézi munkaeszközöket a korszerű nagyüzemi eszközök, gépek és berendezések.

A párt agrárpolitikája nyomán született eredmények igen biztatóak. Emlékeztetni kívánok arra, hogy a kenyérgabona-kérdést 1945–1960 között nem tudtuk megoldani. A szocialista átszervezést követően, nem egészen egy évtized alatt elértük, hogy hazai forrásból, biztonságosan megoldottuk az ország kenyérgabona-ellátását. Sőt, most már a szükséges tartalékokon felül a kedvező időjárású esztendőekben exportálunk is kenyérgabonát. A harmadik ötéves terv előírásai szerint az előző öt évhez képest 13–15 százalékkal kellett volna növelni a mezőgazdasági termelést. De az már az első három esztendőben 13 százalékkal növekedett. Az öt-éves terv negyedik évében, 1969-ben a termelési érték 5–6 százalékkal haladta meg az előző évit. Mezőgazdaságunk minden jel szerint túlteljesíti ötéves termelési előirányzatait.

Az elmúlt évtizedek eredményei jelentősek elsősorban a növénytermelésben, a baromfitenyésztésben, de még megoldatlan a sertés- és a szarvasmarha-tenyésztés problémája, és általában a korszerű élelmiszeripar megteremtése és fejlesztése. Ezért az ország szükségleteit még távolról sem tudjuk kielégíteni. A mezőgazdasági termelés fejlesztése a jövőben is jelentős anyagi ráfordításokat igényel az országtól. Azok az erőfeszítések, amelyeket pártunk és államunk a termelőszövetkezetek gazdasági fejlesztéséért folytat, akár a gépesítésről, akár az árpolitikai intézkedésekről, az építkezések segítségével vagy a szövetkezeti demokrácia erősítéséről van szó – alapvető munkásérdekeket, osztársadalmi érdekeket szolgálnak. Hiszen a lakosság összefogyasztásának felét a mezőgazdaság termeli. Az élet-

színvonal növelésére irányuló politikánk nyomán keletkező többletjövedelemnek a felét élelmiszerekre költik az emberek. Következésképpen a mezőgazdaság fejlesztése nélkül elképzelhetetlen az életszínvonal emelése. Az exportban szintén fontos helyet foglalnak el a mezőgazdaság termékei, az élelmiszeripar gyártmányai. A teljes népgazdasági exportnak több mint 20 százalékát a mezőgazdaság adja. A munkásosztály közvetlen és közvetett érdekei egyaránt azt kívánják, hogy a mezőgazdasági termelés fejlesztése továbbra is fontos feladat maradjon.

Pártunk agrárpolitikáját, a munkás-paraszt szövetség erősítését szolgáló erőfeszítéseinket elméleti és politikai felvilágosító munkával is alátámasztjuk, mindig behatóan foglalkozunk a közvéleményt foglalkoztató kérdésekkel. Politikai munkánk elsőrendű törekvése: elősegíteni, hogy a termelőszövetkezeti parasztság világnézetében, gondolkodásában, műveltségi színvonalában is szocialista osztállyá válják. Ez hosszú lejárátú feladat, de annál nagyobb igyekezettel fáradozunk érte. Ennek a munkának eredményei erősítik a munkás-paraszt szövetséget. A parasztságot politikai, szakmai és általános műveltségének emelkedése fokozott aktivitásra készíteti, és egyre több értéket tár fel az új társadalom építése számára.

A magyar nép ezekben a hetekben és hónapokban két nagy ünnepet köszönt: felszabadulásunk negyedszázados évfordulóját és a halhatatlan Lenin születésének centenáriumát. Az ünnepi alkalmakhoz illő számvetés legelső lapján ez a gondolat áll: népünk valamennyi győzelme, szocialista forradalmunk minden vívmánya a lenini tanítások igazolása. A lenini eszméket követve folytatjuk munkánkat a magyar nép boldogulásáért, és ez további eredményeink legfőbb záloga, szocialista jövőnk legfőbb biztosítója.

Cikk a „Partyijnaja Zsizny”-ben.

A DEMOKRATIZMUS FEJLESZTÉSE A SZOCIALIZMUS TELJES FELÉPÍTÉSÉNEK NÉLKÜLÖZHETETLEN ESZKÖZE

1970 NOVEMBER

Tisztelt kongresszus!

Tisztelt küldött elvtársak!

A Központi Bizottság kongresszusi irányelvei, valamint a kongresszus elé terjesztett szóbeli jelentése sokoldalúan foglalkozott a pártdemokrácia és a szocialista demokrácia jelentőségével, helyzetével és továbbfejlesztésének feladataival. Teljes mértékben egyetértve a bennük foglaltakkal, néhány gondolatot kívánok fűzni ezekhez a kérdésekhez.

A demokratizmus helyes irányú, szocialista jellegű továbbfejlesztésének fontos követelménye, hogy a fogalom jelentését, mindenekelőtt a demokrácia osztálytartalmát valamennyien egységesen, marxista-leninista módon értelmezzük. Osztályoktól független demokrácia nincs és nem is lehetséges. A demokratizmus eredeti jelentése, a népuralom – hadd emlékeztessünk – csak a szocializmusban, a mi társadalmunkban valósulhat meg. Társadalmunkban, osztálypolitikánknak megfelelően, a szocialista demokrácia fő célja az, hogy tovább erősödjék általa a munkásosztály hatalma az egész dolgozó nép érdekében, hogy hatékonyabban érvényesüljön a munkásosztálynak és pártjának vezető szerepe, tovább szilárduljon a munkásosztálynak és szövetségeseinek termékeny kapcsolata, növekedjék a pártot támogató dolgozó tömegek közéleti aktivitása. Ebből a nézőpontból szükséges megítélnünk a demokratizmus minden problémáját. Társadalmunk létérdeke, hogy a még létező és a jövőben is jelentkező társadalmi ellentétek a haladás szellemében oldódjanak meg. Az ezért folyó küzdelmet csak a párt tudja vezetni, amely ösztönzője, fejlesztője, szervezője a szocialista demokráciának.

A szocialista társadalomban a közéleti demokrácia fejlődésének biztosítója a pártdemokrácia. Ebből kell kiindulnunk, amikor a szocialista demokrácia továbbfejlesztésének lehetőségeit és feladatait vizsgáljuk. A szocialista társadalom felépítéséhez a dolgozó tömegek tevékeny közreműködésére, cselekvő közéleti részvételére van szükség. Annál erősebb a rendszerünk, minél többen, minél cselekvőbben vesznek részt célki-

tűzéseink meghatározásában és megvalósításában, minél többen érzik a közügyeket saját ügyüknek. Hol dönthet demokratikusan a munkás a gyár ügyében, a dolgozó paraszt, a földmunkás a nagybirtok bármely kérdésében, a város vagy a falu dolgaiban? Csak a szocializmus képes százak, ezrek és tízezrek, párttagok és pártonkívüliek, a tömegek alkotó részvételét biztosítani a döntésekben. Ennek előmozdítása és szüntelen ösztönzése a párt alapvető politikai feladatai közé tartozik. A párt úgy tehet eleget ennek a feladatának, ha a párttagság példásan aktív, a pártélet erőteljes politikai-társadalmi energiát sugároz. A kommunisták aktivitásának viszont nélkülözhetetlen feltétele az, hogy minél jobban kiteljesedjék a pártélet belső demokratizmusa. A néptömegek növekvő alkotó részvétele a szocializmus építésében a párton belüli demokrácia és az államélet, a szocialista demokrácia fejlesztését, szélesítését követeli. Ezért mi a demokratizmus sokoldalú fejlesztését a szocializmus építése törvényszerűségének tekintjük, amely az új társadalom teljes felépítésének egyik legfontosabb eszköze.

Helytelen volna, ha a pártdemokrácia erősítését kizárólag a párt belső ügyének tekintenénk, illetve elválasztanánk a szocializmus építésének általános feltételeitől és követelményeitől. Különösen fontos felismerés ez a hatalmon levő munkásosztály vezető pártjai, így a mi pártunk számára is. Ugyanis a történelmi fejlődés tapasztalatai szerint a demokratizmus fejlettsége meghatározó befolyást gyakorol a párt politikájának kidolgozására, megvalósítására. Hazánkban a kibékíthetetlen osztályellentétek és osztály-összeütközések korszaka már a múlté, de az osztály nélküli társadalom létrehozása még sok-sok évig tartó folyamat. Ennek következtében léteznek és hatnak a szövetséges osztályok, valamint a társadalom különböző rétegei közötti érdekkülönbségek. Mi azt szeretnénk, ha minden ember és minden közösség saját érdekeinek megítélésénél szem előtt tartaná a társadalmi érdekeket, és elsődlegességet biztosítana számukra. Az életben azonban ez nem olyan egyszerű. A politikában számolni kell az-
zal, hogy létezik csoportérdek is, egyéni érdek is, amelyek nem mindig esnek automatikusan egybe a társadalmi érdekekkel. A párt, a szocialista állam feladata, hogy ezeket az érdekkülönbségeket feltárja, nehogy azok feloldhatatlan érdekellentétekké váljanak. Kötelessége biztosítani, hogy mind a csoport-, mind az egyéni érdek a társadalom fejlődésével összhangban érvényesüljön. A fejlett demokratizmus nagymértékben elősegíti a társadalmon belüli ellentmondások feltárását és megoldását. Minél teljesebben érvényesül a demokrácia, annál nagyobb lehetőség nyílik a politika és a szocialista építés folyamatainak társadalmi ellenőrzésére, a hi-

bák gyors feltárására, a nehézségek leküzdésére, a problémák megoldására.

Mint ismeretes, nálunk úgy alakult a történelmi fejlődés, hogy a proletárdiktatúra mechanizmusa az egypártrendszer viszonyai között működik. Ez a helyzet korántsem mindenben könnyíti meg, hanem bizonyos fókig bonyolultabbá teszi a vezetés munkáját. Pártunknak be kell töltenie vezető szerepét, meg kell határozni a társadalom haladásának irányát, kezdeményeznie és ösztönöznie kell a szocialista építőmunkát. Az is a pártra hárul, hogy ellenőrizze a végrehajtást, támogassa a helyes kezdeményezéseket, tárja fel a fogyatékosságokat, az életben kitermelődő ellentmondásokat, és adjon helyes választ ezekre a problémákra. Pártunk tehát olyan kormányzó párt, amelynek a kritika funkcióját is magára kell vállalnia. A párt csak úgy töltheti be ezt a szerepét, ha a társadalom tapasztalataira támaszkodik, állandóan figyel tagságára és annak segítségével az egész ország közvéleményére, általánosítja a tanulságokat és gondoskodik érvényesítésükről. A tömegek tapasztalatai elsősorban a szocialista demokrácia révén jutnak el sokoldalúan, teljesebben a vezetéshez.

Amikor a demokrácia kérdéseivel foglalkozunk, sohasem szabad megfeledkezni a demokrácia és a centralizmus összefüggéseiről. A demokráciát nem szabad elkülöníteni a centralizmustól, sem a kettőt szembeállítani, mert szétválaszthatatlan egységet alkotnak, és csak egymással kölcsönhatásban tölthetik be rendeltetésüket.

Demokratizmus és centralizmus viszonyánál arra is ügyelni kell – mint egy építkezésnél, ahol minden embernek, munkácso-
van a maga szerepe – az épület egészének tervezését, a kivite-
lását központilag kell kézben tartani. A helytelenül értel-
állóság, a központi irányítás megkérdőjelezése a hely-
idézi fel, míg az eltorzított központosítás megöli a kez-
nyezéseit.

A párton belüli demokratizmus elveszítené
gálna meghatározott, konkrét célokat, így
sát és leninista fejlesztését, a párt egysé-
sét, a párt politikájának végrehajtását
mindenfajta öncélú vagy elvont ér-
demokratikus tartalmát illeti, el-
ponti határozatokat és dönté-
ni, hanem a helyi pártszerve-
és társadalmi szervek v-
demokratikus cen-
lódó irányítási re-

szervezetekig érvényesül, nélkülözhetetlen része és ösztönzője a helyi szervek öntevékenységének, a helyi kezdeményezések kibontakoztatásának, vagyis a politikai tevékenység demokratizmusának.

Tisztelt kongresszus!

Központi Bizottságunk mindenkor nagy figyelmet fordított a pártdemokrácia fejlesztésének kérdéseire. A fejlődés azonban növekvő követelményeket támaszt pártunkkal szemben. Leraktuk hazánkban a szocializmus alapjait, és történelmileg új viszonyok között folytatjuk a szocialista építőmunkát. Hogy a párt megfelelhessen a növekvő követelményeknek, szükségképpen arra kellett és kell törekednünk, hogy a pártdemokrácia kiteljesítésével is növeljük szervezeteink cselekvőképességét, gyarapítsuk alkotóerejét. Ennek a folyamatnak fontos állomása volt, amikor pártunk IX. kongresszusa megbízta a Központi Bizottságot: elméletileg kutassuk a pártdemokrácia fejlesztésének új lehetőségeit, és ennek eredményeit formáljuk konkrét döntésekké. Így került sor arra, hogy több éves előkészítő munka után a Központi Bizottság 1969 novemberében átfogóan megtárgyalta a pártdemokrácia helyzetét.

Ezt a kérdést elméletileg vizsgálva és a gyakorlati tapasztalatokkal egybevetve mindenekelőtt abból indultunk ki, hogy a nép szolgálata, a szocialista építőmunka megköveteli a munkásosztály, a párt vezető szerepének erősítését, a vezetés hatékonyságának javítását. A pártirányítás rendkívül fontos feladata, hogy gondoskodjék az elvi politika érvényesítéséről, a politika védelméről és továbbfejlesztéséről. Politikánkban szükség van állandóságra és megújulásra, elvi szilárdságra és rugalmasságra. Állandóságra a szocializmus céljaiban, a tömegekkel való kapcsolat fejlesztésében, az életkörülmények állandó javításában; megújulásra az új kérdésekre adott új, alkotó válaszokban; szilárdságra alapelveinkben; rugalmasságra, körültekintésre módszereinkben. E bonyolult folyamat céltudatos irányítása elképzelhetetlen, ha hiányosak azok a demokratikus formák és módszerek, amelyek erre biztosítékot nyújtanak. A legfőbb garancia erre a pártdemokrácia rendszeres fejlesztése, amely a vezetés minden szintjén a párttagok legjobbjaiból hozza létre a kollektív vezető testületeket, és erősíti azokat a kapcsolatokat, amelyek segítségével állandó érintkezés alakulhat ki a vezetés és a tagság, a párt és a párton kívüli dolgozók között. A pártban olyan szervezett állandó belső mozgásnak kell lennie, amely egyrészt a vezetés különféle elképzeléseit gyorsan és pontosan közvetíti a párttagságnak és a pártonkívülieknek, másrészt a kommunisták és a párton kívüli dolgozók többségének véleményét, észrevételeit gyorsan és pontosan eljuttatja a vezetéshez. Ennek az állandó, kétirányú mozgásnak, mondhatnám a párt politikai vérkeringésének soha-

sem szabad lelassulnia vagy szünetelnie. Ugyanilyen hiba volna, ha a párttagok és a párton kívüli dolgozók észrevételeit, véleményét, a valóságot nem pontosan közvetítenék. A legnagyobb veszélyek egyike, ha elképzeléseinket, vágyainkat tényként tüntetjük fel, ha azt, amit szeretnénk, megvalósultnak hisszük. Ennek elkerülésére legfőbb biztosíték a demokratizmus fejlesztése. Úgy véljük, hogy a tömegek és a vezetés, a párttagság és a központi szervek közötti információk cirkulációjának a legfontosabb formáit, módszereit már kiépítettük, csak tovább kell munkálkodnunk a folyamat tartalmának fejlesztésén, színvonalának emelésén.

A párt vezető szerepének erősítésével, a pártdemokrácia kiszélesítésével kapcsolatban nagyon fontos a vezetők kiválasztása, képzése és nevelése. A lenini útmutatások szellemében az utóbbi másfél évtizedben hasznosítani törekedtünk fontos történelmi tapasztalatokat a vezetők kiválasztásában és nevelésében. Fontos vonása ennek a nyíltság a tömegekkel szemben, még akkor is, ha pillanatnyilag népszerűtlen feladatokról van szó, mert minden kérdésben az igazi érdekeiket kell képviselnünk. Számoljunk tehát véleményünkkel, legyünk türelmesek, mert a hatalom nem személyeké, hanem az osztályé. Nem lehet jó vezető az, aki a közérdeket nem tudja emberséges módon, munkatársai megbecsülésével együtt képviselni. Az elmúlt másfél évtizedben kiváló vezetők ezrei nevelődtek ki és dolgoznak eredményesen az élet különböző területein. Ugyanakkor megoldásra váró feladatunk, hogy tanult, közéleti tapasztalattal felvértezett munkásokat még következetesebben vonjunk be a kollektív vezető testületekbe. Hasonlóan gondot okoz a vezetők indokolt és szükséges cseréje felelős párt-, állami, társadalmi posztokon, méghozzá oly módon, hogy a változással a politikai vonal stabilitása ne szenvedjen csorbát, s a jól dolgozó vezető közéleti megbecsülése is megmaradjon. A vezetők cseréjének többsége – ha jól dolgozunk – nem lehet elsősorban csak leváltás. A cserének az egyén fejlődését is kell szolgálnia. S további külön megbecsülést érdemelnek azok, akik életkor, egészségi állapot miatt válnak meg munkakörüktől.

A tapasztalatok azt is bizonyítják, hogy az a jól dolgozó vezető, aki mellett hasonló képességű, alkalmasság dolgában egyenrangú vezetők nevelődnek. Talán első hallásra furcsa, mégis igaz, hogy azok a vezetők dolgoznak igazán eredményesen, akik megteremtik önmaguk pótolhatóságának feltételeit.

Nem véletlenül beszéltem vezetőkről. Ez fontos politikai kérdés. A vezetés feladatai annyira bonyolulttá váltak, hogy már nem elegendő egyetlen helyettest kijelölni. Minden vezetőnek gondoskodnia kell arról, hogy bármi történjék is vele, a munka zökkenő nélkül folyjék tovább. A szocia-

lista építómunka egyetlen területének sorsa sem függhet egyetlen ember előléptetésétől, leváltásától. Erről azért is beszélni kell, mert még ma is találunk olyan vezetőket, akik nem szeretnek jó képességű, okos emberekkel dolgozni. Az pedig egyenesen aggasztja őket, ha egy munkatárs még vitatkozni is merészel velük, vagy ellentmond nekik. Fontos tanulság, hogy a szocializmus teljes felépítéséhez olyan rátermett vezetőkre van szükség, akik jól képviselik a munkásosztály ügyét, akik felfelé is vitába mernek szállni, s egyben „oldalt” és „lefelé” maximális türelmet tanúsítanak.

A kongresszust megelőző tanácskozásokon a legtöbb bírálat politikánk végrehajtását érte. Amennyiben helyes az a politika – márpedig erről elismerően szóltak –, minden a végrehajtáson, a vezetőkön múlik. A Központi Bizottságtól az alapszervezetekig biztosítanunk kell, hogy politikánkat értő és annak végrehajtását megvalósítani képes vezetők dolgozzanak.

Az élet azt mutatja, hogy a káderek kiválasztásában is jobban kell igazodni a demokrácia követelményeihez. Ezen azt értjük, hogy valakinek a kinevezése vagy leváltása előtt figyelembe kell venni a közvetlen munkatársak, a beosztottak véleményét. Sajnos, gyakran tapasztaljuk, hogy a felsőbb szerveknek egy-egy vezetőről kialakult jellemzése nem mindig esik egybe a munka tényleges eredményeivel és a közvetlen munkatársak véleményével. Van egy közmondás: „Lakva ismerni meg egymást”. Ez így is helyes: „Munka közben ismerni meg egymást”.

Ezzel összefüggésben még egy kérdésről kívánok beszélni: a vezetői posztra állított embereknek a rájuk bízott hatalomhoz való viszonyáról. Vannak jól képzett emberek, de semmiféle hatalmat sem szabad a kezükbe adni, mert a legkisebb hatalomtól is megmámorosodnak, elvesztik a realitások iránti érzéküket, a rájuk bízott ügyet is és önmagukat is tönkreteszik. A kádermunka demokratizmusa, amely szerves része a pártdemokráciának, elősegíti, hogy jobban megnézzük, milyen emberek kerülnek hatalmi posztokra. Egy vezetőnek úgy kell hatalmára tekintenie, mint a gyógyszerre, amelynek túlzott használata pusztító méregként hat. Az a jó vezető, aki inkább óvakodik tőle, mint hogy szeretné, aki immunis mindazokkal a mellékhatásokkal és veszélyekkel szemben, amelyek még a legkisebb hatalommal is együtt járnak. Természetesen nem a vezetői hivatás teljesítéséhez nélkülözhetetlen határozottságtól és erélytől kell óvakodni. Senkinek sem kell attól tartania, hogy a hatalommal való visszaéléssel gyanúsítják, ha erélyesen és határozottan fellép a jó ügy védelmében. A munkáshatalmat a saját hatalommal összetéveszteni, közérdekre hivatkozva személyes érdekekben eljárni, vagy fordítva: a hatalommal nem élni

a köz érdekében – egyaránt vétkes dolog. S itt tesszük azt is szóvá, hogy az erélyt nem a hangmagasság fejezi ki, hogy a durvaság és kíméletlenség nem egyszerűen a modor kérdése. Az emberi érintkezésben a kulturált és figyelmes magatartás a vezetőknél még inkább kötelező, mint bárhol másutt.

Tisztelt kongresszus!

Gyakran esik szó arról, hogy még nem mindenütt és nem a párt által kívánatosnak tartott mértékben honosodtak meg a vezetés demokratikus módszerei. Vajon nemakarásról, tudatos ellenkezésről van-e szó? Valószínűleg ilyen is akadt. Mégsem ez a fő ok, hanem sokkal inkább az, hogy sokan úgy vélik: demokratikus módszerekkel nehezebb vezetni, mint parancsolgatással. Mi a legfontosabb a vezetés demokratikus módszerében? A vezető embereknek az a kötelességük, hogy álláspontjukat, döntéseik helyességét meg is tudják indokolni és meggyőző érveléssel, bizonyítással el is tudják fogadtatni munkatársaikkal. A meggyőző érveléshez, a bizonyításhoz természetesen tudásra, alapos felkészültségre, képzettségre van szükség. Minden tekintetben ismerni kell a munkaterületet és a feladatot. A szakszerűség, a hozzáértés és a demokratikus vezetési módszer tehát összefügg egymással. A kettő nem helyettesíti, hanem kiegészíti egymást, szerves egységet kell hogy alkosson. Ahol nem érvényesül megfelelően a demokratikus vezetési módszer, ott a vezetők vagy politikailag, vagy szakmailag, vagy egyik vonatkozásban sem eléggé felkészültek. A szakmailag és politikailag jól felkészült, kulturált, rátermett vezetők viszont nemcsak megengedik a problémák demokratikus megvitatását, hanem egyenesen igényt tartanak rá, hogy hangot kapjanak az ellenvélemények is, és nem esnek kétségbe, ha nem mindenben az ő személyes javaslataikat fogadják el.

A demokratikus vezetési módszerek bővítése nem menlevél a felelősség vállalása alól, nem az opportunistá, laza vezetés takarója. Fegyelem, felelősségvállalás, erély politikánk végrehajtásában, pártdemokrácia, szocialista demokrácia, társadalmi és állami életünkben – összetartozó, egymást kiegészítő fogalmak. Ezt a szellemet kell meghonosítani mindenütt, hogy a lenini vezetési módszerek jobban érvényesüljenek.

Tisztelt kongresszus!

Az új gazdaságirányítási rendszer bevezetése kedvezően hatott a szocialista demokrácia fejlődésére is. A gazdasági reform elveinek kidolgozásában a hozzáértő emberek tízezrei kaptak fontos szerepet, az elképzelések megvitatásában pedig százezrek vettek részt. Ilyenformán azok, akik ma a reform megvalósításáért dolgoznak, ott voltak annak bölcsőjénél is, közreadták tapasztalataikat, elgondolásaikat. Ennek a demokratikus

előzménynek fontos szerepe van abban, hogy gazdaságirányítási rendszerünket a társadalom túlnyomó többsége helyesli és munkájával támogatja. A gazdasági reform számottevően megnövelte a helyi szervek, a gazdasági egységek, a felelős vezetők önállóságát, kibővítette döntési hatáskörüket. Ez magában véve is előbbre viszi a szocialista demokrácia kibontakozását. Nem kevésbé fontos körülmény, hogy a felelős vezetők közül mind többen belátják: csak munkatársaikra, a kollektívára, a dolgozókra támaszkodva, rájuk figyelve, javaslataikat meghallgatva és mérlegelve hozhatnak helyes döntéseket. Ha bárhol passzivitást tapasztalunk, nem panaszkodni kell, hanem önmagunkban is keresni kell a hibát.

A gazdaság irányításában növekszik a szakszerűség szerepe. A gazdasági törvényszerűségek meghatározó jelentőségűek, de gazdasági vezetőink sohasem feledkezhetnek meg arról, hogy szocialista társadalmi viszonyok között dolgoznak. Azt sem szabad szem elől téveszteniük, hogy ezek a gazdasági törvényszerűségek a szocialista népgazdaságot, a szocialista társadalom építését szolgálják. Ezért nem lehet nálunk politikamentes gazdasági munka és vezetés. A szakszerű irányítás csak akkor hozhatja meg gyümölcsét, ha a dolgozók növekvő aktivitásával párosul. Ezért kiemelkedő jelentőségű feladat az üzemi demokrácia továbbfejlesztése. Az üzemi demokrácia érvényesülésének alapja és kiindulópontja pedig az üzemi pártszervezetek demokratizmusa. Ahol a pártdemokrácia mind teljesebben érvényesül, ott hatékonyabb az üzemi demokrácia is.

Tisztelt elvtársak!

Amint már bevezetőben említettem, a pártdemokrácia és a szocialista demokrácia között szerves az összefüggés, a kölcsönhatás. Ezért a pártdemokrácia helyzetének megvizsgálását az is szükségessé tette, hogy a Központi Bizottság napirendre tűzte az államélet, a szocialista demokrácia továbbfejlesztését. Erre is osztálypolitikánk szemszögéből kell tekintenünk: a szocialista demokrácia a munkásosztály hatalmának, a proletárdiktatúrának szerves része, tehát a dolgozó nép demokráciája. A szocialista demokrácia a munkásosztály céljait, a nép ügyét szolgálja, erősíti a munkásállamot, a néptömegek politikai aktivitásának fokozásával meggyorsítja a szocialista társadalom felépítését.

A szocialista társadalom osztálytartalmának egyértelmű megítélése nem elvont elméletieskedés, hanem alapvetően fontos politikai kérdés. Ezért ebben a tekintetben is minden félreértést és téves nézetet el kell oszlatnunk.

Teljesen félreértik a szocialista demokrácia lényegét és funkcióit azok, akik szembeállítják azt a proletárdiktatúrával, és úgy képzelik el, hogy a szocialista demokrácia a proletárdiktatúrától különálló tényező, a társa-

dalmi fejlődés folyamatában „átveszi”, „helyettesíti” a proletárdiktatúra korábbi funkcióit. Vannak, akik jobboldali, revizionista nézeteket képviselve, ilyen szemléletnek engednek teret, s a szocialista demokrácia jegyében a proletárdiktatúra felszámolását szorgalmazzák. Vannak viszont álbaldali nézetek is, amelyek a proletárdiktatúra védelme jegyében aggályoskodva tekintenek a szocialista demokrácia fejlesztésére, tehát a szocialista demokráciától féltik a proletárdiktatúrát, a proletár-állam és az osztálypolitika állítólagos védelmében ellenzik a szocialista demokrácia kibontakoztatását. De a kérdés olyan feltevése, hogy „vagy proletárdiktatúra, vagy szocialista demokrácia” – akár jobboldali, akár „baloldali” nézőpontból történik – elméleti és politikai szempontból hibás. Pártunk tapasztalata is bizonyítja, hogy a szocialista demokrácia kiteljesedése a proletárdiktatúra erősítését, továbbfejlesztését szolgálja. Amikor hazánkban az ötvenes évek elején csorbát szenvedett a szocialista demokrácia, meggyengült, veszélybe került rendszerünk, hatalmunk: a proletariátus diktatúrája.

Tisztelt kongresszus!

Elvtársak!

A Központi Bizottság beszámolójában – jelentőségének megfelelően – nagy hangsúlyt kapott az államelmélet, a szocialista demokrácia fejlesztése.

A beszámolóban foglaltakkal egyetérttek. Az elhangzottakhoz szeretném hozzátenni, hogy amikor pártunkban e kérdések vizsgálata napirendre került, bennünket az a szándék vezetett és vezet ma is, hogy népi államunk, a Magyar Népköztársaság s annak végrehajtó szervei rendeltetésüket még jobban betöltsék, még hatékonyabban segítői legyenek a szocialista társadalom fejlődésének. Abból a felismerésből indultunk ki, hogy társadalmunk még hosszú ideig a fejlődésnek abban a fázisában lesz, amelyben az állami feladatokat nem adhatjuk át társadalmi szerveknek, ezeket a feladatokat továbbra is az állami szerveknek kell ellátniuk.

Pártunk már több éve a társadalomtudományok művelőinek, a tudományos intézeteknek, gyakorlati párt-, társadalmi és állami vezetőknek a bevonásával behatóan és megfelelő körültekintéssel foglalkozik e kérdésekkel. Kutatjuk azokat a lehetőségeket, hogyan lehet minél több dolgozó embert bevonni az állam ügyeinek intézésébe, ellenőrzésébe. Kutatjuk azt is, hogy milyen eszközökkel harcolhatunk eredményesebben a még jócskán létező és társadalmi fejlődésünket gátló bürokrácia ellen. A bürokrácia elleni harcot itt szélesebb értelemben kell felfognunk, mert sajnos ez nemcsak állami, hanem társadalmi szerveknél is létezik, sőt újratermelődik. A pusztá fogadkozások és kijelentések nem bizonyultak és sohasem

bizonyulnak elegendőnek megszüntetéséhez. Egyesek úgy vélik, hogy a bürokrácia felszámolásának vagy legalábbis jelentős csökkentésének az államapparátus radikális csökkentése lenne a legfőbb eszköze. Az igazat megvallva, az államapparátus a jelenleginél lehetne kisebb, de ugyanakkor szakszerűbb és jobban megfizetett is. A gyakorlatban azonban jelentősebb létszámcsökkenés kérésztülvitele nem egyszerű, és minden elhamarkodott, elsietett lépés zavarokat okozna. Sőt ez a módszer jelenleg nem javítaná, hanem rontaná állami szerveink munkáját.

Kidolgozás alatt áll az államigazgatási munka fejlesztése, a párt és az állam viszonyának további rendezése, valamint a pártellenőrzés megjavítása az állami munka területén. Mindezekkel a feladatokkal a szükséges körültekintéssel és gondossággal kell foglalkoznunk, mert fontos összetevői ezek a munkásosztály, a dolgozó nép ügyének.

Amint a beszámoló hangsúlyozta, dolgozó népünk állama, a Magyar Népköztársaság betölti hivatását. De azt is tudjuk, hogy milyen tartalékok rejlenek az állami munka hatékonyságának fejlesztésében. Úgy véljük, hogy ez a fejlesztés nem egyik évről a másikra megy végbe, s itt sokszorosán érvényesül az a közmondás, hogy: „Hétszer mérd le, egyszer vágd le”.

Tisztelt kongresszus!

Úgy gondolom, hogy az elmondottak megvilágítják, hogy milyen célt követ a párt, amikor elvi síkon és a gyakorlatban egyaránt nagy figyelemmel foglalkozik a pártdemokrácia, a szocialista demokrácia továbbfejlesztésének problémáival.

Pártunk a X. kongresszuson meghozandó döntésekkel újabb, nagy feladatokra kötelezi el magát. Azt is bizonyosra veszem, hogy dolgozó népünk nagy többsége a párttal együtt vállalja ezeket a feladatokat, amelyeket úgy jellemezünk, hogy a szocialista társadalom teljes felépítését szolgáló munka magasabb szinten való folytatása. Pártunk munkáját ezekhez a magasabb követelményekhez kell igazítanunk. Pártszervezeteinkben, társadalmunkban új energiákat kell feltárnunk, amelyek elősegítik, hogy ezeknek az igényes és összetett feladatoknak is jól megfeleljünk. Ennek az energiának bőséges forrása a szocialista demokrácia, amely a társadalom friss erőit segíti bevonni harcunkba, szélesebbre tárja az utat a dolgozók tehetségének érvényesítése, teremtő gondolataik és építő tetteik előtt. Ezt az erőtbbletet nem nélkülözhetjük. Meggyőződésünk, hogy a szocialista demokrácia további kibontakoztatásában elért eredmények egyre jobban kitágítják ezt a forrást, és ezzel hozzájárulnak ahhoz, hogy újabb lépésekkel közeledjünk a párt és a nép közös céljainak megvalósulásához, a szocializmus teljes felépítéséhez.

Javaslom a Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság beszámolóinak, a Szervezeti Szabályzat tervezett módosításának elfogadását, és annak a politikai vonalnak jóváhagyását, melyet pártunk a következő esztendőekben kíván megvalósítani.

Felszólalás az MSZMP X. kongresszusán.

AZ ÁLLAMI MUNKA FEJLESZTÉSÉNEK ÉS PÁRTIRÁNYÍTÁSÁNAK NÉHÁNY KÉRDÉSE

1972 MÁRCIUS

Kedves elvtársak!

A munkásosztály forradalmi elmélete, a marxizmus-leninizmus arra tanítja a kommunista pártokat, hogy különös gonddal, megkülönböztetett figyelemmel foglalkozzanak az államélettel, az állami munka kérdéseivel. Ez forradalmi harcuk minden szakaszára egyaránt vonatkozik. Az állam jellegének, az államhatalom jelentőségének és az állami szervek munkájának eltérő megítélése jelenti az egyik fő elvi, politikai választóvonalat a forradalmi és az opportunisták pártok között.

A marxizmus-leninizmus tanításaiból egyértelműen következik: a kommunista pártok – szemben az opportunisták irányzattal – az osztályharcot kiterjesztik a burzsoá államhatalom megdöntésére, felszámolására, valamint a munkásosztály hatalmának, a proletariátus diktatúrájának megteremtésére. A hatalom megszerzése után, az új társadalom létrehozásának időszakában pedig a kommunista pártok a munkásosztály államát tekintik a szocializmus felépítése egyik legfőbb eszközének.

Marx ismert megállapítását a történelem pontosan igazolta. „A tőkés és a kommunista társadalom között van egy időszak, melyben a tőkés társadalom forradalmi úton kommunista társadalommá alakul át. Ennek megfelel egy politikai átmeneti időszak is, amelynek az állama nem lehet egyéb, mint a proletariátus forradalmi diktatúrája.”

A proletárforradalmak legfontosabb feladata az államhatalom megszerzése a munkásosztály számára. Ennek érdekében az államhatalommal összefüggésben ideológiailag is tisztázásra várt a kérdések egész sora. A marxista-leninista államelméletre várt az a feladat, hogy pontosan kidolgozza az államhatalom mibenlétét, osztálytartalmát, funkcióit. Erre azért volt szükség, mert a burzsoá elméletek az állam osztályfelettségéről, a „közérdeket” szolgáló funkcióiról szóló tételeikkel elködösítették, ahogy ma is elködösítik a burzsoá állam osztályjellegét. A marxista-leninista államelmélet a polgári-kispolgári nézetek leleplezése, cáfolata,

a történelmi materializmus tételeinek alkalmazása révén alakult ki, majd a szocialista építés viszonyai között fejlődött tovább.

A legutóbbi 15 esztendő folyamán különböző határozatokban, központi dokumentumokban és munkaokmányokban kinyilvánítottuk, elméletileg védtük és bizonyítottuk, hogy szocialista államunk osztálytartalmát tekintve nem lehet más – és nem is más –, mint a proletariátus diktatúrája, vagyis a munkásosztály hatalma. Felhívtuk a figyelmet arra is, hogy mindez nem vezethet önelégültséghez, befelé forduláshoz vagy még inkább elszigetelődéshez. A munkásosztály vezető szerepének, aktivitásának megőrzésén kívül azon is munkálkodnunk kell, hogy szüntelenül erősödjék a proletárdiktatúra osztálybázisa, a munkásosztály és a parasztság osztályszövetsége. Erre az osztályszövetségre épül a társadalom valamennyi haladó rétegének politikai támogatása és államunk iránti bizalma. A munkásosztály hatalma tehát akkor erős, ha képes arra, hogy képviselje és védje valamennyi dolgozó osztály távlati és napi érdekeit, a néptömegek pedig bíznak az államban, aktívan támogatják munkájukkal, magatartásukkal. Ez az igény és tendencia érvényesül és tükröződik a párt szövetségi politikájában.

Az állam kérdéseinek magyarázásánál nemegyszer azt is felvetettük, hogy a diktatúrát és a demokráciát helytelen egymást kizáró ellentétként kezelni. A szocialista állam esetében a kettő dialektikus egységet képez. Az utóbbi években napirendre tűztük az államélet, a szocialista demokrácia fejlesztését. Ennek azonban nagyon is meghatározott politikai tartalma van. A szocialista demokrácia elmélyítése, továbbfejlesztése a proletariátus diktatúrájának megerősítését, a központi irányítás hatékonyabbá tételét szolgálja. A proletariátus diktatúrája számára a demokrácia az életető levegő, létfeltétel. Ez óv meg a diktatúra elvének eltorzításától, az elbürokratizálódástól, és biztosítja azt, hogy az államhatalom soha, egy percre se téveszthesse szem elől a munkásosztály és a vele szövetséges dolgozó osztályok napi és történelmi érdekeit. A szocialista demokrácia nem a proletárdiktatúra ellen irányul, nem azt hivatott felváltani. A diktatúra és a demokrácia egységét bizonyítja, hogy a mi viszonyaink között maga a párt, az állam s annak központi szervei a fő kezdeményezői és segítői a szocialista demokrácia kibontakozásának.

A szocialista állam osztályjellegének egyértelmű meghatározásával együtt abban is állást foglaltunk, hogy az új társadalom építése során változhat, módosulhat a proletárdiktatúra funkciója. Több ízben megállapítottuk, hogy az utóbbi időszakban előtérbe került a gazdasági építés, valamint az ideológiai, a kulturális nevelő munka szervezése.

Hozzá kell azonban azt is tennünk, hogy mindez objektív körülmények hatására alakult így. A belső elnyomó funkciók például azért módosulhattak, mert lényegesen csökkent a politikai hatalomtól és gazdasági bázisától, a tőkés tulajdontól megfosztott osztályellenség ereje, ellenállása, aktivitása – a burzsoáziának mint osztálynak a felszámolása után. Ha az objektív viszonyok másként alakulnak – például az osztályellenség aktivizálódása esetén –, minden bizonnyal ennek megfelelően változnának az állam funkciói is.

Az eddig elmondottakból következik, hogy a proletariátus diktatúráját, a szocialista államot szüntelenül védenünk, tökéletesítenünk kell. Erős államhatalom, jól működő államszervezet nélkül nem lehet az új társadalmi rendszert, a szocializmust felépíteni. Több ok miatt szükséges ezt hangsúlyoznunk.

Le kell szögeznünk mindenekelőtt: helyesnek és változatlanul érvényesnek tartjuk a marxizmus–leninizmus klasszikusainak megállapításait az állam elhalásának törvényszerűségéről. Azt valljuk, hogy a társadalmi fejlődés magasabb fokán szükségtelenné válik, vagyis elhal a szocialista állam. Klasszikusaink arra is utalnak, hogy a proletariátus diktatúrája, mivel a nagy többség érdekében funkcionál, ilyen értelemben – csakis ebben a felfogásban – már nem egyszerűen erőszakszervezet, hanem egyre inkább igazgatási szervezet. Így az állam elhalása az új típusú állam, a proletárdiktatúra államának megteremtésével egyidőben megkezdődik.

Az állam elhalásával foglalkozó elméleti megállapítások figyelmeztetnek bennünket arra, hogy a szocialista állam perspektívája merőben más, mint a kizsákmányoló államé. Míg az utóbbit a forradalmi feltörekvő osztályok előbb-utóbb szétzúzzák, addig a szocialista állam sorsa az, hogy elhal.

Ugyanakkor tisztában kell lennünk azzal, hogy a történelmi fejlődés még nem tűzte napirendre az állam elhalását, annak formáit, konkrét útját. Társadalmunk fejlettségének mai állapotát alapul véve, nehéz lenne pontos választ adni arra, hogy az állam elhalása milyen szakaszokban, formákban következik majd be. További tanulmányozást kíván az is, hogy mi lesz a proletariátus diktatúrája után. Valószínű, hogy a proletárdiktatúra államát követi majd a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet korszakára jellemző, szélesebb népi alapra épülő szocialista állam. Ma még ez az utóbbi fejlődési fázis az elmélet kutatásának tárgya. Tudományos munkásaink feladata, hogy a párt elméletileg felkészüljön a jövőre, és tájékozott legyen az államélet fejlesztésének útjáról és szakaszairól.

A legutóbbi 15 esztendőben pártunk kongresszusai meghatározó szerepet játszottak az állami munka fejlesztésében, az ezzel kapcsolatos elméleti, gyakorlati kérdések kidolgozásában, a további feladatok kijelölésében.

Az MSZMP VII. kongresszusa 1959 végén – elemezve az 1956. évi ellenforradalmi támadás tanulságait – abban összegezte a tapasztalatokat, hogy az államhatalom védelmének, az állami munka fejlesztésének egyik legfontosabb feltétele a világos elvi állásfoglalás, a tisztánlátás a szocialista állam osztályjellegének, szerepének és perspektívájának megítélésében. A VII. kongresszus útmutatásainak megfelelően a Központi Bizottság különös gondot fordított arra, hogy a párt és a társadalom az államélet alapvető kérdéseiben helyes elvi álláspontot képviseljen.

Ezt követően, a VIII. pártkongresszus idején, 1962 végén vetődött fel az állami munka továbbfejlesztésének erőteljesebb igénye. A kongresszus helyesen ismerte fel, hogy a hazánkban lezajlott mélyreható társadalmi átalakulások jelentős változtatásokat követelnek és tesznek lehetővé az államéletben, az állami szervek munkájában. A változások szükségességét a VIII. pártkongresszus több oldalról vetette fel.

Először is megállapította, hogy a mezőgazdaság átszervezésével, a tulajdonviszonyok megváltozásával társadalmunkban győzelmet aratott a szocializmus. Leraktuk hazánkban a szocializmus alapjait, és ezzel új lehetőséget teremtettünk az állami munka további tökéletesítéséhez. Másodszor: nemcsak a lehetőségek lettek nagyobbak, hanem a szocializmus építése során napirendre tűzött feladatok bonyolultabb, magasabb szintű munkát követelnek az állami szervektől is. Harmadszor: célszerűnek mutatkozott azt is megvizsgálni, hogy a társadalmi átrétegződés milyen további új lehetőségeket teremthet az állami munka továbbfejlesztéséhez.

A hatvanas évek elején az államépítés terén új nemzetközi tapasztalatok fogalmazódtak meg, a szocialista állam értelmezésében új problémák, új nézetek vetődtek fel; ezek vizsgálata szintén halaszthatatlanná vált.

Néhány szocialista országban a különféle elméleti nézetek között két végletes felfogással találkozhattunk. Az egyik, az úgynevezett etatizmus ellen harcol, és az államot csupán bürokratikus képződménynek tekinti, amelyet már ma általános társadalmi öngazgatással kell helyettesíteni. A másik az állam funkciói közül – ma és a jövőben is – az elnyomó funkciót emeli ki, és alárendelt szerepet kap a gazdasági szervező, kulturális nevelő funkció. Mindkét véglet mögött az az elméleti felfogás rejlik, hogy a hatalom és a demokrácia antagonisztikusan szembenálló

kategóriák, tehát kizárják egymást. Valójában ezeket dialektikusan összekapcsolódó ellentétpároknak helyes felfognunk.

A VIII. pártkongresszus a fő vonalat tekintve helyes irányt szabott az állami szervek munkájának továbbfejlesztéséhez. Reális gondolat volt, hogy a közügyek intézésében még jobban támaszkodjunk a dolgozó nép aktivitására, sokoldalú segítségére. Helyes volt napirendre tűzni az állami szervek munkájának társadalmi ellenőrzését, illetőleg az ellenőrzés kiszélesítését. Jogos volt felvetni azt is, hogy növelni kell a tanácsok önállóságát mind politikai, mind gazdasági téren.

A VIII. pártkongresszus mégis inkább csak jelezte az új, magasabb igényeket, a nagyobb lehetőségeket az állami munka fejlesztéséhez. Intenzívebbé vált az állami szervek munkájának tanulmányozása, és a kongresszus a közvélemény figyelmének előterébe állította az új, korszerűbb formák, módszerek feltárását. A kongresszus az állami munka megjavításának igényével igen fontos társadalmopolitikai folyamatot indított el.

Az állami munka fejlesztése tehát a hatvanas évek elején megkezdődött, de az államélet problematikája a konkrét munkaprogram helyett mégis inkább társadalmi elvárásként lehetett és volt jelen a párt, az ország közvéleményében.

A IX. pártkongresszus 1966-ban már ennél lényegesen továbblépett, és konkrét formába öltöztette a társadalmi igényeket. Mindenekelőtt az elméleti kutatások, az elvi, politikai munka megjavítására hívta fel a párt és az állami szervek figyelmét. Ezzel együtt pontosan körülhatárolta azokat a területeket, amelyeket tanulmányozni és elemezni kell, ahol a legnagyobb szükség mutatkozott a változtatásokra.

Meghatározta azt is, hogy az államélet tanulmányozásának kettős célt kell szolgálnia. Először: az állami munka politikai tartalmának, szakszerűségének javítását, színvonalának emelését. Másodszor: a szocialista demokrácia fejlesztését, a munkáshatalom demokratikus vonásainak erősítését, és mindezek együttes eredményeként a hatékonyabb központi állami irányítást.

A IX. pártkongresszus határozata alapján a Központi Bizottság és a minisztertanács közös tervet készített, és az elemző munkát, a felmérést kiterjesztette az államélet csaknem valamennyi fő területére. Ennek megfelelően az állami szervek munkájának felülvizsgálását az alábbi fő területeken, illetőleg témakörökben kezdtük el: társadalmunk és állam-szervezetünk alkotmányos kérdései; a törvényhozás és a kormányzati munka fejlesztése; választási rendszerünk továbbfejlesztése; tanácsaink társadalmi és politikai szerepének, gazdasági tevékenységének fejlesztése;

az igazságszolgáltatás, a bírói, az ügyészi szervezet fejlesztése; az államigazgatási munka elemzése és hatékonyságának növelése; az állami szervek pártirányítása.

A feladatok megoldásának ezt az irányát megerősítette pártunk X. kongresszusa, jóváhagyta az eddig végzett munkát, és felhatalmazta a Központi Bizottságot a munka továbbfolytatására.

A kongresszuson elhatározott feladatok közül az előkészítő munka minden területen befejeződött, és ennek eredményeként máris fontos párt- és állami döntések születtek. Még 1970-ben továbbfejlesztettük az országgyűlési és a tanácsválasztások rendszerét, módosítottuk a választási törvényt, 1971-ben pedig új törvényt alkottunk a tanácsok társadalmi, politikai szerepének, gazdasági tevékenységének fejlesztésére.

A két törvénnyel továbbfejlesztettük a képviseleti rendszert is: a járási tanácsok megszüntetésével kiküszöböltük a már formálissá vált fórumot és intézményt, határozott tartalmat, nagyobb önállóságot adtunk a községi képviseletnek; a községi, a városi, a budapesti kerületi tanácsok a lakóhelyi közösségek érdekeinek a kifejezői, de befolyásuk van a megyei, a fővárosi tanácsra is, a megyei képviselet pedig a területi érdekek olyan kifejezése, amely a községi és városi érdekek integrálásán alapul, és így jobban képviselheti az adott terület érdekét az országos hatáskörű szervek előtt.

Nézzük meg közelebbről a választási rendszer fejlesztését.

Mint ismeretes, a korábbi években – még 1963-ban is – az országgyűlési képviselőket lajstrom szerint, a tanácsstagokat pedig egyéni választókerületenként választották. Az 1967-es választások idején az országgyűlési képviselőknél megszüntettük a lajstromos rendszert. Áttértünk itt is az egyéni választókerületi rendszerre, és egyben lehetőséget teremtettünk két vagy több jelölt indítására. A későbbi módosítások is ezt az előírányt erősítették. Az 1971-es választásokon – a korábbi tapasztalatok figyelembevételével – növeltük a jelölő gyűlések szerepét. Lehetőséget teremtettünk arra, hogy ahol a helyzet megkívánja, gyakorlatilag mód legyen a többes jelölésre. Ahol több jelölt indult, ott megszüntettük a sorrendiséget. Politikai törekvésünknek megfelel az, hogy a választók bizalmából a parlamentben megfelelő képviseletet kaptak párton kívüli szövetségeseink. A 352 országgyűlési képviselői mandátumra 49 helyen állítottak két vagy több jelöltet. Természetesen mint minden – a haladást szolgáló – új dolog, ez sem váltott ki mindenütt teljes egyetértést, voltak ellenvetések is. A választópolgárok nagy többsége azonban megértette a módosított választójogi törvény jelentőségét, és – mint a választási eredmény is bizonyítja – jól élt vele.

A fővárosi és a megyei tanácsok legutóbbi megválasztásánál bevezettük a közvetett választásokat. Kezdetben voltak – talán ma is vannak – olyan hangok, hogy a közvetettség bevezetése a választások demokratizmusának bizonyos fajta korlátozását jelenti.

A gyakorlat azonban szerintünk mást bizonyít. A közvetett választások nem csökkentették a demokráciát, sőt bizonyos értelemben növelték azt. A közvetettség a megyei és a fővárosi tanácsoknál mutatkozott indokolt-nak, ott pedig nem sérti a szocialista választási rendszer – az általános, egyenlő, közvetlen és titkos választás – alapelveit, mert a megyei és a fővárosi tanácsok közbülső helyet foglalnak el az alapfokú tanácsok és a legfelső államszervezet között. A közvetett választással – és ez is döntő – ezeken a szinteken reálisabb lehetőség – de csak lehetőség – nyílik a tanácstagok tevékenységének alulról, a helyi tanácsoktól kiinduló ellenőrzésére, és ha szükséges, visszahívására. Azok a tanácstagok, akik nem képviselik megfelelően az őket megbízó választókat, vagy passzívak, most már gyakorlatilag is visszahívhatók, mert egy állandóan működő testület, a helyi tanács beszámoltatja, ellenőrzi őket.

Úgy is mondhatnánk: a közvetett választással megnőtt a fővárosi és a megyei tanácsok függősége az alsófokú tanácsoktól, ennek következtében pedig közvetlenül a lakosságtól. Ebben a vonatkozásban tehát nemhogy csökkent, hanem inkább kiteljesedett a demokrácia gyakorlásának lehetősége. Nemcsak a választásoknál, hanem az egész tanácsi munka folyamatában is.

A legutóbbi országgyűlési és tanácsi választások tapasztalatai alapvetően pozitív irányúak. Természetesen, a gyakorlat tanulságait és a jogos, bíráló megjegyzéseket figyelembe véve, állandóan tökéletesíteni kell itt is az eljárásmódokat. Fontos feladat a jelölő gyűlésekkel kapcsolatos problémák tapasztalatainak behatóbb vizsgálata, a jelölő gyűlések alaposabb, a közvéleményt is tükröző előkészítése.

Néhány helyen szóvá tették, hogy több jelölt indulása esetén, amikor a választás első fordulójában egyik jelölt sem kapott abszolút többséget, a második fordulóban elegendő lenne csupán a relatív többség előírása. Logikusnak tűnik ezzel szemben az az érvelés is, hogy csak többségi szavazattal lehessen mandátumhoz jutni, ezért a második fordulóban csak a legtöbb szavazatot elérő két jelölt indulhatna, és akkor az abszolút többség elérhető. A javaslatokra, a kritikai megjegyzésekre visszatérünk, megvizsgáljuk őket, és ha szükséges, tovább módosítjuk választási rendszerünket.

Tisztelt elvtársak!

Néhány kérdést fel kívánok vetni a tanács törvény végrehajtásáról. Mint ismeretes, a Központi Bizottság többször foglalkozott a tanácsokkal, majd 1970-ben irányelveket fogadott el a tanácsok és szerveik munkájának fejlesztésére. Ez az átfogó dokumentum képezte az alapját az új tanács törvénynek, amelyet az országgyűlés 1971 elején megtárgyalt és elfogadott. A különböző végrehajtási jogszabályokat kiadtuk, a tanácsok pedig kidolgozták saját szervezeti, működési szabályzatukat.

A tanács törvény hatályba lépése és az annak nyomán végrehajtott változások nem okoztak különösebb zökkenőt a tanácsszervek működésében. Hozzá kell azonban tenni: a tanács törvényt mint összefüggő egészet kell tekintenünk, és ilyen értelemben végrehajtása több éves munkaprogramot jelent. Korai lenne tehát átfogóan beszélni a végrehajtás eredményeiről, tapasztalatairól. Ezért inkább a megvalósítás szemléletbeli, személyi, anyagi feltételeiről kívánok néhány gondolatot felvetni.

Hosszabb ideig vitatott kérdés volt, szükség van-e egyáltalán a tanácsok gazdasági önállóságának növelésére. Két ok miatt határozott igennel válaszolunk erre. Először is, mert a tanácsok önállóságának, demokratikus működésének fejlesztése elképzelhetetlen, nagyrészt formális lenne gazdasági lehetőségeik, saját anyagi eszközeik növelése nélkül. Másodszor úgy véltük, hogy az állam gazdasági szervező, kulturális nevelő funkciójának erősítése nem lehet elég hatékony a tanácsok – mint helyi, területi szervek – tevékeny közreműködése nélkül.

A gazdasági önállóság növelésével kapcsolatban most más természetű problémák is jelentkeznek. Alapos megfontolás mellett – mint eddig, ezután is – utat engedünk annak, hogy a tanácsok gazdasági önállóságának növelése kapcsán egyes vállalatok hovatartozása tekintetében úgynevezett „profiltisztítást” végezzenek. Vannak olyan minisztériumi vállalatok, amelyek helyi jellegű szolgáltató vállalatok, s a tanácsok eredményesebben tudnák őket irányítani. Lehetnek és vannak is azonban olyan árutermelő tanácsai vállalatok is, amelyek kapacitásuk folytán nem tekinthetők helyi jellegűeknek, ezért inkább valamelyik minisztériumhoz kellene tartozniuk.

Más tekintetben is növelni szükséges a tanácsok önállóságát. Körültekintően kell eljárunk, s az egységes államszervezet hatékonyabb működését kell szem előtt tartanunk, amikor arról döntünk, hogy milyen felügyeleti, szakigazgatási, hatósági funkciók maradjanak a központi államigazgatási szerveknél, s melyek utalhatók a tanácsok hatáskörébe. A központi államigazgatási szervek, ahol még nem történt meg, tételesen

is tisztázzák, hogy milyen hatásköröket célszerű meghatározott időn belül a tanácsoknak átadni, s melyek azok, amiket nem adhatnak ki a kezükből.

A hatáskörök elosztásánál van még egy probléma. Vannak például olyan területi tanácsok, amelyek nagyon aktívak, ha valamelyik központi államigazgatási szervvel szemben kell harcolniuk hatáskörök megszerzéséért. De ugyanezek a tanácsi vezetők mintha kissé passzívabbak vagy óvatosabbak lennének, mikor nekik kell leadniuk hatáskört, például a községi tanácsoknak. Pedig az önállóság növelésének folyamatából a helyi tanácsok, a városok, a községek sem maradhatnak ki. Ez is elengedhetetlen része a tanácsi demokrácia fejlesztésének. A fővárosi kerületi, a városi és a községi tanácsok joggal kívánják, hogy a helyben intézhető ügyeket maguk intézzék, és feltétlenül megkapják az ehhez szükséges eszközöket is.

Az önállóság növelése nem pusztán az elhatározás függvénye. Nem elég a tanácsok önállóságának jogosságát elvben elismerni, hanem meg kell teremteni ehhez a személyi és tárgyi feltételeket. Súlyos hiba és eleve eredménytelen lenne ennek figyelembevétele nélkül növelni a tanácsok hatáskörét. Nagyon fontos a személyi feltételek megteremtése. Őszintén meg kell mondanunk például, hogy a kvalifikált tanácsi dolgozók fizetése időről időre és jelenleg is elmarad a vállalati képzett szakemberek fizetésétől, és csak bizonyos késéssel követi azokat. Nem elszigetelt jelenség, hogy a tanácsoktól a szakemberek átáramlanak az üzemekbe vagy az intézményekbe, mert ott lényegesen több fizetést kapnak. A tanácsi dolgozók bérének arányát más kategóriákhoz viszonyítva előbb-utóbb rendezni kell, de sajnos ez sem csupán elhatározás dolga. Az elkövetkezendő években, amint megteremtődnek a feltételek, ezt is meg kell oldani. Megfelelő szakembergárda nélkül a tanácsok önállóságának növelése csak óhaj marad, nem valósítható meg. Az önállósághoz még az is szükséges, hogy megkapják munkájukhoz a párt-szervezetek, a Hazafias Népfront és más társadalmi szervezetek elengedhetetlen támogatását.

Vezető pártszerv foglalkozott 1971 végén ismét az állami munka problémáival. Mint ismeretes, a Központi Bizottság 1971. november 3-án megtárgyalta az államigazgatás helyzetéről szóló jelentést, és elfogadta az államigazgatás fejlesztésének, az állami szervek pártirányításának elveit. A Központi Bizottság határozatban mondta ki, hogy az előterjesztés munkaokmányának tekintendő. Ennek alapján tovább kell dolgozni a témán, illetőleg a minisztertanács elé kell terjeszteni elfogadásra a szükséges jogszabálytervezeteket.

Mielőtt a Központi Bizottság határozatának néhány fontosabb megállapítására rátérnék, célszerűnek látszik egy-két elvi kérdést felvetni úgy, ahogyan ezek az elemző, felmérő munka során jelentkeztek.

Az államélet tanulmányozásakor, a gyakorlati tapasztalatok elemzésekor többször rábukkantunk egy különös álláspontra. Ennek lényegét úgy lehetne összefoglalni, hogy az új jelenségeket, új momentumokat összekeverik vagy helyettesítik formális megállapításokkal, újszerű, hangzatos elnevezésekkel. Valahogy úgy vélekednek, hogy az újszerű elnevezés vagy az annak tűnő megfogalmazás meghatározó tényező lehet a fejlődésben, a tartalom pedig majd csak alkalmazkodik az elnevezéshez. Elég tehát valaminek új, jobban hangzó nevet adni, és a haladás máris biztos. Ilyen vagy ehhez hasonló állásponttal találkoztunk akkor is, amikor szocialista államunk osztályjellegéről, fejlődésének irányairól vagy népköztársaságunk elnevezéséről vitatkoztunk.

Mi úgy látjuk, hogy minden esetben a reális helyzetből, az objektív társadalmi viszonyokból kell kiindulni. Ez lehet az egyetlen alapja és elindítója bármely változásnak, fejlődésnek. Az elnevezéseknek, a meghatározásoknak a reális, a valóságos viszonyokat kell tükrözniük. Úgy véljük, a jelzőkkel, a tetszetős elnevezésekkel takarékoskodni kell; elméleti és politikai hiba fejlettebbnek feltüntetni társadalmi viszonyainkat, állami szerveink állapotát, egyes intézményeink helyzetét, mint amilyen a valóságban.

Az államélet területén a fejlettség állapotát pontosan kifejező meghatározás nemcsak elméleti, hanem politikai kérdés is. Az előreszaladás, a tévedés ugyanis súlyos politikai következményekkel járhat. Mindig óvtuk és óvjuk a pártot az előreszaladás veszélyétől abban a kérdésben, hol tart a társadalom fejlődése.

Ami az államhatalom jellegét illeti, államunk osztálytartalma alapján szocialista állam. Szükséges, hogy ez kifejeződjön az alkotmányban. A kongresszus úgy határozott, hogy ne térjünk át arra az elnevezésre, hogy Magyarország szocialista köztársaság, mert ez viszonyainkat ismerve, előreszaladás lenne. Ez önmagában semmivel sem növelné a szocializmus vonzerejét a széles néprétegek előtt. Ne tévesszük össze vágyainkat a valósággal, ne igyekezzünk társadalmi viszonyainkat az objektív valóságnál fejlettebbnek feltüntetni.

Az állami munka egyes kérdéseinek tanulmányozása során találkoztunk úgynevezett statikus, történelmietlen szemlélettel, vizsgálati módszerrel. Némelyek az állami munka egyes területeit, kategóriáit az elemzések alkalmával elszakítják a fejlődéstől, kiszakítják az összefüggésekből, az adott történelmi viszonyokból. Kizárólag mai szemmel, esetleg napi

politikai jellegű meggondolásokból kiindulva ítélnék meg fontos elvi kérdéseket.

Az elmondottak illusztrálására a centralizmust, a centralizáció problematikáját szeretném megemlíteni. Közismert, hogy nálunk a gazdasági és a politikai életben decentralizálási folyamat megy végbe. Ennek kapcsán felvetődtek olyan nézetek, hogy nálunk a hatalom meghódítása után, 1956 előtt túlzott centralizáltság volt. Sematikus leegyszerűsítés a túlcentralizáltság korszakának revezni a hatalom meghódítása utáni éveket, és azt hangsúlyozni, hogy most, a decentralizálási folyamattal, tulajdonképpen a korábbi évek hibáit javítjuk ki. Ilyen nézetekkel 1956–1957-ben is találkoztunk, amikor a munkásosztály élethalálharcot vívott hatalma megvédéséért. Úgy vélekedtek: rögtön, haladéktalanul decentralizálnunk kell.

Mielőtt ezekre a nézetekre érdemben válaszolnék, emlékeztetni szeretnék arra, hogy a kommunista pártok szervezeti elveihez hozzátartozik a centralizmus. Ugyanez vonatkozik a szocialista államra is, amely sohasem mondhat le a központi irányításról.

A pártszervezetek, az állami szervek a demokratikus centralizmus elvei alapján épülnek fel, és ennek megfelelően dolgoznak. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy egyes időszakokban – a történelmi körülményektől függően – a centrális elemek, máskor pedig a demokratikus vonások kerülhetnek vagy kerülnek a párt, illetőleg az állami szervek munkájának előterébe.

Itt szeretnék utalni arra az eléggé ismert tényre, hogy mi a centralizmust és a demokráciát soha nem tekintettük egymást kizáró ellentétnek, hanem a kettőt egymással összefüggésben, kölcsönhatásban vizsgáltuk és kezeltük.

A hatalom meghódítását követően elvi, politikai, gyakorlati szempontból szükségszerű a minél nagyobb fokú centralizálás. Ez önmagában 1948–1949-ben és azt követően nem mondható hibának. Persze a politikai hibák, a néptömegektől való elszakadás, az előrerohanás, a személyi kultusz, a törvénysértések torzítóan hatottak az államéletre is. Bürokratizmussá, a hatalommal való visszaéléssé vált a helyes és a jogos centralizáció! Tehát az államélet vonatkozásában sem lehet pusztán kontinuitásról, folyamatosságról beszélni. Itt is felül kellett vizsgálni a korábbi módszereket, de csak a torzításokat és azok okait kellett kiküszöbölni, és nem a történelmileg indokolt centralizációt.

Csak szűkebb méretű decentralizálásra volt lehetőség 1957–1960-ban, mert csak így voltunk képesek konszolidálni a politikai hatalmat, helyreállítani a tömegek bizalmát, támogatását. A helyi öntevékeny-

ség nagyobb kibontakoztatására a hatvanas évek közepétől volt lehetőség.

Jelenleg – mint említettem – társadalmunk fejlődésének olyan szakaszában vagyunk, amikor a központi irányítás szilárdságára, hatékonyságára szigorúan vigyázva decentralizálunk; ezt tesszük gazdasági és állami téren egyaránt. Nem spontán folyamatként indult ez meg, hanem akkor láttunk hozzá, amikor megérték a feltételei.

Amikor például úgy ítéltük meg, hogy a feltételek kedvezőek, előkészítettük a gazdaságirányítás reformját. A gazdasági élet állami irányítását fenntartva, jelentős decentralizálást hajtottunk végre azokban a jogkörökben, amelyeket helyileg jobban lehet ellátni. Az ország gazdaságát nem lehet úgy vezetni – tervszerűen gazdálkodni, a tervszerű arányos fejlődés objektív törvényét érvényesíteni – mintha az egyetlen vállalat volna. Jól tudjuk, hogy a munka az új módszer szerint nem könnyű és nem mentes ellentmondásoktól, de meggyőződésünk, hogy a változtatás helyes és szükséges volt. Ahol szükséges, ott korrigálni fogunk, ugyanakkor a fő irányt megtartjuk, mert hosszú távon ez növeli munkánk hatékonyságát.

Figyelembe véve tapasztalatainkat, szeretném hangsúlyozni, hogy fejleszteni kell az állam gazdasági szervező és kulturális nevelő tevékenységét, irányítását, növelve az ellenőrzést, hatékonyabbá kell tenni a munkát gazdasági és kulturális életünk szinte valamennyi ágazatában. Vannak, akik nem élnek az önállósággal, mások visszaélnék lehetőségeikkel. Köztudott, hogy jó néhány vállalatunknál elmaradt az üzem- és a munkaszervezés korszerűsítése, a gazdálkodás hatékonysága, amin változtatni kell, s ez döntően helyi öntevékenységet kíván. Azoknak a társadalmi termelésben jelentős szükségletre termelő vállalatoknak, amelyek csak az állam központi szerveinek segítségével tudnak helyzetükön javítani, ezután is segítünk azzal a feltétellel, hogy a vállalati szervek is javítsák munkájukat. E kettő szorosan összefügg.

Már az eddigiek során is volt szó arról, hogy az államéletben is folyik bizonyos decentralizálás. Itt szeretném megjegyezni, hogy ezt a folyamatot a szocialista demokrácia szerves részének tekintjük. Az ilyen irányú munkánk két szempontból különösen jelentős. Először: jó feltételeket teremt a dolgozók öntevékenységének, vagyis a párt politikájának eredményes végrehajtásához. Másodszor: lehetőséget nyújt ahhoz, hogy a párt politikáját rendszeresen szembesíteni tudjuk az élet tapasztalataival. Segít feltárni a negatívumokat, összegyűjteni a kritikai megjegyzéseket, meghallani a bíráló hangokat, és ilyen értelemben a decentralizálással társadalmunkban továbbfejlődhet egy olyan demokratikus jelzőrendszer,

amely hatékony segítség, nélkülözhetetlen eszköz a hibák és a fogyatékoságok elleni harcban.

A most folyó decentralizálás tehát semmilyen téren nem hathat a központi irányítás ellen. Sőt, annak eszköze és segítője. A decentralizálás központi határozatok alapján, tervszerűen megy végbe, és az általános politika realizálását, a központi határozatok végrehajtását szolgálja. Ahol nem ez történik, ott a központi szervek megfelelő szabályokkal eredményesen közbe tudnak lépni, és közbe is kell avatkozniuk.

A több területen folyó decentralizáció nem jelenti a központi hatalom gyengítését, mivel a decentralizáló folyamattal egyidejűleg napirenden van az állam központi szerveinek erősítése is. Jogos az az igény, hogy elhatározásainknak az állam központi szerveinek erősítésével, ellenőrző, vezető tevékenységük fejlesztésével szerezzünk érvényt.

Tisztelt elvtársak!

Az állami munka tanulmányozása során talákoztunk olyan jelenséggel, hogy egy-egy korszerű vagy annak látszó megoldási formát túlbecsültek és abszolutizáltak. Az sem ritka, hogy ezeket pozitív irányú továbbfejlődésünk egyetlen helyes útjának, módszerének, sőt kizárólagos biztosítékának tekintik. Ilyenkor szükségszerűen következik a baj, a túlbecsült forma, a túlhajtott módszer egy idő után már nem a fejlődést, a jobb munkát szolgálja, hanem a formális megoldások, az öncélúság egyik forrásává válik.

Az ilyen jelenségek legtipikusabb példája az úgynevezett túlzott társadalmasítás igénye volt az államéletben. E folyamat erőltetése mögött – véleményünk szerint – az a hibás elméleti felfogás húzódik meg, hogy társadalmunk már elérkezett arra a fejlettségi szintre, amelyben az állami feladatokat az eddigieknél is nagyobb mértékben társadalmi szervek végezhetnek el. Ez helytelen értelmezése a társadalmi alapon végzett különféle munka, a munkaidőn kívül folytatott tevékenység lehetőségeinek és formáinak.

Előjáróban le kell szögezniünk: mi támogatjuk, sőt nagyon is támogatjuk a társadalmi alapon, a munkaidőn túl végzett politikai munkát, a közéleti tevékenységet. Különösen fontosnak tartjuk ezt a pártmunkában, a tömegszervezeti, -mozgalmi tevékenységben, de jelentős szerepet tölthet be időközönként egyes állami, főleg tanácsai munkaterületeken is. Azt valljuk, hogy a társadalmi munka az egyik fokmérője a dolgozók politikai, közéleti aktivitásának, esetenként az egyik formája és eszköze a szocialista demokráciának.

Működnek nálunk nagyon jelentős és tekintélyes szervek társadalmi alapon. Ebből a szempontból is nagyon fontos hivatást tölt be például a

munkásörtség, mint hazánk társadalmi alapon működő fegyveres testülete. Úgy véljük, helyes kezdeményezése volt a pártnak e társadalmi testületnek a létrehozása, amely jellegét tekintve állami, adminisztratív feladatokat lát el. Tevékenységére még hosszú ideig szükség lesz a szocialista rendszer védelmében. Ezért rendszeresen segítenünk, fejleszteniünk kell. Folytathatnánk a felsorolást a népi ellenőrzés, a bírósági népi ülnökök, az önkéntes rendőrök említésével.

Nem mindenütt ilyen egyértelmű azonban a helyzet. Vannak olyan állami szervek és intézmények, ahol a társadalmi alapon végzett munka nem jelent egyúttal demokratizálódást vagy hatékonyabb működést. A demokratizálás mindenekelőtt attól függ, hogy milyen politika végrehajtása folyik. A demokratizálás eszköz a munkásosztály, a dolgozó nép érdekeit szolgáló politika végrehajtására.

A társadalmi alapon végzett tevékenység nem minden esetben – még a legnagyobb jóindulat mellett sem – lehet kizárólagos biztosítéka a színvonalas, a szakszerű, az eredményes munkának. Márpedig a dolgozók, az állampolgárok széles rétegei elsősorban azon mérik le az állami szervek munkájának színvonalát, sőt demokratizmusának fokát is, hogy mint ügyfeleknek hogyan intézték el ügyes-bajos dolgaikat, milyen gyorsan kapnak választ problémáikra. Úgy véljük, e területen még vannak feladataink. Meg kell vizsgálnunk, hogy milyen államigazgatási ágazatokban dolgoznak társadalmi munkatársak vagy bizottságok, és reális követelmény-e, hogy jól ellássák feladatukat, tevékenységük összhangban áll-e az adott terület feladatainak jó megoldásával, szakszerű munkájával.

Azt is felül kell vizsgálnunk, hogy melyik társadalmi, mozgalmi szervezet végez állami jellegű feladatokat, mert a tapasztalatok azt bizonyítják, hogy ez sem mindig helyes.

Célszerű pontosan tisztázni, mely szervek végezzenek kifejezetten állami munkát, melyek lássanak el kifejezetten társadalmi, mozgalmi feladatokat, esetleg melyik társadalmi szervet kell mentesíteni az állami feladatoktól. A változásokat tudatosítani kell, az elnevezésekben is kifejezésre kell juttatni. Az ezzel kapcsolatos konkrét tennivalókra még visszatérek.

Amikor a társadalmi munka bizonyos körülhatárolásán dolgozunk, természetesen nem a társadalmi ellenőrzés szűkítése, ellenkezőleg, megjavítása, továbbfejlesztése a célunk. Ezért gondolnunk kell arra, hogy ha egyes állami feladatokat társadalmi alapon próbálunk megoldani, ezzel korlátozzuk a társadalmi ellenőrzés lehetőségeit. Ilyenkor csupán önkontrollra van lehetőség az egyes társadalmi szerveken belül. Vagyis az ilyen szervezetek kénytelenek önmaguk munkáját ellenőrizni. A vég-

eredmény: elzárkózás a bajok feltárásától, immunitás a hibák iránt, általában a társadalmi ellenőrzés meggyengülése.

Az állami szervekre is vonatkozik a rendszeres társadalmi ellenőrzés erősítése és szélesítése. Úgy véljük, hogy a társadalmi alapon végzett munkának fejlettségünk mai szakaszában mindenekelőtt a társadalmi kezdeményezésben és ellenőrzésben kell nagyobb arányokban kibontakoznia. A párt- és a társadalmi szerveknek ehhez kell korszerű formákat és módszereket kidolgozniuk, és elsősorban hasznosítaniuk a néptömegek növekvő politikai, közéleti aktivitását.

Az elkövetkezendő időszakban fontos feladat, hogy a különféle társadalmi és választott szervek, valamint a különböző tömegszervezetek minél inkább tökéletesítsék, gazdagítsák azokat a formákat, amelyek révén tanácsaikkal, kezdeményező javaslataikkal, nem utolsósorban bíráló szavakkal segíthetik az állami szerveket. Szembe kell fordulnunk minden olyan nézettel, amely a szükséges, fokozódó és fokozandó társadalmi ellenőrzésben az állami munka hatékonyságának és szakszerűségének fékjét látja és nem az előrehajtóját. Soha nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy az állami munka fejlesztésével, tökéletesítésével kettős célunk van: egyrészt a munka színvonalának, kulturáltságának emelése, másrészt a szocialista demokratizmus minél teljesebb kibontakoztatása. A politikában a kettőt nem lehet egymástól elválasztani.

Kedves elvtársnők és elvtársak!

A következőkben konkrétan is foglalkozni kívánok a Központi Bizottság 1971. évi munkaokmányában szereplő feladatok végrehajtásával. Mint említettem, hét témakörben több évig folytattunk tanulmányokat. E széles körű elemző munkában sok szakember, vezető és vezető testület vett részt a párt- és az államélet különböző területeiről. Általában véleményt nyilvánítottak az érdekeltek és a hozzáértők.

A javaslatok egy részét már megvalósítottuk. Részletesen szoltam a választási rendszerről és az új tanácstörvényről. Széles körű vizsgálataink során olyan következtetésre is jutottunk, hogy van az állami munkának néhány olyan területe, ahol nem szükséges jelentősebb változtatásokat végrehajtani. A munka megjavítására van elegendő érvényes határozatunk, törvényünk és rendeletünk, ezeket kell következetesebben alkalmazni. Elsősorban a törvényhozás és a kormányzati munka fejlesztésére gondolok. E vonatkozásban nincs szükség új koncepció kidolgozására, a munkát kell tovább javítani.

A Központi Bizottság a kormányzati munkánál egy kérdésre nyomatékosan felhívja a figyelmünket: fenn kell tartanunk azt az elvet, hogy elkerüljük a felesleges párhuzamosságot a párt központi szervei, vala-

mint a kormánysszervek munkája között. Ezután is el kell határolnunk a párt, illetőleg az állami szervek által tárgyalt kérdéseket, világosan meghatározni a témák megközelítésének módját és jellegét. A Központi Bizottság ismét hangsúlyozta a kormány megnövekedett szerepét az állami szervek irányításában.

Mint ismeretes, a Központi Bizottság, később a X. pártkongresszus állást foglalt az alkotmánymódosítás mellett, majd megjelölte a változtatások főbb vonásait. Ezt követően az állami szervekben folytatódott a módosítások előkészítése. Az országgyűlés 1971 júniusi ülészakán egy bizottságot jelölt ki az alkotmánymódosítás előkészítésére. Ez a bizottság felkérte a megyei tanácsok végrehajtó bizottságait és a fővárosi tanács végrehajtó bizottságát, valamint a társadalmi szerveket, hogy vitassák meg, véleményezzék a módosított alkotmánytervezetet. A felkért szervek megjegyzéseinek, véleményének összegezése megtörtént. A munka tervszerűen folyik, a javaslatok véglegesítésével az országgyűlés által kijelölt bizottság foglalkozik. A módosítások elvi vonatkozásait a Központi Bizottság is megtárgyalja, majd az alkotmány módosításának tervezetét az országgyűlés elé terjesztik, remélhetően még az év közepéig.

Ki szeretné térti arra a problémára, hogy miért módosításról és miért nem új alkotmányról beszélünk. Előljáróban megjegyzem, hogy a jelenleg érvényben levő alkotmány jól szolgálta és ma is jól szolgálja a munkásosztály, a dolgozó nép ügyét, a szocializmus építését. Viszont az is tény, hogy az eltelt idő alatt olyan társadalmi változások történtek hazánkban, amelyeket népköztársaságunk alaptörvényében is rögzítenünk kell. Leraktuk a szocializmus alapjait, létrejött falun a szövetkezeti földtulajdon. A földtörvény politikai tartalma az, hogy a szocialista termelési viszonyok keretében elismerjük a parasztság ősi jussát a földhöz, a szövetkezetbe tömörült parasztság kollektív tulajdonának formájában. A jelentős változásokat még sokáig lehetne sorolni. Úgy véljük, alkotmányjogilag is rögzíteni kell a párt vezető szerepét, a társadalmi szervek hivatását a proletárdiktatúra rendszerében, valamint az állampolgárok jogainak és kötelességeinek rögzítése mellett szocialista államunk külpolitikájának internacionalista alapjait. Mindez együtt indokolja az alkotmány módosítását. Tudjuk, hogy a módosítás alapvető kérdéseket ölel fel, mégsem lenne helyes most új alkotmányt kidolgozni, mert véleményünk szerint társadalmunk a nagy előrehaladás ellenére sem lépett be a fejlődésnek minőségileg más, olyan magasabb szakaszába, amely új alkotmány kidolgozását tenné szükségessé. Korai lenne például úgy beszélni hazánkról, mint a felépült szocializmus országáról, márpedig

az alkotmánynak elsősorban az elért eredményeket, a vívmányokat kell magában foglalnia.

Kedves elvtársak!

Az államéletben, az állami szervek munkájában – rendeltetésének megfelelően – fontos helyet foglal el az igazságszolgáltatás, a bírói és ügyészi szervezet.

A kiindulópont itt a Központi Bizottság elvi állásfoglalása, amely a szocialista törvényesség erősítését szolgálja, és megtartásában növeli valamennyi állami és társadalmi szerv felelősségét. A szocialista törvényesség érvényesülésének két alapvető követelménye van. Az első, hogy alkotmányos, törvényes rendünket senki sem sértheti meg büntetlenül. A második, hogy hazánkban minden törvénytisztelő állampolgár teljes védelmet élvez minden állami szerv előtt. Nagy vívmánya ez társadalmi rendszerünknek, és ezeket a követelményeket a jövőben még következtetesebben érvényesítjük.

A szocialista törvényesség megőrzésének döntő feltétele – a párt politikáján kívül – az igazságszolgáltatás, a bírói, az ügyészi szervezet fejlesztése. Köztudott, hogy az ügyészség a törvényesség őre, és ebben a minőségben valóban meghatározó szerepet tölt be. Mégis hiba lenne, ha a törvényesség védelmét egyetlen állami szerve bízánk. Úgy vélem, akkor járunk helyes úton, ha a törvényesség védelmével rendszeresen foglalkozik valamennyi állami és társadalmi szervezet, az országgyűléstől kezdve egészen a helyi tanácsokig. A törvények megtartását pedig valamennyien – természetesen mindegyik a maga eszközeivel – kötelességüknek tartják.

A szocialista törvényesség védelmének szerves tartozéka az olyan jogszabályok alkotása, amelyek helyesen tükrözik társadalmi rendszerünk fejlettségi színvonalát. Ebből kiindulva a Központi Bizottság kezdeményezte egyes – az igazságszolgáltatásban alapvető – jogszabályok újrállátását, illetőleg módosítását, hogy azok még jobban tükrözzék a társadalmunkban bekövetkezett változásokat. A Központi Bizottság állástfoglalt abban is, hogy a bírósági eljárást egyszerűbbé és gyorsabbá kell tenni. Szükségesnek tart további szervezeti és hatásköri változtatásokat az igazságszolgáltatás elvi és szervezeti egységének megteremtésére. A változtatások kidolgozása most folyik.

A kormány a Központi Bizottság határozataiban megjelölt célok elérésére több évre szóló jogszabályalkotási programot hagyott jóvá. Ennek alapján tervszerűen folyik a különböző jogszabályok módosításának, illetőleg újraalkotásának előkészítése.

Az igazságszolgáltatás, a bírói és az ügyészi szervek munkájának

tanulmányozásakor felvetődött egy fontos elméleti probléma: a szocialista jog kérdéseiről, az átmeneti korszak jogrendszeréről. Nevezetesen arról, hogy milyen társadalmi elvárások érvényesülnek a szocialista joggal, a szocialista jogrendszerrel szemben.

Mindenekelőtt megállapíthatjuk, hogy a fordulat évében az államhatalom osztályjellegében bekövetkezett változás, a proletárdiktatúra kivívása megváltoztatta a jog osztálytartalmát is. Jogrendszerünkben azonban még hosszú ideig kevés olyan törvény volt, amelyeket a népi rendszer alkotott. A továbbélő, az előző társadalmi rendszertől átvett jogszabályok funkciója megváltozott, a néphatalom kezében ezek is a szocialista építést szolgálták. A régi jogszabályokat folyamatosan váltottuk fel olyan szabályozással, amely kibontakoztatta a jog társadalmi szervező és nevelő, tudatalakító funkcióit. Az új jogszabályok biztosították a kialakuló szocialista termelési viszonyok védelmét, erősítették a társadalmi fejlődés szocialista tendenciáit. Arra törekedtünk, hogy fokozatosan a szocializmus építése igényeinek megfelelő új jogszabályokat alkossunk, amelyek felváltják a régi jogszabályokat és szokásjogot.

A párt VIII. kongresszusa állapította meg 1962-ben, hogy leraktuk a szocializmus alapjait és hozzáfogtunk a szocializmus teljes felépítéséhez. A szocialista jogfejlődés igen fontos lendítője volt, hogy a szocialista termelési viszonyok olyan időszakban váltak általánossá, amikor politikánkban következetesen állást foglaltunk a szocialista törvényesség mellett, és ennek jegyében folyt a kodifikáció is. A társadalmi és politikai feltételek lehetővé tették egy-egy jogágazat alapvető szabályainak egy törvénykönyvben történő összefoglalását.

Ha tehát arról beszélünk, hogy kiépítettük a szocialista jogrendszert, ezzel meghatároztuk a jog osztálytartalmát, jellegét. Jogrendszerünk egyik sajátossága, hogy a társadalmi változásokra reagálva, állandóan fejlődik.

Nem felesleges e tekintetben Marx elemzésének felidézése a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet korszakának jogáról. „Nekünk itt nem olyan kommunista társadalommal van dolgunk, amely a saját alapján kifejlődött, hanem ellenkezőleg, olyannal, amely a tőkés társadalomból éppenhogy keletkezik; amely tehát minden vonatkozásban, gazdaságilag, erkölcsében, szellemében, még magán viseli annak a régi társadalomnak anyajegyeit, melynek méhéből származik...

A tartalom és a forma megváltozott, mert a megváltozott körülmények között senki a munkáján kívül egyebet nem adhat, és mert másfelől az egyéni fogyasztási eszközökön kívül semmi sem mehet át egyesek tulajdonába...

A termelők joga munkaszolgáltatásaikkal arányos; az egyenlőség abban van, hogy egyenlő mértékkel, a munkával mérnek... Tartalma szerint tehát ez, mint minden jog, az egyenlőtlenség joga. A jog, természete szerint csak egyenlő mérce alkalmazásában állhat; de az egyenlőtlen egyének (és ezek nem volnának különböző egyének, ha egyenlőtlenek nem volnának) csak akkor mérhetők egyenlő mércével, ha egységes szempont alá hozzuk, csak egy meghatározott oldalról ragadjuk meg őket, például az adott esetben csak mint munkásokat tekintjük őket...

...ezek a visszasságok a kommunista társadalom első szakaszán, ahogy ez a tőkés társadalomból hosszú vajúadás után éppen megszületett, elkerülhetetlenek. A jog sohasem lehet magasabb fokon, mint a társadalom gazdasági alakulata és az ezáltal megszabott kulturális fejlettsége."

A jogfejlődésben a gazdasági alap meghatározó szerepe nem közvetlenül érvényesül. Az osztályviszonyok, az ideológiai viszonyok, az államhatalom gyakorlásának módja, a törvényalkotás színvonala, a jogi kultúráltság áttételén keresztül érvényesül ez a meghatározó szerep. Ez mutatja, hogy a jog és a politika viszonyában is a jog követi a politikát, segíti ennek megvalósulását. A szocialista jog ilyenformán politikánk gyakorlati megvalósításának egyik fontos eszköze.

Tisztelt elvtársak!

A Központi Bizottság 1971 végén egyetértésben – a minisztertanáccsal és a Szakszervezetek Országos Tanácsával – javaslatot dolgozott ki néhány ösztársadalmi feladat irányításának megváltoztatására. A Központi Bizottság javasolta, hogy a munkavédelem, a sport és testnevelési mozgalom központi irányítását állami feladattá tegyék.

Általános indokként elég talán annyit megjegyezni, hogy e területek mindenoldalú társadalmasításának hasznosságát nem igazolták a tapasztalatok. E szervek tevékenysége, éppen a munka jellege miatt, mindenütt államigazgatási feladat maradt.

Külön is ki szeretnék térni a társadalombiztosítás önkormányzati jellegű átalakításának szükségességére. A felszabadulás óta eltelt 25 esztendő alatt szociálpolitikai téren igen jelentős a fejlődés. A társadalombiztosítás ma már az egész lakosságra kiterjed. Ez önmagában is indokolja, hogy a társadalombiztosítás önkormányzati szerv létrehozásával a kormány felügyelete alatt működjön. Így jellegében társadalmi, és biztosított az állam felügyelete, irányítása. De van más indok is.

A szakszervezetek irányító munkája e területen jogalkotó tevékenységgel, igazgatási eszközök igénybevételeével történik. Vagyis a társadalombiztosítás bizonyos tekintetben ma is magán viseli az állami jelleget, függetlenül attól, hogy jelenleg szakszervezeti irányítás alatt áll.

A társadalombiztosításban ma már a munkásokon és alkalmazottakon kívül részesülnek a termelőszövetkezeti parasztok, a kisipari szövetkezeti tagok és hozzátartozóik is. Ebből következően a biztosítottak nagy része nem szakszervezeti tag. A társadalombiztosítás kiterjesztése az egész társadalomra indokolja az új államigazgatási megoldás szükségességét. Elsőrendű érdeke ez a szakszervezeteknek is. A jelenlegi helyzet a szakszervezeti mozgalmat óhatatlanul arra kényszeríti, hogy funkciójánál szélesebb, bonyolultabb gondokat vállaljon magára, és gyakran állami természetű szerepkört töltsön be. Az egyes problémák megítélésében is gyakran kényszerül az államszervezet szempontjait érvényesíteni. Ezért a közvélemény is a társadalombiztosítás jellegét, tartalmát és eszközeit elsősorban államigazgatási, állami szervhez tartozó feladatnak érzi és tekinti.

A megoldás módja adott. A biztosított dolgozók érdekvédelmi szervezeteinek képviselőiből, a szakszervezetek, a termelőszövetkezeti szövetségek, az ipari szövetkezetek és más társadalmi szervek megbízottaiból önkormányzati testületet kell létrehozni. Ez a testület irányítja majd a kormány felügyelete mellett a társadalombiztosítást. Mindezt úgy kell elérni, hogy az átszervezéssel áttekinthetőbb, hatékonyabb irányítási rendszer jöjjön létre, és csökkenjenek az apparátus költségei is. A társadalombiztosítás állami jellegű átszervezése szükségessé teszi a szakszervezeti ellenőrzés fokozását is.

Az állami feladatok oldaláról ezt a kérdést még szélesebb alapon is fel kell vetnünk. A vizsgálat során nemcsak a társadalombiztosítási igazgatás ellátásával foglalkoztunk. Megállapítottuk, hogy a szociálpolitika szerteágazó intézményrendszere nélkülözi a hatékony állami koordinációt. Ezért a szociálpolitikai tevékenység továbbfejlesztéséhez célszerűnek látszik megteremteni az egységes állami szociálpolitikai szakirányítást. A szociálpolitikai koncepció kidolgozásában, végrehajtásában és ellenőrzésében azonban támaszkodni kell a társadalmi szervekre – mindenekelőtt a szakszervezetekre.

Kedves elvtársak!

Rátérek az államigazgatási munka továbbfejlesztésének néhány vonatkozására. A dolgozók az állami munkának ezt a területét bírálják a leggyakrabban. És sajnos, sok esetben joggal. Az állampolgárok és az állam érdekei egyaránt azt követelik, hogy az ügyintézés egyszerű, gyors, szakszerű és bürokrácia mentes legyen, ne legyen felszínes, liberális, hanem védje és erősítse a szocialista törvényességet, segítse törvényeink megtartását, a jogszabályok végrehajtását.

Ennek eléréséhez még nagyon sokat kell tennünk. Először is tovább

kell decentralizálni a hatósági ügyintézését. Az ügyeket lehetőleg azok a hatósági szervek intézzék, amelyek területén felvetődnek és ahol elintézhetők. E tekintetben különösen fontos a városi, a községi és a fővárosi kerületi tanácsi szervek munkájának, hatósági jogkörének kiszélesítése. Csak így lehet a hivatali zsúfoltságot csökkenteni és az ügyintézését meggyorsítani.

Az államigazgatási munka megjavításának igen fontos része az ügyintézés egyszerűsítése, a felesleges és formális mozzanatok kiiktatása. Arra kell törekednünk, hogy az állampolgároknak minél kevesebb hivatalos ügyük legyen.

A nehézkes, a hosszadalmas ügyintézésnek gyakran nem a felelőtlenség vagy a lélektelenség az oka. A hiba az esetek egy részében a közigazgatási dolgozók szakmai felkészültségében, általános műveltségében keresendő. Nem is mindig szakmai dilettantizmus okozza a hosszú, bürokratikus ügyintézését. Sok államigazgatási szervben baj van a munkafegyelmekkel. Ez természetesen olyan tünet, amelyet központi intézkedésekkel szinte lehetetlen megszüntetni. Elsősorban az adott államigazgatási szerv vezetőinek és az ott dolgozóknak, a kommunistáknak kell ezen változtatniuk, és megszilárdítaniuk a munkafegyelmet.

Foglalkozunk azzal a tervvel is, hogy miként lehetne a modern államigazgatási munka korszerűsítéséhez felhasználni a modern technikai nyilvántartási eszközöket. Ezzel kapcsolatban meg kívánom jegyezni, hogy e modern technikai eszközök fokozatos bevezetése az államigazgatásban sem pótolja, csupán megkönnyíti, hatékonyabbá teszi az emberi munkát. Arra kell tehát vigyáznunk, hogy a műszaki fejlesztés tervei mellett igyekezzünk jól képzett dolgozókból színvonalas közigazgatási apparátust kiépíteni.

Az eddig elmondottakból logikusan következik, hogy a jövőben fokozottabban kell törődnünk az államigazgatásban dolgozók helyzetével, munkakörülményeik javításával is. Ez érdeke a munkásosztálynak, egész dolgozó népünknek.

Az államapparátus dolgozóinál a politikai, a szakmai felkészültségen kívül arra is ügyelni kell, hogy felismerjék munkájuk fontosságát, jelentőségét. Legyenek tisztában azzal, hogy ők egy-egy ügyben az államot képviselik az állampolgárok előtt. Munkájuk, magatartásuk alapján vélekednek az emberek a nép államáról. Ezt sohase felejtsek el és sohase éljenek vele vissza.

A közigazgatásban is, mint valamennyi munkahelyen, a dolgozók stabilitására kell törekedni. A jó és eredményes munkának nélkülözhetetlen feltétele a feladat és a környezet, a munkatársak ismerete, a gyakorlat.

A stabilitásra irányuló törekvés azonban nem jelenthet megcsontosodást. Gondoskodni kell ésszerű, az ügyet elősegítő káderutánpótlásról az államigazgatásban is. Mint minden személyi kérdést, ezt is nagy körültekintéssel szabad csak megoldani.

Már említettem, hogy időről időre jogosan kerül napirendre a közalkalmazottak anyagi, erkölcsi megbecsülése. Vannak ma is jogos bérügyi problémák: béraránytalanságok mutatkoznak egyes államigazgatási szerveken belül; a felelős, irányító munkakört betöltő közigazgatási dolgozók fizetése nincs arányban a munkájukkal és más államigazgatási dolgozók fizetésével.

Vannak más jellegű problémák is. A hosszabb ideje az államigazgatásban dolgozóknál felvetődik perspektívájuk. Mivel adott állami szervben csak korlátozott számú vezetői beosztás van, a dolgozók nagy többségének – bármennyi ideje dolgozzanak is az államigazgatásban – gyakorlatilag nincs esélye, hogy vezető funkciót kapjon. A vezetői posztok számát azonban nem lehet és nem is szabad növelni. Ezért most olyan tervezeten dolgozunk, hogy az államigazgatás területén esetleg kettéváljon a beosztás és a rang. Az előbbi az adott munkakört jelentené, az utóbbi az eltöltött idő után, az egyéni érdem szerint járna. Nem a régi közhivatalnoki ranglistáról, a közszolgálati dolgozók valamiféle kiváltságairól van szó. Ezzel a nagyobb felelősséggel szükségképpen együtt járó nagyobb biztonságot akarjuk megadni azoknak az államigazgatási dolgozóknak, akik kellő hozzáértést, helyállást és hűséget tanúsítanak. Természetesen ez megfelelő anyagi és erkölcsi megbecsülést is jelentene számukra. A Központi Bizottság javasolta, hogy erre az illetékes állami szervek dolgozzanak ki konkrét javaslatokat. Az elfogadott intézkedéseket pedig legkésőbb két-három éven belül a gyakorlatban is vezessék be.

Tisztelt elvtársak!

Az állami szervezetben a párt irányító munkája összetett feladat, nagy körültekintést, figyelmet és hozzáértést követel. Szükséges e kérdésről átfogóan is beszélni, mert még mindig akad félreértés, sőt értetlenség is.

Mindenekelőtt meg kell állapítanunk, hogy a tapasztalatok bebizonyították a párt irányító szerepének történelmi szükségességét a szocializmus építésének szervezésében, irányításában. A párt vezető szerepének érvényesülése a szocialista állam tevékenységére is vonatkozik. A párt-irányítás azt jelenti, hogy a politikai irányvonalat a párt dolgozza ki, és az az állami szervezetben dolgozó kommunisták segítségével valósuljon meg.

A párt mindenekelőtt eszmei, politikai eszközökkel biztosítja a szocialista állam, illetve az állami szervek vezetését. A Központi Bizottság

szervei rendszeresen tanulmányozzák, napirenden tartják az állami munka kérdéseit, és elemzéseket, javaslatokat, ajánlásokat készítenek az illetékes párt- és állami fórumok számára. Amikor úgy látják, hogy megérték a feltételek a változtatásra, akkor elvileg kidolgozzák ezek jellegét, formáját, illetőleg méreteit. A legutóbbi 15 esztendőben az államélet különböző területein végrehajtott módosítások, törvények, jelentős rendeletek a párt vezető szerveinek a kezdeményezésére születtek. Így van ez most is, amikor az államélet továbbfejlesztése került a vezető párt- és állami szervek munkájának előterébe. Ezt azért is szükséges hangsúlyoznunk, mert itt-ott hallatszanak aggályoskodó hangok. Vannak, akik attól félnek, hogy az állami munka decentralizálásával, a szocialista demokrácia következtében – úgymond – kicsúszik az irányítás a párt kezéből. A párt irányító, ellenőrző munkájának javítása állandó folyamat. De ami a lényegét illeti, eddig semmi jelét sem tapasztaltuk annak, hogy ne érvényesült volna a párt irányítása az egyes jelentős döntések meghozatalában. Ehhez különben is megvannak a szükséges intézményes biztosítékok.

A pártirányítás másik fontos formája az állami szervezetekben dolgozó kommunisták munkája és felelőssége. A különböző állami szervezetekben hivatásszerűen dolgozó kommunisták a párt előtt politikailag felelősek munkájukért. Felelősséggel tartoznak azért, hogy hivatali munkájukban érvényesítsék a párthatározatok útmutatásait: A mi viszonyaink között minden kommunista, aki felelős állami posztot tölt be, ilyen értelemben egyúttal politikai munkás is. Fontos kötelességük, vagy ha úgy tetszik, pártmegbízatusuk, hogy munkájuk közben ne csupán a törvény mondatait nézzék, mert a papír türelmes, a betű pedig nem tud visszabeszélni. Munkájuk, intézkedésük szellemét is vizsgálják, és vessék azt össze kommunista lelkiismeretükkel, a párt politikájának elveivel. Reális követelmény ez, hiszen a törvények, a rendeletek a párt politikájának szellemében születtek, csupán logikusan és ésszerűen kell őket alkalmazni. Sajnos, nagyon ritkán fordul elő, hogy egy-egy állami vezetőt azért vonnak felelősségre, mert állami munkája végzése során megsértette a párt politikáját vagy erkölcsait. A felelősségre vonás rendszerint már csak akkor következik be, amikor megsértette az állami törvényeket is. A párt által követeli vezetési normák, valamint az állami törvények, rendeletek nem képviselnek azonos erkölcsi szintet. Az előbbi norma lényegesen magasabb. A kommunista vezetőre teljes mértékben ez vonatkozik, és megtartásáért a párt előtt felelős.

Az állami szervek pártirányításának továbbfejlesztésében meghatározó szerepet töltenek be az illetékes pártszervek és pártszervezetek. A minisz-

tériumi pártbizottságok, a munkahelyi alapszervezetek, a pártcsoportok felelősek a párt politikájának alkalmazásáért, végrehajtásáért és a végzett munka rendszeres ellenőrzéséért. E vonatkozásban jelentős lépés volt az államélet területén működő pártszervezetek jogainak bővítése és számukra az ellenőrzési, beszámoltatási lehetőség megteremtése. Általános tapasztalat, hogy az utóbbi években növekedett az állami intézményekben működő pártszervezetek, az ott dolgozó kommunisták felelőssége.

Külön szólok a különböző fegyveres testületekben, az igazságügyi intézményekben működő pártszervezetekről, amelyek sajátos helyzetben vannak, és ez megszabja munkájukat is. E pártszervezetek beszámoltatási, ellenőrzési joga e szervek munkájának jellege miatt meglehetősen korlátozott, sőt esetenként megvalósíthatatlan. Az itt működő pártszervezetek nagyrészt eszmei-politikai, nevelő, a párthatározatok végrehajtását szervező funkciót látnak el. Ezek az állami intézmények a Központi Bizottság és a területi pártszervezetek közvetlen irányításával végzik munkájukat, és ez jelenti a fő garanciát arra, hogy a párt politikáját érvényesítsék a gyakorlatban.

Néhány szót szólok az igazságügyi szervek pártirányításáról és ellenőrzéséről. A pártszervek itt sem avatkozhatnak be a konkrét ügyek elbírálásába, az ítélezés munkájába. Kötelességük viszont, hogy ellenőrizzék a jogpolitikai elvek helyes érvényesítését. Fontos feladatuk a befejezett ügyek utólagos elemzése, értékelése, és az általánosítható következtetések levonása. Az is kötelességük, hogy javaslatokat tegyenek a szocialista törvényesség követelményeinek megfelelő, a társadalom igényeit kielégítő ítélezési gyakorlat kialakítására. Mindez természetesen nem csökkenti a kommunisták utólagos felelősségét az illetékes pártszervek előtt.

A tanácsok pártirányítására külön nem térek ki. Az új tanácstörvény végrehajtása, tapasztalataink összegezése után elemezni kell a tanácsok pártirányításának tanulságait és meghatározni a további feladatokat. Külön munkát kíván majd a területi pártszervek tennivalóinak pontos meghatározása és a tanácsszerveknél működő pártszervezetek jogainak tisztázása. Amikor majd megfelelő tapasztalatok halmozódnak fel, visszatérünk erre a kérdésre.

Az állami szervek pártirányítása továbbfejlesztésének van olyan akadálya is, amelynek megszüntetésére nem kell és nem is lehet központi határozatot hozni. Ez az állami vezetők munkája és a pártszervezetek tevékenysége között előforduló párhuzamosság. Azt hiszem, hiba lenne erőltetni valamiféle merev kettéválasztást, mert a dolgok összefüggnek. Amikor mindkét szerv ismeri feladatát, felesleges időpocsékolás ugyanazt

a kérdést kétszer megtárgyalni. Mondjuk, egyszer megvitatni és dönteni politikai szempontból, és még egyszer ugyanarról határozni szakmai szempontok alapján. Különböző is miféle politikai döntés az, amely figyelmen kívül hagyja a szakmai vonatkozásokat? És megfordítva, miféle szakmai elgondolás az, amely nélkülözi a politikai tartalmat? Hangsúlyozom, az állami munka területeiről van szó. Ezért már eleve helyesebb megállapodni az állami vezetőknek és a pártvezetőségnek olyan feladat-elhatárolásban, hogy lehetőleg átfedések nélkül tárgyaljanak és döntsenek az időszaki feladatokról. Nagyon ésszerű ez mindkét szerv számára, és egyúttal növeli, egyértelművé teszi a döntések iránti felelősséget. Az ésszerű feladat-elhatárolás ott a legjobb, ahol a párt és az állami vezetők kapcsolata elvi alapokon nyugszik, a napi gyakorlati munkában is rendezett. Csak ilyen esetben lehet a kérdéseket elvi alapon, elvtársi szellemben, az ügy érdekében is helyesen eldönteni.

Meggyőződésem, hogy az elkövetkező években a pártirányítás jelentősége nem csökken, hanem növekszik. Ezt a tendenciát jelzi a Központi Bizottság 1971 novemberi határozata is az államigazgatás és az állami szervek pártirányításának fejlesztéséről.

Ha valaki mégis felvetné, hogy az állami munkában általában, vagy a most elhatározott intézkedésekben konkrétan hogyan érvényesül majd a pártirányítás, akkor erre a következő hasonlattal lehetne válaszolni. Egyszer a marxizmus-leninizmus egyik klasszikusát megkérdezték, Marx melyik művében fejti ki a dialektikát? Az illető így felelt: melyik művében nem fejti azt ki? Ez a helyzet az államigazgatási munka továbbfejlesztésének és a párt irányító szerepének kapcsolatával is. Az egész tudományos elemző, a konkrét döntéseket kidolgozó munka során hol nem érvényesült a párt vezető szerepe? Mindenütt érvényesült. Az állami munka továbbfejlesztését a párt vezető szervei tűzték napirendre, ez a párt politikájának végrehajtását szolgálja, államunk szocialista vonásait erősíti.

Tisztelt elvtársak!

Az elmondottakkal talán sikerült érzékeltetnem, hogy az államélet, az államigazgatási munka fejlesztése fontos és nélkülözhetetlen része a párt politikájának, feladataink megoldásának, a szocializmus építésének. Sokévi elemző munka van mögöttünk, valamennyi fontos kérdésben tisztáztuk elgondolásainkat, kidolgoztuk elvi állásfoglalásainkat, és tervszerűen, céltudatosan folytatjuk határozataink végrehajtását. E munkához kérem a Központi Bizottság nevében az önök közreműködését, és önök útján a párttagság és a dolgozók segítségét.

EGYSÉGES ÁLLÁSFOGLALÁS, KÖVETKEZETES VÉGREHAJTÁS

1972 DECEMBER

Másfél hónap telt el a Központi Bizottság legutóbbi ülése óta, amely a X. kongresszus határozatainak végrehajtását tekintette át. Máris sok minden történt az elfogadott állásfoglalás végrehajtásáért. Valamennyi pártszerv és pártszervezet megismerte, megtárgyalta az ülés anyagait, helyeslően tudomásul vette a hozott intézkedéseket, cselekvő támogatásáról biztosította a Központi Bizottságot. A Minisztertanács intézkedési terve gondoskodik a párt állásfoglalásából következő állami feladatok végrehajtásának megszervezéséről. Az országgyűlés az év utolsó ülészakán törvényt hozott a népgazdasági tervezésről, ezenkívül jóváhagyta a jövő évi költségvetést; már mind a két törvény tükrözi a Központi Bizottság állásfoglalásának szellemét.

A Központi Bizottság állásfoglalásának jelentőségét mindenekelőtt azzal lehet méltatni, hogy a benne érintett nagy politikai és társadalmi jelentőségű kérdésekre egyértelmű választ adott. Ezek a kérdések a novemberi ülést megelőző hónapokban a párttagságot, a munkástömegeket, általában a közvéleményt élénken foglalkoztatták. A Központi Bizottság a dolgozók tapasztalatainak és véleményének ismeretében hozta meg állásfoglalását. Tartalma megfelelt a kommunisták, a politikailag aktív, s a szocialista társadalom építésén felelősséggel dolgozók érdekeinek. A Központi Bizottság ugyanabból a nézőpontból elemezte a társadalmi fejlődés, a szocialista építés időszerű problémáit, mint a párttagok, a dolgozók: mi mozdítja elő, illetve mi hátráltatja a X. kongresszuson elfogadott politika végrehajtását, hogyan felel meg tevékenységünk e politika céljainak, szellemének?

Pártunkban egyetértés van abban, hogy most az állásfoglalás végrehajtására kell összpontosítanunk erőnket. A céltudatos, következetes végrehajtás az egész pártnak, a társadalomnak, a szocializmus valamennyi építőjének közös feladata. Fő politikai tennivalónk az, hogy a dolgozó tömegek megismerjék és megértsék a Központi Bizottság állásfoglalását,

annak szellemében fokozzák aktivitásukat politikai síkon és a termelő-munkában.

Érthető, hogy az érdeklődés előterében az életszínvonallal kapcsolatos kérdések állnak, de a felvilágosító munkában ügyelni kell rá, hogy a figyelem kiterjedjen a termeléssel, a belpolitikai és az ideológiai feladatokkal, a nemzetközi helyzettel kapcsolatos megállapításokra. Vannak és lesznek nem kis számban olyan tennivalók, amelyek majd állami rendelkezések útján valósulnak meg. Az állásfoglalásból azonban nem csupán állami feladatok következnek, hanem a társadalmi tevékenység minden területét érintő feladatok: elsősorban a dolgozó emberek aktivitását kibontakoztató, munkakészségüket, alkotó kedvüket orientáló politikai munkára van szükség.

A Központi Bizottság jogosan állapíthatta meg, hogy a X. kongresszus helyesen szabta meg feladatainkat. A szocialista építőmunka minden területén jelentős fejlődés ment végbe, ennek eredményeként erősebb lett a párt, a szocialista rendszer, fejlődött az ország.

Ami az állásfoglalásban feltárt, megoldandó társadalompolitikai, gazdasági problémákat illeti, ezek nem a kongresszusi határozatokból, nem a párt politikájának hiányosságából fakadnak. Ellenkezőleg: abból, hogy nem mindenütt és nem minden tekintetben értelmezték helyesen a kongresszus egyik vagy másik kérdésben hozott határozatát, ezt pedig megszenvedte a végrehajtás, mert a határozatokat egyoldalúan értelmezve nem lehet jól végrehajtani. A Központi Bizottság a novemberi állásfoglalásában hangsúlyozottan megerősíti a kongresszuson kidolgozott politikai irányvonalat, eloszlatja a félreértések és az önkényes értelmezés lehetőségét, egyúttal konkrét intézkedéseket határoz el ennek a politikának a hatékonyabb érvényesítésére.

A Központi Bizottság novemberi ülésén sorra vette a szocialista építőmunka valamennyi fontos kérdését és az elfogadott állásfoglalás egységes, összefüggő egészet alkot. Minden, amit a dokumentum tartalmaz, szerves kapcsolatban és kölcsönhatásban van egymással. Ezért hiba volna annak bármelyik részét kiragadni és úgy kezelni, mintha azok közül csupán az egyik vagy másik rész volna a határozat fő mondanivalója. Az ilyen egyoldalúság tévedésekre vezetne, a szubjektív és önkényes értelmezést táplálná.

A Központi Bizottság ülését megelőző hónapokban helyzetünk megítélése körül élénk viták is kialakultak. Voltak, akik úgy vélték, hogy politikánk végrehajtása minden elemében jól és eredményesen folyik, és akik problémákat feszegetnek, ellentmondásokat emlegetnek, azok „nem látják a fától az erdőt”, lebecsülik fejlődésünket és eredményeinket. Mások

viszont az építőmunka, a társadalmi, a kulturális és az ideológiai élet negatív jelenségeit eltúlozták és ezekre hivatkozva negatívnak ítélték helyzetünket, alábecsülték a munkásosztály, a dolgozó nép alkotta eredményeket. A szélsőséges véleményekben többnyire fellelhetők voltak az igazság bizonyos elemei, de mégsem jelentették a teljes, az objektív igazságot. Szocialista építőmunkánkban egyidőben volt és van jelen az elért eredmény, és a megoldást kívánó feladat, amelynek elodázása társadalompolitikai feszültséget okozhat. Az eredmények jelentősek és meghatározóak. Ugyanakkor a megoldásra váró problémákból a megengedhetőnél több halmozódott fel, különösen a gazdasági élet egy részében, az ipar fontos területein a termelőszerkezet korszerűsítésének lassúságában vagy megoldatlanságában. Az állami ipar munkásainál – más foglalkozási kategóriákhoz képest – az átlagos kereset viszonylag lassabban emelkedett.

A Központi Bizottság a vitatott kérdésekre is határozott választ adott. Káros volna, ha most bárki – ismét egyoldalúan – csakis a maga véleményének igazolását keresné és olvasná ki az állásfoglalásokból. Az egyetlen, ami előrevisz, ha pártunk minden tagja, a szocializmus minden építője azonosul a Központi Bizottság álláspontjával, azt minden részletében és teljes összefüggésében a sajátjának tekinti, annak szellemében dolgozik. Azok számára, akik korábban is teljes mértékben a párt politikájának szellemében oldották meg feladataikat, ez nem jelenthet nehézséget. Viszont akinek van mit helyreigazítani az állásfoglalás tükrében, annak változtatnia kell tevékenységén. A párt a határozat fegyelmezett és következetes végrehajtását várja el minden tagjától.

Legutóbbi ülésén a Központi Bizottság különös figyelmet fordított a munkásosztály helyzetére. Pártunk a munkásosztály élcsapata, és az egész osztály támogatására építi politikáját. A kommunista párt kötelessége, hogy rendszeresen ellenőrizze kapcsolatát a munkásosztállyal, és tegye mind szorosabbá ezeket a kötelekeket.

Hazánkban a X. kongresszus óta emelkedett a dolgozók életszínvonala. De a munkások bérszínvonalának emelkedése az állami iparban nem érte el a kívánt mértéket. Több más dolgozó réteg jövedelmét az évek során a rendszeres béremelésen felül, egy-egy alkalommal külön állami intézkedéssel növeltük; a nagyüzemi munkások – bár náluk is évről évre nőtt a reálbér és reáljövedelem – nem részesültek hasonló béremelésben. A Központi Bizottság ezen a helyzeten – elvi, politikai, gazdasági szempontból kiindulva – változtat, a dolgozók megfelelő kereseti arányainak biztosítása céljából. Ezért határoztuk el az állami ipar és építőipar munkásainak béremelését. Ügyelnünk kell rá, hogy ennek végrehajtása során az anyagi

eszközök ne aprózódjanak el, és intézkedésünk minden érintett réteg számára jelentékeny legyen.

Ezenfelül a Központi Bizottság úgy döntött, hogy az ország ipari termelésének nagyobb részét képviselő 40–50 vállalat helyzetét a kormány-szervek a jövőben külön is kísérik figyelemmel. Elsősorban azokról a vállalatokról van szó, amelyekre alapvető feladatok hárulnak a központi fejlesztési programok végrehajtásában, s amelyeknek számottevő részük van a szocialista államközi szerződések teljesítésében, végül, amely vállalatoknál nagyarányú változás van folyamatban a termelés szerkezetében. A legnagyobb vállalatok megkülönböztetett ellenőrzése azonban nem csupán népgazdasági kérdés számunkra. Ez a kiemelt figyelem és ellenőrzés fontos politikai lehetőséget is nyújt arra, hogy még szorosabbá váljék a párt és a nagyüzemi munkásság kapcsolata azáltal, hogy még pontosabban érzékeljük helyzetét és gyorsabban megtaláljuk az időszerű problémák hatékony megoldásának módját.

A munkásosztály helyzete javulásának – részint közvetlenül, részint áttételesen – valamennyi dolgozó osztály és réteg, a szocializmust építő egész társadalom hasznát látja. Ezért a munkásosztállyal való fokozottabb törődés, valamint a szövetkezeti parasztsággal fennálló osztályszövetség erősítése nemcsak együttes elv, hanem kifejezetten szükségszerű követelmény volt és marad a jövőben is.

Központi Bizottságunk állásfoglalása rávilágított egyéb gondjainkra is, amelyeket le kell küzdenünk. Ezek a gondok különféle jellegűek és különös súllyal esnek a latba. Egy részük abból eredt, hogy a szocialista társadalom építésének mai szintjén egész munkánk bonyolultabbá vált. Eleve tudtuk, hogy a negyedik ötéves terv nehezebb és összetettebb feladatokat jelölt ki, mint bármelyik előző terv, számoltunk azzal is, hogy a gazdaságirányítási rendszer reformja előre aligha látható gondokat is felszínre vethet, ezek a gondok tulajdonképpen nem értek bennünket váratlanul. Számítottunk rá, hogy jó néhány újszerű gazdaságpolitikai elképzelésünk a megvalósítás részleteiben akár többszöri kiigazításra, finomításra fog szorulni. Ezek között említhetem például a vállalati részesedési alapok elosztási módjában történt korábbi változtatást, a gazdasági szabályozóknak a gyakorlati követelmények szerinti kiigazítását, különböző állami kedvezmények nyújtását vagy csökkentését.

A Központi Bizottság körültekintően, nagy felelősséggel, a való helyzet sokoldalú elemzése alapján foglalkozott a ma már közismert áremelési döntésekkel. Figyelembe vette, hogy az égetett szesz, a cigaretta élvezeti, a tej és a tejtermék közszükségleti cikk. Az árak emelése is más-más ok miatt vált szükségessé. Egyes élvezeti cikkek fogyasztói árát az állami

bevételek növelése végett, a tej és a tejtermékek árát pedig a termelés fejlesztése céljából kellett emelni. A gyakorlati megoldásnál politikai szempontokat is figyelembe vettünk. Megoldjuk, hogy a társadalom olyan jelentős és fontos rétegeinek, mint a többgyermekes családok, a nyugdíjasok, az egyetemisták az árváltozás miatt keletkezett többletkiadását az állam kiegyenlítsse. Így a tej és a tejtermék fogyasztóiár-emelésének ellensúlyozásául az áremeléssel egyidejűleg a nyugdíjakat, a járadékokat, a gyermekenkénti családi pótlékot, a gyermekgondozási segélyt, az ösztöndíjakat havi ötven forinttal felemelik. A Minisztertanács döntése szerint 1973. január elsejével ez meg is történik.

A munka menetében olyan problémák is keletkeztek, sőt némely tekintetben felhalmozódtak, amelyek elkerülhetők lettek volna. Társadalmi életünkben már kialakult egy érzékeny jelzőrendszer, amely idejekorán felhívja a figyelmet a keletkező, sürgős megoldást követelő és megoldható gondokra, bajokra. Ezeket a tüneteket, jelenségeket még csírájukban jelzik a pártszervezetek, a társadalmi szervezetek, összegyűjtve és tolmácsolva a dolgozók észrevételeit. Vannak azonban, akik nem figyelnek ezekre a jelzésekre, nem veszik őket elég komolyan vagy felszínesnek tartják, egyedinek tüntetve fel olyat is, mely már nem az. Az ilyen magatartáson változtatni kell.

Miután a Központi Bizottság az összes, korábban vitatott kérdésekben állást foglalt, egyértelmű határozatokat hozott, a viták folytatása vagy újabb viták kezdeményezése már nem egyeztethető össze a pártélet lenini szabályaival. A kommunista pártban a vitának pontos és konkrét szabályai vannak. Minden pártszervezetnek joga és kötelessége, hogy a Központi Bizottság állásfoglalását megtárgyalja, érvekkel meggyőzze tagjait a határozat összefüggéseiről és tisztázza: milyen feladatok hárulnak a kommunistákra a helyi végrehajtásban? Ügyelni kell azonban rá, hogy a vitáknak a színtere a pártban kialakított rendnek megfelelően. Amit pártszervnek, pártszervezeteknek kell megoldaniuk, az nem tartozhat illetéktelen fórumokra. A vita pártszerű kerete és jellege a határozathozattal véget ér. Az esetleges különvélemény senkit sem jogosít fel a vita folytatására és arra sem, hogy kivonja magát a határozat végrehajtásából.

A végrehajtás egyik legfontosabb feltétele, hogy a pártszervezetek legyenek e munkának kezdeményezői, motorjai. Segítsenek a gazdasági vezetésnek az intézkedési tervek kidolgozásában. Ugyanakkor gondoskodjanak róla, hogy a tervek megvalósításáért a párt minden tagja csatorba álljon. Kivételesen minden kommunista fokozott aktivitására, áldozatkész közreműködésére szükség van, hogy hiánytalanul teljesíthessük a X. kongresszus határozatait.

Pártszervezeteink további fontos feladata a végrehajtás ellenőrzésének megszervezése. A határozatok végrehajtásának nélkülözhetetlen feltétele a hatékony, folyamatos, érdemi ellenőrzés. Nem csupán a helyi ellenőrzés szükséges: ez a követelmény a párt-, az állami és a társadalmi szervekre egyaránt vonatkozik. Nem szabad elfogadni, sőt megtűrni sem szabad olyan nézeteket, amelyek a felsőbb szervek ellenőrző munkájával azon a címen nem értettek egyet, hogy ez az ellenőrzés „sérti a helyi önállóságot”, „gátolja a helyi kezdeményezést”, „veszélyezteti a demokratizmust”, mindezért „időszerűtlen”. Az ellenőrzés fő tartalma – és ez vonatkozik a soron következő feladatokra is – a segítség az eredményesebb végrehajtáshoz.

Szocialista építőmunkánk külső feltételeit, a nemzetközi helyzetet is áttekintette a Központi Bizottság. A nemzetközi helyzetben észlelhető enyhülés, az évtizedeken át megoldatlan problémák rendezésében elért haladás a szocialista országok, mindenekelőtt a Szovjetunió nagy erőfeszítéseinek, valamint a békeszerető erők összefogásának az eredménye. A szocialista országok erejének növekedése, a haladó mozgalmak sikere a kapitalista országok vezetőinek egy részét realisabb látásmódra ösztökéli. Mégsem szabad illúziókba ringatni magunkat, még kevésbé csökkenteni erőfeszítéseinket a nemzetközi küzdelemben és a szocializmus erőinek fejlesztésében. Eerre int az amerikai imperializmus újabb agressziója, a bombázások felújítása és ismételt kiterjesztése a Vietnami Demokratikus Köztársaság egész területére, valamint a közösen elfogadott és egyeztetett egyezmény aláírásának halogatása, akadályozása. Nem fog sikerülni térdre kényszeríteni az önálló nemzeti létért, a függetlenségért küzdő vietnami népet. Harcában vele vagyunk, s mint eddig, a jövőben is számíthat a világ békeszerető erőinek, köztük a Magyar Népköztársaságnak sokoldalú segítségére.

A nemzetközi helyzet alakulása igazolta pártunk külpolitikai irányvonalának helyességét. Ennek megfelelően a Központi Bizottság megelégedéssel állapította meg, hogy az utóbbi években erősödtek kapcsolataink a szocialista országok többségével, elsősorban a Szovjetunióval. A Szovjetunióval való internacionalista, baráti kapcsolat és együttműködés felbecsülhetetlenül értékes számunkra. A magyar nép ennek tudatában, testvéri érzésekkel köszöntötte a közelmúltban a Brezsnyev elvtárs vezette szovjet párt- és kormányküldöttséget hazánkban.

A forró hangulatú csepeli nagygyűlés és a többi találkozó ismét bizonyosságot tett arról, hogy a magyar–szovjet barátság elvi alapokon, az érdekek azonosságán nyugszik és ezért megbonthatatlan. A két párt- és kormányküldöttség tárgyalásai pedig újból bebizonyították, hogy a

népeink, pártjaink és kormányaink közötti viszony az elvi-politikai egyetértésre, az elvtársi bizalomra épül. Ezen az alapon természetes módon nyilatkozik meg az a kölcsönös bizalom, amely a magyar-szovjet barátság és együttműködés szüntelen fejlődését is táplálja. Bizonyossággal mondhatjuk, hogy a szovjet párt- és kormányküldöttség magyarországi látogatása még kedvezőbbé tette a X. pártkongresszus határozatai végrehajtásának külső feltételeit, és ez rendkívül értékes hozzájárulás politikánk érvényesítéséhez.

Hamarosan véget ér az 1972. esztendő, néhány nap múlva új évet köszöntünk. Munkánk, örömünk, gondunk, feladatunk eddig is bőven volt és a jövőben sem lesz kevesebb. Ha a megtett útra tekintünk, nyugodt szívvel állapíthatjuk meg, hogy érdemes volt és érdemes lesz folytatni a munkát, a harcot azoknak a felemelő céloknak a megvalósításáért, amelyeket a munkásosztály, a dolgozó nép és a párt együtt vállalt és együtt teljesít.

Cikk a „Népszabadság”-ban

A KÖZPONTI BIZOTTSÁG HATÁROZATÁNAK SZELLEMÉBEN

1973 FEBRUÁR

Az utóbbi hetek, hónapok politikai eseményeit, a párton belüli és az általános közhangulatot is figyelemmel kísérve megállapítható, hogy a Központi Bizottság 1972. novemberi határozatát megértően és egyetértéssel fogadták. A pártélet különböző fórumain megvitatták a határozatból adódó tennivalókat, a megvalósítás helyi követelményeit. Megtárgyalták a határozatot a tömegszervezetek és tömegmozgalmak vezető testületeinek tanácskozásain, s a tömegkommunikáció útján a közvélemény számára is ismertté vált. Miután a határozat megismertetésének e szakaszán túl vagyunk, a tapasztalatok alapján levonhatjuk azt a következtetést, hogy mindenekelőtt a munkásosztály alapvető tömegei és a dolgozók különböző rétegei saját törekvéseik, politikai céljaik megfogalmazását, fő érdekeik kifejezését látják benne.

Mindemellett úgy gondolom, hogy a határozat propagandája nem fejeződött be. A megvalósulás és a végrehajtás egész folyamatában rendszeresen vissza kell térni rá, újból és újból magyarázva elvi-politikai lényegét. Ez a feladat elsősorban a határozat jellegéből ered.

A Központi Bizottság ezen az ülésén a munkásosztály, a dolgozó nép érdekeinek gondos mérlegelésével és figyelembevételével felmérte a X. kongresszus által megszabott feladatok megvalósulását a legfontosabb politikai, társadalmi kérdésekben. Ez adja a Központi Bizottság novemberi határozatának különös politikai jelentőségét. A párt tevékenységének, a szocialista építőmunkának egészéről és nemcsak egyik vagy másik részterületéről van szó. Ezt azért is szükséges nagy nyomatékkal hangsúlyozni, mert helyenként tapasztalható, hogy a novemberi állásfoglalást szűken vett gazdasági határozatnak tekintik. Ez helytelen és a lényeg meg nem értéséről tanúskodik. A határozat egészében és részleteiben is politikai jellegű, társadalompolitikai jelentőségű, a munkásosztály érdeke áll a középpontjában, híven kifejezi a párt szövetségi politikáját, biztosítja tömegkapcsolatának erősítését. A Központi Bizottság ilyen elvi alapokról végezte a kongresszusi mérlegkészítést, a munkásosztály álláspontjáról

vizsgálta és elemezte a kongresszusi határozatok végrehajtását és hozta meg döntését. Ezúttal élt a politikai döntések jogával olyan kérdésekben is, amelyekben más esetekben csupán elvi állásfoglalásra szorítkozik, és a részleteket az állami, a végrehajtó szervekre bízta.

Nagyon fontos a határozat jellegének megértése, annak hangsúlyozása, hogy az – ami természetesen magában az állásfoglalásban és a referátumban is benne van – a gyakorlatban ellenőrzött és bevált, a kongresszuson elfogadott politika jobb végrehajtása érdekében született. A határozat politikai jellegét mutatja az is, hogy egyaránt kitér a nemzetközi, a belpolitikai, a gazdasági, az ideológiai, a kulturális és a pártélet fő kérdéseire. Ezek szorosan összefüggenek egymással, s a határozat ezt megfelelő módon tükrözi.

A Központi Bizottság határozatának alapgondolata a párt osztálypolitikájának következetesebb és határozottabb megvalósítása. Vonatkozik ez nemzetközi kapcsolatainkra, belső viszonyainkra, gazdaságpolitikánkra, kultúrpolitikánkra, az ideológiai életre egyaránt. Ennek az osztálypolitikának szerves tartozékaként különös figyelmet szentel a munkások élet- és munkaviszonyainak. A határozat osztályjellege azonban korántsem merül ki a munkások életfeltételeit érintő bér- és szociális intézkedésekben – bármilyen nagy jelentőségűek is ezek. Politikai tartalmát tekintve az egész határozat ezt a szellemet tükrözi: akár a gazdálkodás tervszerűségének fokozásáról, a 40–50 nagyüzem helyzetéről, akár a szövetségi politikáról vagy az ideológiai problémákról van szó. S ezt a határozat fogadtatása is érzékelteti. Nemcsak a bér- és szociálpolitikai intézkedések miatt fogadták a munkásemberek kedvezően, hanem azért is, mert jól tudják, hogy a szocialista építőmunka és tervgazdálkodás eredményeitől függ az ország jövője, népünk további jóléte.

A határozat másik alapvető gondolata a párt vezető szerepének, ellenőrző tevékenységének magasabb színvonalra emelése, a kispolgári ösztönösséget szülő spontaneitás jelenségeinek visszaszorítása a társadalmi gyakorlat bizonyos területeiről. Ez természetesen szervesen kapcsolódik az előbbi alapvető törekvéshez, feltétele és biztosítéka érvényre juttatásának.

A Központi Bizottság értékelése a kongresszusi határozat végrehajtásának helyzetéről alapvetően megegyezik a munkások, a dolgozó tömegek tapasztalataival, amelyek röviden úgy összegezhetők, hogy a párt marxista-leninista politikája a gyakorlatban általában megvalósul, hazánkban eredményesen fejlődik a szocialista társadalom. Az ország tervszerűen gyarapszik, a szocialista építés sikeresen halad előre, javulnak az élet-körülmények, fejlődik szocialista kultúránk és a szellemi élet. Munkánk

legkritikusabb vizsgálata mellett is erre a következtetésre jutunk. Az is kétségtelen azonban, hogy bizonyos tekintetben messzebb tarthatnánk, fejlődésünkben kevesebb lehetne a zavaró, feszültségeket okozó tényező, ha a X. kongresszus határozatait következetesebben váltottuk volna valóra. Politikai jelentőségű kérdés, hogy mindezeket figyelembe véve reálisan ítéljük meg helyzetünket, és ne engedjünk sem a „lakkozásnak”, sem a mindent sötétben látó szkepticizmusnak. A munkásosztály, a dolgozó nép érdekeit szolgáló politikát sohasem lehet érzelmek és hangulati elemek alapján meghatározni, ezeket mindig alá kell vetni a pártosságra épülő szigorú tárgyilagosságnak. A Központi Bizottság novemberi ülése ilyen szellemben fogta fel feladatát és végezte el helyzetelemző munkáját, szabta meg a tennivalókat.

Ebben a szellemben állapította meg a Központi Bizottság, hogy a kongresszusi határozatok végrehajtásában elmaradás van, sőt, helyenként a végrehajtás nem a kívánt irányban és módon történik. Kádár elvtárs a következő szavakkal összegezte ezzel kapcsolatban a Központi Bizottság álláspontját: „Az elmúlt két év nagy munkában telt el, és a mérleg jelentős eredményeket mutat. Ugyanakkor a kongresszusi határozat végrehajtása során problémák is adódtak... Találkoztunk a beruházásokkal összefüggő ismert problémákkal, költségvetési gondokkal, az ország fizetési mérlegének nehézségeivel, ár- és bérproblémákkal, a jövedelemarányokkal kapcsolatos kérdésekkel, ideológiai és politikai problémákkal. Hangsúlyozni szeretném azonban, hogy mindezek a nagyobb és kisebb problémák, hiányosságok, hibák nem a kongresszus határozatának nyomán, hanem a kongresszusi határozat nem mindenben kielégítő végrehajtása miatt keletkeztek.”

A különböző jelenségek vizsgálatánál a tények megállapításán túlmenően természetesen azt is vizsgálnunk kell, hogy azokat milyen okok idézik elő, mire vezethető vissza keletkezésük. Csak így tudjuk őket megszüntetni, és csak így érvényesíthetjük a párt részéről szükségszerűen felvetődő politikai felelősséget. Megoldásra váró gondjaink forrásai részben objektívek, a szocialista építés hosszabb távon megoldható problémáinak körébe sorolhatók. Ilyenek például a termelőerők nagyobb ütemű fejlesztése, az ipar struktúrájának és termékösszetételének további javítása, a lakáskérdés és más szociálpolitikai problémák. Másrészt rövidebb lélegzetűek, melyek megoldása közvetlenül a dolgozó emberek ma végzett munkáján, rajtunk múlik.

Ami az objektív okokat illeti, azt is mondhatnám, hogy ezekkel mindig, ezután is számolni kell. A szocializmust meghatározott gazdasági-politikai adottságok mellett építjük, amelyeknek hatását a legjobb igyekezet

mellett sem tudjuk teljes pontossággal előre látni. Legyünk tekintettel arra is, hogy a szocializmust nem elszigetelten építjük, hanem meghatározott nemzetközi környezetben, amelynek hatása alól szintén nem vonhatjuk ki magunkat.

Az objektív tényezők közé sorolhatjuk azt is, hogy belső társadalmi viszonyaink sem ellentmondástól mentesek. Igaz, hogy az alapvető szocialista érdekeket tekintve társadalmunk belső szerkezete egységes, de ezen belül léteznek különféle sajátos osztály-, réteg és egyéb érdekek, amelyek nem pontosan és főleg nem automatikusan esnek egybe a párt politikájában megfogalmazott általános össztársadalmi szocialista célokkal. Legtöbbször ebből származnak azok a szubjektív törekvések, amelyek egyik vagy másik kérdésben a párt politikájától eltérő magatartásban, s az ebből eredő cselekvésben nyilvánulnak meg.

Mindezek mellett vannak saját munkánknak is fogyatékoságai, amelyek nem szükségszerűen következnek fejlődésünk általános feltételeiből, s amelyeknek megfelelő körültekintéssel, jobb szabályozással, gondosabb ellenőrzéssel, politikusabb és szakszerűbb munkával elejét lehet venni. Persze, erre is el lehet mondani, hogy a legtökéletesebb munkánál is lehet még tökéletesebbet, jobbat végezni, és soha nem lesznek olyan állapotok, amikor minden hibától és fogyatékoságtól mentesek leszünk.

Társadalmunkban kitermelődhetnek különféle ellentmondások, de azoknak nem kell szükségszerűen kiéleződniük. A szocializmus politikai mechanizmusának abban a rendszerében, amelyben a marxista-leninista párt következetesen betölti vezető szerepét, ezek az ellentmondások időben megoldást nyernek. Éppen ebből a megfontolásból fordított a Központi Bizottság novemberi határozata olyan nagy figyelmet pártunk vezető szerepének következetes érvényesítésére.

A párt vezető szerepének erősítésével kapcsolatban a Központi Bizottság abból az alapvető tényből indult ki és azt szögezte le újból, hogy a X. kongresszus a társadalmi élet minden területén olyan politikát határozott meg, amely a marxizmus-leninizmus tudományos elméletére épül, osztálypolitika, hűen kifejezi a munkásosztály és valamennyi dolgozó érdekeit, megfelel a hazai és internacionalista követelményeknek. Ennek a politikának több mint másfél évtizedes kipróbált múltja van, és ami a legfontosabb, egyetértésre és követésre talál a munkásoknál, parasztoknál, értelmiségieknél, a szocialista célokért dolgozók nagy többségénél.

A párt vezető szerepe erősítésének alapvető követelménye most az, hogy következetesebben szerezzünk érvényt minden területen politikáinknak. A pártban, az állami, társadalmi szervek és intézmények tevékenységében magasabb színvonalra emelkedjen a szervező, ellenőrző

munka, és azt sokkal jobban hassa át a kongresszus határozatainak szelleme. Minden felelős poszton dolgozó vezető munkájának kritériuma: hogyan szerez érvényt a maga területén a Központi Bizottság határozatának, képes-e dolgozni érte vagy sem. A döntés után nem lehet helye ingadozásnak, kétértelműségnek, nem lehetünk elnézőek az ilyen magatartással szemben, mert a végrehajtás halasztása új feszültségeket teremt. Egységesebb és határozottabb legyen a cselekvés e politika gyakorlati megvalósításában! – ma mindenekelőtt ezt várják a munkások, a dolgozó emberek a párttól.

A dolgozó embereknek általában nem a politika helyességével kapcsolatban vannak fenntartásaik vagy kételyeik. Inkább a megvalósulás következetlenségét teszik szóvá, és ilyen vonatkozásban vannak igényeik – és hozzátehetem, a legtöbbször jogosan – a párttal, az állami, társadalmi szervekkel szemben. A mi feladatunk ezzel kapcsolatban nem lehet más, mint megfelelni a jogos igénynek, és nagyobb következetességgel érvényt szerezni saját politikáknak. A párt számára óriási erő az a bizalom és az a közszellem, amely politikánk következetesebb végrehajtásáért száll síkra. Ez az erő működik, gazdálkodjunk jól vele.

A pártra ma elsősorban az a feladat hárul, hogy határozottabban érvényesítse a politikai felelősséget mindenkivel szemben, akin politikájának végrehajtása múlik.

Pártunk céltudatosan adott teret a vitáknak, a vélemények ütköztetésének. A politika alakításában, mint mindig, a jelen helyzetben is figyelembe kell venni az emberek véleményét, a dolgozó tömegek hangulatát, a párt azonban sohasem alakíthatja politikáját kizárólag hangulati elemek hatására. Pártunk számára a politikában az elsődlegesen meghatározó a munkásosztály objektív érdeke, és éppen ezen az alapon számol a különböző szubjektív tényezőkkel.

Miután ebben a szellemben megszületett a Központi Bizottság novemberi állásfoglalása, úgy vélem, most a viták szerepe az eldöntött kérdésekben objektíve csökkent, illetve módosult, és semmiképpen sem zavarhatják a végrehajtásban, a gyakorlati munkában megnyilvánuló cselekvési egységet. Ebben az értelemben kell hogy erősítsük pártunkban a demokratikus centralizmust. Ez a legfontosabb szervezeti biztosítéka most is a határozatok eredményes végrehajtásának. Szeretném ezzel kapcsolatban hangsúlyozni, hogy a demokratikus centralizmus erősítését az eddigiekhez hasonlóan most is csak lenini módon értelmezhetjük. Ez pedig megköveteli a két oldal egységének, kölcsönös feltételezettségének számbavételét. Jelenleg is abból indulunk ki, hogy nem lehet az egyik oldalt a másik rovására fejleszteni.

Úgy vélem, nem felesleges éppen most hangsúlyozni ezt. Azért sem, mert úgy tűnhet, mintha a határozatok következetesebb, fegyelmezettebb végrehajtásának megkövetelése, határozottabb előtérbe állítása a centralizmus egyoldalú erősítését jelentené. Kétségtelen, ebben a vonatkozásban a centralizmus most a korábbinál nagyobb hangsúlyt kap, de téves lenne azt hinni, hogy ez háttérbe szoríthatja a demokratizmust, és a centralizmus erősítése megoldható a demokratizmus fejlesztése nélkül. Csak a kettő együttes fejlesztésével biztosítható a párt határozatainak megvalósulásához szükséges cselekvési egység.

A vitáknak nyilván a végrehajtás szakaszában is megvan a nélkülözhetetlen és fontos szerepük, arra azonban ügyeljünk, hogy nem odázhadják el a már cselekvésre érett feladatok gyakorlati megvalósítását. A Központi Bizottság által eldöntött kérdésekről természetesen nem lehet folytatni a vitát. A figyelem most a vitában is a megértetés, a tudatos cselekvés, a megvalósítás hogyanjára irányuljon, a tervek elkészítését segítse, az ellenőrzést, a megvalósítást szolgálja. A pártdemokrácia meghatározott elemeinek előtérbe kerüléséről van tehát szó, azokról, amelyek lehetővé teszik a párttagok minél szélesebb körének bevonását a határozatok végrehajtásába és ellenőrzésébe, fokozva aktivitásukat és felelősségüket. Semmi sem pótolhatja a párttagságnak és rajtuk keresztül a dolgozók millióinak fokozott aktivitását, tudatos cselekvését politikánk eredményes megvalósításában. Minden alkotó-teremtő erő fokozott munkájára, felelősségére szükség van, ezt pedig továbbra is csak a párton belüli demokratikus centralizmus útján bontakoztathatjuk ki.

A demokratikus centralizmus erősítése jobban előtérbe állítja egész pártunkban a kommunista nevelést, a párt tagjainak szigorúbb morális és politikai megítélését. Ezen keresztül juthatunk előre társadalmunk közgondolkodásának és erkölcsi arculatának szocialista fejlesztésében. A Központi Bizottság novemberi határozatában jelentőségének és súlyának megfelelő helyet kapott ez a kérdés is. Ez részben tükrözi a közmorál szocialista jellegének fejlődését, az immorális jelenségek szigorúbb megítélését, másrészt kifejezője annak is, hogy az utóbbi időben a negatív jelenségek társadalmunk bizonyos köreiben és ennek hatásaként a párttagok egy részénél fokozottabban jelentkeztek.

A megnövekedett helyi önállóság kétségtelenül szélesebb teret és lehetőséget nyújtott a hatalommal való visszaélésre, és ami ezzel sok esetben rokon, a hatalom érvényesítésének elmulasztására, ami szintén nem szolgálja a munkásosztály érdekeit. A különböző érdekek hasznos érvényesítésének tágabb tere egyúttal lehetőséget nyújtott arra is, hogy helyenként a szűkebb érdekeket a közérdek rovására állítsák előtérbe.

E lehetőségeknek azonban nem szükségszerűen kellett és kell valósággá is válniuk. Ha a politikai gyakorlatban kellően számolunk velük és nagyobb teret adunk az ellenük folyó harcnak, nem realizálódhatnak.

Ezeknek a jelenségeknek a megszüntetése, az ellenük folyó harc pártunkban természetesen nem most veszi kezdetét. Különösen nagy figyelmet kaptak a múlt év nyarán a Politikai Bizottságnak a párttagsághoz intézett levele nyomán. De visszaszorításukban elért kezdeti eredményeink nem feledtethetik, hogy pártunknak e tekintetben is viszonylag hosszan tartó és szívós harcra kell berendezkednie.

A lezajlott beszámoló taggyűlések és az ezekhez kapcsolódó személyes beszélgetések a párttagokkal is jól példázzák, hogy a törődés az egyes emberek gondjaival, problémáival milyen alkotó munkát teremt, és ezen keresztül mennyire jellemformáló erő. A kommunista magatartás senkinek sem veleszületett tulajdonsága, hanem hosszadalmas, türelmes ráhatásoknak és harcnak az eredménye. Ezt a harcot mindenkinek meg kell vívnia saját magában, és esetenként a családon belül is, de az eredmény alapvetően csak a kommunista kollektíva munkájának lehet a gyümölcse. Az emberek és jelen esetben a párttagok nemcsak azt várják, hogy megfelelő feladatokkal lássák el őket, hanem azt is, hogy időben felfigyeljenek és rámutassanak munkájuk értékére vagy hiányosságaira. Ebből tudnak okulni, hogy min kell változtatniuk. S ez a változás egyben fejlődésük útja is. A kommunista kollektíva nevelő erejének köréből senki, egyetlen párttag sem vonhatja ki magát, bármilyen poszton is végzi munkáját.

A kommunista magatartás és eszmeiség jelentősége most még nagyobb, mint korábban volt. Éppen a társadalmi változások hatásaképpen kifejlődött nagyobb önállóság, aktivitási lehetőség hozta ezt magával. A kommunista nevelés magasabb színvonalra emelése pártunkban elválaszthatatlan az általános politikai feladatoktól, annak szerves tartozéka és csak azzal együtt valósulhat meg.

A kommunista magatartás megítélésének sokféle összetevője van. Vanak bizonyos alapszabványok, amelyek minden párttagra kötelezőek. Ezek közül is, úgy gondolom, két dolgot mint rendkívül időszerűt ki kell emelni: a nép szolgálatának szerény vállalását és a párt politikája melletti kiállást. A kommunistát is megilleti ugyanaz a javadalmazás, amely minden más állampolgárnak kijár becsületesen végzett munkája után. Ezt meg is kell követelni, a hátrányos megkülönböztetés igazságtalan. De a nép szolgálata soha nem lehet fizetés, javadalmazás kérdése. S aki a nép szolgálatát forintban és ellenszolgáltatásokban méri és ehhez igazítja erőfeszítéseit, ennyiben fejt ki energiáját, annak semmi köze a kommunistákhoz, az gondolkodásában megmaradt kispolgárnak.

Ami pedig a párt politikája melletti kiállást illeti, a szavak és a tettek egységét hangsúlyoznám mindenekelőtt. A kiállás hiánya a párt politikája mellett még sok párttagnál fellelhető; hányszor előfordul, hogy demagóg ellenzékiesség, olykor ellenséges hírverés, kispolgári nacionalizmus és cinizmus zavartalanul fertőzhet anélkül, hogy visszautasításra, leleplezésre találna! De nemcsak az ideológia frontján tapasztalható ez az ún. „szégyenkezés”, a „ne szólj szám, nem fáj fejem” elkényelmesedett emberek „életbölcssége”. Nem kevésbé jelentékeny a megnyilvánulása olyan esetekben, amikor a társadalmi érdekek szenvednek csorbát, amikor a bürokratizmus, a hanyagság és a nemtörődömség okoz súlyos károkat a közösségnek, amikor nyilvánvaló a párt politikájának megsértése.

Azt is meg kell mondani, hogy nem elég csupán szavakban „hitet tenni” a párt politikája mellett. Tenni is kell érte, és e tekintetben különösen magas követelményeket állítunk a vezető posztokon dolgozó kommunisták elé. Olyan tettek sokaságára van szükség, amelyekben realizálódnak a kongresszuson meghatározott politikai célok, amelyek a Központi Bizottság határozatának szellemét tükrözik.

Pártunk több százezres tagsága a kommunista eszmeiség, a párt politikájának szellemében él és végzi munkáját. Önzetlenül szolgálja a munkásosztály, a nép ügyét, nagy részük kemény harcokban megedzett, politikailag és szakmailag hozzáértéssel látja el feladatát. Annál kirívóbb, ha akadnak olyanok, akik ezzel ellentétes módon élnek és viselkednek. Annál kevésbé lehetünk elnézőek az ilyen jelenségekkel szemben, mivel ezek a párttagokon keresztül a pártszervezeteket és közvetve a pártot kompromittálják.

A párt politikája milliók akarata, ügye, megvalósulása milliók cselekvésében ölt testet. A milliókat azonban meg kell szervezni, az általános célokat az egyes üzemek, egységek, az egyes emberek számára napról napra, újra meg újra meg kell fogalmazni. S megfelelő feltételeket is kell biztosítani, hogy tevékenységük a kitűzött célokra irányuljon.

A párt politikája a társadalmi munkamegosztás különböző láncszemeiben tevékenykedő szervek, intézmények útján jut el a tömegekhez és válik történelmet formáló cselekvéssé. Éppen ezért a Központi Bizottság határozatának végrehajtásában különösen fontos szerepük van az állami, gazdasági, vállalati, intézményi irányító posztokon dolgozó vezetőknek, kommunistáknak és pártönkívűlieknek egyaránt. Őket különös felelősség terheli a párt politikájának, határozatainak megvalósításáért.

A Központi Bizottság novemberi határozatának végrehajtásához számos országos irányító állami és társadalmi szerv hozzákezdett. A Mi-

nisztertanács munkatervet készített, amelyben konkretizálta a határozatból adódó állami, kormányzati feladatokat. Hasonló tervek készülnek a pártszerveknél is, és több fontos intézkedés látott már napvilágot. A pártszervezeteknek most az az alapvető feladatuk, hogy a kommunisták mozgósításával, javaslataik kikérésével a legmesszebbmenőig segítsék az állami, gazdasági vezetőket a tennivalók pontos és konkrét meghatározásában, politikai tekintélyük latbavetésével álljanak a jó kezdeményezések, elhatározások mellé és minden erővel segítsék azok megvalósulását. Megfelelő hozzáértéssel és politikai belátással, nem utolsósorban kellő türelemmel döntsék el: mi az, amiben hosszabb távon lehet előrejutni, és mi az, amiben belátható időn belül kell tenni, vagy amiben azonnal szükséges cselekedni. A politikai stabilitás, a nyugodt, de nem tétlenkedő alkotó cselekvésben kifejeződő légkör biztosítása – minden pártszervezetünk számára elsőrendű kötelesség.

Az elkövetkezendő hetekben, hónapokban egymást követik majd a politikai események. A Központi Bizottság határozatát tárgyaló taggyűlések lezajlottak, folynak a pártnapok, a beszámoló taggyűlések, most következnek a termelési tanácskozások, termelőszövetkezeti zárszámadások, majd pedig a tanácsválasztások. Ezek mindegyikének megvan a maga funkciója a Központi Bizottság határozatának propagálásában, végrehajtásában. E fórumok lehetőséget nyújtanak arra, hogy mozgósítsuk azt a nagy erőt, amelyet a párt, a munkásosztály, a szocialista célok megvalósításán munkálkodó tömegek képviselnek. Ez az erő eddig is megvalósította építőmunkánk valamennyi nagy feladatát, s a jövőben is képes lesz megoldani azokat.

Cikk a „Pártélet”-ben.

AZ ÁLLAMÉLET ÉS A SZOCIALISTA DEMOKRÁCIA FEJLŐDÉSE

1973. OKTÓBER

Az államélet és a szocialista demokrácia fejlesztésének kérdései évek óta a Magyar Szocialista Munkáspárt elméleti és politikai tevékenységének középpontjában állnak. Ennek oka legfőképpen az, hogy az olyan lényeges társadalmi változások, mint a szocializmus alapjainak lerakása, a szocializmus teljes felépítésének napirendre kerülése, s az e feladatok megoldását szolgáló szocialista nemzeti egység fejlesztése, továbbá a tervgazdaság irányításának magasabb követelményei feltételezik az állam, a politikai szervezetek, az intézmények, a demokrácia továbbfejlődését is.

A X. kongresszus határozata, jóváhagyva az addig végzett munkát, a további tennivalókról megállapítja: „Az államélet, a szocialista demokrácia továbbfejlesztése a szocializmus teljes felépítésének egyik központi feladata. Ezt úgy kell megoldani, hogy erősödjék a központi hatalom, fokozódjék a kormányzati szervek önállósága, a tanácsok önkormányzati tevékenysége, és mind aktívabb legyen a lakosság részvétele a tanácsok és más állami szervek és testületek munkájában.”

Ez a kongresszusi útmutatás a munkásosztály forradalmi elméletéből, a marxizmus-leninizmusból táplálkozik, amely arra tanítja a kommunista pártokat, hogy különös gonddal, megkülönböztetett figyelemmel foglalkozzanak az államélettel, az állami munka kérdéseivel – és ami ennek szerves része –, a demokrácia kiterjesztésével. Ez forradalmi harcunk minden szakaszára egyaránt vonatkozik.

Az intézkedéseket éveken át tartó előkészítő munka előzte meg. Hét témakörben folytak a vizsgálatok és dolgoztuk ki a párt elvi-politikai állásfoglalását. Ezek: társadalmunk és államszervezetünk alkotmányos kérdései; a törvényhozói és a kormányzási munka korszerűsítése; választási rendszerünk továbbfejlesztése; az államigazgatás hatékonyságának növelése; tanácsrendszerünk társadalmi-politikai szerepének, a tanácsok gazdasági tevékenységének fejlesztése; az igazságszolgáltatás, a bírói és az ügyészi szervezet fejlesztése; az állami szervek pártirányításának fejlesztése.

A széles körű elemző munkában sok szakember és testület vett részt a párt- és az államélet különböző területeiről.

A feladatok egy részét már végrehajtottuk, 1970-ben továbbfejlesztettük az országgyűlési és a tanácsválasztások rendszerét, módosítottuk a választási törvényt, 1971-ben új törvényt alkottunk a tanácsok társadalmi, politikai szerepének, gazdasági tevékenységének fejlesztésére. Kidolgoztuk az államigazgatási munka fejlesztésének elveit, 1972-ben módosítottuk az alkotmányt.

Vizsgálataink során olyan következtetésekre is jutottunk, hogy van az állami munkának néhány olyan területe, ahol nem szükséges jelentősebb változásokat végrehajtani. A munka megjavítására van elegendő érvényes határozatunk, törvényünk és rendeletünk, ezeket kell következetesebben alkalmazni. Elsősorban a törvényhozás és a kormányzati munka fejlesztésére gondolok. E vonatkozásban nincs szükség új párthatározat kidolgozására, a munkát kell tovább javítani.

Az államélet, az állami szervek munkájának fejlesztésénél nagy figyelmet fordítunk az igazságszolgáltatásra, a bírói és az ügyészi szervezetre. Erre vonatkozik a Központi Bizottság elvi állásfoglalása, amely kimondja a szocialista törvényesség további erősítését, s ebben növeli valamennyi állami és társadalmi szerv felelősségét. Érvényesítjük a szocialista törvényesség két alapvető követelményét: alkotmányos, törvényes rendünket senki sem sértheti meg büntetlenül, ugyanakkor hazánkban minden törvénytisztelő állampolgár teljes védelmet élvez. Úgy véljük, a szocialista törvényesség megőrzésének feltétele a párt politikáján kívül az igazságszolgáltatás, a bírói és az ügyészi szervezet fejlesztése.

Pártunk tevékenységének ezen konkrét területeit azért érintettem, hogy érzékeltessem: az államélet és a szocialista demokrácia fejlesztése számunkra nem elvont, nem kizárólag elvi kérdésként vetődött fel, hanem gyakorlati tennivalóként, amelynek megoldására jelentős erőket összpontosítottunk. Egyszersmind nyilvánvaló, hogy a gyakorlati munka eredményessége érdekében több elvi jelentőségű és elméleti kérdést kellett megválaszolniunk, nevezetesen azt, hogy milyen elvek alapján és milyen irányban fejlődjön az államélet, a szocialista demokrácia a szocializmus teljes felépítésének időszakában.

*

Megítélésünk szerint az állam jellegének, az államhatalom jelentőségének és az állami szervek munkájának eltérő megítélése jelenti változatlanul az egyik fő elvi-politikai választóvonalat a forradalmi és az opportunisták között.

A marxizmus-leninizmus tanításaiból egyértelműen következik, hogy a kommunista pártok – szemben az opportunisták irányzattal – az osztályharcot kiterjesztik a burzsoá államhatalom megdöntésére, felszámolására, valamint a munkásosztály hatalmának, a proletariátus diktatúrájának megteremtésére. A hatalom megszerzése után, az új társadalom létrehozásának időszakában pedig a kommunista pártok a munkásosztály államát tekintik a szocializmus felépítése egyik legfőbb eszközének.

Marx ismert megállapítását a történelem pontosan igazolta: „A tőkés és a kommunista társadalom között van egy időszak, melyben a tőkés társadalom forradalmi úton kommunista társadalommá alakul át. Ennek megfelel egy politikai átmeneti időszak is, amelynek az állama nem lehet egyéb, mint a proletariátus forradalmi diktatúrája.”

A Magyar Szocialista Munkáspárt e nézetekkel azonosulva abból indul ki, hogy a proletariátus diktatúráját, a szocialista államot szüntelenül védenünk, tökéletesítenünk kell. Erős államhatalom, jól működő államszervezet nélkül nem lehet az új társadalmi rendszert, a szocializmust felépíteni. Ezzel együtt természetesen helyesnek és történelmileg változatlanul érvényesnek tartjuk a marxizmus-leninizmus klasszikusainak megállapításait az állam elhalásának törvényszerűségéről. Arra a kérdésre, hogy ez mikor és hogyan fog bekövetkezni, elvileg lehet válaszolni: az osztály nélküli társadalom megteremtésének időszakában. Ez történelmileg hosszú ideig tartó folyamat eredménye lesz, mely a Magyar Népköztársaságban mint aktuális politikai feladat még nincs közvetlenül napirenden. Hogy közelebb kerüljünk e történelmi periódushoz, a szocializmus teljes felépítése érdekében fejleszteni kell a szocialista államot, egész szervezetét és funkcióit is.

A szocialista forradalom fejlődésének mai szakaszában arra törekszünk, hogy államunk változatlanul betöltse a proletárdiktatúra államának funkcióit, megvalósítsa a munkásosztály hatalmát. A munkásosztály a hatalom gyakorlásába bevonja a termelőszövetkezeti parasztságot, szorosan együttműködik az értelmiséggel, a kispolgári rétegekkel. Természetes, hogy az állam – bár jellegében mindvégig megmarad a proletariátus diktatúrája államának – a szocialista forradalom előrehaladásának megfelelően maga is fejlődik. A társadalmi, gazdasági változásoknak megfelelően módosulnak a funkciói, hogy mind hatékonyabban lássa el feladatait.

Hazánkban már nincsenek kizsákmányoló osztályok, lezárult a nagy belső osztály-összeütközések korszaka. Társadalmunkat lényegében azonos érdekű és egymással szövetségben levő osztályok és rétegek alkotják. Alkotmányunk kimondotta, hogy megszüntettük az embernek ember által való kizsákmányolását.

Az állam belső funkciója megváltozott, elnyomó szerepe csökkent, a belső rendet és biztonságot szolgálja. A nemzetközi helyzet éleződése, a belső fejlődés ellentmondásai bizonyos körülmények között természetesen hatással lehetnek a maradványaiban még létező rendszerellenes elemekre. Az államnak készen kell állnia a rendszerrel szembehelyezkedők elnyomására, belső biztonságának védelmére. Változatlanul megmarad azonban a külső védelmi funkció, és állandóan növekszik az állam politikai, gazdasági és kulturális szervező-nevelő tevékenysége, ami a szocializmus teljes felépítésének időszakában az állami szervek központi feladatává válik.

A proletárdiktatúra államának, a szocialista államnak legáltalánosabb funkcióit, fő feladatait a következőkben látjuk: a szocialista haza, a hatalom, a szocializmus vívmányainak védelme a belső és a külső ellenséggel szemben; a szocialista országokkal fennálló internacionalista kapcsolatok fejlesztése, a béke védelme és megszilárdítása; a tömegek szervezése és vezetése a szocialista társadalmi rendszer felépítésére, a szocialista demokrácia, a szocialista gazdaság és kultúra állandó fejlesztése; a társadalom osztályszerkezetének fokozatos átalakulásával a szocialista nemzeti egység erősítése; a tömegek szocialista tudatának és szocialista erkölcsének fejlesztése.

Az állam gazdasági és kulturális szervező tevékenységére pártunk Központi Bizottságának 1972. novemberi ülése is felhívta a figyelmet. Erősödését a szocializmus teljes felépítésének időszakában több tényező teszi szükségessé és lehetővé.

Mindenekelőtt az, hogy kiszélesedett és erősödött az államhatalom társadalmi, politikai bázisa. Szocialista államrendszerünknek ma is a munkásosztály és a parasztság – pontosabban a termelőszövetkezeti parasztság – szövetsége az alapja. Ma már azonban e szövetség köré nemzeti egységbe tömörül társadalmunk valamennyi dolgozó rétege: az értelmiség, az alkalmazottak és a meglevő kispolgári rétegek is. Nagymértékben kiszélesedett az a társadalmi bázis, amelynek objektív érdekei egybeesnek az állami politikával, de ugyanakkor tárgult az a kör is, amelynek érdekeit, véleményét és javaslatait figyelembe kell venni az állami politika kialakításában és végrehajtásában.

A szocialista termelési viszonyok győzelme után nőtt és megerősödött

az állam tulajdonosi szerepe. Az állam a gazdaságpolitika, a pénz, a hitel eszközeivel gyakorol befolyást a nem állami – a szövetkezeti és egyéb – tulajdonban levő üzemek, vállalatok és intézmények fejlődésére is. Ez a tulajdonosi szerepe azonban nemcsak jogokat jelent, hanem kötelezettségeket is ró az államra, mégpedig azt, hogy a lehető legjobb, legmegfelelőbb irányítási és vezetési módszerekkel segítse elő a tulajdonában levő üzemek, vállalatok, intézmények gyarapodását és fejlődését, hogy megfeleljenek a tudományos-technikai forradalom követelményeinek. Ez szükségessé teszi az állami vezetés formáinak folyamatos és rendszeres tökéletesítését. Ezt szolgálta a gazdaságirányítási rendszer reformja, amely a központi állami szervek, a kormány és a minisztériumok hatáskörében levő tulajdon feletti rendelkezés egy bizonyos részét – például a gépek, berendezések adását és vételét – közvetlenül a vállalatokra, üzemekre ruházta át. A reform egyáltalában nem csorbította az állam tulajdonosi mivoltát és ebből eredő irányítási, vezetési, ellenőrzési kötelezettségeit, mert elszámolásra kötelezi a vállalatok, üzemek vezetőit a jogok gyakorlásáról, a gazdálkodás hatékonyságáról.

Állami tulajdonban van valamennyi alsó-, közép- és felsőfokú oktatási intézmény, a közművelődési hálózat – a színházak, mozik, művelődési otthonok –, a tömegtájékoztatási eszközök, valamint a kiadóvállalatok jelentős része. Ez lehetővé és szükségessé teszi, hogy az állam ezt a hatalmas erőt az egész társadalom, az egész nép tudatának szocialista átformálása, a szocialista erkölcs normáinak elterjesztése és általánossá tétele érdekében használja fel. Az ifjúság, valamint a felnőtt lakosság politikai és világnézeti nevelése, szakmai képzettségének és általános műveltségének megteremtése és fejlesztése a legfontosabb állami feladatok közé tartozik.

Ahhoz, hogy az állam megfelelően ellássa sokrétű feladatait, olyan szervezettel kell rendelkeznie, amely átfogja a népgazdaság, a kultúra, a társadalmi élet egészét. Az államnak a legkisebb település ügyeitől az egész ország gondjainak a megoldásáig minden kérdésben rendelkeznie kell és rendelkezik is a megfelelő politikai, gazdasági eszközökkel a helyes döntés kidolgozására és megvalósítására. Ez vezérli a Magyar Szocialista Munkáspártot, amikor döntő kérdésnek tekinti a munkásosztály államának fejlesztését.

A szocialista államban az államszervezet felépítésének legátfogóbb elve a demokratikus centralizmus. Ez mindenekelőtt azt jelenti, hogy az egész államszervezet egyetlen egységes szervezetet alkot, amelyben egy érdeknek, a munkásosztály érdekének és egy akaratnak, a munkásosztály akaratának kell érvényesülnie, és amelyben a felsőbb szervek döntései kötelező érvényűek az alsóbb szervekre. Nem magyarázom, mert közhely, hogy ez megfelel a parasztság, az értelmiség és más rétegek érdekeinek is.

Az állami szervek a demokratikus centralizmus elvei alapján épülnek fel és ennek megfelelően dolgoznak. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy egyes időszakokban – a történelmi körülményektől függően – a centrális elemek, máskor pedig a demokratikus vonások kerülhetnek vagy kerülnek az állami szervek munkájának előterébe. Itt szeretnék utalni arra az eléggé ismert tényre, hogy mi a centralizmust és a demokráciát soha nem tekintettük egymást kizáró ellentétnek, hanem a kettőt egymással összefüggésben, kölcsönhatásban vizsgáltuk és kezeltük.

Nálunk jelenleg a gazdasági és a politikai életben sajátos decentralizálási folyamat megy végbe. Sajátossága abban van, hogy ennek a decentralizálási folyamatnak végső fokon a központi hatalmat kell erősítenie. Ezzel kapcsolatban felvetődtek olyan nézetek, hogy nálunk 1956 előtt túlzott centralizáltság volt. Ez a dolgok sematikus leegyszerűsítése, és hiba azt állítani, hogy most a decentralizálási folyamattal tulajdonképpen az ellenforradalom előtti évek hibáit javítjuk ki. A hatalom megszerzése után szükségszerű volt a centralizmus. A hiba nem ebben volt, hanem a szektás, dogmatikus politikában, majd a revizionisták áruló tevékenységében. Mostani feladatainkat a mai helyzet igényei határozzák meg.

A decentralizálás nem spontán folyamatként indult meg, hanem akkor láttunk hozzá, amikor megérték a feltételei. Amikor például úgy ítéltük meg, hogy a feltételek kedvezőek, előkészítettük a gazdaságirányítás reformját. A gazdasági élet állami irányítását fenntartva jelentős decentralizálást hajtottunk végre azokban a jogkörökben, amelyeket helyileg jobban lehet ellátni. Nem lehet a jelen viszonyok között a gazdasági munkát úgy irányítani, mintha – szélsőséges példával élve – az egész ország gazdasága egy vállalat lenne. Jól tudjuk, hogy a munka az új módszer szerint nem könnyű és nem mentes ellentmondásoktól, de meggyőződésünk, hogy a változtatás helyes és szükséges volt.

Az államéletben végbemenő bizonyos decentralizálás, amelyet a szocialista demokrácia szerves részének tekintünk, két szempontból különösen jelentős. Először: jó feltételeket teremt a dolgozók öntevé-

kenységének, vagyis a párt politikájának eredményes végrehajtásához. Másodszor: lehetőséget nyújt ahhoz, hogy a párt politikáját rendszeresen szembesíthessük az élet tapasztalataival. Segít feltárni a negatívumokat, összegyűjteni a kritikai megjegyzéseket, meghallani a bíráló hangokat, és ilyen értelemben a decentralizálással társadalmunkban tovább fejlődhet egy olyan demokratikus jelzőrendszer, amely hatékony segítség, nélkülözhetetlen eszköz a hibák és a fogyatékoságok elleni harcban.

A most folyó decentralizálás tehát semmilyen téren nem hathat a központi irányítás ellen. Sőt annak eszköze és segítője. A decentralizálás központi határozatok alapján, tervszerűen történik, és az általános politika realizálását, a központi határozatok végrehajtását szolgálja. Ahol nem ez történik, ott a központi szervek megfelelő szabályozókkal eredményesen közbe tudnak lépni és közbe is kell lépniük. A több területen folyó decentralizáció tehát nem jelenti a központi hatalom gyengítését, mivel a decentralizáló folyamattal egyidejűleg napirenden van az állam központi szerveinek erősítése is.

Az utóbbi években hazánk állami, gazdasági életében végrehajtott decentralizálást eszköznek tekintjük az egész társadalom szocialista fejlődésének megoldásához. Amennyiben e kérdésben vita van, az nem az általános folyamat helyességéről folyik. Vitatkozni lehet és kell a decentralizálás mértékéről és üteméről. Így például a tanácsok hatáskörét csak olyan mértékben és ütemben szabad és célszerű növelni, amilyen mértékben rendelkezésre állnak a munkájukhoz szükséges anyagi, tárgyi és személyi feltételek. Vagy például a gazdálkodás szférájában az államnak nagyobb szerepet kell játszania olyan üzemek esetében, amelyek nem képesek önállóan, kormányzati segítség, beruházás, profilváltoztatás nélkül gazdálkodásukat fejleszteni, dolgozóik anyagi helyzetét javítani. Ilyen viszonyok között is a gyakorlat a legjobb tanítómester. A párt azért van és vezet, hogy ellenőrizze, szervezetei és a társadalmi szervek útján segítse s ha kell, korrigálja e folyamatot, hogy közelíthessünk célunkhoz: eredményesebben folyják a szocializmus építése országunkban.

*

A proletárdiktatúra már megszületésének pillanatában demokratikusabb bármely megelőző államhatalomnál, mert a munkásosztály politikai hatalmát testesíti meg, az egész nép érdekeit képviseli, a többség hatalma egy elenyésző kisebbség felett. Amilyen mértékben megszilár-

dul a munkásosztály politikai hatalma, s amilyen mértékben előrehalad a társadalmi-gazdasági rendszer szocialista átalakítása, olyan mértékben szélesedik maga a szocialista demokrácia. Erősítése tehát a Magyar Szocialista Munkáspárt egyik alapvető törekvése.

A szocialista demokrácia fejlesztése jelenleg, a mi viszonyaink között kettős feladatot szolgál.

Egyrészt bővíti azoknak a körét, akik bevonhatók az államhatalom gyakorlásába, a közügyek intézésébe. Így érhető el, hogy ne csak elvontan, az állami intézkedéseknek a társadalomra és a különböző osztályokra gyakorolt hatásában, hanem közvetlenebbül, az egyes embercsoportok, sőt az egyes emberek tudatában is kifejeződjék az, amit alkotmányunk úgy fogalmaz meg, hogy hazánkban minden hatalom a dolgozó népé.

Másrészt a tömegek széles körű közéleti tevékenységén keresztül, annak segítségével hozzájárul a szocialista erkölcs normáinak elterjesztéséhez, a tömegek tudatának, világnézetének formálásához, szilárd, szocialista politikai meggyőződésének kialakításához. A cél az, hogy minden állampolgár a szocializmus tudatos építője legyen.

A szocialista demokrácia fejlesztése persze nem automatikus folyamat, hanem tudatos politikai szervező munka eredménye, amely a párt vezetésével folyik, és alapvető célja a szocialista társadalmi és államrendszer további fejlesztése. A szocialista demokrácia mindenekelőtt a szocializmushoz hű, munkájukat becsületesen végző állampolgárok demokratikus jogainak növelését jelenti.

A demokrácia szélesedésének folyamata feltételezi az állampolgári jogok és kötelességek egységének megvalósítását. Az állampolgári kötelességek felismerése és teljesítése az egyik legfontosabb eszmei és politikai feltétele a demokratikus jogok érvényesítésének is.

Az állami és társadalmi életben végbemenő demokratizálódásra, az úgynevezett közéleti demokrácia fejlődésére pozitív hatást gyakorol a pártdemokrácia erősödése. A Magyar Szocialista Munkáspárt szervezeteinek belső élete, a tagok közötti egyenlőség és elvtársi viszony, a kommunista kritika és önkritika szelleme, a kollektív vezetés, az önként vállalt tudatos pártfegyelem, a pártélet lenini normáinak érvényesülése példaadó erejű a közéleti demokrácia fejlesztésében is.

A szocialista demokrácia fejlesztése szerteágazó feladat. A sok tennivaló közül mi áll most erőfeszítéseink középpontjában?

Ennek meghatározásakor a Magyar Szocialista Munkáspárt abból indult ki, hogy az emberek többsége életének nagy részét, mintegy egyharmadát a munkahelyén, a termelőmunkában tölti. A munkahely lég-

köre nagy hatást gyakorol a munkásokra, rajtuk keresztül az egész termelési folyamatra és különösen a termelés minőségére. A munkahelyi közérzet világszerte a figyelem középpontjában áll, mivel a tudományos-technikai forradalom, az ipari termelés folyamatos és komplex gépesítése és automatizálása látszólag csökkenti a dolgozó szerepét, és a polgári ideológusok azt a nézetet sugallják, hogy az ember nem irányítója, hanem csak része a termelési folyamatoknak.

Éppen ezért nálunk ma a szocialista demokrácia fejlesztésének döntő láncszeme a demokrácia szélesítése a munkahelyeken, mindenekelőtt a termelőüzemekben. Az üzemi, vállalati demokrácia, a szocialista állam megnövekedett gazdasági szervező munkájával együtt, annak alárendelve, valamint az üzemek megnövekedett önállóságával párhuzamosan fejlődik. Tévedés lenne azt hinni, hogy a szocialista termelési viszonyok győzelme, a gyárak, üzemek, vállalatok társadalmi tulajdona automatikusan biztosítja minden dolgozó ember tulajdonosi tudatát és a jó munkahelyi közérzetét. Ezt csak a szocialista demokrácia üzemi, vállalati formáinak tervszerű és tudatos kialakítása biztosítja.

Országunkban a történelmi fejlődés úgy alakult, hogy a munkássztyály egypártrendszerben gyakorolja hatalmát. Ez nem változtatja meg a szocialista építőmunkának azt a törvényszerűségét, hogy a fejlődés nálunk is ellentmondások harca, s az ellentmondások leküzdése és megoldása útján megy végbe, de tudjuk, hogy ezek az ellentmondások az osztályviszonyok megváltozásának eredményeként nem kibékíthetetlenek. Éppen ezért a párt tudatosan törekszik intézményesen is biztosítani a társadalmi fejlődés során jelentkező érdekellentétek felszínre kerülését és időben történő szocialista megoldását. Ilyen intézményes biztosíték, hogy növeljük a párt eszmei, politikai vezetése alatt dolgozó tömegszervezetek önállóságát és felelősségét; a szakszervezeteket arra ösztönözzük, hogy a termelőüzemekben, intézményekben segítsék a demokratizmus fejlesztését, mivel az ott dolgozókon múlik a szocialista építőmunka, a gazdasági előrehaladás, a dolgozó emberek életviszonyainak javulása.

Az üzemi demokrácia erősítésében – akárcsak a szocialista demokrácia egészének fejlesztésében – a politikai szervező munka kétirányú. Egyrészt minden intézménynél, vállalatnál, politikai-gazdasági, tudományos és kulturális szervnél olyan vezetési rendszert kell megvalósítani, amely összekapcsolja a vezető személyes felelősségét a dolgozók javaslatainak, véleményének felkarolásával, amely igényli és kéri a dolgozók segítségét. Másrészt a pártszervek, a szakszervezetek és valamennyi tömegszervezet politikai nevelő munkájában nagy gondot kell fordítani

arra, hogy felélesszék és fejlesszék minden dolgozóban a közéleti érdeklődést, azt az óhajt és szándékot, hogy részt vállaljon üzeme, vállalata, lakóterülete, községe, városa és így az egész ország gondjainak megoldásában, egyenletes és folyamatos fejlődésének biztosításában.

*

Az államélet és a szocialista demokrácia fejlesztése az állami szervezetekben, de az élet minden területén együtt jár a párt irányító munkájának erősítésével. A tapasztalatok bebizonyították a párt irányító szerepének történelmi szükségességét a szocializmus építésének szervezésében, irányításában. A párt vezető szerepének érvényesülése a szocialista állam tevékenységére is vonatkozik. A pártirányítás ezen a téren azt jelenti, hogy a politikai irányvonalat a párt dolgozza ki, megvalósítása pedig az állami szervezetben dolgozó kommunisták kötelessége. A Központi Bizottság szervei rendszeresen tanulmányozzák, napirenden tartják az állami munka kérdéseit, és elemzéseket, javaslatokat, ajánlásokat készítenek az illetékes párt- és állami fórumok számára. Amikor úgy látják, hogy megértek a feltételek a változtatásra, akkor kidolgozzák ezek jellegét, formáját, méreteit. A legutóbbi 15 esztendőben az államélet különböző területein végrehajtott módosítások, törvények, jelentős rendeletek a párt vezető szerveinek a kezdeményezésére születtek. Így van ez most is, amikor az államélet továbbfejlesztése került a vezető párt- és állami szervek munkájának előterébe.

A pártirányítás fő formája az állami szervezetben dolgozó kommunisták munkája és felelőssége. A különböző állami szervezetben hivatásszerűen dolgozó kommunisták a pártnak politikailag felelősek munkájukért. Felelősséggel tartoznak azért, hogy hivatali munkájukban érvényesítsék a párthatározatok útmutatásait. A mi viszonyaink között minden kommunista, aki felelős állami posztot tölt be, ilyen értelemben egyúttal politikai munkás is. Fontos kötelességük, pártmegbízatásuk, hogy ne csupán a törvény betűjét nézzék, hanem munkájuk társadalompolitikai hatását, intézkedésük következményeit is vizsgálják és vessék össze a párt politikájának elveivel, kommunista lelkiismeretükkel.

Az állami szervek pártirányításának továbbfejlesztésében meghatározó szerepet töltenek be a minisztériumi pártbizottságok, a munkahelyi alapszervezetek, a pártcsoporthoz. E vonatkozásban fontos lépés volt az államélet területén működő pártszervezetek jogainak bővítése és szá-

mukra az ellenőrzési, beszámoltatási lehetőség megteremtése. Ellenőrzési joguk – a miniszter kivételével, aki felett a Központi Bizottság gyakorolja az ellenőrzést – kiterjed az egész hivatal és az ott dolgozó vezetők munkájára. Felelősek a Központi Bizottság és szervei határozatainak végrehajtásáért és a végrehajtásnak a pártpolitikai munka eszközeivel való ellenőrzéséért és segítségéért.

Az államélet, az államigazgatási munka fejlesztése fontos és nélkülözhetetlen része a párt politikájának, feladataink megoldásának, a szocializmus építésének. Sokévi elemző munka van mögöttünk, valamennyi fontos kérdésben tisztáztuk elgondolásainkat, kidolgoztuk elvi állásfoglalásainkat, és tervszerűen, céltudatosan folytatjuk határozataink végrehajtását.

Cikk a „Béke és Szocializmus”-ban.

PÁRTUNK POLITIKÁJÁNAK NÉHÁNY IDŐSZERŰ KÉRDÉSÉRŐL

1974 MÁRCIUS

Pártunk politikáját a X. kongresszus határozata erősítette meg, fejlesztette tovább. A X. kongresszus határozatainak megvalósításán dolgozik egész népünk, mert azok helyesen fejezik ki érdekeit. Politikánk az egész dolgozó nép cselekvő támogatását élvezi, bizalommal vannak iránta a pártunkívüliek is.

Mire hívta fel a figyelmet a kongresszus belpolitikánk fejlesztésével kapcsolatban? Arra, hogy az ország fejlődésének eredményeire, a szocialista országok testvéri együttműködésére támaszkodva, szélesebb alapokon, magasabb szinten dolgozzunk a szocialista társadalom felépítéséért. E feladatokkal szorosan összefüggnek belpolitikánk jellemző vonásai.

Első helyen, mint meghatározó, jellemző vonást azt kell megemlíteni, hogy a párt politikája munkáspolitikai és ugyanakkor össznépi politika is. Gyakran felvetődik a kérdés: hogyan lehetséges a munkásosztály érdekeit képviselve egyidejűleg a többi dolgozó osztály, réteg érdekeiért is fellépni? Nincs-e itt valami zavar, valami feloldhatatlan ellentmondás? Véleményünk szerint nincs. Meggyőződésünk, hogy a munkásosztály vezető szerepéről, történelmi küldetéséről szóló marxi tanítás napjainkban – a szocialista építés mai időszakában is –, amikor a társadalom osztály- és rétegszerkezetében lényeges átalakulások mentek és mennek végbe, változatlanul érvényes. Nem azért, mintha a munkásosztálynak valamiféle mitikus erőt tulajdonítanánk – hiszen maga a munkásosztály is önmagát alakítva, fejlesztve, nevelve töltheti be történelmi küldetését –, hanem azért, mert létfeltételeinél fogva a legforradalmibb osztály. Ma is a munkásosztály dolgozik a legfejlettebb termelési eszközökkel, amelyeknek segítségével a nemzeti jövedelem legnagyobb részét hozza létre, ma is a munkásosztály a legszervezettebb erő mind a termelésben, mind a politikai szférában, ma is a munkásosztály a legközvetlenebbül érdekelt erő a szocializmus felépítésében – a szocialista rendszer, a szocializmus eszméinek legszilárdabb bázisa. De a munkásosztály érde-

kei valójában magukba foglalják a társadalom többi dolgozóinak alapvető érdekeit is.

Nem tagadjuk persze, sőt éppen a gazdaságirányítás reformja kapcsán nyíltabbá tesszük azt, hogy társadalmunkban vannak még az osztályok és a rétegek között érdekellentétek is – ezek azonban másodlagosak az alapvető és tartós érdekek közösségéhez képest, és a párt irányításával feloldhatók. A munkásosztálynak is vannak sajátos érdekei – de ezek nem szűk körű, önző, a többi dolgozó érdekeit sértő, hanem azokkal összeegyeztethető érdekek. Az alapvető érdekek azonossága teszi lehetővé, hogy a munkásosztály valóban vezesse egész népünket, hogy szövetségesül sorakoztassa fel maga mellé a szövetkezeti parasztságot és az értelmiséget, sőt azokat a magánszektorban dolgozó kistulajdonosokat is, akik becsületes munkával, a törvényes keretek között szolgálják a lakosság igényeinek jobb kielégítését. A munkásosztály a gyakorlatban csak akkor tudja vezető szerepét érvényesíteni, ha szövetségesei követik. Egymaga, a társadalom többi dolgozójának a szocialista építésben való részvétele, segítsége nélkül képtelen volna osztálycéljait – amelyek egybeesnek az egész dolgozó társadalom érdekeivel is – valóra váltani.

A munkásosztály vezető szerepének fokozása érdekében a Központi Bizottság 1972. novemberi határozata alapján számos fontos intézkedés született. Kétségtelen, hogy a nagyüzemi munkások soron kívüli béremelése, a munkásgyererek továbbtanulásának és a munkások lakáshoz jutásának megkönnyítése, a munkások fokozott bevonása a különböző állami és társadalmi szervezetekbe, az üzemi demokrácia ösztönzése, a fizikai munka rangjának emelése hozzájárult a munkások aktivitásának, kezdeményezésének, öntudatának növekedéséhez. De a párt nemcsak akkor folytat munkáspolitikát, amikor a munkásosztályt közvetlenül érintő gazdasági, szociálpolitikai és más döntéseket kezdeményez. Akkor is végső soron a munkásosztály érdekében jár el, amikor a mezőgazdasági termelés fellendítését, a parasztság életszínvonalának emelését szorgalmazza, amikor az értelmiséget arra ösztönzi, hogy minden tudását, tehetségét a szocialista építés szolgálatába állítsa. És ez fordítva is igaz: a párt a munkásosztály érdekeiből kiindulva végső soron a szövetkezeti parasztság, az értelmiség, a többi dolgozó javára is dönt.

*

A munkásosztály vezető szerepe érvényesül hazánkban. Ez mutatkozik meg szocialista építésünk minden eredményében, abban, hogy a társadalmi élet minden területén erősödtek a szocializmus pozíciói, hogy tovább szilárdultak a szocialista termelési viszonyok, hogy egészében kiegyensúlyozottan és dinamikusan fejlődik gazdaságunk, hogy javult a párt irányító tevékenysége és az állami szervek munkája, hogy alkotó, nyugodt a politikai légkör. Ez persze nem jelentheti azt, hogy ne vegyünk tudomást a tömegeket is foglalkoztató problémákról, fejlődésünk ellentmondásairól és hibáinkról.

Pártunk egyik legfontosabb tulajdonsága éppen az, hogy – a gyakorlati tapasztalatok alapján és a tudományok eredményeire támaszkodva – rendszeresen és alaposan tanulmányozza a társadalom ellentmondásait. A marxizmus ismeretében jól tudja: naiv ábránd az, hogy a szocializmus az idillikus harmónia világa. Ezért nem is esik pánikba az ellentmondások megnyilvánulása láttán. Abból indul ki, hogy a szocializmus ellentmondásokon keresztül fejlődik, s ha megoldunk bizonyos ellentmondásokat, ismét újak keletkeznek; a társadalmi haladás éppen ezeknek az ellentmondásoknak a keletkezése és leküzdése útján megy végbe. A szocializmus nagy fölénye a kapitalizmussal szemben abban van, hogy ellentmondásai nem kibékíthetetlenek, sőt: ha tudományosan tárják fel és oldják meg őket, a fejlődés hajtóerőivé válnak. Persze, ha a spontaneitásra bízánk a fejlődést, ha lemondanánk ezeknek az ellentéteknek a szüntelen feloldására irányuló céltudatos munkáról – a természetüknél fogva nem feloldhatatlan ellentmondások is kiéleződhetnének, és súlyos megrázkódtatások forrásává válhatnának.

Emlékeztetek például a Központi Bizottság 1972. novemberi nagy horderejű határozatára. A Központi Bizottság ekkor azt vizsgálta meg, hogyan halad a kongresszusi határozatok végrehajtása. Megállapította, hogy a kongresszus irányvonala helyes, és határozatai a megvalósulás stádiumában vannak. De a kézzelfogható eredmények mellett nyíltan szólt a gondokról, hibákról és arról, hogy ott, ahol elmaradás van, ahol nem a kívánt ütemben vagy irányban mennek a dolgok, korrekcióra van szükség. A novemberi határozat tehát nem érte be a tények megállapításával, hanem bizonyos fontos társadalmi kérdésekben további feladatokat fogalmazott meg. Egy évvel később, az 1973. novemberi központi bizottsági határozat már joggal utalt arra, hogy az 1972-es novemberi állásfoglalás teljesítette hivatását, a megjelölt feladatok végrehajtása biztosítja a kongresszusi célok elérését.

A határozat végrehajtása során erősödött a munkásosztály vezető szerepe, a munkásosztály politikai megbecsülése, amelynek a szövetségi

politika erősítése szempontjából meghatározó jelentősége van. Nőtt a párt vezető szerepe, fejlődött a párt és a pártonkívüliek viszonya.

A munkásosztály, a párt vezető szerepével kapcsolatban gyakran szóba kerül a gazdaság és a politika összefüggése, nem utolsósorban abban a vonatkozásban, hogy a párt politikája a gazdasági tervek kialakításában és megvalósulásában is realizálódik. Ez igaz. Ezen a téren a párt- és az állami, gazdasági szervek nagy munkát végeztek, messzemenően építve a tömegekre, és ez részben különböző mutatókkal objektíven mérhető is. Eredményeink nem lebecsülendők. 1973-ban a nemzeti jövedelem növekedésének üteme meghaladta a tervezettet: az előirányzott 4-5 százalék helyett 6,5-7 százalékkal, mintegy 355-360 milliárd forintra emelkedett. Kedvező volt a szocialista ipar fejlődése is; a termelésnek mintegy a felét előállító 50 legnagyobb ipari vállalat termelése az átlagosnál gyorsabban nőtt. Mezőgazdaságunk is a vártnál gyorsabban haladt előre, és kedvező volt exportunk növekedése is. Ugyancsak eredményesnek tekinthető a fogyasztás, a kiskereskedelmi forgalom, a reálbérek, a reáljövedelem, sőt az árak alakulása is. Sikerült gátat emelni a beruházások „elszabadulása” elé. A felhalmozás és a fogyasztás aránya 27:73 százalék helyett 25:75 százalék. A beruházások mérséklődésének pozitív folyamata mellett azonban még gondot okoz az, hogy előkészítésük nem mindig megfelelő, s hogy bár csökkent a befejezetlen beruházások száma, 1973-ban a befejezésre tervezett 25 egyedi nagyberuházásból csak 20 készült el. A jövő szempontjából pedig hovatovább az a gond, hogy növelni kell a felhalmozás arányát, élénkíteni a beruházási tevékenységet. Az előirányzatok nem teljesítése (1973-ban 113 milliárd forint helyett csak mintegy 106,4 milliárd volt a beruházások összege) lassítja a gazdaság fejlődését.

A gazdasági munkával kapcsolatban gyakran felvetődő probléma: mi a párt szerepe ezen a területen. A kérdőjelek a politika és a gazdaság viszonyának értelmezése körül bizonytalanságot jeleznek. Nem mindenki érti azt az elemi marxista igazságot, hogy gazdaság és politika bonyolult kölcsönhatásban van egymással, s hogy e viszonylatban a politikának van elsőbbsége. Erre az összefüggésre a X. kongresszuson a Központi Bizottság beszámolója is rámutatott, s nagy teret, figyelmet szentelt e kérdésnek. A politika elsődlegessége ma azt jelenti, hogy politikai céljaink, a munkáshatalom erősítésének érdekei, szocialista értékeink fejlesztése határozza meg gazdasági tevékenységünket is. Vannak, akik szerint gazdasági terveink eleve teljes terjedelemben tartalmazzák ezeket a mozzanatokat, és gazdasági szükségszerűségekre hivatkozva, „tisztá” közgazdasági szemszögből ítélve meg a problémá-

kat, voltaképpen függetleníteni akarnák a gazdaságot a politikától. Ez helytelen. A politikának olykor – ha zavarok mutatkoznak – még a „tisztán” gazdasági folyamatokba is be kell avatkoznia. Ilyen megfontolások vezetik a pártot, amikor ráirányítja a figyelmet az olyan fontos kérdésekre, mint például az ipar és a mezőgazdaság szerepének, viszonyának helyes értelmezése, a felhalmozás és a fogyasztás közötti optimális arány betartása, az árak és a bérek alakulása, a lakáskérdés megoldása stb.

Ugyanakkor helytelen volna visszakanyarodni a politika elsődlegességének a negyvenes évek végén, az ötvenes évek elején alkalmazott voluntarista felfogásához. A pártvezetés akkor tényleges vagy még inkább vélt politikai érdekek elsődlegességéből kiindulva abba az illúzióba ringatta magát, hogy figyelmen kívül hagyhatja a szocializmus objektív gazdasági törvényeit. Újból és újból figyelmeztetnünk kell arra a fontos követelményre, hogy aki gazdasági döntést hoz, vegye figyelembe döntéseinek társadalmi-politikai hatását, aki pedig politikai kérdésekben határoz, ne hagyja figyelmen kívül azok gazdasági következményeit.

*

Közvéleményünket ma erősen foglalkoztatják a tulajdon problémái is. Alkotmányunk világosan szabályozza a társadalmunkban létező tulajdontípusokat. Szocializmust építő társadalmunkban uralkodó, meghatározó szerepe a szocialista tulajdonnak van, amely egyrészt az állami, másrészt a szövetkezeti tulajdont foglalja magában. Persze a két tulajdonforma között vannak különbségek is – mindenekelőtt az, hogy az állami tulajdon össznépi, a szövetkezeti pedig csoporttulajdon. Különböznek egymástól abban is, hogy az ipari és a mezőgazdasági termelés szférájában eltérő arányban vannak jelen, az állami szektorban és a szövetkezeti szektorban eltérő formákban valósítják meg a dolgozók a termelési eszközök feletti rendelkezést, eltérő módon vesznek részt azok irányításában.

Az eltérésekből adódnak bizonyos érdeellentétek. Példaképp megemlíthetjük, hogy egyes szövetkezetek a piaci kereslet kihasználásával, eredeti termelési profiljuk rovására olyan – a piacon keresett – ipari termékeket gyártanak, amelyekkel aránytalan, az ipari vállalatokénál nagyobb haszonra tesznek szert. Világosan kell azonban látnunk azt, hogy ilyen és más esetekben bizonyos termékek gyártásának elmaradá-

sáról és az ebből eredő piaci konjunktúra nemkívánatos mértékű kihasználásáról van szó. A kisegítő üzemi termelésre a szövetkezetekben persze szükség van addig, amíg az elmaradás bizonyos termékek gyártásában fennáll, de az indokolatlan előnyöket gazdaságirányítási rendszerünk szabályozó mechanizmusának eszközeivel, az arra hivatott állami szervek ellenőrző tevékenységének fokozásával, a gazdálkodás ellenőrzésével meg kell és meg is lehet szüntetni.

Alkotmányunk elismeri és védi az állampolgárok személyi tulajdonát is. Életszínvonal-politikánk legfőbb célja az, hogy az életmód alakításában döntő szerepet játszó tartós fogyasztási cikkek (lakás, a háztartási munkát megkönnyítő gépek és felszerelések, rádió és televízió stb.) minden dolgozó részére elérhető legyen, s az e területen meglevő egyenlőtlenségek minél előbb megszűnjenek; mégpedig úgy, hogy a viszonylag kedvezőtlenebb helyzetben levő rétegek és családok életszínvonala gyorsabban emelkedjék az átlagnál. Ezt a célt szolgálják a párt és a kormány által hozott különböző szociálpolitikai döntések, a munkásosztály reálbéremelésének állandó biztosítására irányuló törekvések.

Alkotmányunk – bizonyos meghatározott szűk korlátok között – mint a szocialista építés időszakában átmenetileg létező tulajdontípust elismeri a kisárutermelők magántulajdonát is, ha az nem sérti a közérdeket. A nemzeti jövedelem termelésében azonban igen kicsi a szerepe – mindössze kettő százalék. Létét az indokolja, hogy a kisipar és a kiskereskedelem ma még a nagyiparnál és az állami, szövetkezeti kereskedelemnél rugalmasabban tud követni bizonyos társadalmi szükségleteket. Ennek az a következménye, hogy a magánszektorban dolgozók egy része tényleges munkája értékét meghaladó mértékben juthat jövedelemhez. Az indokolatlanul magas jövedelmeket adminisztratív eszközökkel is korlátozzuk.

De nemcsak a magántulajdon felhasználása, egyes konjunkturális lehetőségek kihasználása biztosíthat egyeseknek aránytalanul magas jövedelmet, hanem a személyi tulajdon alakulásában is találkozhatunk a végzett munkával arányban nem levő növekedéssel.

A dolgozók joggal helytelenítik a nem munkával szerzett, illetve a végzett munka társadalmi hasznosságával nem arányos mértékű személyi jövedelmeket is. Arra kell tehát törekednünk, hogy a társadalmi termelés valamennyi szektorában és minden intézményben megszüntessük a munka nélkül vagy törvénytelen forrásokból származó jövedelmek szerzésének lehetőségeit. Azokkal szemben pedig, akik törvényeinket kijátszva jutnak munkával ki nem érdemelt jövedelemhez, a törvény

szigorával kell fellépni. Emellett a munka szerinti elosztás elve alapján fejleszteni kell bérezési rendszerünket, gyakorlatunkat.

Sokan vitatkoznak ezzel kapcsolatban arról, hogy milyen is az a szocialista életforma, hogy mi az összefüggés anyagi jólét és életforma között. Népünk életszínvonalában és életmódjában az elmúlt csaknem három évtized során a munkáshatalom győzelmének és a viszonylag gyors gazdasági növekedésnek a következtében igen nagy fejlődés ment végbe. Mi ezt nagy vívmánynak tekintjük, büszkéek vagyunk rá. Nem fogadjuk el azt a szélsőséges álláspontot, hogy a jövedelmek korlátozásával kell biztosítanunk a szocialista életforma, a szocialista erkölcs kialakulását. Ahogy az anyagi jólét önmagában még nem szocializmus – úgy az anyagi jólét önmagában nincs ellentétben a szocializmussal. Mi nem tudunk és nem is akarunk lemondani az anyagi és erkölcsi ösztönzés együttes alkalmazásáról, nem utolsósorban azért, hogy a dolgozók részére megteremtsük az anyagi javak bőségét.

Ugyanakkor megkülönböztetjük azt a fogyasztást, amely pusztán eszköz arra, hogy az emberek értelmesebb, szebb, kulturáltabb életet éljenek, hogy munkájukat a köz érdekében még jobban végezhesék – attól a fogyasztástól, amely önző életcélá, életprogrammá válik. Persze amíg árutermelés van, addig számolnunk kell a fogyasztás kispolgári szokásrendszerének vagy elemeinek bizonyos mértékű újratermelődésével is, mégpedig nemcsak a kispolgári rétegekben. Ez ellen nem tehetünk mást – ezt azonban következetesen kell tennünk –, mint hogy helyes bér- és jövedelempolitikával, az anyagi és erkölcsi ösztönzés fejlesztésével, mélyreható eszmei-politikai nevelő munkával védelmezzük és továbbfejlesztjük a szocialista értékeket ezen a területen is.

*

Jelentős eredményeink vannak a szocialista demokrácia kibontakoztatásában is. Pártunk továbbra is egyik központi feladatának tekinti a szocialista demokrácia fejlesztését. Nagyobb egységre kell azonban törekednünk a demokrácia értelmezésében. Téves például az az elképzelés, hogy ott van igazán demokrácia, ahol mindent szabad, és aki valamilyen helyes dologért erélyesen, következetesen fellép, fegyelmet követel a végrehajtásban, az a demokrácia ellensége, az – úgymond – megsérti a demokrácia szabályait. E mögött a gondolat mögött a szocialista demokrácia formáinak és eszközeinek az abszolutizálása és

helytelen értelmezése húzódik meg. A szocialista demokrácia jogi és szervezeti keretekben érvényesül, a hatalom gyakorlásának tartalmát jelenti.

A szervezeti és jogi előírások biztosítják a dolgozók részvételének lehetőségét az államhatalmi szervekben, ugyanakkor azonban a politizálás fegyelmét is megkövetelik. A fegyelmet nem állíthatjuk szembe a szocialista demokráciával. Egyesek politikai felelősség nélkül kívánnak élni a demokratikus jogokkal, olyan szervezeti és jogi előírásokat követelnek, amelyek felmentenék őket a politikai fegyelem kötöttségei alól. Holott a demokráciához az is hozzátartozik, hogy a tennivalókat következetesen – ha kell, erőlyesen – hajtsuk végre, megfelelő fegyelmet követeljünk a munka végzése során.

*

Különböző módon közelítik meg egyes párttagok és pártonkívüliek az önelégültség és az éberség kérdését is. Eredményeink közismertek, merjük azokat hirdetni, mert pártunk kipróbált politikája nyomán a dolgozó ember keze munkája hozta és hozza létre. Más dolog azonban az egyes embereknél, vezetőknél itt-ott felbukkanó önelégültség. Ez akkor szokott jelentkezni, amikor – úgymond – jól megy a munka; az előrehaladásnak szinte mindig kísérő jelensége az elbizakodott, önelégültségre hajlamos, a hibák felett elsikló vezető.

Gondot okoz az is, hogy egyesek – sikeres munkánk láttán – úgy képzelik: ellenségeink „letették a fegyvert”, belenyugodtak vereségükbe. Szúklátókörrűség, naivitás azt hinni, hogy a rendszer ellenfelei lemondtak szándékaikról. Ezért a politikai éberséget változatlanul fontosnak tartjuk. Ez azonban nem jelent valami általános bizalmatlanságot, hanem politikai készenlétet, politikai harcot ellenségeinkkel szemben, annak a ténynek a tudatosítását a tömegekben, de a pártban is, hogy a szocializmusellenes erők nem hagyják kihasználatlanul a nekik kedvező alkalmat. Gyengeségeinket, a különböző hibákat, torzulásokat azonnal a maguk javára próbálják fordítani.

Ezért is fontos, hogy helyesen értelmezzük a politikai éberséget. Egyesek ugyanis az éberséget pusztán adminisztratív intézkedésként fogják fel. Ezért viszolyognak tőle, vagy éppen ezért hiányolják. Holott az éberség politikai eszköz, politikai fegyver. Az a lényege, hogy fel-fedjük és elszigeteljük az antimarxista politikai koncepciókat, meg-

mutassuk valódi értelmüket, bizonyítsuk, miben nyilvánul meg a rendszerünk ellen irányuló antiszocialista mivoltuk, hamisságuk. Állítsuk szembe velük a párt helyes politikai vonalát, s a magunk érveivel, tényekkel alátámasztott igazával küzdjünk ellenük.

Nemcsak az olyan jelenségekről kell szólnunk, amikor rendszerellenes elemek közvetlenül, vagy álcázottan, de jól felfedezhetően politikai intézményeink ellen lépnek fel. Ez is előfordul persze, de szerencsére ma már elenyésző mértékben. Az utóbbi évek bűnügyi statisztikáiban szinte alig fordultak elő politikai bűncselekmények. Az éberség a mindennapi gyakorlatban azt is megköveteli tőlünk, hogy legyünk érzékenyek saját hibáinkra. A leghatásosabb eszköz ellenfeleinkkel szemben, ha szembenézünk gyengeségeinkkel és időben leküzdjük azokat. Ugyanakkor kísérjük figyelemmel ellenfeleink taktikáját, annak változatos formáit, e taktika módosulásait. A jelenlegi nemzetközi helyzetben, amikor a békés egymás mellett élés politikája jelentős sikereket hozott, e taktika változásaira különösen nagy figyelmet kell fordítanunk.

*

A belpolitikai teendők kapcsán az utóbbi időben elég sok szó esett az államélet demokratizmusának fejlesztéséről, az államapparátus ügyintéző munkájának bürokratikus vonásairól, ezek csökkentéséről. Megvalósítandó cél a hatékonyan működő, nem túlságosan nagy létszámú, szakmailag jól felkészült, a még meglevő bürokratikus vonásait egyre inkább levetkőző állami, közigazgatási apparátus kialakítása. Mindez alapvetően kihat az állami szervek és az állampolgárok viszonyára, amely politikai viszony és a szocialista demokrácia fejlesztésének egyik legfontosabb területe.

Foglalkoztatja a közvéleményt a központi irányítás és a helyi kezdeményezések viszonya, a törvényesség betartása és a vállalati önállóság terjedelme is. Némelyek azonban szembeállítják egymással ezeket a jelenségeket. Azt bizonygatják, hogy a központi irányítás és ellenőrzés lehetetlenné teszi a helyi kezdeményezést. Mások pedig azt állítják, hogy a vállalati önállóság óhatatlanul a jogszabályok kijátszására ösztönöz. Szerintünk éppen a következetes, határozott központi irányítás és ellenőrzés teszi lehetővé a helyi kezdeményezéseket, a helyes elveknek a helyi körülményekhez való alakítását. A központi irányítás és ellenőrzés teret biztosít a jó helyi gyakorlatnak, de nem ad teret a hatalmuk-

kal visszaélőknek. Hasonló módon nem csorbítják a törvények a vállalati önállóságot sem. De egyértelműen meg kell mondanunk, semmiféle vállalati érdek nevében nem engedünk jogtalan előnyöket szerezni. Sőt, az esetleges gazdasági hasznosság sem mentesít a törvények és a hatályos állami rendelkezések betartásának és betarttatásának kötelezettsége alól. A teljes helyi függetlenség, a teljes vállalati önállóság anarchiához vezetne. A központi irányítást megvalósító állami törvények össznépi szocialista érdekeket fejeznek ki; akkor kell módosítani, megváltoztatni őket, ha a megváltozott körülmények között hivatásukat már nem képesek betölteni.

Az öntevékenységről és az ellenőrzésről még egy vonatkozásban szükséges szólnunk. Nagyon sokat emlegetjük az üzemi demokráciát, szorgalmazzuk további fejlesztését. Mi e törekvés célja? A gyárakban, a vállalatoknál egyre világosabban kirajzolódnak az üzemi demokrácia új, jellegét tekintve közvetlen demokratikus mozgalmának körvonalai. A szocialista brigádok az üzemi demokrácia fontos tényezőivé válnak, rajtuk keresztül megvalósulhat a brigádtagok közvetlen részvétele a vállalat irányításában és ellenőrzésében. A szocialista brigádokban, ezek fórumain a munkások közvetlenül érzik és érezhetik, hogy a társadalom vezető osztályához tartoznak, erősödhet osztályöntudatuk. A szocialista brigádok összejövetelei olyan légkörben zajlanak le, hogy belőlük kialakulhat a közvetlen munkásrészvétel szocialista formája. A szocialista brigádmozgalom persze még nem mindenütt élő mozgalom, még a formálódás stádiumában van. De lehetőségei, tartalékai hatalmasak. Nyilvánvaló, hogy a közvetett képviselő mellett – amelyet a szakszervezet, a párt és más társadalmi szervezetek gyakorolnak – szükség van ilyen közvetlen részvételre is. Biztatnunk kell ezeket a demokratikus fórumokat, hiszen politikánk egyik alappillére a munkások döntési jogának fejlesztése. Az üzemi demokrácia megnyilvánulásai szervesen illeszkednek a munkások közvetett és közvetlen képviselőjének folytonosan megújuló rendjébe.

*

Pártunk politikája a marxizmus-leninizmus tanításaira épülő, helyes politika. E politika valóra váltásának két alapvetően fontos feltétele van. Az első az, hogy az élet minden területén jól értelmezzük; hogy a párt mentes legyen a szubjektivizmus, a voluntarizmus, a leegyszerűsítés veszélyeitől. A másik: hogy képesek legyünk mozgósítani és megszer-

vezni azokat az erőket, amelyek közreműködhetnek céljaink megvalósításában.

Alapvető feladatunk tehát, hogy erősítsük a párt eszmei-politikai, szervezeti és cselekvési egységét. Ha a párt belső helyzete szilárd, akkor hiánytalanul érvényre tudja juttatni politikáját, képes betölteni vezető szerepét.

A politika egységes értelmezése azért is kíván állandó figyelmet, mert a fejlődés egyre nagyobb igényeket támaszt a párttal szemben, s a bonyolultabb helyzeteket, az összetettebb feladatokat nehezebb áttekinteni és egységesen értelmezni. Továbbá az a tény, hogy a nem antagonisztikus, de még létező érdekellentétek nyíltabban jelentkezhetnek, mint a múltban, azzal is együtt jár, hogy a pártnak, amelynek az osztályadalmi érdekeket kell megfogalmaznia – de amely természetesen nincs és nem is lehet kínai fallal elzárva a különböző hatásoktól –, különös gonddal kell óvnia és újrateremtienie egységét az alapvető problémák megítélésében. Történelmi példák sora bizonyítja: milyen súlyos hibákhoz vezet a helyzetnek, a feladatoknak a leegyszerűsítése, tudománytalan kezelése.

Jelenleg a történelmileg aktuális feladat az egységes cselekvés megszervezése a X. kongresszus határozatainak végrehajtásában. A végrehajtás módszereinek megítélésében előfordulhatnak ugyanis viták, de a célok értelmezésében egységesnek kell lenni. A X. kongresszus céljainak értelmezésében az 1972. novemberi határozat mutatta meg az egységes cselekvés útját. Hogy eredményesen, azt az 1973. novemberi határozat igazolta.

A pártegység nem tekinthető szigorúan a párt belső ügyének. Az egység közvetve az egész ország életét befolyásolja, segíti, vagy – ha valamelyest is gyengül – gátolja politikánk valóra váltását.

Pártunk jelenleg minden feltétellel rendelkezik ahhoz, hogy belpolitikai céljaink megvalósítására ösztönözze, mozgósítsa, szervezze a társadalom döntő többségét. De minden újonnan felvetődő probléma új próbaköve az egységnek, s az egységet a demokratikus, pártszerű vitafórumokon, meggyőző eszmecserék útján újra meg újra meg kell teremteni. Az eszmei-politikai és szervezeti egység erősítése állandóan napirenden levő, folyamatos feladatunk.

A párt vezető szerepének hatékonyabb, szélesebb körű érvényesítése azt is megköveteli, hogy szüntelenül szem előtt tartsuk azt a közismert marxista tanítást, amely szerint a politika milliók ügye. Nem valósítható meg egyetlen mégoly helyes elgondolás sem, ha azt a dolgozó milliók nem értik meg, nem vallják magukénak. A pártnak ezért szüntelenül meg kell győznie a tömegeket politikai elgondolásainak, konkrét célkitűzéseinek helyességéről. Belpolitikai életünk öröndetes vonása éppen az, hogy

még a vitás, a nem eléggé tisztázott kérdésekről is milliók részvételével folytathatunk eszmecserét. Az utóbbi esztendőök állásfoglalásai, határozatai egytől egyig helyeslő visszhangot keltettek, a társadalom minden rétegét véleménynyilvánításra és cselekvésre készítették.

A párt és az állami vezetés a központi irányelvek, elgondolások sorát tanulmányozva azt tapasztalja, hogy azok gyakorlattá válásuk folyamán gazdagodnak. Felfedve az új problémákat, igényeket, ellentmondásokat, a tömegek nem pusztán végrehajtó tevékenységet folytatnak, hanem alkotó módon hozzájárulnak a politika továbbfejlesztéséhez. Ily módon milliók vesznek részt a politika alakításában is.

*

Belpolitikánk időszerű kérdéseit nem lehet számba venni anélkül, hogy ne utalnánk nemzetközi összefüggéseire. Olyan belpolitikát igyekszünk megvalósítani, amely megfelel a hazai fejlődés jelenlegi szakaszának, válaszol a hazai társadalmi kérdésekre, feloldja az ellentmondásokat és megteremti a feltételeket az újabb fejlődési szakaszhoz. Ez ugyanakkor egybeesik a szocialista világrendszer érdekeivel, összhangban áll a szocialista országok fejlődésével. Másként fogalmazva: belpolitikánk irányelveinek kidolgozásakor és megvalósításakor felelősséggel tartozunk a magyar munkásosztálynak, a magyar dolgozó népnek és felelősséggel tartozunk a nemzetközi munkásmozgalomnak, a szocialista országok testvéri közösségének. A kettő együtt teljes, együtt meghatározó jelentőségű, nincs köztük ellentmondás. Mi következetesen arra törekszünk, hogy a szocialista építés belső, megérett problémáinak megoldását szervesen összekapcsoljuk internacionalista kötelességeink teljesítésével, hogy belpolitikánk és külpolitikánk teljes összhangban legyen egymással. Ez az összhang megvan, és ez az egyik alapvető biztosítéka annak, hogy belpolitikai feladatainkat – a munkásosztály, az egész dolgozó nép érdekében – teljesíteni tudjuk.

Cikk a „Társadalmi Szemlé”-ben.

A MUNKÁSOSZTÁLY POLITIKÁJA

A NÉP POLITIKÁJA

1974 MÁJUS

Május elseje a nemzetközi munkásszolidaritás ünnepe. Munkásosztályunk, dolgozó népünk méltó módon, a szocialista építés sikereivel, a nemzetközi osztályharc cselekvő részeseként ünnepel. Demonstrálunk, hitet teszünk közös ügyünk mellett, számba vesszük eredményeinket, győzelmeinket, hogy az előttünk álló hétköznapiakon meggyőződésben megszilárdulva, erőben megújulva, gyarapodva folytassuk a harcot és a munkát nagy céljaink valóra váltásáért.

Munkásosztályunk, népünk további felemelkedéséhez, boldogulásához pártunk politikája biztos és elfogadott utat jelöl ki.

A Központi Bizottság márciusi ülésének határozatait, irányelveit ezekben a napokban beszéljük meg pártaktívákon, taggyűléseken, különböző fórumokon. Ismereteink szerint a hozott döntéseket a párttagság és a széles közvélemény is helyesli, támogatja. Párt-, társadalmi szervezeteink, állami intézményeink céltudatos tevékenységével megteremtjük a feltételeit a határozatok és az irányelvek alapos megismerésének, egységes értelmezésének, hiánytalan végrehajtásának. E munka megkezdődött és folyik.

A Központi Bizottság márciusi ülésének teljes anyagából ezúttal a munkásosztály társadalmi szerepének fejlesztéséről, helyzetének további javításáról szóló irányelvek néhány összefüggésével foglalkozom.

A munkásosztályról alkotott irányelvek szerves része, logikus folytatása politikánknak. Számol a sok szempontból megváltozott és változó körülményeinkkel, a szocialista építés hosszabb távon belátható vagy várható szükségleteivel.

Az irányelvek hűen tükrözik, hogy a Magyar Szocialista Munkáspárt és a munkásosztály távlati céljait és napi érdekeit kifejező politikát folytat. Pártunk politikája osztálypolitika, mely megfelel az egész nép érdekének. Ez számos párt- és állami intézkedésben, legfőképpen a pártkongresszusok – legutóbb a X. kongresszus – határozataiban fogalmazódott meg. Ismeretes, hogy a X. kongresszus határozatainak végrehajtását ellen-

őrző 1972. novemberi központi bizottsági ülés megállapította: hazánkban eredményesen folyik a szocializmus építése, érvényesül a munkásosztály vezető szerepe, növekedett társadalmi megbecsülése. Ugyanakkor azt is aláhúzta, hogy néhány vonatkozásban további intézkedésre van szükség. A Központi Bizottság 1973. november 28-i ülésén már arról adhatott számot, hogy az egy évvel korábban elfogadott határozatok végrehajtása megfelelően halad, azok politikai hatása kedvező. A termelés fejlesztésére, az életszínvonalra és szociálpolitikára vonatkozó intézkedések a párthatározatok szellemében valósultak, illetve valósulnak meg. Meggyorsult és újabb lendületet kapott a X. kongresszus határozatainak teljesítése, erősödött a munkásosztály vezető szerepe, tovább szilárdult a munkásosztály és a parasztság szövetsége, fejlődött a szocialista nemzeti egység.

Amikor meghatározzuk fejlődésünk jövőbeni irányát és menetét, gondolnunk kell arra, hogy a változások hogyan érintik társadalmunk egészét, a vezető osztályt, miként fejlődik, erősödik a munkásosztály súlya, szerepe. Más szavakkal: számolni kell politikánk, szocialista építésünk minden oldalú társadalmi hatásaival. Ez indokolja, miért volt szükség azoknak a komplex feladatoknak a felvázolására, amelyeket a Központi Bizottság irányelvei tartalmaznak.

Az irányelvek mind elvileg, mind gyakorlatilag egyértelmű állásfoglalást jelentenek a munkásosztály vezető szerepének biztosítása, további növelése, valamint a munkásokról való tervszerű gondoskodás javítása és fejlesztése mellett, szembefordulnak a feladat időszerűségét kétségbe vonó nézetekkel. Arra ösztönöznek, hogy a termelésben kiemelkedő, a közélet iránt fogékony, érdeklődő munkásember a közös ügy érdekében az eddiginél jobban, nagyobb súllyal hallassa szavát az üzem, az ország és a világ dolgaiban. A munkások ilyen szellemű ösztönzése, nevelése, s ugyanakkor a munkásosztály értékes tapasztalatainak felszínre hozása, hasznosítása felelősségteljes feladatot ró a pártra, a kormányzati és társadalmi szervekre.

Elvi kérdés a párt számára, hogy a munkásosztály társadalmi, politikai szerepét, döntő hozzájárulását a nemzeti jövedelem termeléséhez megfelelő módon tudatosítsuk az osztályon belül és egész társadalmunkban is. Az öntudatos munkások mindig is számon tartották munkájuk értékét, ma is tisztában vannak gazdasági hasznával, társadalmi hatásával. Tudják, milyen célokért hoznak áldozatot és miben kell helytállniuk. Ismerik, nagyra értékelik szövetségeseik erőfeszítéseit, mint ahogy a társadalom többi dolgozó rétege is ismeri, tudja milyen mértékben függenek eredményei saját munkájától és milyen mértékben a munkásosztálynak

általános fejlődésünkben betöltött szerepétől. Ily módon fogjuk tovább erősíteni a munkás-paraszt szövetséget, a dolgozók összefogását.

Pártunk elvi politikájából, a fejlődés követelményeiből törvényszerűen következik a munkás-paraszt szövetség erősítésének, a szövetségi politika, a népi-nemzeti egység továbbfejlesztésének szükségessége. Történelmi tapasztalat ugyanis, hogy a szocializmus körülményei között a munkás-osztály, a dolgozó nép valamennyi rétegének érdekei az alapvető kérdésekben azonosak. Kipróbált, igazolt az a marx-i-lenini tétel, hogy a munkásosztály csakis úgy tudja felszabadítani önmagát, hogy egyúttal felszabadítja valamennyi dolgozót az elnyomás, a kizsákmányolás alól, s velük összefogva megteremti a szocialista társadalmat, amely értelmes emberi életet, jólétet és szellemi gazdagodást biztosít népünknek.

A munkáshatalom létrehozásában, védelmében és fejlesztésében szerzett tapasztalataink arra tanítanak, hogy a jövőben is következetesnek kell lennünk a hatalom osztálybázisának, a munkás-paraszt szövetségnek az erősítésében és a dolgozók többi rétegéhez fűződő kapcsolatok ápolásában, szélesítésében. E politika folytatására köteleznek bennünket a párt X. kongresszusának határozatai, valamint a Központi Bizottságnak a végrehajtást ellenőrző, segítő állásfoglalásai, amelyeknek célja töretlen, sikeres szocialista fejlődésünk biztosítása.

A politikai stabilitás persze sohasem jelenthetett mozdulatlanságot, megmerevedést, nem vezethet a friss tapasztalatok, a fontos társadalmi tanulságok mellőzéséhez. Nézetek és módszerek, amelyek a fejlődés egy bizonyos szakaszán korszerűeknek és helyeseknek bizonyultak, hatékonyak voltak, az idő múlásával elavulhatnak, a végrehajtás, a munka ballasztjaivá is válhatnak, ha nem szembesítjük őket a gyakorlattal, az élet a fejlődés követelményeivel, és ha ezeknek megfelelően nem helyesbítjük őket. Pártunkat a valóság rendszeres tanulmányozása, politikánkat a változások érzékeny nyomon követése, a fejlődés igényei iránt tanúsított nyitottság jellemzi. A Magyar Szocialista Munkáspártnak mint kormányzó tényezőnek és erőnek megvan a szükséges áttekintő- és elemzőképessége, amely nélkülözhetetlen a megalapozott, jó döntésekhez, a felelős, hatékony cselekvéshez. Ezt szemlélteti, bizonyítja egész tevékenysége. A változatlanság, a stabilitás – amelyre utaltam – az alapelvekre, a politika fővonalára vonatkozik. A politika részkérdései, az egyes kérdésekben alkalmazott megoldások a követelményeknek megfelelően változhatnak – és változnak is –, a végrehajtást igényesen, önkritikusan javítani és fejleszteni szükséges.

A formálódó valóság, a fejlődés egyik szembetűnő jele, hogy az elmúlt másfél évtizedben hazánkban igen jelentős társadalmi átrétegződés

ment végbe. E folyamat fő jellemző vonása, hogy – meghatározó szerepe mellett – növekedett társadalmunkban a munkásosztály létszáma, változott helyzete és tovább erősödött a parasztsággal és a többi dolgozó réteggel való szövetsége.

Munkásosztályunk történelmi elhivatottsága, világnézeti, politikai elkötelezettsége mellett társadalmunk legnagyobb, legnépesebb osztálya lett. Az ötmillió keresőből mintegy hárommillió a munkás. Soraikban mind több a nő és a fiatal. A munkások öntudata fejlődött, nőtt a szak-képzettségük, gyarapodott a műveltségük. A munkásosztály területi megoszlása, elhelyezkedése sokkal egyenletesebb lett. A gazdaság minden ágában, az ország minden fontosabb körzetében jelen van, hat környezetére.

A munkásosztály összetett, minden oldalú fejlődése a szocialista társadalom építésének szükségszerű velejárója. Ez a fejlődés természetszerűleg azt is megköveteli, hogy az osztály a maga képére formálja a sorai-ba került új tagjait, a szó teljes értelmében munkássá nevelje őket. De napirendre kerül egy sor más kérdés is.

A Központi Bizottság mindenekelőtt szükségesnek tartja a munkások arányának javítását a párttagok között. A pártszervek újjáválasztása idején növelni kell a közéletben jártas, a társadalompolitikai kérdések iránt érdeklődő fizikai dolgozók arányát a párt különböző szintű vezető testületeiben. Erősíteni és szélesíteni kell azt a folyamatot is, amelynek során tehetséges, rátermett, elkötelezett munkások, megfelelő képzés után, vezető funkciókba kerülnek.

A Központi Bizottság az irányelvekben elvileg állást foglalt több jelentős gazdasági, szociális kérdésben. Így például a jövőben a termelési, bérpolitikai intézkedéseknél fokozottabban kell törekedni arra, hogy a szocialista ipari nagyüzemek – elsősorban a magasabb szervezettségű üzemek – előnyei jobban, hatékonyabban érvényesüljenek. Ennek során ügyelnünk kell arra, hogy ne alakuljon ki olyan helyzet, hogy miközben az ipari nagyüzemek szerepe meghatározó a termelésben, a nemzeti jövedelemhez való hozzájárulásban, aközben elmaradások, aránytalanságok keletkezhessenek éppen ezeknek az üzemeknek a fejlesztésében, munkásaik bérezésében. Ez sértené érdekeinket, zavarná előrehaladásunkat.

Megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a következő években a munkások, köztük a nagyüzemi munkások lakáshelyzetének javítására. Ösztönözni, támogatni kell a nagyüzemek munkáslakás-építési akcióit, biztosítva azt, hogy a kis és középjövedelmű munkásrétegek lakásigényeit elsősorban állami, szövetkezeti lakásokkal elégítsék ki. A követ-

kező egy-két évben fokozott gondot fordítunk a többgyermekes munkáscsaládok lakásgondjainak megoldására.

A Központi Bizottság foglalkozott az üzemi demokrácia problémáival is. Abból indult ki, hogy a munkásosztály vezető szerepét politikailag a párt érvényesíti, ezért az üzemi demokrácia fejlesztésében is alapvető a párt szerepe. Arra az egyértelmű következtetésre jutott, hogy a demokráciát fejleszteni csak akkor lehet, ha az üzemi demokrácia fórumait mindenütt valóban érdemi, a kérdések meghatározott körében döntéseket is hozó fórumoknak tekintik és a szükséges jogokat biztosítják működésükhöz. Ehhez pedig az kell, hogy bátrabban fejlesszék az üzemi demokráciát; a pártszervezetek, a szakszervezetek, a Kommunista Ifjúsági Szövetség képviselőivel együtt kezdeményezően lépjenek fel ennek érdekében. Ugyanakkor örködjének azon, hogy az üzemi demokrácia fórumain konstruktív megoldások szülessenek, a pártszervek hassanak oda, hogy egységes álláspont alakuljon ki a társadalmi szervezetek, a munkások és a gazdasági vezetés között.

A sorra vett témák még egy szempontból figyelmet érdemelnek: velük kapcsolatban a Központi Bizottság elvi vonatkozásban, fő vonalaiban foglalt állást. Úgy határozott, hogy az illetékes párt-, állami és társadalmi szervek az irányelveket részletesen tárgyalják meg és alapos tanulmányozás, a dolgozókkal folytatott széles körű tanácskozás után dolgozzák ki a konkrét tennivalókat. Bizonyos, hogy ez a módszer tovább bővíti a szocialista demokráciát az üzemekben, növeli a helyi szervek öntevékenységet és a munkások aktivitásának fokozásával előmozdítja a feladatokat, a gondok megoldását is.

A hatalommal járó felelősségtudattal kell tanulmányoznunk minden lényeges, megoldásra érett kérdést, s megtervezni az intézkedéseket. Annak tudatában kell dolgoznunk, hogy a mindennapi élet sok emberi dimenzióból tevődik össze, az elért jövedelemtől a személyes közérzeten át az igényekig. Az élet, a kérdések teljes körén belül gondolkodva, politizálva, cselekedve kell dolgainkkal foglalkozni. Megfontoltan kell mérlegelnünk: mire van szükség a fejlődés szempontjából, és a sokféle szükséglet, igény közül a létrehozott gazdasági bázison mi teljesíthető.

A Központi Bizottság ezért is tartja célszerűnek, hogy a rövid lejáratú, adott helyzetekben szükséges részmegoldásokon túl olyan intézkedési rendszert dolgozzunk ki, amelynek eredményeként folyamatosan, a társadalmi élet minden területén növekszik a munkások súlya, befolyása, amely átfogóan és intézményesen biztosítja a munkásosztály vezető szerepének erősítését, helyzetének állandó javítását. Annak tudatában kell az említett feladatokon dolgoznunk, hogy a rögtönzések, az üres for-

malítások és a látványos külsőségek légkörében könnyen talajra talál a demagógia, az álforradalmiság, a hamis munkásromantika. Az szolgálja jól a munkások ügyét, aki dolgozik a szocializmusért, minél többet tesz a szocialista tulajdon gyarapításáért, az életkörülmények javításáért, a tartalmas emberi életért. Kevesebb beszéd, több hétköznapi tett: ez a munkásosztály, a dolgozó nép érdekeinek igaz szolgálata.

A politikánk és végrehajtása iránt tanúsított bizalmat tükrözik az ipari és a mezőgazdasági üzemek, termelőszövetkezetek kollektíváinak kezdeményezései, munkafelajánlásai, amelyeket a jövő év márciusára kitűzött XI. pártkongresszus és hazánk felszabadulásának 30. évfordulója tiszteletére tettek. Ebben, mint annyi más feladat megoldásában is, a szocialista brigádok járnak az élen. A munkások, a dolgozók az éltetői, előrelendítői a vállalati kollektívákat átfogó nemes versenynek, terveink megvalósításának.

Pártunk kedvező politikai légkörben kezdett hozzá a XI. kongresszus előkészítéséhez. Ez azt jelenti, hogy a munkásosztály, a dolgozó nép együtt sikeresen valósítja meg a X. kongresszus határozatait. A politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális építésben elért eredmények alapján jelöli majd ki a XI. pártkongresszus a szocializmus építésének további feladatait. Dolgozzunk érte, mert munkánk meg hozza gyümölcsét.

Cikk a „Népszabadság”-ban.

A Központi Bizottság a XI. pártkongresszus politikai előkészítésének fontos mozzanataként nyilvánosságra hozta irányelveit. Pártunknak immár hagyománya, hogy az elmúlt időszak eredményeit, gondjait és az elkövetkező évek feladatait a dolgozó nép elé tárva készül a kongresszusaira. A párttagoknak és a pártonkívülieknek egyaránt lehetőségük nyílik arra, hogy e dokumentum alapján véleményt mondjanak pártunk politikájáról, és tanácsaikkal, észrevételeikkel, javaslataikkal közreműködjenek annak formálásában, továbbfejlesztésében. Ez az eszmecsere a párt számára rendkívül fontos, mert a viták során még jobban megismerhetjük a munkások, a parasztok, az értelmiségiek, a nők és a fiatalok véleményét eddigi munkánkról és az elkövetkező időszak fő tennivalóiról. Minél szélesebb társadalmi bázis tapasztalataira építheti a párt politikájának alakítását, annál teljesebben veheti figyelembe a társadalom különböző osztályainak, főbb rétegeinek helyzetét, kölcsönös viszonyát, a soraikban végbemenő változások alapvető tendenciáit. A politika kialakításában ez alapvető kérdés, hiszen a párt saját tevékenységét csak a konkrét osztályviszonyok által meghatározott objektív feltételekre, a valóságos társadalmi folyamatok marxista-leninista elemzésére alapozhatja.

A kongresszusi irányelvek széles körű vitája ugyanakkor kifejezi pártunk és társadalmi életünk demokratizmusát is, amelynek szüntelen fejlesztésére nagy figyelmet fordítunk. Minél tartalmasabbak és sokoldalúbbak a viták, annál jobban segítik politikai céljaink valóra váltását. Az eszmecsere nem önmagáért a vitáért szorgalmazzuk, hanem azért, hogy megalapozottabbá tegyük a kongresszuson hozandó határozatokat, hogy pontosabban felmérhessük a következő öt esztendő feladatait.

A kongresszusi irányelveket nagy érdeklődéssel várta a párttagság, a politikailag érdeklődő közvélemény. Ez természetes. Senki számára sem lehet közömbös, miként alakul jövőnk, hogyan fejlődik szocialista hazánk.

Az irányelvekből egyértelműen kitűnik: pártunk tovább folytatja azt a fő politikai irányvonalat, amelyet már 18 esztendeje következetesen

valósít meg. A párt politikájának folyamatossága az irányelvek első, legfontosabb alapgondolata. A célok és feladatok a párt eddig követett fő politikai irányvonalának alapján fogalmazódtak meg, ezzel is újból megerősítve azt.

Ez a politika a marxizmus-leninizmus alapelveire épül, reálisan veszi figyelembe a szocializmus építésének általános törvényszerűségeit, hazánk fejlődésének sajátosságait, a nemzetközi feltételeket. A fő vonal folyamatosságát továbbra is biztosítanunk kell, mert annak helyességét nem egy-két év, hanem közel két évtized tapasztalata és népünk cselekvő támogatása igazolja.

Politikánk állandó elemei: a munkásosztály vezető szerepének szilárdítása és fejlesztése; a párt vezető szerepének, marxista-leninista politikájának érvényesítése; a munkás-paraszt szövetségen alapuló széles nemzeti összefogás, a szocialista nemzeti egység politikája; a munkáshatalom erősítése és a törvényes rend biztosítása; a népgazdaság tervszerű, arányos fejlődését biztosító tervgazdálkodás; a pártnak a politika tudományosságára és a tömegek támogatására épülő munkastílusa; az internacionalizmus, szoros egységben a szocialista hazafisággal.

A kongresszusi irányelvek mindenki számára egyértelműen tanúsítják, hogy politikánk fő és meghatározó vonala változatlan.

*

A kongresszusi irányelvek átfogják a társadalmi és a pártélet valamennyi fő területét. Nagy politikai jelentőségű az az értékelés, amelyet a X. kongresszus határozatainak végrehajtásáról ad. Az eredmények és a problémák reális egybevetése azt igazolja, hogy a társadalmi élet minden területén alapvetően megvalósulnak a X. kongresszus határozatai.

A párt politikájának, szervező tevékenységének és a dolgozók alkotó munkájának következményeként az elmúlt négy évben nagy eredmények születtek. Nem kis szerepe volt ebben a párt munkastílusának, annak, hogy a Központi Bizottság következetesen figyelemmel kísérte a határozatok megvalósulását. Idejében és folyamatosan tárta fel a fogyatékosságokat, és a pártot a következetlenségek felszámolására mozgósította.

Ez a tevékenység a pártmunka természetes folyamatának része. A politikát emberek alakítják és hajtják végre, s nincs olyan automatizmus a világon, amely bármilyen jó, társadalmilag igazságos politikai irányvonal

érvényesülését önmagában biztosítaná. A párt éppen ezért a maga politikai és szervezeti eszközeivel, megfelelő szintű döntéseivel a fő vonalnak megfelelően koordinálja a különböző irányú és gyakran ellentétes érdekeket, úgy, hogy azokat az osztályadalmi érdek érvényesítése útján oldja meg. E tevékenységnek időről időre vannak olyan állomásai – a Központi Bizottságban és az alapszervezetekben egyaránt –, amikor célszerű mérleget készíteni. Ilyenkor elemezni kell az időközben jelentkező új ellentmondásokat és a fő politikai irányvonalnak megfelelően idejében választani kell azok feloldásának lehetőségei között. Így születnek meg az új helyzetből adódó új feladatok, amelyeket a párt úgy határoz meg, hogy egyben a végrehajtás tárgyi és személyi feltételei biztosítva legyenek, mert csak így lehet eredményesen harcba vinni a tömegeket.

Kiemelkedő jelentőségűek ilyen szempontból a Központi Bizottság 1972. novemberi, 1973. novemberi és 1974. márciusi határozatai. A párt egész befolyását, tekintélyét vetette latba annak érdekében, hogy politikai céljai a cselekvés programjává váljanak az állami és társadalmi élet minden területén, a dolgozó tömegek alkotó munkájában.

A X. kongresszuson meghatározott politikai vonal helyességét az élet igazolta. Jelentős eredményeket értünk el a társadalmi élet minden területén. Nincs az országnak egyetlen olyan jelentős települése, ahol a dolgozók keze nyomán ne épültek volna gyárak, iskolák, lakóházak, utak és más létesítmények, amelyek szebbé, gazdagabbá tették országunkat és javították a dolgozók életkörülményeit.

A fejlődés az elmúlt években sem volt mentes ellentmondásoktól, problémáktól. Előfordult, hogy egyes területeken a határozatokat helytelenül értelmezték, másutt a végrehajtás során torzult a politika, vagy éppen a végrehajtás üteme nem volt megfelelő. Ott adódtak problémák, ahol a kongresszusi határozatokat nem elég következetesen valósították meg. Pártunk politikai érettségét, vezető szerepének felelősségteljes felfogását és érvényesítését bizonyítja, hogy idejében felismerte a végrehajtás során keletkezett hibák politikai lényegét, elvégezte az összefüggések elvi tisztázását és a gyakorlatban megfelelő korrekciókat hajtott végre. A párt mindvégig elvi alapokról, szubjektívizmustól mentesen irányította a X. kongresszus határozatainak következetes végrehajtására irányuló sokrétű munkát, biztosította a politikai vonal érvényesítésének feltételeit.

A kongresszusi irányelvek értékelő megállapításaira alapozva figyelmünket most azokra a feladatokra kell összpontosítanunk, amelyeket a következő öt esztendő alatt el kell végezni. Pártunk politikai fő irányvonalának folyamatossága mellett az irányelvek másik alapgondolata: a fejlődés szocialista vonásainak erősítése, az eddig követett politika

következetesebb érvényesítése, a szocializmus fejlődésének biztosítása a társadalmi élet minden területén.

Eddigi munkánk eredményeként társadalmi-gazdasági életünkben fejlődtek és tovább szilárdultak a szocializmus pozíciói. A gazdaságban uralkodóak a szocialista termelési viszonyok, a politikai életben a munkáosztály hatalma és társadalmi vezető szerepe érvényesül, az ideológiában a marxista-leninista világnézet, a szocialista közgondolkodás meghatározó tényező. E nagy vívmányokra bizton támaszkodhatunk, amikor társadalmunk szocialista vonásait akarjuk tovább erősíteni. Ugyanakkor nem szabad elfelejteni, hogy a szocialista fejlődés eredményei nem egyformán és egyenletesen jelentkeznek a társadalmi élet valamennyi szférájában, az emberi viszonylatok minden vonatkozásában. Egyes területeken ugyanis biztosítani tudjuk a jó összhangot a fejlődés lehetőségei és a társadalmi szükségletek között, más vonatkozásban viszont kisebb-nagyobb elmaradás tapasztalható.

Tudatában kell lennünk annak, hogy a szocialista viszonyok fejlődése során az új társadalomra jellemző és már jelentkező vonások máról holnapra nem válnak általánossá. Erősítésük viszont nemcsak kívánatos, hanem lehetséges is, ha bátran meghaladjuk azt, ami túlélte magát, és fejlesztjük azt, ami támogatásra szorul.

Gyakran szoktuk mondani, hogy a kapitalizmusból a kommunizmusba való átmenet társadalmában élünk, ahol az egyre jobban erősödő és fejlődő szocializmus keretei között még élnek a régi társadalom elemei is. Az is köztudott, hogy ez az együttélés egész történelmi korszakot ölel fel. De az átmenet értelméből az is szükségszerűen következik, hogy a szocializmusnak fokozatosan ki kell szorítani, mind szűkebb területre kell korlátozni, majd teljesen felszámolni a régi társadalom maradványait, és meg kell gátolni újratermelődésüket. A lényeg éppen ennek a folyamatnak a tudatos felismerése. Határozottabb és tudatosabb cselekvésre van tehát szükség mind a feltételek megteremtéséért folyó harcban, mind az előrehaladást jelentő lépések megtételében.

A kongresszusi irányelvek nem minősítik, nem jelzik külön, önálló szakasznak a szocialista fejlődés elkövetkező öt esztendejét. Ennek oka egyszerűen az, hogy egyes szakaszok, az új minőségek és az ezzel kapcsolatos új feladatok nem köthetők mindig meghatározott ötéves ciklushoz. 1962-ben pártunk VIII. kongresszusa joggal állapította meg a minőségi változást, hiszen a mezőgazdaság szocialista átszervezésének befejezésével, a tulajdonviszonyok megváltozásával befejeződött a szocializmus alapjainak lerakása. A IX. kongresszus a szocialista társadalom teljes felépítését jelölte meg feladatként, amely történelmileg hosszabb időt

vesz igénybe. Éppen ezért a X. kongresszus sem jelölt meg az építésben más szakaszt, ugyanekkor azt a követelményt támasztotta, hogy építőmunkánkat magasabb szinten folytassuk. A XI. kongresszus irányelvei ezért azt rögzítik, amit korábban is mondtunk, tettünk és hosszabb időszakon át is tenni fogunk, hogy „Pártunk a szocializmus felépítésére törekszik, nagy lépést tesz a kommunizmus felé vezető úton”. Az 1975–1980-as időszak mint rész az egészhez, úgy kapcsolódik és illeszkedik a fejlett szocialista társadalom építéséhez, amelynek perspektíváját pártunk programnyilatkozat-tervezete fogalmazza meg. Az irányelvekben meghatározott konkrétabb célok kidolgozásánál ezt is szem előtt tartottuk és erről a gyakorlati munkában sem feledkezhetünk meg.

*

A társadalom szocialista jellegének erősítésével, fejlesztésével kapcsolatban nagyon fontos elvi, politikai és gyakorlati jelentőségű szocialista államunk erősítése, amely osztálytartalmát tekintve proletárdiktatúra. Pártunk nagyra értékeli azt a folyamatot, amely a szocialista építés során a társadalmi osztályok egymáshoz való közeledésében végbemegy. Ezzel számolunk a jövőben is. A közeledés azonban még nem olyan méretű, hogy elmoshatná azokat a nagyon lényeges vonásokat – azok minden társadalmi-politikai következményével együtt –, amelyek a társadalom különböző osztályait jellemzik. Fejlődésünk jelenlegi szakaszában szocialista államunk fejlesztése objektív szükségszerűség, csak ezen az alapon biztosíthatjuk az osztályok egymáshoz való közeledésének folyamatát anélkül, hogy zavar, megtorpanás, szociális feszültség keletkezne. Valamennyi társadalmi osztály és réteg közül a munkásosztálynak érdeke leginkább a szocializmus minél gyorsabb felépítése. Ehhez természetesen a fejlődés minden szakaszában meg kell győznie és magával kell ragadnia szövetségeseit is.

Mindebből világossá válik, hogy a következő öt esztendőben – de bizonyára még azon túl is – alapvető feladat a proletárdiktatúra minden irányú fejlesztése, valamennyi – gazdasági-szervező, kulturális-nevelő, belső-külső védelmi – funkciójának érvényesítése. Ezek egyike sem hanyagolható el, ugyanekkor napjainkban a gazdasági-szervező és kulturális-nevelő funkció áll előtérben.

Államunk szocialista vonásainak és funkcióinak erősítése és hatékonyabb érvényesítése megköveteli, hogy a munkásosztály politikai céljainak

megvalósulását törvényekkel, jogszabályokkal és megfelelő joggyakorlattal biztosítsuk. Tartsuk be és tartassuk be az állampolgári fegyelmet és a szocialista törvényességet.

A szocialista állam szerepének fokozott hangsúlyozása szoros összhangban van a szocialista demokratizmus fejlesztésének szükségességével. A szocialista törvényesség maradéktalan megvalósulása sem képzelhető el az öntudatos állampolgárok tömegeinek aktív közreműködése nélkül. Ezért a szocialista demokratizmus minden oldalú fejlesztését az irányelvek változatlanul a következő évek fontos politikai feladataként jelölik meg.

A társadalom szocialista vonásainak erősítésével kapcsolatban az irányelvek nagy figyelmet szentelnek a tulajdonviszonyoknak, amelyek meghatározzák a termelés, az elosztás és ezeken túl a társadalmi tudat állapotát is. A szocialista – az állami és a szövetkezeti – tulajdon két alapvető formája uralkodó helyet foglal el társadalmi életünkben, és általánosságban összhangban vannak fejlődésünk mai követelményeivel. Átalakulásuk a társadalmisítás magasabb szintjének megfelelő össznépi, kommunista tulajdonná még a viszonylag távoli jövő kérdése. Ennek a perspektívának felvázolása a programnyilatkozat feladata, az irányelvek a közeli évek fejlődési távlatait mutatják meg. A továbbfejlesztés iránya nem az alapvető formák gyökeres megváltoztatása, hanem olyan tökéletesítésük, hogy a tulajdonviszonyok állandóan összhangban legyenek a termelőerők fejlődésével.

Az irányelvek megkülönböztetett figyelemmel foglalkoznak az állami tulajdonnal, mivel az társadalmisításának szintjénél, a népgazdaságban betöltött szerepénél és nagyságrendjénél fogva meghatározó jelentőségű; biztosítja a tervszerű gazdálkodás alapfeltételeit. A bővített újratermelés folyamatában tovább kell erősíteniünk az állami tulajdon meghatározó szerepét, javítani a vele való gazdálkodást, a népgazdaság egészére gyakorolt befolyását. Az irányítás és a szervezettség magasabb fokának biztosításával jobban ki kell használnunk az állami tulajdonforma előnyeit a tervgazdálkodás erősítésére, az össztársadalmi érdekek érvényesítésére, a munkásosztály szervezettségének, politikai szerepének fokozására. Az állami tulajdonon keresztül valósíthatók meg leghatékonyabban a szocialista társadalmisítás egyre nagyobb jelentőségű formái: a nemzetközi vállalkozások, kooperációk is.

Továbbra is fontos szerepet tölt be a szocialista tulajdon másik alapvető formája, a szövetkezeti tulajdon. Az állami tulajdon vezető szerepe mellett ma is jelentős szerepe van a termelőerők fejlesztésében, társadalmi céljaink megvalósításában. Azonban ez a forma sem merevedhet meg, hanem tovább fejlődik. Szorgalmazzuk az oszthatatlan alapok gyorsabb

fejlesztését, ami fontos feltétele a termelés bővítésének, a műszaki-technikai alapok kiszélesítésének, a vállalati jellegű vonások erősödésének. A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a magasabb egyesülési formák, közös vállalkozások, társulások elterjesztése – ami napjainkban már folyik – a termelőerők fejlődésének objektív szükséglete. A meglevő alapok és eszközök jobb kihasználása már napirendre tűzte a csoporttulajdon nagyobb egységeinek, a különböző társulások, kooperációs vállalkozások létrehozását, a szövetkezetek egymás közötti és az állami-ipari vállalatokkal való együttműködését. A fejlődésnek ezt az útját a szükséges feltételek megteremtésével ezután is támogatni kell.

A szocialista fejlődés eredményeként gyarapodik társadalmunkban az egyes emberek személyi tulajdona is. A szocialista társadalmat építve a javak bőségéért dolgozunk. Természetes tehát, hogy az életszínvonal emelkedésével egyre többen rendelkeznek olyan fogyasztási javakkal, amelyek könnyebbé, tartalmasabbá teszik a szocializmusért dolgozó emberek életét. A személyi tulajdon gyarapodása a jövőben is kívánatos. Társadalmunk rendjével viszont összeegyeztethetetlen az a nem munkából eredő személyi tulajdon, amelyet spekulációs célokra, munka nélküli jövedelem szerzésére használnak fel, de az is, amelyek a személyi és a családi szükségletet meghaladó méretükkel a szocialista elosztási elveket sértő jövedelemfelhalmozás eszközeivé válnak. Harcolunk a gyarapodás olyan vadhajításai ellen, amelyek nincsenek összhangban a szocialista eszméinkkel, erkölcsi normáinkkal. Fokozatosan csökkentjük, majd megszüntetjük azokat az objektív okokat, amelyek a munkával nem arányos, vagy spekulációs úton szerzett jövedelmek forrásai.

*

A kongresszusi irányelvek sokoldalúan foglalkoznak gazdasági életünk további szocialista fejlődésével. A gazdasági kérdések az utóbbi időben az érdeklődés középpontjába kerültek. Ennek oka az, hogy a népgazdaság fejlődését befolyásoló külső tényezők közül a tőkés világpiac árváltozásai számunkra kedvezőtlenek és várhatóan hosszabb időn át fennmaradnak. Hazánk nyersanyagban szegény ország, így külkereskedelmi forgalmunk szükségszerűen nagy, értékben a nemzeti jövedelemnek több mint 40 százaléka. Ez az arány természeti adottságainkból következik, amelyeken változtatni nem tudunk. Szocialista tervgazdaságunk bizonyos mértékig még ilyen körülmények között is ki tudta védeni a külső tényezők

negatív hatásait, de – mint az irányelvek is leszögezik – „nem függetlenítheti magát a világ gazdaságban lejátszódó folyamatoktól”.

Ilyen körülmények között különösen jelentősek azok az eredmények, amelyeket népgazdaságunkban az elmúlt időszakban, nem utolsósorban az utóbbi néhány évben, sőt 1974-ben is elértünk. Most nagy figyelmet kell fordítani az ipar szerkezeti átalakítására, a termelés szükséglet szerinti fejlesztésére, a műszaki haladásra, általában a gazdasági hatékonyság növelésére. A mezőgazdaság szocialista nagyüzemeiben is tovább kell terjeszteni a fejlett, korszerű, iparszerű termelést, növelni a hozamokat, javítani a lakosság étel-miszer-ellátásának színvonalát. Gazdasági eredményeinkre támaszkodva a jövőben is meg tudjuk valósítani életszínvonalunk tervszerű, szolid fejlődését.

A gazdasági élet szocialista vonásai erősítésének, a gondok megoldásának kulcskérdése: határozottabb előrehaladás a szocialista integráció útján. A tőkés világ válsága tőlünk független külső tényező, a KGST-tagországok szorosabb összefogása, az együttműködés elmélyítése viszont olyan külső tényező, amely tőlünk és a szocialista közösség többi országától is függ. Természetesen a szocialista országoknak is figyelembe kell venniük a tőkés világpiacra mutató tartós tendenciákat, így szocialista relációban is számolni kell az árak emelkedésével. Ez kétségen kívül gondokat is jelent. Valamennyi fontos tényező gondos mérlegelése alapján mégis egyértelmű a következtetésünk: akkor tudjuk leghatékonyabban fejleszteni népgazdaságunkat, ha a szocialista integráció további kibontakozása útján haladunk. Alapvetően csak ezen az úton teremthetjük meg azokat a termelési, gazdasági feltételeket (korszerűség, nagy szériák), amelyekkel versenyképességünket a világpiacra biztosítani tudjuk. Hazánk gazdasági fejlődésének nagy stratégiai kérdése ez, ezért kell még energikusabban keresni hatékonyabb bekapcsolódásunk lehetőségeit a szocialista nemzetközi munkamegosztásba.

A jövőben is szorgalmazzuk a tőkésországokkal azoknak a gyümölcsöző kapcsolatoknak a fenntartását és fejlesztését, amelyek a kölcsönös előnyök alapján valósítják meg a gazdasági együttműködést. Ugyanakkor látni kell azt is, hogy a tőkés világ válságokkal terhelt, így számolnunk kell a bizonytalanság tényezőjével is.

Mint eddig, úgy a jövőben is nagy gondot fordítunk arra, hogy növekvő mértékben továbbfejlesszük gazdasági, műszaki és tudományos együttműködésünket a gyarmati sorból felszababult fejlődő országokkal.

Gazdasági életünk szocialista vonásainak erősítésében alapvető jelentőségű a tervszerűség fokozása, a szocialista tervgazdálkodás követelményeinek biztosítása. Ez egyrészt szocialista államunk gazdaságirányító

szerepének fokozottabb érvényesítését követeli meg, másrészt a gazdaságirányítási rendszer bevált formáinak további alkalmazását, illetve korszerűsítését az objektív követelményeknek megfelelően. Az áru- és pénzviszonyokban rejlő lehetőségek kiaknázását, a közgazdasági szabályozók ösztönző hatásának felhasználását továbbra is fontos eszköznek tartjuk. A társadalom érdekében az államnak határozottan be kell avatkoznia a pozitív folyamatok kibontakozásába és a negatív tendenciák visszaszorításába. Nem tűrhető az olyan felfogás és gyakorlat, amely teret ad az ösztönösségnek és fél a gazdálkodás irányításába történő olyan beavatkozástól, mely centrális eszközökkel is biztosítja a társadalom igényeinek és szükségleteinek kielégítését, a tervszerű, arányos fejlődést.

Gazdaságunk fejlesztésének mérhetetlenül nagy tartalékai vannak. Ezek kiaknázására ösztönöznek az irányelvekben megfogalmazott gondolatok. Ilyen például az anyag- és energiatakarékosság, a termelési kapacitások kihasználása, a minőségi színvonal emelése, az import nyersanyagok és eszközök hazai gyártmányokkal való helyettesítése stb. Óriási tartalékok rejlenek általában a munka- és üzemszervezés területén, különösen pedig a beruházások megfelelő előkészítésében és kivitelezésében, az állami és vállalati beruházások összehangolásában. Ezeken a területeken a legcsekélyebb társadalmi méretű előrehaladás milliárdokat jelent a népgazdaságnak. Ezek a tennivalók nemcsak azért kerültek fokozottan előtérbe, hogy ellensúlyozzuk a tőkés világ gazdaság válságának káros hatásait. Problémáink jó része a tőkés világ gazdaság hatásától függetlenül is létezik és sok gondot okozott már eddig is. Tény viszont, hogy a népgazdaság fejlődését kedvezőtlenül érintő külső tényezők érzékelhetőbbé teszik gazdasági munkánk gyenge pontjait és az eddigieknél parancsólóbban teszik szükségessé tartalékaink mozgósítását.

A gazdasági élet szocialista vonásainak fejlesztése és erősítése kedvező feltételeket teremt a tartalékok feltárásához és jobb kiaknázásához. Ebben az irányban hat a munka szerinti elosztás szocialista elvének következetesebb érvényesítése és a munkahelyi demokratizmus erőteljesebb fejlesztése.

*

Az irányelvek részletesen elemzik társadalmunk osztályszerkezetét, és megszabják az osztályviszonyok szocialista fejlesztésének további feladatait. Ezen belül alapvető fontosságú a munkásosztály vezető szerepe. Politikánknak ez a sarkalatos elve a dokumentumnak nem egy fejezete

vagy egyik részkérdése, hanem az irányelveket átható politikai vezéreszme, amely kifejezésre jut gazdasági, társadalmi, nemzetközi politikánk, ideológiai tevékenységünk osztályjellegében. A munkásosztály ideológiájának, társadalmi, politikai célkitűzéseinek kell meghatároznia munkánk tartalmát a társadalmi tevékenység minden területén. Alapvetően ebben látjuk a munkásosztály vezető szerepének megvalósulását, éppen ezért nem engedhetjük meg e politika leszűkítését egyik vagy másik részelemére. „A szocialista építés döntő követelménye – és a soron következő feladatok végrehajtásának feltétele –, hogy a munkásosztály vezető szerepe a társadalmi élet minden területén érvényesüljön” – hangsúlyozzák az irányelvek. Ez mindenekelőtt pártunk marxista–leninista politikájában, annak következetes megvalósulásában fejeződik ki.

A munkásosztály politikai állásfoglalása, munkája, fegyelme, szemlélete meghatározó módon befolyásolja a dolgozók minden csoportjának, rétegének tevékenységét, felfogását. Osztályöntudatával, helytállásával, áldozatos munkájával, fegyelmezettségével, szervezettségével a munkásosztály a társadalmi haladás meghatározó ereje. Befolyásának, szemléletmódjának a jövőben még inkább érvényesülnie kell az élet minden területén, mert ez egész társadalmunk érdeke, előrehaladásunk fontos záloga.

A munkásosztály vezető szerepéhez szervesen hozzátartozik szövetségi politikája. Ez a szövetség olyan erős, amilyen mértékben a többi dolgozó osztály, réteg követi a munkásosztály politikai, társadalmi céljait, amennyire érvényesül a munkásosztály vezető szerepe. Szövetségi politikánk továbbfejlesztése megköveteli, hogy fokozott figyelemmel kísérjük a szövetséges osztályok és rétegek sajátos és társadalmi céljaikkal összhangban álló érdekeit. A munkásosztálynak e tekintetben nagy a politikai felelőssége, hiszen marxista–leninista pártján kívül nincs más politikai erő, amely ezeket az érdekeket megfelelően képviselhetné. Ezért a párt osztálypolitikájának integráns része a szövetségesek szocializmussal egybevágó érdekeinek képviselete.

A szövetségi politika megvalósításában különösen fontos, hogy a munkásosztály hogyan valósítja meg vezető szerepét. A munkásosztály érdeke az, hogy a szocializmus minél előbb, minél gyorsabban felépüljön. Vezető szerepét azonban akkor tölti be legjobban, ha úgy halad az élen, hogy szövetségesei követni tudják, nem maradnak el, de arra is vigyáz, hogy ne haladjon lassabban, mint lehetséges. A munkásosztály vezető szerepe pártunk marxista–leninista politikájában testesül meg. Ez a politika szabja meg a fejlődés irányát és ütemét.

A helyes irány és ütem kialakítására pártunk eddigi tevékenységének egyik legjobb példája az 1958-as időszak, amikor a Központi Bizottság

megállapította, hogy az ország politikai és gazdasági helyzete már 1959-ben lehetővé teszi a termelőszövetkezeti mozgalom gyorsabb fejlődését. A Központi Bizottság elutasította azokat a nézeteket, amelyek szerint a kisparasztnak tönkretételével kell kibontakoztatni a termelőszövetkezeti mozgalmat, mert az megrendítette volna a munkás-paraszt szövetséget. De elvetette a Központi Bizottság azokat a nézeteket is, amelyek alábecsülték a termelőszövetkezeti mozgalom lendületét és időtlen időkre elakarták nyújtani az átszervezést. Helyes volt az irány: a szocialista nagyüzemi mezőgazdaság megteremtése a termelőszövetkezeti mozgalom kibontakoztatásával, és helyes volt az ütem: 1961 februárjáig befejeződött a munka. Az eredmény a párt helyes politikáját igazolta: úgy teremtettük meg a mezőgazdaságban is a szocialista tulajdonviszonyokat, hogy közben a mezőgazdasági termelés még emelkedett is. Ez a példa a XI. kongresszusi irányelvek tükrében arra emlékeztet, hogy szövetségeseink öntudatát, képességeit, tenniakarását a szocialista építőmunkában sem túl-, sem alábecsülni nem szabad, a helyes irány és a helyes ütem megválasztása az egész szocialista építőmunka során egész népünk számára a legkedvezőbb eredményt biztosíthatja.

Ezt a kérdést megközelíthetjük a szövetségesek oldaláról is. Pártunk tapasztalata az, hogy ha a társadalmi haladás szükségletei megértek, akkor az általános fejlődés követelményeit a szövetségesek is könnyebben teszik magukévá. Ezek elfogadtatása azért lehetséges, mert a célkitűzések megegyeznek az ő alapvető érdekeikkel is.

Ennek szellemében erősítjük a korszerű szocialista nagyüzemi gazdálkodás feltételeinek javításával a munkás-paraszt szövetséget. E szövetség mind a munkásosztályra, mind a parasztságra kötelezettséget ró. Az életviszonyok tekintetében a különbségek felszámolására törekszünk, anélkül, hogy ez az egyik vagy másik osztály életszínvonalának rovására menne vagy a közteherviselésben aránytalanságokat szülne.

Értelmiségünktől a következő években azt várjuk, hogy még odaadóbban dolgozzon az egyetemes felemelkedésünket biztosító szocialista társadalom építésén. Szükségesnek tartjuk a marxizmus-leninizmus további térhódítását, befolyásának elmélyítését az értelmiség gondolkodásában is. Ez fokozott eszmei harcot feltételez, mivel a marxista világnézet térhódítása csak a polgári eszmék kiszorítása révén mehet végbe. Ezért az elvi alapokon folyó, megalkuvás nélküli ideológiai harc és a türelmes meggyőző munka szerves egységet képez. Előrehaladásunk a szocialista építés útján az értelmiség alkotó munkájához eddig soha nem látott hatalmas perspektívát nyújt.

A munkásosztály vezető szerepének következetes érvényesítése minden dolgozónak érdeke, a parasztság és az értelmiség is csak ezen az úton válthatja valóra alapvető törekvéseit. A szocializmus nemcsak a munkásosztálynak, hanem az egész népnek épül, és ezt csak együtt, közös összefogással valósíthatjuk meg.

*

A szocializmus összehangolt fejlődése megköveteli, hogy határozottabban lépünk előre az ideológiai munkában. Különösen vonatkozik ez a közgondolkodás és az emberi magatartás alapvető területeire. A szocialista közgondolkodás és magatartás az elmúlt esztendőekben jelentősen fejlődött.

Ennek bizonyítéka a különböző kispolgári és antiszociális jelenségek ellen irányuló éles társadalmi kritika is, amely tulajdonképpen a közgondolkodás és az erkölcsi értékítélet szocialista vonásának megnyilvánulása. A dolgozó emberek szocialista elkötelezettségét tanúsítják az önkéntes társadalmi munkák, a közösségi magatartás és áldozatvállalás szép példái. Ebben, mint mindig, most is élen jár a munkásosztály, amely a szocialista társadalom fejlődéséért érzett felelősségtől áthatva vállalja a történelmi szerepéből adódó feladatokat. Mind nagyobb mértékben hatja át ez a szemlélet a szocializmus útjára lépett szövetkezeti parasztságot és az értelmiséget is. Mindez bizonyítja, hogy az utóbbi négy év során jelentős fejlődés ment végbe társadalmunk alapvető osztályainak, rétegeinek szemléletében és magatartásában.

Társadalmunk fejlődésében az elmúlt négy évben jelentkeztek a szocialista céloktól eltérő tendenciák is. Megfigyelhetők olyan törekvések, amelyek az egyéni célokat nem a társadalommal együtt, nem a szocialista elvekkel összhangban, hanem azoktól függetlenül, sőt velük szemben kívánják érvényesíteni. Ezen a talajon jelentkeztek ideológiai természetű problémák is. Megoldásukhoz szükséges, hogy az ideológiát helyesen értelmezzük, s ne szűkítsük le egyik vagy másik megnyilvánulási formájára. Az ideológia – a kultúra, a művelődés és a művészi élet síkján túl – áthatja a társadalmi élet minden szféráját. Ideológiai problémákkal találkozhatunk a gazdasági kérdések kapcsán, a különféle osztálytartalmú gazdasági szemléletek ütközésében; különböző politikai eszmék formájában, a mindennapi élet gyakorlatában, a köznapi tudat és magatartás különböző megnyilvánulásaiban, az eltérő eszmék osztálytartalmában. A következő években a szocialista fejlődés fontos feladata az ideológia

átfogóbb értelmezése és az ideológiai tevékenység magasabb színvonalra emelése a társadalmi élet minden szférájában.

A közgondolkodásban és az emberi magatartásban megnyilvánuló kispolgáriság nem mindig vezethető vissza kizárólag a tudati elmaradottságban rejlő okokra. Ebből következik, hogy az ellene folytatott harc sem korlátozódhat a tudatformálás kialakult rendszerére. Gyakran ugyanis az anyagi és egyéb ösztönzők következetlenségei, tökéletlenségei vagy hibái szülnek antiszociális magatartást, kispolgári mentalitást. Például akkor is, ha nem mindig a jobb és a több munka eredményezi a nagyobb jövedelmet. Ezért a szocialista viszonyok erősítése kedvezőbb feltételeket teremt a szocialista tudat és közgondolkodás számára is. Természetesen ideológiai eszközökkel is harcolunk a kispolgáriság megnyilvánulásaival. Szembeállítjuk velszocialista ideáljainkat és céljainkat, a közösségi ember kollektívizmusát, a társadalmi felelősségben kitűnő közéletiséget, az értelmes és emberségben tartalmasabb szocialista életmódot. Erősíteniünk kell a szocialista vonásokat az emberi kapcsolatok minden formájában. A szocializmus térnyerése ugyanis azt is jelenti, hogy nemcsak a nagyobb társadalmi viszonylatokban (hatalom, tulajdon), de a kisebb, szűkebb környezetben is egyre erőteljesebben érvényesülnek a szocialista vonások.

*

Szocialista fejlődésünk kulcskérdése pártunk élcsapat jellegének, vezető szerepének érvényesülése. A kongresszusi irányelvek ebben az összefüggésben sokrétűen elemzik pártunk helyzetét és fejlődésének kérdéseit. Csupán néhány gondolatot szeretnék ebből kiemelni. A párt vezető szerepével kapcsolatban döntő fontosságú, hogy ez minden szinten – a Központi Bizottságtól az alapszervezetekig, az állami és társadalmi élet minden területén – következetesen megvalósuljon.

A kongresszusi irányelvek fontos útmutatásokat tartalmaznak a pártra vonatkozóan is annak érdekében, hogy maradéktalanul betöltse vezető szerepét. Ebből a szempontból nagy jelentőséget tulajdonítanak a szociális összetétel további javításának, hogy minél több dolgozó, főleg fizikai munkás váljon alkalmassá a pártba való felvételre és a párt vezető szerveinek tisztségeibe. Növeljük a követelményeket a párttag fegyelmével, aktivitásával szemben, megköveteljük a párt politikája melletti kiállást és a megvalósításáért tett erőfeszítéseket. Erősíteniünk kell a párt minden oldalú eszmei-politikai és cselekvési egységét. A párt tagjainak és kádereinek

elvhűsége, pártszerűsége mindenekelőtt a határozatok gyakorlati megvalósításában mérhető le. Ehhez erősíteni kell a párt ellenőrző tevékenységét, amelynek hatékony érvényesülése nélkülözhetetlen a párt vezető szerepének gyakorlati megvalósulásában. Következetesebben meg kell kívánnunk minden területen a párt politikájának, határozatainak egyértelmű végrehajtását. A párt szerveinek, szervezeteinek ezt számon kell kérniük, megkövetelve a mulasztásokért történő felelősségre vonást is. A párt csak úgy töltheti be vezető szerepét a nemkívánatos, kispolgári jelenségek elleni harcban, ha maga mentes azoktól a hibáktól, amelyek ellen harcol, ha soraiban nem tűri meg a kispolgáriság semmiféle megnyilvánulását. A demokratikus centralizmus alapján fejlesztjük a párton belüli elvtársi viszonyokat, a pártélet mozgalmi jellegét, erősítve a tömegekkel, mindenekelőtt a munkástömegekkel való kapcsolatot.

Pártunk hosszú, nehéz utat tett meg, míg a munkásosztály szervezett, forradalmi élcsapataként a társadalom politikai vezetőjévé vált. A fejlődés további folyamata abba az irányba mutat, hogy a társadalmi osztályok és rétegek közötti különbségek csökkenésével, majd később megszűnésével párhuzamosan pártunk fokozatosan egész népünk marxista-leninista élcsapatává válik.

*

Országunkban a szocializmus építése elválaszthatatlan része és szerves tartozéka a szocialista világforradalmi folyamatnak. Ezt az alap gondolatot tükrözik az irányelveknek a nemzetközi kérdéseket, a külpolitikát érintő megállapításai. Szocialista kapcsolataink alapvető vonása: internacionalista elkötelezettségünk a szocialista országok közösségével, együttműködésünk és testvéri szövetségünk sokoldalú fejlesztése a Szovjetunióval és kommunista pártjával. Ez pártunkban döntő elvi kérdés. Az egység, az összefogás és a sokoldalú együttműködés megvalósítása fontos feltétele az egyes országok és az egész szocialista közösség fejlődésének, a béke megszilárdításának, a gazdasági és társadalmi haladásnak. Továbbra is fáradozunk a kommunista világmozgalom elvi alapokon nyugvó egységén. Ezért elítélünk minden egységbontó törekvést, amelyek közül ma a legnagyobb kárt a szakadárrok maoista csoportja okozza.

Internacionalista politikánkhoz híven szolidárisak vagyunk és messze-menően támogatjuk a forradalmi munkásmozgalom és a szabadságukért, függetlenségükért küzdő népek antiimperialista harcát. Részesei vagyunk annak a küzdelemnek, mely a nemzetközi politikában kialakuló enyhülési

irányzat tartóssá tételére, a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett élésének biztosítására irányul. Elvi, osztályálláspontot képviselünk ebben a kérdésben is. Nem hagyhatjuk magunkat befolyásolni álforradalmi demagógiától, de határozottan elutasítjuk az osztályálláspont feladását, annak minden kísérletét és az ideológiai együttműködést hirdető törekvéseket. Jól tudjuk, a békés egymás mellett élés a nemzetközi osztályharc sajátos formája. Ennek a harcnak valamennyi (politikai, gazdasági, ideológiai, diplomáciai és katonai) színterén az új körülményekhez alkalmazkodva kell a szocialista országok közös építőmunkájának nemzetközi feltételeit közös erővel tovább javítani.

*

A szocialista építés soron levő feladatai számára, amelyeket a kongresszusi irányelvek tartalmaznak, kedvezőek a külső nemzetközi és a belső feltételek. Minden jel arra mutat, hogy a következő években tovább fejlődik a kedvező tendenciákat erősítő folyamat. E lehetőségre építve határozottan haladhatunk előre a fejlett szocialista társadalom megvalósításának, a magyar nép felemelkedésének útján.

Cikk a „Pártélet”-ben.

- 5 A proletárdiktatúra időszéri kérdései hazánkban (1957 május)
- 18 Az SZKP XXI. kongresszusának hatása a nemzetközi helyzetre és a nemzetközi munkásmozgalomra (1959 április)
- 41 A munkás-paraszt szövetség elméleti és gyakorlati kérdései (1961 augusztus)
- 55 A párt feladatai a VIII. kongresszus határozatainak végrehajtásában (1963 május)
- 77 Az osztályharc néhány kérdése (1963 december)
- 95 A Magyar Szocialista Munkáspárt a nemzetközi kommunista mozgalom egységéért (1964 augusztus-szeptember)
- 105 A vezető és szervező erő (1965 április)
- 112 Hatékonyabb, korszerűbb pártmunkát! (1966 március)
- 119 A Magyar Szocialista Munkáspárt Szervezeti Szabályzatának módosítása (1966 november)
- 132 Fejlesszük tovább a szocialista demokratizmust! (1967 január)
- 139 A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 50. évfordulója és a párt (1967 november)
- 147 Közkincsünk: a kollektív tapasztalat (1968 március)
- 153 Ötvenéves a magyar kommunisták pártja (1968 december)
- 171 Az államélet, a szocialista demokrácia fejlesztése (1969 március)
- 183 A párt vezető szerepének néhány időszéri kérdése (1969 március)
- 213 Következtesebben érvényesítsük a reform alapelveit (1969 december)
- 223 Az MSZMP – lenini típusú párt (1970 április)
- 234 A munkás-paraszt szövetség lenini elvei alkalmazásának tapasztalatai Magyarországon (1970 április)
- 249 A demokratizmus fejlesztése a szocializmus teljes felépítésének nélkülözhetetlen eszköze (1970 november)
- 260 Az állami munka fejlesztésének és pártirányításának néhány kérdése (1972 március)
- 285 Egységes állásfoglalás, következetes végrehajtás (1972 november)
- 292 A Központi Bizottság határozatának szellemében (1973 február)
- 301 Az államélet és a szocialista demokrácia fejlődése (1973 október)
- 312 Pártunk politikájának néhány időszéri kérdéséről (1974 március)
- 324 A munkásosztály politikája a nép politikája (1974 május)
- 330 Az irányelvek vitája elé (1975 január)

A kiadásért felel a Kossuth Könyvkiadó igazgatója, Szerkesztette Rákos Imréné. A kötéstervező Szántó Tibor munkája. Műszaki vezető Szécsi Andor. Műszaki szerkesztő Gyenes L. György. A szedést 1975. január 9-én kezdték meg. Megjelent 1975. február 28-án, 5000 példányban. Terjedelme 26,1 (A/5) iv
75.1038/1 – 3361 Zrínyi Nyomda, Budapest. Felelős vezető Bolgár Imre vezérigazgató

